

GOETHE

FAUST

TRAGÉDIA

**FORDÍTOTTA
KOZMA ANDOR**

BUDAPEST, 1924
A PANTHEON IRODALMI INTÉZET R.-T. KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2013
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5406-21-8 (online)
MEK-11915

ELSŐ RÉSZ

AJÁNLÁS.

Közelgtek ismét ingó látomások,
Kik nékem egykor már derengtetek.
Tán megkiséرتsem itt marasztalástok?
Érez szívem még erre ihletet?
Reám tolultok! ám jó, rajta hát most,
Míg ködgomolyként itt gyülemletek;
Felrázza keblem, mintha ifju volna,
Bűbájos lélekrajzástok fuvalma.

Ti véletek sok víg nap képe tér meg
És kedves árny is felmerül nem egy;
S kisért, mint hangja rég hallott regének,
Első szerelmi és baráti kegy;
Ujúl a kín s a régi panasz ébred,
Hogy éltünk utja tévelyg s szerte megy,
S a jókat hívja, akik szép időket
Csalódva láttak múlni és kidőltek.

Nem ők hallgatnak jövendő dalomra,
Akiknek zöngtem első énekem;
Az a baráti kör már szerteomla,
Több első visszhang, ah, nem csöng nekem!
Nem ismert néptömeg les bánatomra,
Bár még a tapsát sem szívelhetem -
S akik még egykor örültek dalomnak,
Ha élnek is, szétszórva messze bolygnak.

S egy rég nem érzett vágy ragad meg engem
Ama komoly, halk szellemnép után;
E téveteg dalt alig sűgva zengem,
Az aeol-hárfán kél ily hang csupán.
Megrendülök, könny könnyre gyűl szememben,
A zord szív olvad szelíden, puhán;
Mi most enyém, azt szinte messzi látom,
S mi már letűnt, az lesz való világom.

ELŐJÁTÉK A SZINHÁZBAN.

Igazgató, Költő, A víg szereplő.

Igazgató. Ti ketten, kik már emberül
Helyálltatok sok bú-bajomban,
Hiszitek-e, hogy most e honban
Vállalkozásunk sikerül?
Szeretném a tömegnek megnyerését,
Kivált, mert éltet mást is, míg megél.
Rendben a deszka-szín s a többi készség
S ki-ki magának ünnepet ígér.
Szemöldököt felvonva ülnek már itt
Kényelmesen, és mind csodára áhít.
Tudom a nép lelkére mint hatok,
Nagyon zavarba ejt mégis manapság,
Hogy azt, bár nem a legjobbhoz szokott,
Elkapja már a szörnyü olvasottság.
Mit is tegyünk, hogy mind' mi uj, mi friss,
Tetsző legyen még értelemre is?
Én persze, kedvvel néznék a tömegre,
Mely a bódénkhoz tódul, mint az ár,
S hatalmasan vajúdva újból egyre,
Szűk üdvkapunknak megnyíltára vár.
Bár süt a nap, négy óra sincs még,
Dulakszik míg a pénztárhoz nem ért,
S mint a pékbolt előtt, ha nagy a kenyér-inség.
Majd a nyakát szegi egy-egy jegyért.
Sokfajta népre nem hat ily csodásan
Csupán a költő, - így hass, kérlek 'ássan!

Költő. Óh ne beszélj! - a tarka tömeg árja
Ha szembe tűnt, a szellem tűnik el.
Takard előlem zajlását homályba,
Mert elsodorhat örvénylésivel,
Inkább vezess a csendes égi tájra,
Ahol a költő tiszta üdvre lel,
Hol istenkézzel szíveink áldását
Teremti s óvja szeretet s barátság.

Ah! amit ott a keblünk mélye termel
S ajkunkra félénk tördelt hangul ad,
Most balsikerrel, majd talán sikerrel,
Azt elnyeli a durva pillanat.
Gyakran, csupán ha már sok évig erjedt,
Pattan ki a remek alakulat,
Ami csak álfény, pillanatra hódít,
Jövő időknek írjuk a valódit.

A víg szereplő. Csak a jövőről mitse hallanék én.
Feltéve, hogyha arról szólanék én,
Ki múltatná a jelent?

Vigat vár, azt kell kapni ennek.
Ha egy derék fiú csak megjelenhet,
Az máris valamit jelent.
Ki könnyüden, közvetlen ád elő,
Nem keseríti a tömeg szeszélye;
Minél nagyobb kört kedvel ő,
Hogy a megrendülést elérje.
Nos, légy derék s zendítsd a képzelet
Minden karát meg teljes összességül:
Észet, elmét, érzést, szenvedélyeket,
De, jól jegyezd meg, ne bolondság nélkül.

Igazgató. A színen mégis, cselekvény a fő!

Hozzánk mindenki nézni s látni jó.
Ha sok történik a szemek láttára
S a tömeg arra szájatátva néz,
Akkor diadalod kapuja tárva
S te szeretett s népszerű lész.
Csak a tömeg tud a tömegre hatni,
Valami tetszőt sok közt ki-ki lel,
Ki sokat ád, az soknak is fog adni,
S elégedetten megy mindenki el.
Darabodat add mindjárt darabokban,
Ily vagdalék hatása roppant;
Könnyű a tálalás, ha főztöd sem nehéz.
Mit ér ha műved egységes egész?
A nézők azt is szétszedik legottan.

Költő. Te nem érzed, mi' rossz az ily mesterfogás!

Igaz művésztől mily kevéssé telhet!
A hetyke mű-kontárkodás,
Ugy látom, az már vezérelved.

Igazgató. Ily szemrehányás engem nem gyötör.

Ki, helyesen, hatásra tör,
Keresse a legjobb szerszámot.
Gondold meg azt, hogy puha fát kell vágnod,
Nézd, kiknek írsz!... Ha ezt ide
Az unalom téríti be,
Jóllakva jön más nagy evés-ivásból,
S ami legrosszabb, sok jön izibe
Egyenesen az ujságotolvasásból.
Gondatlan' besiet, mint az álarcosbálra,
Csupa kíváncsi; sok szép hölgy pedig,
Magát s ruhadisztét itt közszemlére tárva,
Díj nélkül közreműködik.
Álmodva jársz költői régiókban?
S te nem örülsz, ha a színház tele?
Jól nézd meg a színpártolókat!
Fele hideg, rüpök fele.
Színház után ez kártyázni szokott,
Rimája kebelén az egy vad éjet áhít,

S szegény bolond te, miért kínozod
Ily célra bájoló múzsáid?
Azt mondom, többet adj s mind többel többre mész,
Sosem tévedsz el, így a célra tartva,
Az embert inkább hozd zavarba,
Kielégíteni azt nehéz - -
Mi baj? Gyönyör? vagy a szived fájdalma?

Költő. Keress magadnak más szolgát, eridj!

A költő legfőbb joga lenne így,
Emberi jog, mely veleszületett,
A kedvéért nyeglén eltékozolva.
Minden sziven mi a hatalma?
Mi győz le minden elemet?
Nem az összhang-e, mely kebléből zöngve ki,
Világ-összhangul visszhangzik neki?
Míg a természet a szál végtelenjét
Közömbösen orsóra pörgeti,
Míg annyi lény harmóniátlan zöngék
Bántó zaját erőlteti -
Ki osztja mindig egyenlő tagokra
Eleven báju rythmusok sorát?
Ki rendeli a részt oda közáldozatra,
Hol mind együtt dicső akkordot ad?
A szenvedélyt ki kelti vihar-szóra?
Az alkonypírba eszmét ki vegyít?
S be a tavasz virágival ki szórja
Szerelmese ösvényeit?
Dicskoszorúkhöz az érdem fejére,
Mítsem jelentő zöld galyat ki lel?
Ki az Olymp s az istenségek öre? -
A költő, ihletett erőivel!

A víg szereplő. De szép erőkkel hasznost végezz.

S úgy láss a költőmesterséghez,
Mintha szerelmi szívügy volna az:
Találkozol, melegszel, ott maradsz
És lassan, lassan bonyolódol;
Az üdvöd nő, majd ármánnyal vivódol,
Rajong szived, majd kínban ég szegény -
S még észre sem vevők, már itt a kész regény.
Hadd lássuk ezt színpadra téve!
Markolj az ember'-életnek teljébe!
Átélté mind, kevés ismerte fel,
S bárhol fogod, mindenkit érdekel.
Sok tarka kép, de fény kevés kell,
Egy csöpp igaz sok tévedéssel -
A legjobb főzet ez, amely
Akárkit frissít és emel.
Akkor begyűl az ifjuság virága,
Játékosat, mint kijelentést lesve

És az lesz minden gyöngéd szívnek vágya,
Hogy maga búját művedben keresse.
Majd ez, majd az lesz izgatott, amint
Reá szavadból az ő szíve int.
Ők még fogékonyak, hol sírnak, hol kacagnak,
Becsül mind lendülést, álszínt vigan megért.
A meglett ember - semmi sem jó annak,
A még leendő hálás mindenért.

Költő. Nekem is add hát vissza a kort
Mikor leendő voltam én,
S még bennem a szorongó dal forrt
S szünetlen tört elő üdén.
Világomat még köd fedé be,
A bimbó még csodát ígért
S rohantam a virágokért
Mindem hímes, dús völgy ölébe.
Semmim se' volt s nem kölle más:
Igazsághajsza s kedves csalatás.
A fékezetlen vágyat add hát,
A boldog mély fájdalmat add.
Gyűlölség s szerelem hatalmát
Add vissza ifjúságomat!

A víg szereplő. Az ifjukor bizony, barátom, kell neked,
Ha verekedni indulsz hadba;
Ha szerelemtől meglepett
Szép lány köti magát nyakadba;
Ha futóversenyről kivánsz
Diadalkoszorút elvinni;
Ha szilajúl ragad a tánc
S rá kivirradtig akarsz inni.
De a hűrt kelteni csupán,
Műértve, bátor bájos hangra
S tetszésre bízott cél után
Bolyongni édesen andalgva,
Öreg urakhoz illik az -
S ez is csak tisztességetekre válik.
Hogy „aggkor gyermekké tesz” nem igaz;
Csak minket is még gyermekül talál itt.

Igazgató. Elég is lesz már itt a szókból,
Hadd lássak végre tetteket.
Ha már kifogytatok a bőkből,
Valami hasznos is mehet.
Mit ér az ihletről beszélned?
A kétség sosem ihletett.
Ha te magad' költőnek véled,
Kormányozd a költészetet!
Te tudod azt, mily szomjban égünk,
Erős italra van szükségünk,
Főzd meg nekünk azonnal azt!

Amit ma megtehetsz, holnapra ne halaszd!
Meddőül egy napot se hagyva,
A tetre kész amit lehet
Csak bátran üstökön ragadja,
Kezébül aztán ki nem adja,
Folytatja, mert csak így tehet.
Tudod, ma mindent megkísérthet
Kiki a német szinpadon, -
Te is csak használj szabadon
Akármilyen díszletet vagy gépet.
Legyen kis és nagy mennyezeti fény,
A csillagokkal pazarul bánj.
Van itt víz, tűz és sziklanyulvány,
Madár s akármilyen többi lény.
Hát lépd ki, s e szűk deszkaszínre mérd
A mindenség egész körét -
És gyorsan bár, de meggondolva,
Szállj mennyből földre és pokolba!

PROLÓG A MENNYBEN

Az Úr. A mennyei seregek. Utóbb Mephistopheles.

(A három arkangyal előlép.)

Raphael. A nap belé zeng régesrégen

A sphaerák dícs-zenéibe
És megszabott körét az égen
Dörögve futja s végzi be.
Erőt ad ő az angyaloknak
S számukra is örök talány -
S a fő művek dicsőn ragyognak,
Mint a teremtés hajnalán.

Gábrriel. S megfoghatatlan gyors iramban

A pompás föld is forg körül.
Most rajta égi virradat van,
Majd rája rémes éj terül.
A tenger bős árú dagadva
A szirtre csapkod komoran -
És tenger és szirt elragadva
A sphaerák útjain rohan.

Mihály. És vízről földre s földről vízre

Vad viharok üvöltének
S hatást, dühük' egy láncba fűzve,
Mélységes mélyet költenek.
Imé, pusztító égi láng gyult,
De, bár dörögve lecsapott,
Urunk! mi, hirtívőid, áldjuk
Szelíden változó napod.

Mindhárman. Te adsz erőt az angyaloknak,

Te, nekik is örök talány -
S fő műveid dicsőn ragyognak,
Mint a teremtés hajnalán.

Mephistopheles. Óh, te Nagyúr, mert ez egyszer megint

Közelsz s kikéred, hogy köztünk ki hogy van -
S mert szívesen látsz engem rendszerint,
Én is mutatkozom ma udvarodban.
Én nagy szavakkal, megbocsáss, nem élek,
S gáncs emiatt ér engem itt elég,
De páthoszom kacajra keltne téged,
Ha ettől el nem szoktál volna rég.
Napról, világról már elég a szó itt,
Azt nézem én: ember mint kinlódik.
A föld kis istene más nem lesz soha már,
Mint az első napon épp oly csodabogár.
Egy kissé jobb lehetne élte,
Ha látszatul belé nem adnál égi fényt te;
Azzal, amit mint észet kapott,

Még állatibb lesz, mint az állatok.
Az én szememben ő, Uram, bocsánat,
Csak tücsökfajta hosszulábu állat,
Mely röppen, szökken s valahol
A fű közt mindig egy nótát dalol.
S bár volna mindig csak a fűbe zárva!
De beledugja orrát minden sárba.

Az Úr. Hát nincs nekem mit mondanod mást?
Csak gáncsolódni jössz te folyvást?
Mit sem találsz a földön rendiben?

Mephistopheles.

Nem én Uram! Biz ott csak rossz van bőviben,
Az emberek jaja oly megható örökkön,
Hogy már szegényeket magam se' gyötröm.

Az Úr. Tudod, ki Faust?

Mephistopheles. A doktor?

Az Úr. Ő hivem!

Mephistopheles. Az ám! de furcsán szolgál ő tenéked.

Bolond, nem élvez földi ital-étket,
Őt messze űzi zajló vágya,
Hogy őrijong, sejtí esze jobb fele;
Az égnek legszebb csillagát kívánja
S a földnek legfőbb kéjeit vele.
De közel s távol mindhiába,
Ki nem elégül feldúlt kebele.

Az Úr. Engem zavartan szolgál még, de én
Majd fényt vetek rá s útját megtalálja.
A kertész tudja, hogy zöld csemetén
A virágzást s a termést később várja.

Mephistopheles. Te még elveszted őt, - fogadsz-e rája?
De persze, engedelmmül add,
Csinján vezetnem a magam utjára!

Az Úr. Mig él a földön, azalatt
Teneked nincs megtiltva semmi.
Az ember botlik, míg halad.

Mephistopheles. Halott emberrel tenni-venni,
Köszönöm, az úgy sem szokásom.
Legtöbb kedvem telik a friss piros-pozsgásban.
A hullafélét én nem kedvelem,
Egér macskának jobb elevenen.

Az Úr. Legyen, ahogy tetszik magadnak!
Ős kutfejétől ezt a szellemet
Elvonhatod, s ha megragadtad,
Mehet le útadon veled;
De szégyenülj meg, ha tapasztalod:

A jó embert homályos ösztönérzet
Tudtára kelti, hogy van célja jobb.

Mephistopheles. No jó! de gyorsan ér ez véget.
A fogadást bizony, nem bánom én meg.
S ha célhoz érek, engedd kérlek,
Legyen diadalom egetverő!
Port faljon, és jókedvvel ő,
Másolva híres kígyó nénikémet.

Az Úr. S az útag hozzám akkor is szabad,
A te fajtádat nem gyűlölködök.
Mind ama szellem közt, aki tagad,
A kópé legkevésbé nyűg nekem,
Az ember tettiben hamar lelankad resten,
Szeret pihenni gondtalan, henyén,
Társat neki ezért rendeltem én,
Ki készltve, hatva ördögül teremtsen.
De ti, valódi égi népek,
Örvendjétek az élő gazdag szépnek!
A *Mindig-lesz*, mely él s hat végtelen,
E nyájás kört szeretve fűzze össze -
S mindabból, ami tűnő képbe' leng,
Tartsátok azt meg, ami örök eszme.

(A menny bezárul, az arkangyalok eloszlanak.)

Mephistopheles. Jó látnom néhanap az öreget,
Vele szakítani, magam' óvom.
Szép ily nagy úrtól, hogy szóba ered
Az ördöggel is emberséges módon.

A TRAGÉDIA ELSŐ RÉSZÉ.

ÉJ.

(Magas ívezetű, szűk góthikus szobában Faust nyugtalanul ül székén íróasztalánál.)

Faust. Nos hát, a filozófiát,
Jogtudományt és medikát
S óh jaj, a theológiát
Mohón buzogva tanultam át -
S szegény bolond én! itt vagyok
És bölcsességem nem nagyobb.
Nevem magister, sőt doktor nekem
S már vagy tíz éve vezetgetem,
Fel és le minden fordulón,
Orránál fogva annyi tanulóm -
S tudom, hogy tudni semmit sem lehet.
Ez majd elégeti a szívemet.
Bár okosabb vagyok, mint a sok hívságos
Doktor, magister, pap, írás-tudákos,
Lelkiismeret s kétség nem zaklat,
Ördög és poklok én rám nem hatnak,
Azért, örömben még sincs semmi részem,
Nem képzelem, hogy tudjak egészen,
Nem képzelem, hogy tanomtól végre
Bárki javulna, bárki megtérne.
Vagyont, pénzt, pompát, hirnevet
Szereznem szintén nem lehet;
Eb sincs, ki ilyet holtig kiállhat!
Igy lettem híve a mágiának;
Szellemerő és szellemajk
Nem tár-e sok titkot ki majd,
Hogy nemtudásom' többet én
Izzadva szóba ne rejteném;
Hogy felismerném mind a lét
Világfentartó lényegét,
Minden erőt és magvat lássak,
S ne legyek pusztán szókufár csak.
Óh, hold, ma utoljára nézd
A kint, mely engem itt emészt,
Hol annyi éjfél idején
Még fenvirrasztva ültem én,
Míg könyvek s papírok felett,
Bús hívem, arcod megjelent!
Ah! bár a bércet bolyganám,
Hol kedves fényed hullna rám,
Barlangnál szellemnép között lengnék,
Mezőn sugárba szöve derengnék
S magam', ha lom tudást ledobtam,
Ujjá fürödném harmatodban!

Jaj! még e börtönt mért lakom?
Átok ez odvas falakon!
Az édes égi fényt ide
Csak festett ablak szűri be.
Szorongnak e könyvhalmok itt,
Miket moly örlet s por belep
S tarkáznak fel a boltokig
A füstfogott papír jelek.
Köröskörül zsufolt s zilált
Üvegek, tartók, eszközök,
S e csupa összemét között
Itt a te világod! Ez is egy világ!...

S még kérdezed, szíved vajon
Miért szorong, mi nyomja azt?
S benn egy nem értett fájdalom
El minden pezsgést mért akaszt?
Az élő természet helyett
Hová Isten küld emberül,
Füst és penész lón elemed
S dögváz s halálcsont vesz körül.
Ki! A szabadban lelsz csak írt!
Egy rejtelmes könyv int feléd,
Mit maga Nostradamus írt -
S kíséretül ez nem elég?
Ha tudsz már csillagútakat
S a természet megihletett,
Lelked kinyíl s rájutsz magad,
Mint szólít szellem szellemet.
Hiába száraz észlelet,
Ha szent jegyet kell oldanod:
Ti szellemek itt lengetek
Feleljetek, ha hallotok!

(Felüti a könyvet s megpillantja a Makrokosmos képletét.)

Hah! egy tekintet s mily gyönyör fut át
Érzékimen, s mint égek új örömben!
Az ifju, szent létboldogság javát
Uj tűzül érzem minden-egy erebben
E képletet egy Isten irta itt,
Hogy zajló bensőm csöndesítse,
Szegény szívem kedvvel telítse
S követve titkos utjait,
A természet erőit körülem földerítse?
Isten vagyok? Fény tünt elém!
Tisztán mutatja ez az ábra:
A termő őshatás lelkeknék, íme, tárva.
Szavát a bölcsnek csak most értem én:
„Nem zárt a szellemek világa,
Eszed a zárt, szíved halott!

Fel, hadd füröszze fénysugárba
A földi keblet hajnalod!”

(Megnézi a jegyet.)

Mint lesz a rész itt mind egész,
Ha együtt egybe hatni kész!
Az ég erői szállnak földre, égbe,
Arany vödört átnyujtva, véve,
Szárnyuk üdvillatot lenget,
A mennyből áthatják a földet
S mindent harmóniába zöngnek!
Mily színjáték, de ah! csak tünemény!
Te nagy természet, hol foglak meg én?
Hol vagytok emlékek? kikből élet árad,
Akiken csügg a föld s az ég,
Akikért hervadt szívem ég,
Ti buzgotok, s én hasztalan sovárgjak?

(Kelletlenül fordít a könyvben s megpillantja a föld szellemének képletét.)

Mi’ más hatást tesz énrám itt a jel!
Föld szelleme, te közelebb vagy;
Már érzem, az erőm elég nagy,
Már, mintha újbor gyujtva fel,
Éled merésem a világba menni,
A földi kint és kéjt magamra venni,
Viharral, vésszel verekedni
S hajótörésben is elszántnak lenni.
Fölöttem beborul -
A hold elrejtezik -
Kihúny a lámpa!
Gőz gomolyog! - Szikrák cikáznak
Fejem körül - leszáll
A boltozatról s megragad
A borzadály!
Érzem, idézett szellem, itt lebegsz.
Mutasd magad!
Hah! szívem szinte megszakad.
Mily új érzelmek,
Érzékeim amikre kelnek!
Mind csak feléd von érzéseim árja!
Jövel! jövel - s ha éltem lesz is ára!

(Megragadja a könyvet s titokzatosan kimondja a szellem idézését. Piros láng csap fel s megjelen benne a szellem.)

Szellem. Engem ki hív?

Faust. Szörnyű e rém!

Szellem. Hatalmasan vonzál te engem,
Nem hagytál sphaerámban pihennem
És most...

Faust. Jaj, el nem bírlak én!

Szellem. Lihegsz utánam, esdve, vágyva,
Hogy a hangomat halljad, hogy arcomat lásd,
S méltattam az erős hívást:
Itt vagyok! - S mily gyöngye, silány vagy
Te emberóriás! Hol a lélek szava?
S a szív, mely egy világot alkotott maga
S magában ápolt, hogy magát repesve
Velünk egyenlő szellemül hihesse?
Hol vagy te, Faust? ki hozzám szavaid
Oly nagy erővel harsogtattad itt?
Te az vagy, aki most lehelletemre
Valója mélyén megremegve,
Mint réműlt féreg itt csavarg?

Faust. Mit, én egy lángalaktól féljek?
Én vagyok, Faust, egyfajta véled!

Szellem. Az életárja, a tett-vihar
Ringat fel s alá;
Szövök szüntelen.
Élet s halál:
Tenger végtelen;
Váltott szövés ez,
Tűz-éledés ez;
Én így szövöm az örök időkön át
Az istenség díszét, az élő ruhát.

Faust. Ki buzgva bolygsz világodon,
Velem rokon vagy szellem, érzem én!

Szellem. Kit felfogsz, véled az rokon,
Nem én! (*Eltűnik.*)

Faust (*összeroskadva*). Nem te?
Ki hát?
Én, Isten képe mása,
És még csak ő sem! (*Kopogtatás.*)
Óh jaj! famulusom jön, - mily hamar
Lesz semmivé a szép szerencse!
Hogy látományim szétrebbentse
E száraz csúszó megzavar.

(*Wagner hálóköntösben és hálósipkában, kezében lámpa. Faust kelleetlenül elfordul.*)

Wagner. Bocsánat! szavalásod hallám
Szöveged, bizton, görög színdarab?
E művészet vonzó hatással van rám,
Mert ez ma sok tetszést arat.
Sűrűn mondják magasztalásul:
Pap is tanulhat a komédiástul.

Faust. Igen, ha a pap is komédiás csak,
Mi tán megeshet egynémely papon.

Wagner. Ah! ki számüzve él csupán a tanulásnak
S a külvilágot csak ünneppon
S csak mintegy távcsővel vizsgálja,
Miként is tudjon szóval hatni rája?

Faust. Mit át nem érzesz, azzal célt sem érhetsz,
Ha a szó nem zöng lelkesen,
S ha ős zamattal nem beszélhetsz,
Nem hatsz biz' a szívekre sem.
Csak ülj te mindig! s kotyvaszd össze,
Amit lelsz mások asztalán
S csak fujd, míg nincs hamudba veszve
Az alig égő satnya láng!
Ragadj el, ha neked elég ez,
Gyerekeket és majmokat,
De sohase szól a szíved más szívéhez,
Ha szód nem szívedből fakadt.

Wagner. Szónokban az előadás a fő
S még nálam, érzem, itt a bökkenő.

Faust. Legyen csak tisztesen nyeresz
S ne handabandás hangbolond!
A helyes érzék s tiszta ész
Sosem cifrázza, mit kimond.
S ha komoly mondani valótok,
Mi szükség hajhászni a szókat?
Igen, a csillogó beszéd, amely
Szót kunkorítgat csak az emberfajnak,
Sivár, miként ha ködben szél lehel
És zörgeti a hervadt őszi galyat.

Wagner. Ah! az élet rövid
És hosszú a művészet!
Ez engem búra s aggódásra készítet,
Mert nagy bíráló vágy hevít.
Milyen nehéz, mily sok dologgal jár az,
Kutfökre lelmi mielőbb!
S még meg se téve tán az út felét,
Hány szegény ördög elhaláloz.

Faust. A pergament, az hát neked a szent kút,
Amelyből egy korty már örök vigasz?
Ám üdülés neked sosem jut,
Ha nem saját lelkedből ömlik az.

Wagner. Bocsánat! Az az élvek élve,
Áthelyeződni más kor szellemébe,
S vizsgálva mult idők bölcsének tanait,
Megtudni: mért vagyunk mi oly dicsők ma itt.

Faust. Az ám; egetverő dicsők!
Barátom, tőlünk azt a mult időt
Mind hétpecsétes könyvek őrzik.

Mult szellemének sose véld
Amaz uraknak saját szellemét,
Kikben a mult csak tükröződik.
Nyomoruság ez mindhiába!
Ezt látva, rögtön megszaladni jó.
Hiszen ez lomtár és szemetes láda
S legfeljebb fő- és státusakció,
Pragmatikus jófajta maximákkal,
Amilyeket csak bábszínházi báb vall!

Wagner. De a világ! Az ember szíve és
A lelke! - meg köll ismerni, hogy ez mi.

Faust. No persze, a megismerés!
Kis gyermeket ki mer nevéen nevezni?
Ki azt megismeré, az a kevés,
Ha dőre volt s nem zárta a szívét el,
Érzésit s nézetét közlé a csöcselékkal,
Amit elért: kereszt s száműzetés,
Kérlek barátom, késő már nagyon,
Ma hagyjuk abba a beszédet.

Wagner. Bár még lehetne fenvirrasztanom
És tudós módon elbeszélni véled,
De holnap husvét első ünnepén
Hadd kérdezek még egyetmást meg én.
Buzgón igyekszem én jól megtanulni tárgyam,
Sokat tudok, de mindent tudni vágyom. *(El.)*

Faust *(egyedül).*

Hogy nem veszít reményt az ilyen elme,
Mely a sekélyben mindig benn ragad;
Ás kincs után, hogy majdnem megszakad
S örvend egy-egy földigilisztát lelve.

S itt ily emberhang megcsendülhetett,
Hol dús szellemkör teljét érezém meg?
De ah! köszönöm kell neked,
Te, föld szegényi közt a legszegényebb.
Te tépted el a kétségbeesés
Nyügét, amely már lelkem elgyötörte.
Ah! a jelenség nagy volt és mesés
S mellette én, ugy érzem, szörnyü törpe.

Én, Isten mása, ki már-már magát
Örök igazság tükreül hívé el,
Áttündökölve tisztult égi fénnel
S lerázva a föld agyagát;
Én több vagyok, mint kérub s szabadon
Foly át erőm a természet erébe,
S teremtek isteni gyönyörben élve -
Hivém, de rám mily bünhödés volt mérve!
Egy dörgő szózat lesujtott nagyon.

Magam tehozzád mérnem vakmerőség!
Ide bűvölnöm téged volt erőm még,
De nem volt már erőm itt tartanom.
Ama fenséges pillanatban
Kicsiny s nagy voltam - és ide
Te visszalöktél irgalmatlan,
A földi sors kétségibe.
Ki ad tanácsot? Mit kerüljek?
Bízzak az ős-öszönben én?
Ah! tetteink csakúgy, mint kínjai a szívnek.
Mind nyűgök éltünk menetén.

A legdicsőbbhöz, mit felfog a lelkünk,
Mindig tapad sok idegen anyag;
S jobbat, ha már e földön jóra leltünk,
Őrült csalásnak mondanak.
Mik életünket adták, a nagyszerű érzelmek
A földi zűrzavarban megdermednek.

Előbb még vakmerő a képzelet
S a végtelenbe terjedez reménye;
De nem kíván már csak egy kis helyet,
Ha kincsre-kincs vesz az idő-örvénybe.
A gond a szív mélyén ver fészket,
Ott rejtett fájdalmakat ébreszt,
Nem nyugszik, nem pihen, vergődik untalan,
Mindegyre uj meg uj álarca van.
Mint asszony tűn eléd, mint gyermek, ház, vagy birtok,
Mint tűz-, víz-, méreg-, tör halál,
Csapástól félsz, mely nem talál,
S mit el sosem veszítesz, azért kell egyre sírnod.

Hasonló nem vagyok az istenekhez én!
Féreghez inkább, lenn a föld rögén,
Kinek megélést nyujt az útipor
S kit lábunk porba nyom és eltipor.

És nem por-e, mi e magas szobát
Szükíti, mindent elborítva?
Por lepvén ezer ósdi limlomát,
Nem molyfészekbe vagyok-e szorítva?
Mindent mi kell, itt meglelek?
Tán ezer könyvben olvassak egy dolgot:
Hogy mindenütt gyötrődtek emberek
S itt-ott akadt csak köztük egy-egy boldog?
Mit vigyorogsz üres koponya rám?
Hogy agyadat rég, mint ma az enyémet,
Míg könnyü fényre tört, környezte súlyos árny
S igazra vágyva rútol félretévedt?
Ti is gúnyoltok instrumentumok,
Van rajtatok rúd, korong, henger,
De, noha cifrább kulcsot nem tudok,

Ti véletek se nyit bezárt kaput az ember.
Rejtelmeket ki nem takar
Nap fényinél a fátyolos természet;
Mit szellemednek ez fölfedni nem akar,
Emeltyű és csavar olyat hiába késztet.
Vén műszerek, nem vettem hasznatok,
Csak itt heverték, mint apám szerszáma.
Te vén tekercs, a füst jól megfogott,
Amiglen itt feléd búsan pipált a lámpa.
Bár vertem volna el ezt a csekély vagyont,
Mely, ha még oly csekély, teher s ma engem izzaszt.
Mit rád örökbe az apád hagyott,
Szerezd meg, hogy sajátul bírd azt,
Mit nem használunk, azzal több a gond,
Hasznát minek vegyed, a pillanatra bízzad.

De mért tapad szemem mindig csak ama pontra?
Ott mágnesül az a kis üveg vonza tán?
Az édes fényt reám minő sugárzat ontja,
Derengve, mint a hold az erdőn éjszakán?

Üdv, ott a polcon, páratlan fióla!
Imé, levezlek áhitattal róla;
Benned becsülök észet s művészetet.
Te összessége bűvös altatóknak,
Minden halálos finoman hatóknak,
Segítsd a mestert, aki készített!
Rád nézek én - és enyhül a kín lágyan;
Mefoglak én - s lohad vivódó vágyam,
Lelkem dagálya lassanként apad.
Kiszállnom készetsz messzi tengerekre,
Lábam előtt ragyog az árnyak tükre,
Uj partra hív, ha újra kél a nap.

Tüzes szekér lebeg rám könnyű szárnyon,
Készen vagyok felszállani belé.
Kész, hogy az aethert új pályán bejárjam
Uj, tiszta tettek sphaerái felé.
Dicsőbb új éltet isten sem kívánhat!
S előbb még féreg, - ennyit érdemelsz?
Igen, ha hátat fordítsz e világnak
S végsőre szántan útra kelsz!
Merj, hogy ama kapukat felszakíthasd,
Melyek elől más szívesen kitér.
Itt az idő, hogy tettel bizonyíthasd,
Hogy férfi méltóságod az istenekig ér;
Ama sötét üregtől nem remegni,
Melyben a képzelet kárhozva bujdokol,
Az átjáróhoz törekedni,
Melynek szűk nyílatán kilángol a pokol -
Merd vígan ezt s ha az lenne is vége,
Hogy végkép elmerülsz az örök semmiségbe.

Nos, jer te is, én kristálytisza kelyhem,
Le vén tartályod onnan hadd emeljem,
Hol évek óta ottfeledtelek!
Apáink lakomáin a te fényed,
Vidíta fel komoly vendéget,
Ha rákocintott ez s amaz veled.
A szónok tiszte volt dús képjeled
Értelmit szóni rímes áldomásba
S aztán a bort kiinni egy hajtásra, -
Eszembe juttatsz ifjui éjeget.
Most át nem adlak más kezére téged,
Képműveidre már nem mondok elmésséget,
Gyors altatóval, ím, megtöltelek.
Benned kavarg már barna áradásban,
Magam kevertem, hasznát lássam,
Utolsó ünnepi nagy áldomásban
A hajnalpirra én reá köszöntelek!

(Ajkához emeli a kelyhet.)

Harangszó és karének.

Angyalok kara. Krisztus feltámadt!

Örvendezz halandó,
Mert üdvöd állandó,
Csak a bűn mulandó,
Szünjék a bánat!

Faust. Minő mély bűgás, tiszta zengzetek

Ragadják vissza számtól ezt a mérget?
Te, konduló harang, már hirdeted
Virradtát husvét reggelének?
Karok, már kezditek a vígasz-éneket,
Mit a sír éjjelén angyal-kar énekelt
S betelt az ujkötés-ígéret?

Asszonyok kara. Jó kenetekkel

Megkenegettük őt;
Hú kezeinkkel
Sírjába tettük őt;
Tiszta leplünkkel
Szépen befedtük őt,
Óh, hova tünt el? -
Nem leljük őt!

Angyalok kara. Krisztus feltámadt!

Ó, aki szeretett,
Próbára tétetett,
Az üdvért szenvedett:
Örökre áldott!

Faust. Hatalmas, égi lány dana,
A porban engem mért keressz te?

Hol még a szívek enyhék, szállj oda.
Én hallom szózatod, de a hitem már veszve.
A hit legédesb sarja a csoda.
Nem érhetek fel ama régiókig
Honnan a nyájas hírt vevém,
Mégis, megszoktam e hangot, mint gyermek én
S azért a létbe ez még most is visszaszólít.
Amíg az ég szerelmi csókja rám
A szombat-est komoly csendjével szálla,
Figyelve a harang mély, sejtelmes szavára,
Oly bensőséges gyönyör volt imám.
Egy édes vágy rejtelve üzött
Erdőket és mezőket bolygni át,
S érzém, ezer forró könnyű közt,
Mint épül nékem egy világ.
E dal hítt víg, szabad játéokra ifju népet
A boldog tavasz-ünnepen;
Emlékén gyermeki érzésem újra ébred
S tilt végső zord lépést nekem.
Óh, zengj tovább szép égi dal köröttem,
Csordúl a könny, megint a földé lettem!

Tanítványok kara. Ki sírba tétetett

Sírból kikéle,
Dicsőn emelkedett
A magas égbe.
Övé a szent gyönyör,
Teremtő gerjedés,
Miénk, amely gyötör,
A földi szenvedés; -
Az is, mit testtel
Te túrtél mi Urunk;
Ah! boldog Mester,
Érted sirunk!

Angyalok kara. Krisztus feltámadt!

Romlásból létre kelt.
A földi szálát
Tépjétek el!
Hol szerető hívők
Tettel dicsérik őt,
Vendégül kérik őt,
Világgá viszik őt,
Üdvül ígérnek őt, -
A mester megjelen
Minden helyen!

A VÁROSKAPU ELŐTT.

(Mindenféle sétálók rajzanak kifelé.)

Néhány mesterlegény. Ti merre tartotok?

Mások. Megnézzük a vadászlakot.

Előbbiek. Mi inkább a malom felé megyünk ki.

Egy mesterlegény. Én a vizi majort ajánlanám.

Egy másik. De arra szép út nem visz ám.

Mások. S te mit akarsz?

Egy harmadik. Hogy mind együtt legyünk mi.

Negyedik.

Gyertek Várhelyre fel, ott vannak mondhatom,
A legszebb lányok, jó sör van csapon,
S parázs kötözködés adódhat.

Ötödik. Tulontúl víg legényke te,
A bőröd ismét viszket-e?
Utálok ily helyet s eféle jókat.

Cselédleány. Nem, nem! Én máris visszafordulok.

Más. Ő biztos ott fog ám a jegenyéknél állni.

Előbbi. De nekem ez sem nagy dolog;
Ő most is véled fog sétálni
S csak véled táncol e legény, -
A te szerencséd nem enyém!

Másik. Csakhogy ma megigérte ő,
Hogy az a göndör szintén véle jó.

Diák. Tyhű, milyen pompás fejérnépek!
Pajtás, gyerünk és kísérvük el őket,
Mint a nehéz sör s a maró dohány,
Az én izlésem a kifent cselédleány.

Polgárleány. No nézd csak, milyen szép legények!
Hogy arcuk nem pirul nekik;
A legjobb társaság körébe illenének
S e szolgálókat kergetik!

Másik diák (az előbbiekhez).

De ne siess! két jobb fajta megy itt,
Öltözve csinos úri módon.
Az én szomszédnőm az egyik,
E lányhoz én igen vonzódok.
Szép csendes a léptük nekik,
Menjünk velük mi, tán megengedik.

Az első. Nem, pajtás! Én sosem fínomkodom.

Siess! Már vadkacsáink messze járnak.
A kéz, mely seprüt forgat szombaton,
Leghizelgőbben simogat vasárnap.

Polgár. Uj polgármesterünk nekem sehogyse tetszik,

Ő napról-napra vakmerőebb lesz itt.
S vajjon a város dolga jó?
Vagy nincs-e nagy hanyatlás nálunk?
Mind egyre többet kell szolgálnunk
S naponként több lesz az adó.

Koldus (énekel). Jó uraim s szép asszonyságok,

Ti piros arcú díszesek,
Nézzétek e nyomoruságot,
Lássátok és segítsetek!
Itt ne hiába kornyikáljak.
Ki mit tehet, ma jót tegyen.
Ez ünnepnapja a világnak
Nekem aratónap legyen!

Más polgár.

Nincs jobb falat nekem vásár- s ünnepnapokra,
Mint a csaták és háborúk hire,
Ha török földön, messzire,
Sok nép kel borzasztó birokra.
Ablakból nézzük, iddogálva mi,
A tarka sok hajót, a vízen lemenőket
S szép este otthon áldani
A békét s a békés időket.

Harmadik polgár. Igen, szomszéd ur, én is így vagyok;

Mi más kinjára mitse adjunk,
S a világ bármint kavarog,
Csak honn a régiben maradjunk.

Vénasszony (a polgárleányokhoz).

Beh cicomás a bájos ifju vér!
Szemet ki is ne vetne rátok?
De kár e gög! ez mitsem ér!
Én szerzeném meg, amire ti vágytok.

Polgárleány. Agáta el! - jó hírem féltem én.

Nem illő nyiltan ily banyával járnom,
Ámbár nekem Szent-András éjjelén
Megjósolá jövendő párom.

Másik. Nekem kristályban mutatott

Egy katonát, ki több vitéz közt állott.
Most ez után én folyton kutatok,
S hiába, rája nem találok.

Katonák. Tornyos erős vár,

Bérc meredekjén;
Hetyke dacos lány, -

Ha bevehetném,
Jaj de szeretném!
Bátor a munka,
Fényes a bér!

Trombita harsan.
Hallga szavára!
Hív diadalra
Hív a halálra.
Ez ám a hajrá!
Ez ám az élet!
Várok, leányok
Gazdát cserélnek.
Bátor a munka,
Fényes a bér! -
S elmegy a hadfi,
Vissza se tér.

Faust és Wagner.

Faust. Nincs jég a folyón s a patak már tiszta,
Kikelet van, éleszt s bájol e fény.
A völgyben zöldel a remény.
Vonul a gyöngye öreg tél vissza
S már a zord hegyben ül rejtekén.
Még onnan bágyadón küldi ránk
Ólmos esőt s csíkja a dérnek
Sávozza olykor a réti virányt.
Ámde a nap nem tűr ma fehéret,
Mindenütt zsendül, pezsdül az élet,
Mindent megszínez, ami csak éled;
S hol virág nem nyílt ki ma még,
Virít helyette a cifra nép.
Nézz e magasról vissza már most
S látod ott lenn s nézd a várost.
A kapú sötétiből
A tarka tömeg nyüzsögve dől.
Napra vágynak mind ma, no lásd,
Igy ünneplik itt a szent feltámadást,
Mert feltámadtak ők maguk ma:
Alacsony házak dohos szobáit,
A műhelyt, hol döngött a munka,
Fedelek, ormok nyomasztó árnyit,
A szorúlt, szűk utca-sikátort,
A templom tisztos éjjelét
Elhagyva, a fényt meglelék.
Nézz csak, nézz ama fürge tömegre
Kerten s réten el mint oszol ott!
A viz tükre arra s erre
Hordja a sok vídám csolnakot.
Amott oly nagy a terhe egynek,

Hogy már-már majdnem elmerül.
S hány kelme-szín virít a hegynek
Messzeségében az út körül.
A falu hangját hallom végre,
A nép itt, mintha mennyben élne!
Itt nagy s kicsi elégedett,
Itt én is ember lehetek!

Wagner. Tevéled, doktor ur, sétálnom
Nekem becsület s nyereség,
De egyedül ide sosem tenném a lábam,
Mert engem borzaszt minden nyerseség.
Zene, kurjantás, tekepálya - -
Mindezt szívemből gyűlölöm;
Tombolnak, mint akit a rossz megszálla,
S nektek ez: ének, s nektek ez: öröm.

Parasztok a hárs alatt.

(Tánc és ének.)

Juhászlegény áll táncra ki,
Szép ünneplője van neki
S kalapja koszorúzva,
A hárs alatt sok ifju pár
A táncot vígan ropja már.
Ihaj! Tyuhaj!
Ihajla! Haja-haj!
A hegedűs meg húzza.

Hopp, a juhász nagyot szökött
És könyökével meglökött
Egy lányt, csak úgy véletlen.
De friss a lány s rámordul ám:
Mit lökdösődöl oly bután!
Ihaj! Tyuhaj!
Ihajla! Haja-haj!
Ne légy ily neveletlen!

De gyorsan körbe forg a tánc,
Repül már minden szoknya-ránc
És jobbra-balra járnak.
Van hevülés, van pirulás,
Lihegve összeborulás.
Ihaj! Tyuhaj!
Ihajla! Haja-haj!
S ki-ki szoritja párját.

Ne bizalmaskodjál velem!
Már jegyesét sok szemtelen
Becsapta ilyen szesszel!
De a legény hizelg tovább
S hallják a hárstól mind odább:

Ihaj! Tyuhaj!
Ihajla! Haja-haj!
Zaj, zeneszó már messze.

Öreg paraszt. Doktor uramtól szép nagyon.

Hogy minket el ma sem felejt
És nagy tudósul megjelen
A néptolongás közt e helytt.
A legszebb kancsót nyujtom át
S jó friss italt töltvén belé,
Szívből kiáltom: ne csupán
A szomját oltsa ez a lé,
Hanem a hány hús cseppet ad,
Éltesse annyi éven át!

Faust. E friss itallal én viszont,
Köszönve, értetek iszom.

(A nép köréje gyűl.)

Öreg paraszt. Valóban jó, hogy önnek itt

E víg napon örvendhetünk,
Ki rossz napokban egykoron
Jóakarónkká lett nekünk,
Még itt sok ember él, kihez
Mint orvos, az ön atyja járt,
Mikor megtörte ő a lázt
S megállította a ragályt.
Minden kórságost akkor ön,
Mint ifju még, fölkeresett.
Temérdek halt meg közülök,
De baja önnek nem esett.
Az Ég a megpróbáltatásban
Segíti azt, ki segít másón.

Mind. Kipróbált ember, - éljen ő,
Hogy még soká segítjen ő!

Faust. Áldassék fenn az égben Ő!
Mert a segítség tőle jó.

(Tovább megy Wagnerrel.)

Wagner. Mit érezhetsz, óh nagy ember, te itt,

Hol így rajong körül a közimádat!
Óh, milyen boldog vagy te, aki láttad
A képesség előnyeit.
Az apa megmutat fiának,
Kérdez, tolong körödbe mind,
Táncot, zenét a nép leint.
Indulsz - s leröppen a főveg.
Sort áll neked sok tisztelőd,
Kis híja s térdre hullna a tömeg,
Akárcsak a szentség előtt.

Faust. Fel még a kőig ott, néhány lépés elég,
Soká bolyongtunk, most már pihenő kell.
Egyedül gondban sokszor itt ülök,
Magam kínozva imádsággal s bőjttel.
Reményem dús, hitem szilárd -
S köny, sóhaj s kézgyötrések árán
Hívtam a mennyei királyt,
A kórság végét tőle várván.
Akár a gúny, e köztetszés ma bánt;
Óh, tudhatod, csak a szivembe láss ma:
Apám s a fia egyaránt
Érdemtelen magasztalásra!
Apám homályos tisztos úr vala,
Ki a természetet s szent köreit szemlélve,
Tőle telő derék eszmékben éle,
Miket hóbertba burkola.
Ki ha adeptus társaságot
A fekete konyhába vitt,
Sok végtelen recept nyomán ott
Keverte kotyvasztmányait.
Merész kérőül tört a piros arslán
Langy fürdetőben a liljomra rá;
Mindkettőt a szabad tűz lángja aztán
Sok nász-szobán átalkorbácsolá.
S ha a királyi szűz jelent meg
A vegy-üvegben színesen,
Mevolt a gyógyszer, - a paciensek sírba mentek.
Ki élt meg, nem kérdé 'ki sem.
Amellett, mit pokoli szörppel itten
Ártánk e hegy-völgyben mi ketten,
Maga a dögvész semmiség.
A mérget én itt ezereknek mértem,
Elhulltak ők és én megértem
A léha gyilkosok dicsét.

Wagner. Csak nem fogsz elbúsulni rajta?
Hát nem elég derék, aki
A tant, mit oktattak neki,
Lelk'ismerettel pontosan folytatja?
Ha te atyád' mint ifjú tiszteled,
Fogadd örömmel, mit ő közle véled.
S ha férfiként tudásod növeled,
Fiad utóbb még magasb célhoz érhet.

Faust. Boldog ki oly reménybe ring,
Hogy még e nagy tévtengert is megússza.
Mit nem tudunk: épp az kellene mind -
S amit tudunk: nincs semmi haszna.
De meg ne rontsa a bús gondolat,
Mit szép áldásul ád az óra.
Nézd, mint ragyog a bíbor alkonyat

A zöld lomb fedte házikókra!
Sülyed a nap, leélte a napot,
Száll másfelé s ott éled most a tájék.
Szárnyakra én, óh, mért nem kaphatok,
Hogy mindig csak utána szállnék!
Örökkön az alkony fényiben
Látnám alant a néma földet;
A bérc mind fényben ég és minden völgy pihen.
Ezüst patak arany folyamba törtet.
Isteni röptöm, már vad hegy se' gát,
Sem szakadék s alattam terjeng már a
Meleg-öböldús messze tenger árja,
S bámúl a szem amerre lát.
Az alkonyatistennő, bár végre tűnik,
Utána szívem vágya mély,
Szomjazni égi fényét sose szűnik, -
Előttem a nap, utánam az éj,
Fölöttem égibolt, alattam zúg a tenger.
Szép álom ez, míg a nap távozik.
Ah! könnyedén a lelki szárnyhoz itt
Nem kaphat testi szárnyat is az ember.
És mégis, bennünk ősi eszme
Mindig előbbre törni s égbe fel,
Amíg felettünk, a kék térbe veszve,
Dalos pacsirta énekel;
Ha bérc felett sas tárja szárnyát
S a fenyvesekbe néz belé,
S ha, síkra s tóra vetve árnyát,
Húz a daru hazafelé.

Wagner. Én is megértem sok tücskös órámat,
Ily készítő vágy bennem mégse támadt.
Erdő-mezőből untig sok jut ám;
A madár szárnya nem irigység tárgya.
Szebb lelki kéj, ha kincseit kitarja
Könyv könyv után, lap lap után.
Hány téli éj, mind uj szépet jelent,
Minden tagunkban pezsg a meleg élet.
S óh! ha kezébe jut egy méltó pergament,
A földi létet menyországnak véled.

Faust. Magadba' te csak egy ösztönt találsz;
Óh jobb is többre nem találni!
De ah! én bennem két lélek tanyáz
S el akar egyik a másiktól válni;
Az egyik nyers szerelmesül vigyáz,
Hogy e világhoz kösse minden szerve;
A másik minden földi port leráz.
Magasztos őshonába törve.
Ó, hogyha vagytok szellemek,
Kiknek uralma ég- s föld-közre terjed.

Az arany ködből ide lengjete
S vigyete el, hogy szebb uj létre leljek!
Bár volna a bűvös palást enyém,
Mely messze országokba röptet,
Én még a királynak szövöttet,
A díszpalástot sem irigyeném.

Wagner. Az ismert rémhadat le ne idézd,
Mely szerte árad az egész légkörbe
És minden oldalról ezernyi vést
Kész lezudítani az emberre!
Észak felől kemény szellemfogak
S nyílhegyü nyelvek ránk hamar tüződnek;
Kelet felől aszályos légvonat
Kész veszedelme a tüdőnek;
S ha sivatagból küld a dél reád
Tüzet, hevet, mely láza dúlt agyadnak,
Csupán nyugat lesz, amely enyhet ad
Az ázott rétnak, ligetnek s magadnak.
Figyelnek ők, mert kárörvendezők;
Szófogadók, mert csalni vígan tudnak:
Adják, hogy ők az égből érkezők
S angyali halk hangon hazudnak.
De már gyerünk! Már szürke lett a föld
Hüvös a lég, esik a köd!
Az otthon este jó nekünk. -
Mi az, mi bámuló szemedbe tünt?
Mi érdekest látsz még ez alkonyatban?

Faust. A tarlón, látod-e, sötét eb futkos ottan?

Wagner. Rég vettem észre, de mit bánom ez ebet?

Faust. Figyeld meg jól! Mi fajta is lehet?

Wagner. Egy pudli, mely gazdáját szimatolva,
Csapáztat ebszokás szerint.

Faust. S nem látod-e, hogy tág csigavonalba'
Mind közelebb és körülünk kering?
S ha nem csalódom, kígyószerű lángok
Huzódnak e kutya után.

Wagner. Fekete pudlit, én mást mitse' látok,
Amit még látni vélsz, az káprázat csupán.

Faust. Ugy rémlik, mintha bűvös hurkot vonna
Lábunkra, s ez baljós kötést jelent.

Wagner. Úgy látom, mintha nagy nyűgös félelme volna,
Mert gazdája helyett lel ím, két idegent.

Faust. A kör szűkül, közelget ő!

Wagner. No lásd! Csak eb és nem kísértet ő.
Morog, szüköl, a farkával legyez
És lehasal, - bizony eb ez!

Faust. No, jer ide! Együtt megyünk.

Wagner. Kutya-bolondos új ebünk!
Csak veszteg állj - s szolgál neked,
Szólj rá - s magasra felszökkentheted,
Dobj bármit el - s meg hozza egybe',
Botod után a vízbe megy be.

Faust. Nem szellem, - igazad volt csakugyan,
Amit tud, arra idomítva van.

Wagner. A kutya, ha jó az erkölcsre,
Vonzó hatása bármi bölcsre.
Ez érdemért terjeszd ki rá kegyed
S sziveljed a jeles diák-ebet.

TUDÓS-SZOBA.

Faust (*belép a pudlival*).

Mélységes éj mezőn, pagonyban,
Előle hazatértem én.
Szivemben, ím, szent borzalom van
S jobb lelkem éled rejtekén.
Már szunnyadoznak a vad vágyak,
Amint a lázas test pihen.
Az emberszeretet feltámad
S Isten szerelme idebenn.

Maradhass pudli! Ne lóss-fuss itt robotban.
A küszöbhez mért von szimatod?
Jobb, feküdj a kályhasutba ottan;
A legjobb párnát megkapod.
Mint ahogy künn még a bérci csapáson,
Kedvessé ugrálva tetted magad,
Itt benn az én sziveslátásom'
Mint csöndes, jó vendég fogadd.

Óh, mikor a mi szűk szobánkban
Világot nyájas lámpa hint,
Keblünkben is fénylő világ van
S szívünk magára lel megint.
Szava az észnek visszatérve,
Megint remény virúl nekünk,
S ah! újra az élet vizére,
A létforrásra epedünk.

Ne morogj, pudli! A szent hangok árja,
Mely most a lelkem' környékzi folyvást,
Meg nem tűri az állati morgást.
Embernek rendszerint mindaz gúny tárgya,
Amit meg nem ért;
Rámordúl a jóságra, bájra,
Ami nehéz, azt fel se' foghatja;
Tán az eb szintén ezt ugatja?

Hanem ah! hiába mind' erőlködésem,
Nem fakad szivemből megnyugvás ma mégsem.
Ám ez mért is szárad oly hamar ki onnan,
S mért kell újra lerogynunk szomjan?
Ez a magam tapasztalása.
De elménk pótol olyat, mi nincs meg.
S becsülve emberfeletti kincset,
Eped kinyilatkoztatásra,
Amelyhez legméltóbb utat
Az Uj Testámentom mutat.
Elő is kell ezt végre vennem
Szent ősi eredetiben

S át kell, ihletve és hiven,
Az én édes anyanyelvemre tennem.

(*Felüt egy kötetet és nekifog.*)

„Kezdetben volt az íge!” - írva van -
S már itt a kétség! Jó ez csakugyan?
Ige, e szónak nincs elég nagy súlya,
Le kell biz’ ezt fordítnom újra,
Ha szellemem dicsőbb munkára kész.
Mond az irás: „kezdetben volt az ész!”
Első sor ez, - jól megfontoljad,
Hogy éppen ezt el ne siesse tollad!
Való, hogy mindent ész teremtet elő?
Jobb így lesz: „kezdetben volt az erő!”
De még irom s már int valami bennem,
Hogy helyesebb e szóval is letennem.
Ihlet segíts!... Most megvan, segített,
S bátran irom: „kezdetben volt a tett!”

Szobámból, pudli, vagy kiköltözz,
Vagy pedig ne üvöltözz
S ne ugass nálam!
Az ily zajos pajtást nem állom
Hogyha illetlen lész mellettem
Egy szobában itten
Nem férünk meg ketten.
S bár szánom a vendégjogot,
Ajtót nyitok, takarodj legott!
De szemem mit nem lát még!
Ez is természeti játék?
Való-e? Vagy árny? Mily feltűnő,
Hogy pudlim széle-hossza nő,
Formáiból kikél,
Ez az eb furcsább a többinél!
Házamban ez miféle rém!
Már vízilóul tűn elém.
Parázs a szeme, szörny fogsora mi nagy!
Óh, már tudom ki vagy!
Ily kísértő fél-ördögöt
Salamon bűvös kulcsa köt.

Szellemek (*a folyosón*). Odabenn fogva van együnk!

Künn maradjunk, bé ne menjünk!
Míntha róka törben ül,
Vén hiuz ördög nyög belül.
De jól vigyázz!
Arra lengj, erre mostan,
Fel s le gyorsan,
Mignem békót ő leráz.
Mentse, ki tudja,
Cserbe ne hagyja!

Mert ő sokszor vála
Mindnyájunk javára.

Faust. Hogy én ez állathoz férjek,

Igéje köll a *négynek*:

Salamander hadd gyúljon,
Undéne uszkáljon,
Sylphe elszálljon,
Manó buzduljon!

Ki kapsot nem lel

A négy elemmel

S nem erő-

S mód-ismerő:

Kontár a szellem-

Furfangok ellen.

Lángokba vessz be
Salamander!
Zúgva omolj te össze
Undéne!
Gyúlj szép meteor-fényre
Sylphe!
Te, itthon ügyelve,
Incubus! Incubus!
Lépj elő, ha segíteni tudsz.

A *négy* mondatja

Ezt meg nem hatja.

Nyugodtan fekszik s rám vicsorít.

Mint akit baj még nem szorít.

Nos, mondok néked

Zordabb igéket.

Lakásod hol van,
Úgy-e a pokolban?
Nézz hát e jelre!
Melytől leverte
Rémül a rossz had.

Már feldagad s a szőre borzad

Ebből, te aljas,
Tudod kit olvass?
A szűztől szültet,
Nem nevezettet,
Mennyei üdvbe merültet,
Rútul átdöföttet?

Arra a kályha iránt,

Nől, akar egy elefánt;

Betölti az egész teret,

Már ködül oszlik a légbé.

A tetőig fel ne eredj!

Jöszte, feküdj a mester elébe!

Lásd, nem hiu szó csak, ha fenyegetlek,

Lobogó szent lángon el is égetlek!

Hát be ne várd

A hármás tűzü sugárt!
Hát be ne várd,
Míg büvöm teljre növekszik!

Mephistopheles *(mialatt a köd leszáll, kilép a kályha mögül, kóbor diáknak öltözve).*
Miért e hűhó?

Nos uram, mi tetszik?

Faust. Hát ez rejlett a pudliban!
Egy utazó diák? A kázus megkacagtat.

Mephistopheles. Vedd salutatóm tudós uram!
Az ízzasztómat jól megadtad.

Faust. Mi a neved?

Mephistopheles. E kérdés kicsinyes
Attól, ki még az ígeszót sem állja,
Ki sose külsőségre les,
Csupán a lényeg számít nála.

Faust. Ti nálatok, urak, a lényeg
Jobbára megfelel a névnek.
Már tudjuk, hallván a nevet,
Légyisten, Nagy hazug, Megrontó ki lehet.
De te ki vagy?

Mephistopheles. Amaz erőnek része, mely
Mindig rosszat akar és mindig jót művel.

Faust. Ki vagy? hogy' értem a talányodat?

Mephistopheles. A szellem, mely mindig tagad
S joggal, mert minden, ami létre kel,
Megsemmisülést érdemel.
Jobb volna hát, ha mi sem lenne.
Így, mit az ember bűnül venne,
A rontás, szóval a rossz nekem
Valódi életelemem.

Faust. Résznek mondod magad s egészül állsz elém?

Mephistopheles. Szerény igazság az enyém.
Míg a bolond kis ember hinni kész,
Hogy ő egy-egy világ-egész -
Én részből rész vagyok, amaz éj részeként,
Mely minden volt, amíg meg nem szülé a fényt;
A büszke fényt, mely anyja jogait
S rangját felében bitorolja itt.
De többet el nem ér, mert törje bár magát,
A testeken mégsem hat át;
Test hinti testre s azt szépítgeti,
De már egy test is akadály; Remélem így, hogy nemsokára
A testtel együtt vége lesz neki.

Faust. Most méltó jogköröd tudom már!
Mint nagyban rombolásra kontár,
Te kis rontásba fogsz bele.

Mephistopheles. És persze, sokra nem megyek veled.
A semmiből ami kivált,
Mint valami: e rest világ -
Én ezzel bárhogya is vivódom,
Nem férek hozzá semmi módon.
Víz, tűz, szél, rengés - mind nem árt,
Helyén a tenger és a föld szilárd.
S az átkos állat- és emberfajzatra is
Mind nem hat, amit elkövettem,
Belőle mennyit eltemettem!
És még mindig kereng a vér s megujra friss.
S ez mindig így megy s engem szinte bósztít!
A lég, víz és föld minden vésztit
Túléli ezer csiramag
Aszályban, nedvben, hőben, fagyban.
Kezemből csak a lángot ki ne adjam!
Vagy egy patentom sem marad.

Faust. Így az erő felé, mely alkot
S örök mozgásban jót művel,
Ökölbe vont sátáni markod
Csak rázod hasztalan dühvel.
Valami mást eszelj ki tervül
Kháosz csodálatos fia!

Mephistopheles. Tünődjünk legközelebb erről,
De hagyjuk mára annyiba'!
Eltávoznom szabad-e kérlek?

Faust. Nem látom át, mit kérded ezt.
Ha téged már megismerélek,
S ha tetszik, máskor is jöhetsz.
Im, itt az ablak, ajtó, kémény -
Mind jó neked, hogy betalálj.

Mephistopheles. Mi tagadás! most már kísétálnék én,
Csakhogy van ám ott egy kis akadály,
A küszöbön boszorkaláb-rajz -

Faust. Ugyan ne mondd, pokolfi te,
A pentagramma - néked fáj az?
S ha gátol, úgy be mint jövél ide?
Ily szellem is csapdába léphet?

Mephistopheles.
Nézd jól meg! Nem helyes rajzú a képlet.
A külső félen egyik szög-alak,
Mint látod, kissé ki van nyitva.

Faust. A véletlen vált jóra itt ma!
Hát téged én megfogtalak?
Vaktába' sült el így a játék!

Mephistopheles. A pudli bejövet nem látta a hibát még,
De most elzárva már az út,
Kimenni az ördög se' tud.

Faust. S az ablakon meg sem kísérted?

Mephistopheles. Törvényül tartja ördög és kísértet,
Hogy ki csak ott mehet, amely uton bejut.
Be mindenütt szabad, ki megszabott a pálya.

Faust. Pokloknak is van jogszabálya?
Ez jó, hisz' így akár szerződhetünk
Ti véletek, urak, megbízhatóan?

Mephistopheles. Amit ígérünk, élvezd is valóban,
Le abból mitse' csíphetünk.
De majd megtárgyalhatjuk ezt mi
Bővebben annak idején;
Ma csak alásan kérlek én,
Hogy engem innen most eressz ki.

Faust. Egy pillanatra még ugyan maradj,
Hogy némi jó igéd is halljam.

Mephistopheles. Minél előbb viszontlátsz, de ma hagyj!
S tetszés szerint kérdezz ki majdan.

Faust. Nem én nyomoztam útjaid,
Te önmagad ragadtál lépen.
Ki ördögöt fog, fogja itt!
Mert hogy másodszor is megint megfogja, kétlem.

Mephistopheles. Ha úgy kívánod, jó, mindegy nekem,
Itt is maradhatok tenálad,
Feltéve, hogy művészetem
Méltó időtöltésedül szolgálhat.

Faust. Ezt szeretem, nos kezdheted,
Csak szép legyen művészeted!

Mephistopheles. Barátom, az érzékeidnek
Többet hoz ez egy óra, hidd meg,
Mint sok egyhangú év neked.
Mit gyöngéd szellemhangok zengnek
S mik bájos látományul lengnek,
Mind nem üres bűvészcsalás!
Szaglásod oly gyönyörre gerjed,
Mely izlésedre is kiterjed -
S jön majd a kéjes lángolás.
Mindehhez készülés se kell,
Együtt vagyunk mi, kezdjétek el!

Szellemeik. Tünjetek zordon
Boltivek el ti!
Bájolón ints le,
Kéklőn tekints le
Aether ide!
A sötét felhő
Oszlik az égen,
A csillag feljő
S szelidebb napfény
Süt ide be.
Mennyei népek,
Szellemi szépek
Rengő hajlásban
Oda lendülnek,
Epedő vágyban
Ide lendülnek -
S lenge palástok,
Szinlobogások
Fedik a pástot.
Benn a lugasban
Magukba mélyedt
Életet értők
Szerelmet élnek.
Lombosodó lomb!
Rügyező tókéék!
Duzzad a dús fürt,
Nedvnek eredve
Dől a cseberbe,
Zúg patakokban.
Tajtékzó bornak
Erei fornak
Drágakövekben;
Sietnek völgybe,
Tavakká gyűlnek,
Tükrözik bennük
A dombok zöldje.
Vadkacsa tábor
Szürcsöl ott mámort;
Suhog sok szárnya,
Száll nap-irányba
Fényszigetekre,
Melyeket ingat
Déliab tükre
S bűvösen ringat.
Zengő kardalban
Ujong a dallam,
Kies pagonyban
Táncvigalom van...
A szabad élet
Ontja az élvet:

Emitt néhányan
Bércekre kúsznak,
Amott vidáman
Tavakban úsznak -
S kiki fenn szárnyal
Dús életvággyal,
Hol a sok édes,
Szerelemfényes
Csillag ragyog.

Mephistopheles. Ő alszik! Jó, - ti gyöngéd légi lények,
Hatott a nyájas szender ének!
E szép koncertért adótok vagyok.
Hogy ördögöt leköss, még nincs hatalmad olyan!
Körözze bűbáj álmkép-gomolyban
S merítse ábránd mélyibe.
Hanem, hogy a küszöb-varázst feloldjam.
Patkányfog is kell még ide.
Lám, nincsen sok hívásra szükség,
Itt csörtet máris egy s les a parancsra tüstént.
Én, ura minden patkányoknak,
Egér, varangy s más hitványoknak,
Parancsolom, hogy ezt az ábrát
Itt e küszöbről te lerágnád;
Olajjal festék e jegyet -
Szaladj hamar, hogy fölegyed!
Munkára hát! Mard a hegyét, az átkost,
Kívül az élen bánt az a vonás ott.
Még egy marás, elég, - nohát,
Viszontlátásomig csak álmodj, Faust, tovább!

Faust (*felébredve*). Megint csalódást kell kiállnom?
Eltűnt a bűvös szellem torladat,
Az ördögöt hazudta csak az álom,
Pudlim pedig, az elszaladt?

TUDÓS-SZOBA

Faust, Mephistopheles

Faust. Kopogtak? Tessék! Ki zavar meg ismét?

Mephistopheles. Én.

Faust. Tessék!

Mephistopheles. Mondd ki ezt harmadszor is még!

Faust. Ám tessék!

Mephistopheles. Így tetszel nekem.

Mi összeférünk, én remélem!
Kinek hogy ne nyugösködj vélem,
Most úri már öltözetem.
Piros, aranysegésü kelme,
Kis köpenyemnek jó a selyme,
Kakastoll ing a kalapon,
Hosszú e kard s ki van hegyezve -
Szóval csak azt ajánlhatom,
Bujnál te is efféle mezbe,
Hogy a világot nyitva lásd
S szerezz élettapasztalást.

Faust. Magamra bárminő ruhát vegyek,
Örökkön érzem földi gyászom:
Már vén vagyok rá, hogy csak játsszam.
Ifjú, hogy vágy hiján legyek.
Mit adhat e világ vajjon mást?
Csak nélkülözz! Tanulj lemondást!
Ez örök nóta mindenütt;
Míg élünk, halljuk mindig ezt,
Az óra, míg rekedten üt,
Meg újra szintén így ijeszt.
Reggel rémülve ébredek fel én
S kesergve kell kétségbeesnem,
Hogy egy nap újra jön és tova mén
S egy vágyamat sem tölti be, *egyét sem*:
Csak sejtsek én meg bármi kéjt,
Azt konok gánccsal már apasztja,
Az alkotó hó szenvedélyt
Ezer fintorral meglohasztja.
Még akkor is, mikor már éjidött
Aggódva fekszem nyoszolyámon,
Hiába várok némi pihenőt,
Mert megriaszt a sok vad álom.
Az isten, akit rejt szívem,
Bensőm legmélyeibe' dúlhat,
Trónol az én összes erőimen,
De kifelé mihez se' nyúlhat.

Nekem a lét így csak terhemre vál,
Gyülölt az élet, kívánt a halál.

Mephistopheles.

S szíves fogadtatást biz' ez mégsem talál.

Faust. Óh, boldog az, kinek győzelmi tűzben

Fon ő babért a homlokára,
S kit meglep sodró tánca közben,
Még a leány karjába zárva!
Óh, mikor a nagy szellem rám lehelt,
Ölt volna meg szent ihletésem!

Mephistopheles. Azon az éjen a sötét levet

Valaki meg nem itta mégsem.

Faust. Látom, kedvedre van a kémkedés.

Mephistopheles.

Bár mindent nem tudok, tudásom nem kevés.

Faust. Hogy a szörnyű zajlásból engem

Kicsalt egy édes régi dal,
Gyermeki érzést költve bennem
Vidám kor emlék-hangival:
Mind átkozom, ami a lelket
Csaló bűbájjal tölti be
S e gyászodúhoz ráhízelgett
Álságival kötné ide.
Átok a magas véleményen,
Mit szellemünkről alkotánk!
A látszaton is átok legyen,
Mely érzék-csábul hat reánk!
Átkos, mit álnok álmul látunk
S mit hirnév s dícs hazud' nekünk!
Átkos, mi hízelg, mint sajátunk:
Birtok, cseléd, nőnk, gyermekünk!
Átkos Mammon, ha kincsözönje
Merészt, nagyot tétet velünk,
S ha elmerít henye közönybe,
Puhán párnázva fekhelyünk'!
Átkos a balzsamtermő tőke,
A hit, remény és szerelem!
S még átkozottabb mindörökre
Mindannyinál a türelem!

Szellemekek kara (*láthatatlan*).

Jaj! jaj!
Te összetöréd
A szép világot,
A zordon ököl
Rontón belevágott!
Félisten volt, ki lesujta!
Nos rajta!

Hordjuk a semmibe romját,
Sohajtvá,
Hogy veszve immár a szép itt!
Föld hőse,
Föl szebbre építsd,
Erősre!
Új falat vonj hát,
Alapját tenszivedbe tedd!
Kezdj új életet
Nyílt szemmel,
Nagy értelemmel -
S lelked bezsongják
Új énekek!

Mephistopheles. Ők az enyéim,
Csöpp csemetéim.
Halld örömré s tette mint csal
Ez a bölcs kis dal!
Világba hát,
Hagyd el a magányt,
Hol tested-lelked pangott,
Onnan elhívna e hangok.

A bú falánk sas, kár becézned,
Emészti élted, míg el nem üzöd;
Nincs oly rossz társaság, melyben ne érezd:
Ember vagy emberek között.
De úgy ezt mégse vedd,
Hogy a rongy tömegbe olvadj.
Én fajtám közt nem vagyok nagy;
Ám, ha tetszeném neked
Élted útján, mint kisértet,
Kész örömmel mennék véled,
Legott, ha úgy kívánod,
Mint útitársad,
S ha úgy akarod,
Vagyok a szolgád, sőt rabod!

Faust. S mit vársz te tőlem mind ennek fejében?

Mephistopheles. Még ezt sokáig nem sürgetem én.

Faust. Nem! Nem! - az ördög egoista lény,
Az mitse nyujt Isten nevében
S nem hordja más hasznát szivén.
Feltételt szabj minél előbb;
A házra félelmes az ily cseléd.

Mephistopheles. Szolgálatodba én szegődöm *itt* még,
Csak ints - s ez engem futtat és szalaszt:
Ha *túl*nan egymást látjuk ismét,
Te tedd nekem majd ugyanazt.

Faust. A túl nem ád nekem nagy gondot,
Ha *e* világomat lerontod,
A másik aztán - ám lehet.
Ami öröm, e föld termése minden,
E napfényt láttam gyötrődéseimben,
S ha válni tudtam egyszer innen:
Aminek jönni' kell, jöhet.
Csak arról mitse halljak: lesz-e
Ott is gyűlölség s szerelem,
S vajjon ama sphaerákba' messze,
Fenn merre van és merre lenn.

Mephistopheles. Merhetsz, ha ez a felfogásod.
Szerződj' - s még e napokban lássad
Örvendve nagy művészetem;
Látsz olyat, mint még soha földi szem.

Faust. Mi telhet, szegény ördög, tőled?
Fajtádnak a magast ostromló emberlélek
Felfogható-e csakugyan?
Nem laktató étked van-e, s ha van,
Hát aranyad oly nyugtalan,
Mint a higany, mit nem fog tenyerünk,
S játszmád, amin sosem nyerünk.
Adhatsz-e lányt, ki keblemen
Már a szemét csalfán forgatja másra -
És égi szép dicsét nekem,
Mely csak egy meteor futása?
Mutass gyümölcsöt, mely ágán rohad
És napról napra újult zöldü fákat!

Mephistopheles. Mind nem riaszt e feladat.
Kincstáram téged kiszolgálhat.
De pajtás, ébredünk ám napra még,
Mikor szivünk már csöndes jóra vágyhat.

Faust. Ha nyugtot valaha nekem a lomha ágy ad,
Számomra az legyen a vég!
Ha álnok hízeltéged ejt meg,
S az öntetszés ha elkapott,
Ha a gyönyörrel csalsz meg engem,
Soha ne lássak több napot!
Im, fogadok!

Mephistopheles. Tartom!

Faust. S én felcsapok!
Ha egykor így szólnék a perchez:
Oly szép vagy! Óh, maradj velem!
Te engem akkor láncra verhetsz
S nem köll nekem több kegyelem!
Halálharangom megkondulhat,
Szolgám ne légy többé te már;

A mutató akkor lehullhat, -
Az óra áll, időm lejár!

Mephistopheles.

Gondold meg ezt, mert nem felejttem én el.

Faust. Jogod van erre, de nagyon;

Én nem hivalgtam szemtelen kevélyen,
Szolgád leszek, így fogadom,
Uram te légy, vagy bárki légyen.

Mephistopheles. Én ma legott a doktor-lakomán

Szolgálni foglak. Még csak egyet!
Mert életet s halált fog át ez ügylet,
Nehány sorodra vágyom ám.

Faust. Írás is kell még, te pedáns, neked?

A férfit s férfiszőt így nem ismerheted.
Hát nem elég, hogy az adott szavam,
Örökre szól és változást nem érhet?
A világ árja féktelen rohan
És engem kössön egy ígéret?
Ám e rögeszme bensőnk része már,
Kinek ne fájna, ha kihalna?
Boldog, ki hú szót tiszta szívbe zár,
Nincs áldozat, mit az sokalna.
De írott pergament s pecsét, mely véle jár.
Mint a kísértet, mindenek borzalma.
A szó már elhal ott a tollban
S viasz- és kutyabőr-uralom van.
S ördögnek ember mire ír?
Mi kell: érc, márvány, bőr, papír,
Véső, pala vagy toll-e az íráshoz?
A választás neked szabad.

Mephistopheles. Miért e tulzó szavalat,

Ily tűzzel mindjárt mit kiáltasz?
Jó arra egy papírszelet.
Végül aláírod egy csöpp vérrel neved'.

Faust. Ha így teszek csak eleget,

Ám jó, fogjunk e furcsasághoz.

Mephistopheles. A vér sajátos nedv nagyon.

Faust. Attól ne félj, hogy e kötést ne álljam!

Hisz ebben épp azt fogadom,
Mi egyben legerősebb vágyam.
Nagyon felfúttam magamat,
Csak véled egyrangú vagyok.
A nagy Földszellem megtagadt,
A természet ködben hagyott.
A gondolatnak tépve szála,
A tudás mind rég megutálva.
Érzékiségbe sülyedni hagyj,

Abban lohadjon lángszenvedelmem!
Sűrűn szövött varázslapelben
Egyszerre kész csodákat adj!
Hadd vigyen az idő árja tova,
A vak eset akárhova
Jőjön a kín meg a kék,
A siker és veszély -
Úgy, ahogy éppen jön sora,
Az férfi, ki nem nyugszik soha.

Mephistopheles. Ne ismerj célt s mérsékletet.

Ha tetszik itt s ott csemegézned,
Röptödben felkapkodni mézet,
Ám tessék, essék jól neked.
Csak légy merész s ne balga lélek!

Faust. Hisz' hallod, én örömről nem beszélek.

A mámor költ nekem, a kinnal teli kék,
Szerelmes gyűlölet, édes veszély.
Tudásvágyamból meggyógyulva végre,
Egy fájdalomtól se legyen kizárva;
Mindazt, ami az emberfajra mérve,
Szívem magában érezni kívánja.
Lelkem a mélyet s a magast hadd járja,
Halmozzon keblem jót s rosszat magára,
Fajomnak énjivé így bővüljön ki énem
És véget, mint az, ez is törve érjen!

Mephistopheles. Óh, higyj nekem, ki sok évezren által

Rágódom e nyers ételen:
Bölcsőtől sírig e vén kovással
Az ember megbirkózni képtelen.
Ami egész van, hidd el ezt te,
Csupán Isten kedvére lett:
Ő örök fénybe csak magát helyezte,
Minket viszont a sötétségbe tett,
S jó nappalodra éjjeled.

Faust. Én akarom!

Mephistopheles. Baj ebbe' sincs még!

Aggón csak *egyre* gondolok:
Rövid a nap, sok a dolog.
De tán tanulhatsz most kicsinkét.
Olyan költővel élj te társaságban,
Aki, ha szárnyal gondolatja,
Ahány nemes tulajdonság van,
Dícsül mind egymagadra rakja:
Arszlán szívét
Gím fürgeségivel;
A talián vér lánghevét
Észak erényeivel.
Bízd rá, hogy a titkot kisüsse,

Nagylelkűség s csel mint fér össze
S míg ifju véred tüzre gerjed,
Kitervezetten szódd szerelmed'.
Ha ily urat én ismernék, nyilván
Csak Mikrokosmos urnak hívnám.

Faust. Mi vagyok én, ha énekelem a nagy
Emberi fenség sosem érhető el,
Bár akarom egész erőmmel?

Mephistopheles. Végre is, az vagy - ami vagy.
Parókát millió fürtből tégy a fődre,
Sarkat veress egy rőf magast cipődre,
Mindig csak az lész, ami vagy.

Faust. Érzem, amit magamhoz markolék én.
Hiába mind a lelki eszme-kincs,
Mikor leülök a nagy munka végén,
Bennem erőknék új forrása nincs.
Hajszálnyival se' nőtt a lelkem
S a végtelenhez nem közelgtem.

Mephistopheles. Te, jó uram, mind e dologban
Csak annyit látsz, mint lát szemed;
Csináljuk ezt mi okosabban.
Míg életkedvünk nem szegett.
Patvarba is! Hogy kezéd, lábad,
Fejed s t...d tied, igaz;
De mindaz, amit az élv kínálgat
Friss gyönyörűl, nem enyim az?
Hat ménlovat ha bérlek én,
Az erejük mind nem enyém-e?
Hajtok vigán, mint olyan gyors legény,
Ki lábra tett szert huszonnégyre.
Fel! A fejed ne törögesd!
Be a világba egyenest!
A kófic, aki spekulál, - nekem
Olyan, mint a kopár föld kerge barma,
Rossz lélek hajtja kis területen,
Pedig van sok szép zöld mező is arra.

Faust. Mint kezdjük ezt mi el?

Mephistopheles. Hogy menjünk innen el!
Miféle kintanya e hely?
S ily élethivatást ki látott,
Untatni s unni sok diákot?
Ezt Bendős szomszéd úrra hadd!
Üres szalmát csépelni mire jó itt?
Hisz legjobb tudományodat
Úgy sem hallhatják hallgatóid.
Egy mintha künn épp erre járna!

Faust. Fogadnom őt most nem lehet!

Mephistopheles. Oly régen várhat már az árva,
Végasztalan el nem mehet.
Köpenyed, sapkád hamar adjad;
Ez nagyszerűn főd engemet. *(Átöltözik.)*
A többit már eszemre hagyjad!
Nekem csak egy fertály órácska kell,
Te készülj azalatt szép útatásra el!

(Faust el.)

Mephistopheles. *(Faust hosszú öltönyében.)*
Csak vess meg észet s tudást, te vakmerő,
Emberben az a fő erő,
Csak hadd merítsen álbúbájba,
Hazug kisértő szellem csábja,
Igy lész feltétlenül enyém -
A sors olyan lélekkel látta őt el,
Mely mind' előre törtet hevenyén,
S átugrik túlfeszült erővel
A földnek minden örömén.
Vad élten kell őt átragadnom,
Érdemtelen alantason.
Vergődjék, dermedjen, tapadjon,
Telhetlen éhben, szomjason,
Sóvár ajkától minden elszaladjon!
Számára nincs üdülés, pihenő
Az ördögnek irást akár sohase adjon,
Hisz úgyis tönkre menne ő!

(Egy tanuló lép fel.)

Tanuló. Alighogy éppen itt lakom,
S már arra kész alázatomban,
Hogy hallhassam s lássam azt a férfit,
Kit minden ajk fennen dicsér itt.

Mephistopheles. Udvariasságod elragad,
Mint én, sok olyan ember akad.
Mást is kerestél már talán?

Tanuló. Kérlek, te légy gonddal reám.
Nagy kedvvel igyekvém én ide,
Pénzem is futja s kedvem üde;
Az anyám az ellene volt s marasztott;
Bár tanulnék én itt némi hasznost.

Mephistopheles. Nincs arra jobb hely, mint e hely.

Tanuló. S máris vágyom e helyről el:
E falak közt és csarnokokban
Gyönyörüségre nem nagy ok van.
A tér szűk és a szem se lát
Semerre zöldet, semmi fát,
S terembe zárva s ott padomba,
Szemem, fülem és elmém tompa.

Mephistopheles. A fő ebben a megszokás.

Kisdednek sem megy napokig
Az anyaemlőn a szopás,
De aztán örömet szopik.
Nos itt, a bölcsesség-emplővel
Te magad is így lész idővel.

Tanuló. Örömmel csüggök rajta, ha elérem,
Hanem, hogy érjem el, - tanácsod kérem.

Mephistopheles. Mondd meg, mielőtt folytatod
Választani mit fogsz, mely szakot?

Tanuló. Én sok derék tudásra vágyom;
Ismerni mindent e világon,
A földi és az égi tájon
A tudományt s természetet.

Mephistopheles. Így jó nyomon van az eszed;
Csak szét ne szóródj, azt ajánlom.

Tanuló. A testem-lelkem rávetem.
De persze, mi sem esnék jobban,
Mint némi szabad mulatás nekem,
A nyári szép ünnepnapokban.

Mephistopheles. Használd időd, mert sietős az utja,
De oszd be jól, akkor kifutja.
Ezért, mint első kollégiumot,
Tanácslom, vedd a logikumot.
Mert szellemet az idomít,
Spanyol csizmába úgy szorít,
Hogy aztán már a gondolat
A pályán szép lassan halad
És nem, mint holmi tétova
Lidérc cikkázik ide-oda.
Majd egy nap azt adják eléd,
Hogy mi magától ment elébb,
Miként az evés meg ivás, - nem egy,
De egy, kettő, háromra megy.
És olyan bár az eszmegyár,
Hogy ügyes szövőszék-módra jár,
Melyen a láb egyet nyomint
S ezer szál mozdul és vetélők futnak,
Látatlan erre s arra jutnak
S kötik a szálat egymásba mind, -
A bölcsész jó s bölcselg, ime,
Hogy ennek így köll lennie:
Az első így, a második így,
Tehát a harmadik s negyedik így -
És első s második ha nincs,
Harmadik és negyedik soh' sincs.
S ezt magasztalják diákok s mások,
De azért mégsem lesznek takácsok.

Első, ha ki élőt kíván megismertetni,
Úzze abbul a szellemet ki.
Kezében van aztán mind a mi rész,
De jaj! - hiányzik a lelkes egész.
Encheiresis naturae - a vegytudomány
Igy nevezi ezt, öngúnyra tán.

Tanuló. Egészen meg nem értek téged.

Mephistopheles. Majd jobban megy már legközelebbet,
Ha megtanultál redukálni
És pontosan klasszifikálni.

Tanuló. Mindettől butaság lep el,
Fejembe' malom zúg és kelepel.

Mephistopheles. S jobb lenne aztán más egyébnél,
Ha te a metaphysikára térnél.
Mélyeszd el abba jól magad,
Mít ember-agy be nem fogad;
S mit befogad, s mit nem fogad,
Pompás szó arra mind' akad.
De fő, hogy e féléven át
Tartsd meg a legjobb regulát.
Tanórád egy nap öt legyen.
Ülj csöngetéskor helyeden,
Előre készülj rendszerint,
Paragrafust biflázz be mind;
Megtudod így, hogy a tanár
Mást sose mond, mint mondott könyve már;
Mégis jegyezd minden szavát,
Mintha szentlélek szállna rád.

Tanuló. Kétszer se mondd! - Fölérem ésszel,
Hogy ami hasznost jegyzek én
Fehér papírra feketén,
Haza viszem s az sose vész el.

Mephistopheles. De válassz tudomány-szakot!

Tanuló. A joghoz hajlamom nekem nincs szinte semmi.

Mephistopheles.

Ezt nem tudom nagyon rossz néven venni,
E tanhoz értek, annyit mondhatok.
Jog s törvény öröklővé válnak,
Mint a családi nyavalyák
És nemzedékről nemzedékre szállnak
S egy helyről más hely kapja át.
Bölcs jótét fordul örült bajra.
Utódul alig tűrheted!
De jogról, amely velünk született,
Egyetlen szót se hallunk, sajna!

Tanuló. Csak szítod ellenszenvedem,
Kit te tanítasz, boldog lehet!
Tán inkább a theológiára térek.

Mephistopheles. Félrevezetni nem szeretnék.
Mi e tudományt illeti,
Sok álösvény miatt igen nehéz ez;
Temérdek rejtett mérge van neki,
Amit te könnyedén orvosi szernek nézesz.
A legjobb ebben is, hallgass csak egy tanárt,
Szavára esküdnöd nem árt.
A fő - csak lépj a szó nyomába!
S a bizonyosság templomába
Bevonulsz biztos kapuján.

Tanuló. De semmis a szó fogalom hiján.

Mephistopheles. No jó! De erre már a bátor ne tekintsen;
Mert épp ahol fogalom nincsen,
Egy-egy szó idején előbuj' ám.
A szóval bátran disputálunk,
A szóval új rendszert csinálunk,
A szón csüggünk mi nagy hitünkkel -
Egy szóból egy jottát se vehetünk el.

Tanuló. Bocsánat, hogy időddel visszaélek,
De tán még egyet kérdehetek:
Pár magvas szóban mi neked
Az orvostanról véleményed?
Csak három év, rövid idő,
S egek! a tárgy, az vajmi bő.
Úgy jár csak az ember jó nyomon,
Ha megmutatja mások ujja.

Mephistopheles. (*Félre.*) A száraz hangot már unom,
Leszek valódi ördög újra.
(*Fenn.*) Az orvostan lelkébe hatsz te könnyen;
Tanuld be nagy és kis világ tanát,
Hogy végül túrj csak mindent csöndben.
Mít Isten ád.
Hiába is csapong a tudós gondolat,
Annyit tanulsz csak, mint fejedbe mén,
De akié a pillanat,
A talpán az legény!
Kellő erőben vagy te még,
Igy vakmerőnek is kell lenned,
S ha önbizalmad lesz elég,
Fog bárki más is bízni benned.
Tanuld ki jól kivált a nőket,
Ezer az ő jajuk-bajuk
S a sóhajuk,
De kúrárd mind egy pontból őket;
Bánj velük csinján, emberül -

S mind a kezed alá kerül.
Ha lesz cimed, mely neked olyant szint ad,
Hogy módszered másénál finomabb,
Kezed elszívelik, bármerre is tapintgat,
S mit más sok évig alig símogat,
Te nyomj nagyot az üterecskén!
S a hölgyre csalfán tűz-szemet meresztvén,
Karcu csipőit fogjad át,
Hogy nem füzé-e túl magát.

Tanuló. Ez már külömb dolog! Már ebből érthetünk!

Mephistopheles. Pajtás, mind szürke az elméletünk
S az élet aranyfája zöld.

Tanuló. Rád esküszöm, mily álomba büvölt
A te szavad. S nem lesz terhedre majdan,
Hogy bölcs szavad utóbb még behatóbban halljam?

Mephistopheles. Mi tőlem tel', mind szívesen.

Tanuló. S én nem tudok elmenni sem,
Mig emlékkönyvem át nem nyújtom, kérve,
Méltass kezed irott jelére!

Mephistopheles. Helyes! *(Beír a könyvbe s vissza adja.)*

Tanuló. *(Elolvassa.)* „Eritis sicut Deus, scientes bonum et malum.”
(Hódolattal becsukja a könyvet és ajánlja magát.)

Mephistopheles.
Ez ősmondásra csak s kigyó nénimre hallgass -
S hogy Isten mása vagy, az lesz neked így siralmas!
(Faust fellép.)

Faust. Hová most?

Mephistopheles. Bárhová, ahogy tetszik neked.
Megnézzük a kis és nagy életet.
Mily örömet és hasznot láthatsz,
Ha ilyen kurzust átpotyázhatsz.

Faust. De nagy szakállam a vidám
Élethez furcsán illik ám.
Nem lesz siker e próbaútban;
Én a világban élni soh'se tudtam,
A társaság engem lenyom
S zavarodott leszek nagyon.

Mephistopheles.
Barátom, minden máskép lesz most véled;
Ha magadban bizol, tudod már mi az élet.

Faust. De útra kelnünk mint lehet?
Hol a fogat, meg aki hajtja?

Mephistopheles. Kitarjuk e köpönyeget
S fellendülünk a légbe rajta.
De mivel ily merész az út,
Ne hozz magaddal nagy batyút.
Most hadd gondoskodom még némi tüzes légről,
Az fölemel a föld színéről.
A könnyűség felröppen szabadon -
És most köszöntelek új életútagon!

AUERBACH PINCÉJE LIPCSÉBEN

(Víg legények dőzsölése.)

Frosch. Nohát nem isztok? Nem nevettek?

Pofákat vágni, majd adok nektek!
Ma ázott zsuppá váltatok,
Pedig volt máskor lángotok.

Brander. Magadra vess, hisz' tőled nem telék
Se' butaság, se' disznóság ma még.

Frosch. (*Fejen önti egy pohár vízzel.*) Ne mindkettő!

Brander. Disznó, malac!

Frosch. Te kívántad, hogy legyek az!

Siebel. Ki vele, aki haragos!
Igyál, bőgj s kezdjünk a kördalra most!
Fel! Tyuhaj!

Altmayer. Jaj, el vagyok veszve!
Vattát! E fickó a fülem' dönti össze.

Siebel. Ha pincebolt zeng vissza dalt,
Ér csak a basszus dörgő diadalt.

Frosch. Biz úgy, kidobjuk azt, ki orrát felüti!
Tralla-ralla-á!

Altmayer. Tralá!

Frosch. Hangolja fel a torkát most ki-ki! (*Énekel.*)
„Kedves Római szent birodalmunk,
Mi tart még téged össze?”

Brander. Csúf dal! Piha! Politikai dal!
Izetlen egy dal!... Áldd Istent naponta,
Hogy nem a tiéd szent birodalmunk gondja.
Én legalább, azért örök hálát adok,
Hogy császár vagy kancellár nem vagyok.
De mert fő-főre köztünk is van szükség,
Egy pápát válasszunk mi tüstént,
Érdem köll ehhez s kvalitás,
Az dönt s emel, ez nem vitás.

Frosch. (*Énekel.*) Lengj, repülj, szép csattogány,
Köszönts ezerszer, ah, az én babám!

Siebel. Nem, ne köszönts a lányt! Ezt nem hallgatom én meg.

Frosch. Köszönts s add csókom át! - ha még úgy bánt is téged!
(*Énekel.*) Ki a reteszt! oly halk az éj!
Ki a reteszt! jövök, ne félj!
Be a reteszt! majd hajnalon!

Siebel. Hát csak dalolj, dalolj s dicsérd a lányt agyon!
Közelg a nap, hogy én kacagjak;

Már engem becsapott, de téged is becsap majd.
A szeretője a manó legyen!
Az véle a keresztúton nyekegjen
S egy vén bak, jártas a Banyahegyen.
Jó éjszakát rá futtában mekegjen!
Derék legényt, ki húsban, vérben él,
Nem érdemel meg ily személy.
Ezt üdvözlünk - nincs inyemre,
Inkább az ablakát verem be!

Brander. *(Az asztalra üt.)*

Figyelj! Figyelj szavamra, csitt!
Urak, biz én világfi volnék
S szerelmes népek vannak itt,
Tiszteletükre valamit,
Jó *éj*-kivánatképpen, hadd dalolnék,
Vigyázz! Egy dal új mód szerint,
A végsort zengjétek ti mind!
(Énekel.) Élt egy pincében egy patkány,
Rákapott a vajra, hájra.
Doktor Luthernek sem volt tán
Olyan pocakocskája.
De a szakácsnő mérget hint,
A patkány érez rémes kint,
Mintha szerelem csikarná.

Kar *(ujongva)*. Mintha szerelem csikarná.

Brander. Kifut, befut, kering körül,
Beleiszik minden lottyba,
Szétmarja 'mi elé' kerül,
Hogy dühe ettől fogyna;
Sok rém-bakugrást próbálgat,
De hamar megelégteli a jó állapot,
Mintha szerelem csikarná.

Kar. Mintha szerelem csikarná.

Brander. És fényes nappal megjelen
S iramodik a konyhába,
Lerogy, liheg a tűzhelyen
És rugkapál a lába.
De a méreghintó szép neveti,
Hah! mint szusszan a vég-lehe ki,
Mintha szerelem csikarná.

Kar. Mintha szerelem csikarná.

Siebel. Ujjongj csak tompa nép! De mégse'
Valami elmés szép eset,
Szegény patkányok mérgezése!

Brander. Neked azok mily kedvesek!

Altmayer. A hájhasú kopasz! Ily lányra
Csak a balsorsa verheti.
Ugy néz a feldagadt patkányra,
Hogy hű képmása az neki.

(Mephistopheles fellép.)

Mephistopheles. Víg társaságba hozlak téged,
Elsőül erre van szükséged.
Hadd lásd: az élet könnyű voltakép,
Itt köznap is csak ünnepel a nép.
Ez mind kis ésszel, nagy mulatva,
Szűk tánckörben forog; - így játszik a
Saját farkával a cica -
S ha csak fejük nem fáj miatta,
Míg a korcsmáros hitelez,
Vigadnak és gondjuk se lesz.

Brander. Ezek utaznak, látni róluk,
Azért csodálatos egész valójuk,
Itt még egy órát sincsenek.

Frosch. Biz' igazad lehet! Az én Lipsém remek!
Egy Páris kicsiben és műveli a népét.

Siebel. Mit gondolsz, vajjon micsodák?

Frosch. Most hagyj még! Majd ha ittam egyet vélük,
Akár egy gyermek tejfogát,
Kihúzok mindent könnyedén belőlük.
Nemesi házból származhatnak ők,
Ugy látom, büszkék és kényeskedők.

Brander. Csak széltolók, fogadni mernék!

Altmayer. Talán.

Frosch. Majd én kiugratom.

Mephistopheles *(Fausthoz).*
Az ördögöt, bár nyakukon,
Sohase' érzik a kis elmék.

Faust. Adj' Isten, uraim!

Siebel. Viszont, Isten hozott!

(Halkan, oldalról szemlélve Mephistophelest.)

Féllábra mért sántít az ott?

Mephistopheles. Szabad-e szintén tiközétek ülnünk?
Mit úgysem kapni itt, a jó ital helyett,
A társaságon kell üdülünk.

Altmayer. Te finnyás úr vagy szerfelett!

Frosch. Tán Csapról utra későn keltetek ti
S még nektek vacsorát Fa Jankó úr adott?

Mephistopheles. Csak átutaztunk épp ma ott
S volt módunk véle is beszélgethetni.
Hogy él itt sok rokonja, említette
S kért, hogy mindnyájukat köszöntsük ő helyette.

(*Meghajol Frosch előtt.*)

Altmayer (*halkan*). Neneked! Érti ez!

Siebel. Furfangos egy legény!

Frosch. No várj csak, majd megcsípem én!

Mephistopheles. Ha nem csalódom, karban itt
Előbb gyakorlott hangok szóltak?
Bizonyal szép visszhangjait
Kelték azok e pinceboltnak.

Frosch. Nagy énekművész vagy talán?

Mephistopheles.
Óh nem! erőm csekély, a kedvem nagy csupán.

Altmayer. Hát fújj egy dalt!

Mephistopheles. Ha tetszik, lesz temérdek.

Siebel. Vadonatujat, az a szép!

Mephistopheles. Spanyolországból jöttünk vissza épp,
Hol bájos honra lelt a bor s az ének.
(*Énekel.*) „Volt egy király s kegyeltje
Egy jókora bolha volt”.

Frosch. Vigyázz! Egy bolha! Jól figyeltetek?
Szép vendég, ilyet szeretek.

Mephistopheles (*énekel*).
Volt egy király s kegyeltje
Egy jókora bolha volt,
Kihez a teste-lelke
Atyailag hajolt.
Egyszer szabót kerestet
S annak parancsot ad:
„Öltöny kell e nemesnek,
Úgy nadrág, mint kabát!”

Brander. De a szabó, előre intsed őt meg,
Mértéket jól vegyen neki,
Mert életét veszítheti,
Ha a nadrág csak egy redőt vet.

Mephistopheles. Selyem-bársonyból szabja
Tehát a mester ezt,
S van bolhánknak szalagja
S szalagján van kereszt -
És lesz legott miniszter
S családja tagjai

Lesznek az ország tisztelt
Kegyelmes nagyjai.

S udvari úr és dáma
Mind szenved egyaránt;
A bolha hetykén támad
Királynőt s szobalányt.
Szétnyomni, elvakarni
Azoknak tiltva van,
De minket merjen marni:
Hopp! roppintjuk vigan!

Kar (*ujjongva.*) De minket merjen marni;
Hopp! roppintjuk vigan!

Frosch. Brávó! Brávó! Jaj beh szép!

Siebel. Ha bolha, mind így járjon épp!

Brander. Két finom újjhegy: bolha-tor.

Altmayer. Éljen a szabadság! Éljen a bor!

Mephistopheles.

Szabadság, - arra én magam is innám egyet,
Csak volna egy kicsit jobb leve itt a hegynek!

Siebel. Ilyet nekünk ne mondj te többet!

Mephistopheles. Korcsmárosunkat, félek, sérteném,
Ha én a tisztelt urakat tán
A saját pincénkől itatnám.

Siebel. Csak bátran! - azt elvégzem én.

Frosch.

Csak jó pohárnyit adj, hogy megdicsérjük munkád;
Világért se gyüszűnyi mintát!
Mert az ítész föltétele:
Vehesse száját jól tele.

Altmayer (*halkan*). Ők rajnamentiek, úgy érzem.

Mephistopheles. Egy fúrót adjatok!

Brander. Mit kezdesz itt vele?

Tán künn hagyád hordóidat te készen?

Altmayer. Amott hátul van a szerszámoknak helye.

Mephistopheles. (*Előveszi a fúrót. Froschhoz.*)
Kivánsz-e hát bort és mifélét?

Frosch. Hogy érted ezt? Többféle is akad?

Mephistopheles. Igen, a választás szabad.

Altmayer. (*Froschhoz.*)

Ahá! te kezded is már nyalni szájadszélét.

Frosch. Jó, ha választhatok, én rajnait kívánok,
Amiket a hon ád, a legjobb adományok.

Mephistopheles (*miközben Frosch helyén az asztal szélébe lyukat fur.*)

Egy kis viaszt ide és a dugók is készek.

Altmayer. Ej, hisz ez vásáros bűvészet!

Mephistopheles (*Branderhez*). S te?

Brander. Én a Champagnehoz húzok,

Ha gyöngyös habja jól buzog.

Mephistopheles (*fúr; egy szereplő ezalatt viaszdugót csinál és bedugaszolja a lyukakat.*)

Brander. Minden külföldit kár kerülni,

A jó nem egyszer messzi van;

Igazi német a francot nem tudja túrni,

De issza a borát vigan.

Siebel (*mikor Mephistopheles az ő helyéhez közeleg*).

Savanyut én bizony nem élvezek,

Adj hát a legjobb édes borból!

Mephistopheles (*fúr*). Számodra majd tokaji csordul.

Altmayer. Urak, szemembe nézzetek!

Ti lóvá tesztek minket, annyit látok.

Mephistopheles. Ej! Ej! Ily úri társaságot -

Az egy kicsit sok volna tán.

Siess! No mondd ki szaporán!

Neked minő bort kell szolgálnom?

Altmayer. Akármit! Csak egymásután!

(*Az összes lyukak megfúrása és bedugaszolása után.*)

Mephistopheles (*csodálatos mozdulatokkal*).

Szőlőt hord a tőke!

Szarvat a bakkecske;

A bor ömlős, fából a fürtök,

A deszkabutorból is bort szűrtök.

A természetbe mélyen nézz!

Csak hinni kell s a csoda kész!

Ki a dugót, most inni kell!

Mindnyájan (*kihúzzák a dugókat s kinek-kinek a kivánt bor csurog a poharába.*)

Óh, szép kút kezd bugyogni fel!

Mephistopheles. Vigyázz! Ne öntse senki el!

(*Újra meg újra isznak.*)

Mindnyájan (*énekelve*). Olyan vadul jól megy sorunk

Akár ötszáz disznónak!

Mephistopheles.

A nép szabad, - ezt mint élvezi, lásd!

Faust. Most legjobb lenne tova lépnünk!

Mephistopheles. Figyeld előbb a bestialitást,

Mig teljes díszében elétünt.

Siebel (*vigyázatlanul iszik, a bor a padlóra ömlik, s lobot vet*).

Segítség! Tűz! Ég a pokol!

Mephistopheles (*a lánghoz szól*).

Most, hű elem, elnyughatol!

(*a társasághoz*)

Ezuttal ez csak egy kis tisztítótűzpróba.

Siebel.

Mi? No, megállj!... Ugy látszik, nem tudsz róla,
Hogy, ki belénk köt meglakol.

Frosch. Ezt nem ajánlom megpróbálni kétszer!

Altmayer. Úgy vélem, jobb, ha ő simán eloldalog.

Siebel. Hallja az úr! Ez mi dolog?

Itt hókuszpókuszt hogy merészel?

Mephistopheles. Csitt, öreg hordó!

Siebel. Seprünyél!

És még te vagy velünk goromba?

Brander. Csak várj s lesz ütleg-zápor nyomba!

Altmayer (*kiránt egy dugót az asztalból, tűz csap felé*)

Égek! Égek!

Siebel. Gaz bűvölet!

Szurd le! Bitang ő, azt lehet!

(*Kést rántva, Mephistopheles ellen indulnak*)

Mephistopheles (*komolyan*).

Csalfa kép s igék,
Másulj szem s vidék!
Odább s idébb!

(*Amazok elbámulva néznek egymásra.*)

Altmayer. Hol vagyok én? Gyönyörű hely!

Frosch. Szőlőhegyek! Ugy-e?

Siebel. És fürt özönivel!

Brander. Mily zöld lugas árnyában ülünk,

S mily tőke s mennyi fürt körülünk!

(*Megragadja Siebel orrát. A többiek is kölcsönösen egyik a másikat és kést emelnek rá.*)

Mephistopheles (*mint fent*).

Káprázat, hagyd el szemeinket
S lássák, az ördög mint üz tréfát!

(*Eltűnik Fausttal, - a többiek szétrebbennek.*)

Siebel. Mi ez?

Altmayer. Mi?

Frosch. Orrod fogtam én hát?

Brander. S az én kezemben a tied!

Altmayer. Ütést kapott minden ízébe' testem,
Széket ide vagy el köll esnem!

Frosch. Mi volt, no? Mondjátok nekem!

Siebel. Hol a fickó? El nem szalajtom
Őt élve, ha megcsíphetem!

Altmayer. Láttam, kinyargalt ő a pinceajtón -
Egy boros hordón ülve fenn - -
A lábam mintha ónbul volna

(az asztal felé fordulva)

Jé! S mintha már a bor se' folya?

Siebel. Hazug csalárdság volt bizony!

Frosch. S úgy rémlett mégis, bort iszom.

Brander. S a sok fűrt, - ezt hogy értsem én meg?

Altmayer.

Ki mondja még, hogy csodák nem történnek!

BOSZORKÁNYKONYHA.

(Alacsony tűzhelyen nagy üst a tűz felett. Az abból kiáradó gőzben különféle alakok mutatkoznak. Egy nőstény maki majom az üstnél ül, leföli habját s ügyel, hogy ki ne fusson. A hím maki kölykeivel együtt mellette ül és melegszik. A falak és a mennyezet a legfurcsább boszorka házikellékkal van díszítve.)

Faust, Mephistopheles.

Faust. Oly visszatetsző e bolond varázslat!

S te azt ígéred, gyógyulást ad
Nekem e zagyva örület?
Tanácsot én egy vénasszonytól, kérjek?
S a szennyköttyvasztás levehet
A vállamról vagy harminc évet?
Jaj nékem! veszve a remény,
Ha ennél jobb szer nincs tenálad.
A természet, vagy egy főbb lelki lény
Valami balzsamot ki nem találhat?

Mephistopheles. Barátom, bölcsen szólsz megint!

Mert adhat ifjodást valóban a természet;
De más könyv az megint, mely erre int
S csudás az idevágó részlet.

Faust. Ismerni vágyom!

Mephistopheles. Jó! A szerhez semmi pénz.

Sem orvos nem köll, sem varázslat:
Elég, ha a mezőre méz,
Ott ásd a földet és kapáld;
Egészen szűk kör zárja be
Úgy testi mint a lelki élted,
Egyél csak mindig vegyületlen étket,
Barom közt barmul élj s a termő telkeken
Ne csak arass, hanem ganajozást se átalj!
Legjobb szer ez, hidd el nekem,
Megifjít nyolcvan éven által!

Faust. Nem szoktam ehhez én, számomra mit sem ér ez,

Nem nyulhatok már kapanyélhez.
Nekem szűk élet sehogysem való.

Mephistopheles. Úgy hát, csak a boszorka jó.

Faust. Mért kell az a vénasszony épp?

Nem főzheted magad a szörpöt?

Mephistopheles. Időlopás, - az volna szép!

Addig ezer hidat épít az ördög.
Műgond s tudás itt nem elég,
Türelem is kell ide még.
Egy csöndes szellem elmunkál sok évig,
Amíg a finom szesz erőre érik.
S mi ebbe kell, mi vélejár,

E dolgok mind csudák csudái!
Az ördög ebben a tanár,
De az ördög nem tudná csinálni.

(Az állatokra pillant.)

No nézd e gyöngéd fajzatot!
Ez itt cseléd, az szolga ott! *(Az állatokhoz.)*
Az asszony nincs hon? merre jár ma?

Az állatok. Lakmára,
Légbe szállt,
A kéményen át!

Mephistopheles. S hazafelé mikor igyekszik?

Az állatok. Mire talpacskánk jól fölmelegszik.

Mephistopheles. *(Fausthoz.)*
Hogy tetszenek e szép majmocskák?

Faust. Példátlanul ízetlen állatok!

Mephistopheles. S ha velük diskurálhatok,
Nekem meg épp az a legjobb multság!
(Az állatokhoz.) Mondjátok átkozott babácskák,
Mit főztök itt, mi lesz e pép?

Az állatok. Kavarunk nyúlós kolduskását.

Mephistopheles. No, arra bőven gyűlne nép.

A hím. *(Odasompolyog Mephistopheleshez és hízeleg neki.)*
Óh, kockát te vess,
Hogy dússá tehesz,
És hagyj nyernem, kérlek!
Van baj itt elég
És pénz kellenék
Hogy eszemre térjek.

Mephistopheles. Ez a majmocska mily boldog lehetne,
Ha lutriba ő is tehetne!

(Eközben a kölyökmajmok egy nagy gömbbel játszódtak s azt elé gördítik.)

A hím. Ez a világ
Feljebb, alább
Gurul mindétig.
Kívül üveg,
Belül üreg -
Töréstől féltik.
Itt fény ragyog,
Ott még nagyobb -
Enyém a lét itt!
Fiam, vigyázz,
Mert gyors a gyász.
Jön halálod!

Cserép s a máz -
Szertemálhat.

Mephistopheles. Mért e szita?

A hím. *(Lehozza azt.)* Átlátszik a
Tolvaj azonnal rajta.

(A nőstényhez fut vele, hogy az átnézzen a szita szövetén.)

Nézz a szitán!
Lám, itt a zsvivány
S te nem üthetsz rajt ma?

Mephistopheles. *(A tűzhelyhez közeledve.)*

Mi ez edény?

Hím és nőstény. A balga legény
Nem tudja szegény:
Mi üst, mi fazék itt!

Mephistopheles. Udvariatlan!

A hím. Ne, a seprő itt van.
És ülj le! a szék itt.

(Mephistophelesnek kezébe adja a csóvát s leülteti őt.)

Faust *(ki ezalatt egy tükör előtt állott, ahhoz időnként közeledve, majd attól megint távolodva).*

Mit látok? Milyen égi kép,
Mely e varázstükörbe' rám hat!
Óh szerelem, te add nekem leggyorsabb szárnyad,
Hogy ott legyek, ahol e szép!
Ah! de mihelyt bátran feléje lépnék,
Hogy közelebből nézzem őt,
Már ködbe' látom a szemem előtt
A legeslegszebb asszony képét!
Lehet ily szépnek hinni nőt?
S én látom ez elnyult testet, az égi szépség
Minden csodáival ékeskedőt?
Teremhet-e a föld is ilyet?

Mephistopheles.

No persze, ha az Úr buzog hat napon át
S éljenzi végül önmagát,
Valami jól is sikerülhet.
Nézésivel ma telj te el;
Neked ily kincset majd csak szerzek én be
S boldog, kit a szerencse úgy kegyel,
Hogy ennek lesz a vőlegénye.

*(Faust folyvást a tükörbe néz. Mephistopheles a széken terpeszkedve s a cirokseprűvel játszva,
beszél tovább.)*

Mint a király, úgy trónolok e széken,
Kezemben a jogar, csak koronám nincs nékem.

Az állatok (akik eddig összevissza mindenféle csodálatos mozdulatot tettek, Mephistophelesnek nagy kiabálással egy koronát hoznak).

Óh, enyvedd fel hát
Te a koronát,
De vér-verejtékkel!

(Ügyetlenül bánnak a koronával és két darabra törik azt, aztán körülugrálnak darabjaival.)

Most itt a baj, ím!
Nekünk csak a rím, -
Csak szókeverék kell!

Faust (a tükör felé). Jaj, még utóbb megőrülök!

Mephistopheles (az állatokra célozva).

Úgy érzem én is, hogy fejem már szédül.

Az állatok. S a rímünk ha bök,
A becse örök,
Mert gondolat végül.

Faust (mint fenn). A szívem is, kezd már tüzelni,
Siessünk innen mielőbb!

Mephistopheles (mint fenn).

De legalább ismerjük el mi,
Őszinte e poéta-nép.

(Az üst, melyet a nőstény eddig figyelmen kívül hagyott, elkezd kifutni; nagy láng csap fel a kéménybe. A boszorkány iszonyú sikoltozással a lángon keresztül száll alá.)

Boszorkány. Jaj! Jaj! Jaj! Jaj!

Te átkos dög! Baromi faj!
Kifut az üst! Oszt' enyim a baj!
Kapsz valamit!

(Megpillantva Faustot és Mephistophelest.)

De mi van itt?
Kik vagytok itt?
Mért vagytok itt?
Ide hogy értek?
Be mint jövétek?
Ménkü belétek!

(A fölöző kanalat bemártja az üstbe s lángot fecskend Faust, Mephistopheles és az állatok felé. Az állatok vinnynak.)

Mephistopheles (megforgatja a kezében levő csóvát s belevág az üvegek s fazekak közé).

Nesze! No még!
Nincs kotyvalék!
Törj hát cserép!
Tréfám derék.
Zenédre szép
Taktust magam verék.

(Miközben a boszorkány boszusan és rémülten hátrál.)

Ismersz-e már? Te csontváz! Szörnyeteg!
A mestert, azt, ki neked parancsol?
Ki ha akarja, tönkrever
S rémmajmaiddal együtt összeroncsol?
Nem tiszteled már lángvörös ruhám?
Tán a kakastoll néked ismeretlen?
Ez arcot én tán eldugám?
S meg köll magam neveznem itten?

Boszorkány. Óh, megbocsáss Uram, de én
Lólábad' észre sem vevém.
S hollóid is, - hát merre vannak?

Mephistopheles. Ezúttal vidd el szárazon,
Mert hogy mi láttuk egymást, már bizony
Jó régen volt a napja annak.
S a kultur-máz, amely mindent belep,
Az ördögön is hágy jelet.
Hol látható ma már az északtáji ördög,
Szarvak, fark s nagy horgas körmök?
Mi lábam illeti, nem nélkülözhetem,
De az is árt a nép szemébe'
S így, mint sok ifjunak, a lábikráim nekem
Hamis tömésü már sok éve.

Boszorkány (*táncolva*). Oda van az eszem, de mind,
Hogy Sátán urfit itt látom megint!

Mephistopheles. Banya, ne szólíts név szerint!

Boszorkány. Miért ne? Sért e név talán?

Mephistopheles. Rég a mesékben van csak helye annak,
De ez sem lendít a világ baján,
Mert nincs többé Gonosz, de gonoszok még vannak.
Báró urnak nevezz, nekem egyéb se' kell,
Gavallér, az vagyok, mint senki sem különben,
Nemes vérembe' nem kételkedhetel
Nézd, ez a címer armális-levelemben.

(Tisztességtelen mozdulatot tesz.)

A boszorkány (*szertelenül kacag*).
Ha! Ha! Beh rád vall e modor,
Csak oly huncut vagy, mint valamikor!

Mephistopheles (*Fausthoz*). Pajtás, ez is új ismeret!
Boszorka-nép, lásd, ily modort szeret.

A boszorkány. Mi tetszik, mondjátok ki már.

Mephistopheles. Az ismert nedvből kell egy jó pohár.
De a legrégebb főztü óból;
Duplán erős a szesz, ha vár.

Boszorkány. Örömmel! Ime, egy üveg ott van.
Melyből már én is torkoskodtam.

Már büze sincs; abból fogok
Egy kis pohárnyit adni néktek. (*Halkan.*)
De ha ez issza meg, ki hozzá nem szokott,
Te jól tudod, tovább egy óráig sem él meg.

Mephistopheles.

Hisz jó barátom ő, csak hasznát veheti;
Konyhád javából bátran hadd igyék itt,
Vond meg köröd, mondd el igéid
És telt csészével adj neki.

A boszorkány (*sajátságos mozdulatokkal kört von, abba csodálatos tárgyakat állít be; közben a poharak csöngeni kezdenek, az üst zúg s e hangok zenévé olvadnak össze. Végül a boszorkány egy nagy könyvet hoz elő, a makikat is betereli a körbe, hátukra teszi a könyvet s velük tartatja a fáklyát. Int Faustnak, hogy az hozzá lépjen).*

Faust (*Mephistopheleshez*).

Eh, mondd, mi akar hát mindez lenni?
Bolond örvény, handabanda semmi;
E legízetlenebb varázs
Ismert nekem s gyűlölt csalás.

Mephistopheles. Ej, hóbort! Csak nevetni kell most.

Ne vedd nagyon szigoruan!
A hókuszpókuszért ne bánts az orvost,
Mert úgy használ a szörpe csakugyan.

(*Faustot betuszkolja a körbe.*)

A boszorkány (*nagy garral kezd szavalni a könyvből*).

Eszedbe vedd!
Tíz lesz az egy,
Kettőt leszedj,
Három, ha kész,
Te gazdag lész.
A négyre tégy!
Ötöt hatért
Boszorka mért,
Ha nyolc hetel,
Minden betel;
Kilenc csak egy,
Tíz tönkre megy.
Ez a boszorka-egyszeregy.

Faust. Félre beszél banyánk, úgy rémlik.

Mephistopheles. Pedig még el se mondta félig,

Jó ismerem, az egész könyv se más
Csak sok időt elrabló zagyva mondat,
Mert ami teljesen visszás
Egykép titok marad a bölcsnek és bolondnak.
Uj s ó művészet egyre megy,
Örök fogás a szemfényvesztés,
Hogy egy lesz három, s három egy -
S igaz helyett van megtévesztés.

Zavartalan fecseg s tanít
Akárki így, - s ki bánt bolondot?
S az ember azt hiszi, hallván mondásait,
Hogy valamit talán mégis csak észszel mondott.

A boszorkány *(folytatja).*

Roppant nagy ám
A tudomány,
De rejtve van alapja!
Ki mitse tud,
Az legtöbbre jut,
Gond nélkül ingyen kapja.

Faust. Mit hadar össze e banya?

Már a fejem fáj megrepedten,
Mint hogyha karban dallana
Százezer örült itt köröttem.

Mephistopheles. Dicső Sibylla, óh, elég lesz!

Add az italt és gyorsan végezz,
Csordultig öntsd a csészét most tele;
Az én barátom megbír ily italt is,
Megbírt sok rangos hivatalt is,
Tehát már sok jót is nyele.

A boszorkány *(sok ceremóniával önti csészébe az italt; mikor Faustnak szájához emeli, könnyed láng csap ki belőle.)*

Mephistopheles. Csak le vele! Cseppet se hagyj!

Hogy hadd hevítse szíved aztán.
Ki az ördöggel *testu* vagy
A lángtól vissza nem riadsz tán?

(A boszorkány feloldja a kört. Faust kilép.)

Mephistopheles. Ki gyorsan! Mozgás kell neked!

A boszorkány. Kivánom, hogy a korty segítjen!

Mephistopheles *(a boszorkányhoz).*

S ha én javadra bármit tehetek,
Szólhatsz nekem majd a Walpurgis-éjen.

A boszorkány. Nesze egy dal még! Jól fog hatni rád.

Ha eldúldogtad ismét meg ismét.

Mephistopheles. Vezetni foglak, jőjj, de tüstént!

Mert az, hogy izzadj, legfőbb szükség,
Kívül-belül erő hadd járjon át.
Leckét adok utóbb az úri henyeségből,
Hogy érezd meg hamar gyönyörűséggel bévül.
Mint hányja és veti Cupido is magát.

Faust. Mutasd hamar még a tükörben őt meg!

Gyönyörű volt a női kép!

Mephistopheles.

Nem! Nem! A mintaképét minden nőknek,
Lásd testben is te mielőbb! (*Halkan.*)
E bájítallal a bendőben
Helénát látsz te minden nőben.

UTCA.

(*Faust. Margit arramenőben.*)

Faust. Szép kisasszony, szabad-e kérem
Karom ajánlani s elkisérnem?

Margit. Szép sem, kisasszony sem vagyok,
Kísérő nélkül is járhatok.

(*Elhárítja a kíséretet s tova megy.*)

Faust. Az égre, ez a lányka szép!
Ilyet nem láttam soha még.
Oly szende ő, erényes is,
S kicsit rátarti kényes is.
Aján a pír, arcán a fény -
Míg élek el nem feledem én!
Szemét miként sütötte le
Szívembe vésődött bele,
S ahogy beszélt, a kurta mód -
Soha ilyen elragadót!

Mephistopheles (*fellép*).

Faust. Hé, megszerezd nekem e lányt ott!

Mephistopheles. No, melyiket?

Faust. Most ment el itt.

Mephistopheles. Azt? Kit a pap el most bocsátott,
Feloldva összes bűneit;
Ott bujtam míg gyónt, lesve mit,
Nagyon ártatlan kis bogár,
Ki még, ha nem is kell, gyónni jár,
Nincs rajta hatalmam semminő!

Faust. De tizennégyen túl van ő.

Mephistopheles. Úgy szólsz, akár egy kéjzsivány,
Ki bármi virágszált megkiván
S úgy sejti, nincs kegy s becsület,
Melyet letörni nem lehet.
De végre, minden mégse' megy.

Faust. Nagyképü tanár ur, eh, eredj,
Törvényt fejemre kár citálnod!
Kimondom kurtán egyenest:
Ha ránk borúl a mái est
S karomba' nincs a zsöngé test,
Éjfélkor tőled én már válok.

Mephistopheles. Mi megy, mi nem, gondold csak át!
Hisz' csak az alkalmat magát
Kilesni: legalább is két hét.

Faust. Csak két nyugodt óráim ha van,
Mit kell nekem ördög, - én magam
Csábítok el ily teremtséket.

Mephistopheles. Már hengegsz mint egy francia,
De el ne rontsd a kedved, kérlek.
Mit ér elérni csak az élvezet?
Nem ez a kéjnek szín' java;
Mert hisz a legjobb épp az ám,
Ha mindenféle huzavonán
Átgyurva, puhul meg a lány-erény,
Igy oktat sok talián regény.

Faust. Étvágyam jó; elég amúgy.

Mephistopheles. Tréfán kívül s ne haragudj,
E szép lánykával, mondom én,
Nem mén a dolog oly könnyedén
Rohammal itt el mit sem érünk;
Át kell a csel útjára térnünk.

Faust. Az anyalkincs egy kis jelét
Szerezd meg! Lássam nyughelyét!
Egy mellkendő, vagy a térdkötő!
Mind kéj, ha már viselte ő!

Mephistopheles. Hogy lásd, hogy a szenvedélyedet
Szolgálom én, amint lehet:
Egy pillanat se vesszen el hiába,
Még ma beviszlek a kamrájába.

Faust. S fogom őt látni? S birni?

Mephistopheles. Nem!
Ő a szomszédasszony nál lesz.
S te egymagad fogsz, úgy hiszem,
Reménybeli gyönyörre éhen,
Duskálni széped légkörében.

Faust. Már mehetünk is?

Mephistopheles. Még kora tán.

Faust. Láss addig illő ajándék után. *(El.)*

Mephistopheles.
Ajándok? Ez derék! Így kell, hogy reüsszáljon!
Tudok én számos szép helyet,
Hol rejtett kincs van, rég feledt,
Ezt kell kicsit revideálnom.

ESTE.

(*Kicsi tiszta szoba. Margit haját fonva s feltüzdelve.*)

Margit. Szeretném tudni módfelett,
Ma az az úr, ki lehetett!
Nagyon derék, az már igaz,
Hogy ő nemes vér, látszik az.
Ez rá van a homlokára vésve,
Azért oly hetyke a föllépése. (*El.*)

Mephistopheles, Faust.

Mephistopheles. Csak csöndesen, kerülj belül!

Faust (*némi hallgatás után*).
Légy szíves, hagyj most egyedül!

Mephistopheles (*körülvizsgálódva*).
Nem minden lány ily tiszta ám! (*El.*)

Faust. Üdvözlégy nyájas alkony-árny,
Ki bájt e kis szentélyre vetsz!
Itt szállj szerelmem édes kínja rám,
Te, ki reménység-haromatért epedsz!
A csend, a rend és az elégség
Érzése az, mely itt lehel,
E szegénységben mennyi bőség!
Mily üdvösség zárkája itt e hely!

(*Az ágy mellett álló karszékbe ül.*)

Óh, végy karodba, mellyel sok előd
Öröm- s bú-terhét híven öleled be!
Ah, e család-fejedelmi trón előtt
Hányszor zsibongott a ház gyermeknépe!
Tán, ha a Jézuska megérkezett,
Telt arcú hálás kis szépem kilépve,
Az agg apónak itt csókolt kezét.
Érzem, óh lány, itt szerte zsong
E gazdag rendben, lelked kincse;
Bensődben súgja az anyai gond,
Hogy tiszta abroszod mindig simára vondd,
S még padlatod színét is szépen hintsd be.
Óh, édes kéz! oly isteni!
Kunyhót is mennyé tudsz diszítani!
És itt!... (*Fölemeli az ágy függönyét.*)
Minő gyönyörben reszketek!
Bár itt lehetne hosszan állnom!
Természet, itt növelted könnyü álmon
Nővé az angyalgyermeket!
Ő itt pihent s életmelegség
Emelte gyöngéd kebleit,

Hogy szentül s tisztán megszövezzék
Az Isten műremekje itt.

És te? Ide mi hozhatott?
Egész bensőm oly meghatott!
Mi célod itt? A szíved mit remeg?
Szegény Faust! Már én rád sem ismerek!

Rám mily búbájosság hat itt?
Hisz éppen csak élvezni jöttem,
S most a szerelmi ábránd ur fölöttem!
Hát vélünk minden szellő játszhatik?
S ha most belépne hirtelen a lány,
Bünödnék mily nagy bünhödése volna!
A nagy Faust kicsi lenne ám!
Mert lábai elé omolna.

Mephistopheles (*jön*).

Hamar! Már látom őket; jönnek!

Faust. El! El! És ne többé ide!

Mephistopheles. Nehéz e kis szekrény, ime,
Szerzése görbe volt biz' ennek.
Csak rejtsd az almárjomba most,
Hidd meg, eszét elveszti tőle;
Raktam be holmit oly csinost,
Hogy mást is megnyernél te véle.
Bár gyermek, gyermek, s balga mind.

Faust. Hát megtegyem?

Mephistopheles. Kérdesz megint?

Megtartod inkább tán e kincset?
Tanácslom akkor, hogy ne lopd
Kéjvágyadért a szép napot
S az én munkámat takarítsd meg.
El kapzsiság csak nem kapott!
Én nyakra-főre buzgok rajta -

(*Behelyezi a szekrénykét az almárjomba.*)

El! Rögtön el! -
Hogy egy kis édes lányt ölelj,
Amint a szíved is ohajtja.
S te itt úgy állsz,
Mint ahogy tanteremben prelegálsz,
Hol szürke ködbe veszve látszik a
Physika s metaphysika!
Csak el! (*Elmennek.*)

Margit (*lámpával*).

Oly tikkasztó itt a meleg! (*Ablakot nyit.*)
Ott künn meg éppen hűvös van ám.
Én nem tudom mi van velem -
Csak jönne már haza anyám.

Egész valómban meg-megborzadok
Beh dőre, félénk lány vagyok!

(Énekelni kezd, mialatt vetkezik.)

Thulénak volt egy királya,
Egy sírig hú kebel,
Holt kedvesétől szálla
Reá egy aranykehely.

Nem ismer ő drágábbat,
Csak azt ürítgeti,
A szeme is könnybe lábad
Mindannyiszor neki.

S hogy készül már a sírba
A sok birodalmi helyt
Mind az utódra írja,
Csak azt nem, a kehelyt!

Hol a tengerre nézve
Magaslik ősi vár,
Körötte sok vitéze,
Nagy tort ül a király.

S melyet szíve-lobogva
Ott utólszor emelt,
Kiitta s a habokba
Veté a szent kehelyt.

Még látta szállni mélyre
És telni, tünni ott,
Nagy éj borult a szemére,
Ő többet nem ivott.

(Kinyitja az almárjomot, hogy ruháit berakja és meg-megpillantja benn az ékszeres szekrénykét.)

E szép szekrényke ide hogy juthatott?
Bezártam az almárjomot,
Ez hát csodálatos! És benne, mi van ott?
Zálogba hozták, fogadom,
Kölcsönt adott rá az anyám.
Egy kis kulcs lóg e szallagon,
Jó lenne ha fölnyitanám!
Mi ez? Nagy Isten! Ide nézz,
Ilyet se láttál soha még szemem!
Ékszer! Nincs delnő, ki ne lenne kész
Felrakni bármi ünnepen.
S hogy állna ez a lánc nekem?
S vajjon kié lehet e szép kincs?

(Földiszíti magát vele s a tükör elé lép.)

Ily fülbevalóm nekem mért nincs!
Mindjárt különb az ember így.

Maga a szépség s ifju vér?
No, valamit az is csak ér,
Hogy szép, hogy jó elismerik,
De félig szánva dicsérnek.
Arany után
Rohan csupán
A nép. Ah, mi szegények!

SÉTA.

(Faust elgondolkozva jár fel s alá. Mephistopheles hozzá beszél.)

Mephistopheles.

Hej, azt a szerelmes kínját! Hogy sülne a pokol odván!
Csak tudnék még cudarabbal, hogy azt káromkodhatnám!

Faust. Mi az? Mi bánt boldogtalan?

Ilyen pofát nem láttam én sosem még!

Mephistopheles. No most én rögtön az ördögbe mennék,
Ha ördög nem volnék magam!

Faust. Az agyban történt baj tenálad?

Olyan vagy, mint egy tomboló vadállat!

Mephistopheles. Képzeld, az ékszert, mit Margit kapott

Elcsípte mindjárt egy pap ott.
Az anyja, meglátván a dolgot,
Rögtön rejtelmesen borzongott;
E nő szaglása vajmi kitünő,
Folyvást imakönyvében fütet ő,
S bármi butorról szag után,
Tudja, hogy szent-e az, avagy profán;
S az ékszeren érzé bizony,
Hogy áldás nem sok volt azon.
Leány, kiált, nem igaz javak
Lelket és testet megrontanak.
Ajánljuk fel a Szűzanyának
S örvendünk majd a mennyei mannának!
Margitka szája pittyedez,
Ajándék-ló csak, úgy véli, ez -
S valóban! nem lehet gonosz,
Ki ilyet csinján idehoz.
Az anyja elküld egy papért hát,
Ez, amint felfogá a tréfát,
Rálel a néki tetsző nyomra,
És mond: Ez így kegyes dolog!
Az önlegyözők boldogok.
A szentegyháznak jó a gyomra,
Egész országot hányat nyelt el!
És túllakásig mégse' telt el.
Kegyes nők, csakis az egyház képes.
Azt megemészteni, ami kétes.

Faust. E dolgot más is érti már,
Akár zsidó, akár király.

Mephistopheles.

Nos aztán, lánc, gyűrű, karperec,
Akár egy pityke - elmehetsz.
Mint egy kosár diót ha kap,
Köszönte is, nem is a pap.

Sok égi jutalmat ígért nekik -
Épültek is rajta lelkeik.

Faust. És Margit?

Mephistopheles. Ő izgul, de ül
Zavarodottan s tétlenül
S éj-nap az ékszer, meg aki
Azt hozta, érdekes neki.

Faust. Engem a lányka bújja mar,
Keríts hát uj ékszert hamar!
Az első úgy sem ért sokat.

Mephistopheles. Óh, persze, ily úr könnyen válogat!

Faust. Kedvemre tégy és végy tehát,
Nyügözd le szomszédasszonyát!
Légy ördög és ne kásalé,
S teremtsd az uj ékszert elé!

Mephistopheles. Igen, Nagyúr, már hogyne hoznék!

Faust *(el).*

Mephistopheles. Az ily bolond elpuffogat,
Hogy szerelője szórakozzék,
Holdat, napot és csillagzatokat. *(El.)*

A SZOMSZÉDASSZONY HÁZA.

Márta (*egyedül*). Isten ne verd meg, de az uram,
Nem jól bánt vélem csakugyan.
Uccu, világgá elrohan
S a szalmán itt hagy egymagam',
Bár kedve ellen mit se' tettem,
Csak isten tudja, mint szerettem. (*Sir.*)
Tán meg is halt! - Óh gyötrelem! - -
És nincs halotti levelem!

Margit (*jön*). Asszonyság!

Márta. Mi az, Margitom?

Margit. A térdem csuklik össze tüstént!
Olyan szekrénykét látok ismét,
Hogy az almárjomot nyitom -
És benne pompás ékszerek,
Az első sem volt ily remek.

Márta. Kár lenne az anyádnak szólni,
Az ezt is elvinné elgyónni.

Margit. Ah, nézze csak! Nézzen ide!

Márta (*felékesíti Margitot*). Óh, boldogságos csitri te!

Margit. Sajna, ezzel sem ki a térre
Nem mehetek, sem a szent misére.

Márta. Hát mentül többször jer be hozzám,
Az ékszert titkon rakd fel itt
S egy-egy órát mulass tükröm előtt el osztán,
Igy benne örömünk telik.
S ha jönnek arra alkalmas napok,
Részenként másnak is megmutogathatod:
A láncocskát, a gyöngyöt s mind a mást;
Anyád nem látja meg, vagy mondasz kifogást.

Margit. S ki hozta, s honnan van a két kis szekrény?
Ez a dolog sehogy sincs rendén. (*Kopogás.*)
Ah, tán az anyám jön? majd az ad!

Márta (*kipillant a függöny-résen*).
Csak egy idegen ur, - szabad!

(*Mephistopheles belép.*)

Mephistopheles. Vagyok oly bátor - és bocsánat,
Ha tán megleptem én a dámákat.

(*Margit elől tiszteletteljesen visszalép.*)

Schwerdtleinné asszonyságot kérem!

Márta. Itt áll, s az úr mit óhajt vélem?

Mephistopheles (*halkan Mártához*).

Elég, hogy önt én most már ismerem;
Van egy úri hölgy-vendég is jelen.
Ha merész voltam, elnézést kérek,
De délután még visszatérek.

Márta (*hangosan*). Hallod, te lány, ez is lehet!
Az úr hölgynek néz tégedet.

Margit. Óh én szegény kis hajadon!
Kegyess az úr hozzám nagyon.
Hisz ez az ékszer sem enyém!

Mephistopheles. Ah, nem is épp azt néztem én;
Reám a lénye s mély szeme hatott.
Örülök ha maradhatok.

Márta. S mi jót hozott? Mondja ki tán -

Mephistopheles. A hírem vajha lehetne vidám!
S ha rossz, a hozóját gáncs ne érje:
Mehalt és tisztelteti férje.

Márta. Meghalt! Óh jaj! A hű kebel!
Férjem halott! Hadd vesszek el!

Margit. Drágám, ne hagyja el magát!

Mephistopheles. Bús az eset, de hallja hát!

Margit. Inkább szeretni sem akarnék.
Ily vesztességbe én belehalnék.

Mephistopheles. Kéj a kín, kín a kéj nyomán van.

Márta. Beszélje el, mint halt meg ő.

Mephistopheles. Őt Szent Antalnál Pádovában
Fedi megáldott szemfedő.
Ott nyugszik ő, fektetve lágyan,
A mindörökké hűvös ágyban.

Márta. S mást nem hozott részemre mit se'?

Mephistopheles. Igen, egy terhes megbizást;
Hogy üdvét háromszáz misével megsegítse!
Zsebembe' nem találok semmi mást.

Márta. Mit! Semmi tárgy? Csecsebecse?
Minőt megtakarít minden vándorlegény,
Ha éhen koldul is szegény, -
Reám emlékül nem szállt róla!

Mephistopheles. Fáj, asszonyom, de semmise'!
Bár nem az volt hire, hogy pénzét éppen szórja.
Hibáit bánva búsult is nagyon,
Igen, s még jobban a rázúdult sok bajon.

Margit. Óh, hogy az emberek mily szerencsétlenek!
Lelkéről a tehert le kell imákkal vennem.

Mephistopheles.

Ön érdemes, hogy rögtön férjhezmenjen,
Ön végtelen bájos gyerek!

Margit. Az nem megy ám idő előtt!

Mephistopheles. Kaphat, míg férje nincs, egy szeretőt.

Legjobb adomány, amit az ég ad:
Ölelni ily kedves portékát.

Margit. Mi köztünk nem szokás ez itt.

Mephistopheles. Szokás vagy nem, sokan teszik.

Márta. De mondja!...

Mephistopheles. Ott valék halálos ágya mellett,

Mely félig rothadt szalma volt,
Krisztushoz mégis ő megtért, hogy haldokolt,
S félt, hogy rovása mind irgalmat mégse lelhet.
Öngyűlölet, így tört ki, melyben égek,
Elhagyni rútul munkát s feleséget!
Ah, öl ez emlék iszonyún.
Nóm vajha még e földön megbocsátna!

Márta. A jó sziv! rég nincs haragom iránta.

Mephistopheles. Bár inkább ő hibás, az Ég tanúm!

Márta. Hazug! Hazudni még a sir szélén is!

Mephistopheles. Félrebeszélte csak, úgy fogtam fel én is

Végperciben s ebből eredt.
S szólt: nóm sokat kívánt s én nem henyéltem resten,
Ő szült és szült, én kenyeret kerestem;
A szó tág értelmében kenyeret,
De nem ehettem azt békében mindemellett.

Márta. Hát így feledte el a hűséget, szerelmet
S az éj-nap gyötrő gondokat!

Mephistopheles. Nem! ő gondolt rá, szívesen, sokat;

Beszélte is: Maltából elmenet
Nóm s gyermekeim foglaltam hó imába
S ezért az Isten is megálda:
Hajónk fogott egy török járművet,
Mely a nagy szultán kincsét vitte éppen.
Jó préda volt és abbul ott,
A bátorság elismeréseképpen,
Nekem is illő rész jutott.

Márta. Hogyan? Hol az most? Csak nem ásta el tán?

Mephistopheles. Ki tudja! az a szél szárnyára kelt tán.

Egy szép kisasszony szeretett bele,
Mikor Nápolyban idegenül bolygott;
Az hű szerelmeséül bánt vele -
S ő jámbor-holtaig nyögé e dolgot.

Márta. Huncfut! Családja megrablója!

Rá még nyomor s baj sem hatott,
Hogy aljas szégyentől megójjja!

Mephistopheles. No lám! de mégis csak halott.

Az ön helyén most mit tehetnék:
Már illó gyászévemben én
Uj kedves kincs után egy-egy pillantást vetnék.

Márta. Ah Istenem! de könnyedén

Elsőmnek nem lelem e földön mását!
Nem lelek én több oly fura kis botort.
Szerette bár a világ bekóborlását,
A más nejét, a potya bort
S az átkozott kockát nagyon.

Mephistopheles. Nono, hisz akkor rendben éltek,

Ha viszont önnek, asszonyom,
Elnézett ő is efféléket,
Önnel, ha mindazt állja még,
Magam is gyűrűt váltanék.

Márta. Óh hisz' tudom, az úr csak tréfál!

Mephistopheles (*magában*). Most el e nőtől, rajta hát!

Szaván fogná az ördögöt magát. (*Margithoz.*)
S vajjon az ön szive miként áll?

Margit. Hogy érti ezt, uram?

Mephistopheles (*magában*). Jó, ártatlan gyerek!

(*Hangosan búcsúzva.*) Szolgájuk!

Margit.

Jó napot!

Márta. Óh még ezt mondja meg!

Írásom arról semmi sincsen,
Hol és hol halt meg ő és hol pihen a kincsem.
Nekem a rend a fő, s szeretném, hogy halála
Hetilapunkban is nyomtatva állna.

Mephistopheles. Helyes, jó asszonyom, hanem biz' az

Csak két tanúval lesz igaz.
Van nekem egy fínom jó emberem még,
Én a bíróhoz önért vele mennék.
Ide hozom.

Márta. Óh, szaporán!

Mephistopheles. És nincs-e itt egy ifju lány? -

Világlátott ur, férfias,
Kisasszonyokhoz udvarias.

Margit. Pirulnom kell, ha ily urak jönnek.

Mephistopheles. Még a király előtt se önnek!

Márta. Este e háznál, künn a kertben

Várjuk az urakat mindaketten.

UTCA.

Faust, Mephistopheles.

Faust. Mi lesz? Megy dolgunk? És szaporán?

Mephistopheles. Ah brávó! Tűz vagy s lángra éledsz?

Ő nemsokára a tiéd lesz.

A szomszédasszony nál ma este ott a lány.

S nagy e szomszédnő hivatása

Cigánykodásra s lányrontásra!

Faust. Így jó!

Mephistopheles. De elvár ő is valamit.

Faust. A kéz kezét mos, szóval, itt.

Mephistopheles. Törvény előtt megesküszünk majd rája,

Hogy férj' ura beszentelt maradványa

Künn, Pádovában lelt nyugvó helyet.

Faust. Bölcsen! Előbb tehát tessék nagy utra menni!

Mephistopheles.

Sancta Simplicitas! erről szó sem lehet;

Megesküszöl, több gondod semmi.

Faust. El is van ejtve már a terved, ha csak ennyi.

Mephistopheles. Óh szent ur! Így van az veled!

Hát első lenne a te életedben

E hamis eskü csakugyan?

Istent, világot és mindent mi abba' van,

Embert, s mi zsong a fej s a szív odúiban

Nem gyúrtél tanba még a legerélyesebben,

Hetykén s lelk' ismeretlenül?

S mindannak belső lényegébül

Csak annyit tudtál, valld be végül,

Mint Schwerdtlein urnak hült porai felül!

Faust. Hazug sophista vagy te és maradsz is!

Mephistopheles. Hja, csak ne tudnám kissé jól amazt is.

Nem az holnapra tisztos terved,

Hogy míg szegény lány föl nem gerjed.

Esküdd neki a szent szerelmet?

Faust. Csakhogy szivemből!

Mephistopheles. Jaj beh szép!

És a szerelem s hűség diadalma,

A nagy ösztön fő-fő égi hatalma -

Mind szívből szól az ily beszéd?

Faust. Hagyj! Abból hát! - Ha zajló keblem

Érzés-viharral teli van,

S szót kell, amire szó nincs, lelnem.

S minden erőmmel szárnyalok repesve.
A legdicsőebb szót keresve -
S ha a tüzet, mely bennem tombol,
Öröknek, végtelennek mondom:
Hazudtam-e pokolian?

Mephistopheles. Nekem van igazam.

Faust.

Figyelj!

Jegyezd meg és kiméld tudómet:
Konok patvarkodó sohase' győzhető meg,
S győz nyelvivel.
Gyerünk, a fecsegést nem tűrhetem,
Mert igazad van s menni kell nekem.

KERT.

(Margit Faust karján, Márta Mephistophelessel fel s alá sétálva.)

Margit. Az ur kiméletes csak, jól tudom,
S szégyellem leereszkedését.
Attól, ki annyit volt uton,
Csak jó modor a szíves készség.
Ilyen tapasztalt urnak, érzem én,
Együgyü társalgásom túlszerény.

Faust. Egy pillantásod, hangod több nekem,
Mint a bölcs világegyetem.

(Megcsókolja Margit kezét.)

Margit. Ne terhelné magát! Minek csók ilyen kézre?
Hisz' csúnya ez és durva ám!
Beh sok dologban volt már ennek része!
Oly akkurátos az anyám. *(Tova vonulnak.)*

Márta. Hát ön csak mindig utazik, uram?

Mephistopheles. Ah, - üzletünk hajt rá s a kötelesség!
Hány helyről távozunk szomoruan,
Ahol maradnunk jobban esnék!

Márta. Az ifjabb még nem érzi meg,
Az még az ily szabad csapongást bírja,
De jön a kor, a zord, rideg -
És agglegény gyanánt, pár nélkül dőlni sirba,
Az nem tett jót még senkinek.

Mephistopheles. Már borzadok jövőmbe nézve.

Márta. Azért, uram, még jókor kapjon észbe!

(Tova vonulnak.)

Margit. „Nincs szem előtt - feledve van!”
Ön otthonos az udvarlásban,
De még barátja annyi más van
S mind eszesebb is, mint magam.

Faust. Óh édesem, az ész sokszor csak emberi
Hívságra s szűk látásra vall.

Margit. Hogyan?

Faust. A jámbor ártatlanság, csakugyan,
Magát s szent önbecsét sem ismeri!
Szerény alázat épp a legmagassabb,
Természetadta kedves adomány -

Margit. Gondoljon egy-egy percig néha rám,
Nekem lesz rá időm, hogy önre gondolhassak.

Faust. Sokat vagy egyedül?

Margit. Kis háztartásunk van csupán,
De mégis nagy munkát kíván.
Cselédünk nincs nekünk, én főzök s takarítok,
Varrok, kötök s hajrá van ám
Későn korán, - mindenre rászorított
Az éd's anyám!
Nem mintha szűk sora utalná erre őt;
Mi másoknál még jobban is fujhatnánk;
Apám után csinos vagyon maradt ránk,
Egy kert s egy kis ház künn, a vám előtt.
Most mégis már csak élek szép csendeskén;
A bátyám katona,
Kis húgocskám oda!...
Mehalt! - mily sok bajom volt véle, az csoda;
De bajlódnám ma is ő érte örömet én,
Oly édes kicsi volt.

Faust. Angyal, ha rádütött.

Margit. Kedvelt nagyon, hisz én neveltem őt.
Mikorra meglett, már apánk nem éle,
Anyánk meg nagybeteg volt véle,
Már fel is adtuk őt, de mind;
Mégis utóbb-utóbb javult lassan megint,
De nem is gondolhatott rája,
Hogy a kis férget ő táplálja,
Igy aztán fölneveltem én
Tejen, vizen; - így lett enyém.
Ölemben dédelgettem őt
S víg lett, ficáncolt, nagyra nőtt.

Faust. A legtisztább üdv ekkor szállt szivedbe.

Margit. De láttam sok nehéz órát is egybe'.
Ágyamnál kis bölcsője - s még
Alig hogy moccant, én legott ijedten
Fölserkenék;
Majd megittattam, majd az ágyba vettem,
Ha sírt, fölkaptam a babát
S befutkostam vele táncolva a szobát.
De már hajnalba' mostam - s így tovább:
Piacra menj, gondoldj a tüzrakásra -
S a holnap mind a mának mása.
Biz' így uram, - de bezzeg, azután
Az étel és az álom izlik ám! (*Tova vonulnak.*)

Márta. A szegény nőknek dolga rossz nagyon,
Egy agglegény már nehezen javulhat.

Mephistopheles.

Hacsak oly nőtül, mint ön, asszonyom,
Valami jobbat nem tanulhat.

Márta. S az ur még senkit nem talált semerre?
Nincs még sehol a szíve láncra verve?

Mephistopheles. Közmondás: „nem a gyöngy s arany -
Jó nő s hú otthon tart meg boldogan.”

Márta. Ugy értem, egyszer sem jött kedve még meg?

Mephistopheles.
Akárhol szívesen fogadtak mint vendéget.

Márta. Azt kérdem: volt-e már komoly szívbeli dolga?

Mephistopheles.
Nőket tréfálni meg, valóban vétek volna.

Márta. Ah, ön engem nem ért!

Mephistopheles. Ezt szívből fájlalom.
De értek egyet, - ön kegyes nagyon.

(Tova vonulnak.)

Faust. Kis angyalom, e kertbe hogy bejöttem,
Megismertél te engemet?

Margit. Nem vette észre? szemem lesütöttem.

Faust. S már megbocsátod hetykeségemet?
Azt a megszólítási módot,
Amikor elhagyád a dómot?

Margit. Lázongtam, ez még nem történt velem;
Nem mondhatott még rosszat senki rólam.
Ah, gondolám, úgy látja ez valóban,
Hogy én illetlen volnék s szemtelen?
Ugy látszik, oly sejtése támadt,
Hogy e leánnyal kurtán is elbánhat.
S mégis bevallom! Bennem nyomban ott,
Nem is tudom mi volt, mozdult az ön javára;
S nos, magam ellen érzék haragot,
Mért nem haragszom jobban én magára.

Faust. Édes!

Margit. Hagyjon!

(Egy virágszálat szakít s tépegeti szíromleveleit, egyiket a másik után.)

Faust. Mi ez? Ebből csokor lehet?

Margit. Csak játszom.

Faust. Mit?

Margit. Ugyan! Hisz úgyis kinevet.

(Tépeget és mormog.)

Faust. Hadd hallom, mit susogsz?

Margit. Ő szeret - nem szeret.

Faust. E báj a mennyekből ered!

Margit. Ó szeret - nem szeret -

(Az utolsó szírmot is letépvé, bájos örömmel.)

Szeret!

Faust. Igen, leány! E kis virág szavát
Isten döntéseül vedd. Ó szeret!
Érted-e, mit jelent ez? Ó szeret!

Margit. Hideg fut át!

Faust. Óh ne remegj! E pillantás,
E kézfogás hadd vallja azt ki,
Mit szó nem mondhat el:
Érzéseit teljes odaadásnak
S gyönyörnek, mely örök legyen!
Örök! Mert vége kétségbeejtő!
Nem, csak vég ne! Csak vég ne!

(Margit megszorítja Faust kezét s kiszabadítja magát, elszalad. Faust egy pillanattig elgondolkodva áll, aztán követi őt.)

Márta. *(Jön.)* Az éj leszáll.

Mephistopheles. És nekünk menni kell!

Márta. Én megkérném az ittmaradásra,
Csakhogy biz' ez nagyon rossznyelvű hely.
Minthacsak itt ki sem gondolna másra,
Mint bábész, léha
Kíváncsisággal nézni a szomszédba.
Itt bármit is teszünk, a pletyka szapora.
S hol a párocska?

Mephistopheles. Épp felrepülősdit játszik.
Pajkos pillék!

Márta. A férfi szerelmetalesnek látszik!

Mephistopheles. S a lány viszont. Ez a világ sora.

EGY KERTI HÁZACSKA.

(Margit beugrik, elbúvik az ajtó mögé, ujja hegyét ajkára nyomja és az ajtórésein kikandikál.)

Margit. Ő jön!

Faust. Hamis, tréfálsz velem!
Mevagy! *(Megcsókolja.)*

Margit. *(Megragadja Faustot, visszaadja a csókot.)*
Te drága jó! Szeretlek végtelen!

(Mephistopheles bekopogtat.)

Faust. *(Toppantva.)* Ki az?

Mephistopheles. Barát!

Faust. Barom!

Mephistopheles. Ideje válni, kérlek.

Márta. *(Jön.)* Későre jár, uram.

Faust. Hazakisérhetnék?

Margit. Majd adna az anyám! - Jó éjt!

Faust. Ah, - válni már?
Jó éjt!

Márta. Ágyó!

Margit. A szívem visszavár!

(Faust és Mephistopheles el.)

Margit. Egy ilyen férfi, Istenem,
Mily gondolattal is legyen!
Szégyen, hogy bármit mond nekem,
Csak igen a feleletem.
Ah, én tudatlan kis szegény,
Mért kedvel, azt nem is értem én. *(El.)*

ERDŐ ÉS BARLANG.

Faust (*egyedül*).

Magasztos szellem, mindazt mind megadtad,
Amit csak kértem. Arcodat felém
A tűzből nem hiába fordítottad.
A nagy természetet királyi birtokul
Adod s erőt is adsz élveznem azt.
Nemcsak hideg nézőül bámulom;
Megadtad, hogy a szíve mélyibe,
Mint egy barát szívébe, úgy belássak.
Te vagy, ki az élők sorát elé
Vonultatod s testvért találnom oktatsz
Csöndes csalitban, légben és vizekben.
S ha a vihar az erdön zúg, csikorg
S az óriás fenyőnek dőlte tör le
Szomszédos ágakat és törzseket
S esésitől megdöng a domb-üregje,
Biztos barlangba térítesz be, - ott
Te magamat magamnak megmutatsz
S látok szivemben sok titkos csodát.
S ha felmerül a tiszta hold s felém
Békéltetően tekint, felrajjanak
A szirtfalakról, harmatos csalitból
Az ősvilág ezüst alakjai
S enyhítik a szemlélet szigorát.
Óh, hogy az ember nem tökéletes
Most érzem én. Te adtad e gyönyörhöz,
Mely engem istenekhez visz közel,
Nekem a társat, kit már nem lehet
Elnélkülöznöm, bár hideg, kaján,
Magam előtt aláz le, s szó-lehén
Mindaz, mit adtál, semmivé leszen.
Ő szít szilaj tüzet az én szivemben
Ama szép női képért, szorgosan.
Igy támolygok a vágytól kéj felé,
Viszont a kéjben vágy után sovárgok.

Mephistopheles (*föllép*).

Ez életmóddal mikor telsz be már?
Mi jót ad ily hosszúra nyujtva?
Hisz' egyszer megpróbálni ezt se kár;
De végre kezdj valami ujba!

Faust. Több dolgod is akadna tán,
Mint az, hogy jó napom' megrontsád.

Mephistopheles. No, no! én nyugton hagylak ám,
Kész örömet, komolyan mondd csak.
Ily társat, aki bántó, nyers, bolond,
Veszíteni senkinek se' kára.

Napestig mind csak érte öl a gond!
S mi van kedvére vagy kedvén mi ront,
So' sincs felírva az urnak orrára.

Faust. Épp ily hangot helyeslek én!
Ő untat és ő vár köszönetet.

Mephistopheles. Mi volna, árva földi lény,
Énnélkülem az életed?
Segítve a képzelet-fenén
Én adtam tartós gyógyulást neked;
S ha nem vagyok, ellépsz henyén
S már földi léted elveted.
Szirtomladékban és barlang-odúkban,
Mit ülsz bagolyként elvonúltan?
Te csak lucskos mohban, sziklák tövén leled
Mint a varangy meg ételed?
Szép kedvtelés!... Nem lész te már
Bensődbe' más, maradsz tanár.

Faust. Nem érted, hogy míg bolygom e vadont,
Ez én belém uj életerőket ont?
Hiszen, ha sejtené csak elméd,
Amily ördög te vagy, szerencsém írgyelnéd.

Mephistopheles. Magasztos élv! Hegyben tanyázní,
Künn hálva éjjel, harmat-vízben ázni,
Földet, eget gyönyörben megragadni,
Magadban istenséggé feldagadni,
Sejtő ösztönnel vájni a föld magváig,
Magadban hinni a hat nap össz' munkáit
Kevély erődben nem t'om mit élvezni,
Majd mindent áradón szeretve átövezni,
Nem-földivé finomodni át
S majd a nagy intuitió csodát (*bizonyos mozdulattal*).
Elhallgatom miképpen - befejezni.

Faust. Szégyeld magad!

Mephistopheles. Ez néked visszatetszik,
S szemérmes szégyent joggal emlegetsz itt.
A szűz fülek olyasmin megütköznek,
Mit szűz szivek csak fájva nélkülöznek.
No jó, hazudd magadnak, - ezt az élvet
Alkalmilag nem szánom én el tőled,
De ez soká így nem mehet.
Te össze vagy már törve ismét
S ha ez tovább tart, tönkre tesz még
A téboly, aggás, rémület.
Ebből elég! Babád benn üldögélget,
Oly szűk, oly bús neki e lét,
Eszéből nem verhet ki téged,
Szerelmes örülten beléd.
Előbb ugy ömölt a szerelmed elébe,

Mint olvadás után a megduzzadt patak;
Te azt szívébe ömlesztéd be
S most patakocskád elapadt.
Ugy rémlik, e nagyúr okosan tenné,
Ha trónt nem ülne zord tanyán,
Hanem a kis majmocska lány
Szerelmét hálás szívvvel venné.
Szegényke sok únt napja már
Áll ablakánál, nézi az eget,
Mohos falak fölött a felleget,
S egyre csak így dalol: ah, bár volnék madár!
Éj-napon egyre várva vár
Egyszer vidám, többször keserves,
Egyszer kisírt nagyon,
Majd csupa színlelt nyugalom -
S mindig szerelmes.

Faust. Kígyó! Kígyó!

Mephistopheles. Meg vagy fogva! így jó!

Faust. Hordd el magad, te átkos, innen!
Ne mondd ki a szép nő nevét!
Ne szítsd megint az örült vágy hevét
Az édes test után, érzéseimben.

Mephistopheles. Mi lesz? Megszöktél, ezt képzelheti,
S már-már igaza lesz neki.

Faust. Közel van, bármi messze is legyen,
Nem veszem őt el, lelkem ott csügg rajta,
Az Úr testére is irigykedem,
Ha tőlem távol azt érinti ajka.

Mephistopheles. Én meg, barátom, téged irigyellek
Az ikrekért, kik lilium közt legelnek.

Faust. Kerítő, el veled!

Mephistopheles. Jó! Szidj csak; én kacaglak.
Isten, ki fit s lányt alkotott,
Elsőül szerzett alkalmat legott -
S így díszet adott e hivatalnak.
Csak el! Ez itt nyomor! Kivánkozz
A kis szobába szép babádhoz,
A sírba még kora.

Faust. Mi az öléhez képest égi üdvöm?
Engedj a szívén felhevülnöm!
Nem bánt-e mindig az ő sora?
Nem bolygok-e? Van-e számomra hajlék?
Én szörny, a céltalan üzött,
Nem mint a zuhatag, mely szirtről szirtre zajlék,
Esem-e mélybe vad vágyak között?
De az az ábrándködbe burkolt gyermek

Szerényke bérci kunyhóban lakik,
Kit dolgai a szűk házi körnek
Kicsiny világba zárnak itt.
És nekem istenvertnek
Nem volt az elég,
Hogy még csak a szirtek törtek
A sodromtól elébb!
Őt s szíve békéjét is elragadtam!
Pokol, ezt áldozatképp néked adtam!
Siettesd ördög, a gyötrő időt te,
Teljék be mindjárt végzetünk!
Sujtson le engem sorsa összedőlte,
Ő, s én csak együtt veszhetünk!

Mephistopheles. Hogy forrong, hogy tüzel megint!
Menj balga s vígasztald a lányt!
Mihelyt kis észnek kibuvó nem int,
A végre gondol vég gyanánt.
Éljen, ki bátran küzd tovább!
Hisz' benned van már némi ördögösség -
S mi sem izetlenebb és ostobább
Egy ördögnél, ki kétségbe esnék.

MARGIT SZOBÁJA.

Margit (*rokkájánál egyedül*).

Szívem nehéz,
Nyugtom oda,
Meg nem találom
Soha, soha.

Ha ő nincs velem,
Az gyötrelmem,
Mind a világ
Csak bosszuság.

Szegény fejem
Nincs már helyén,
Az eszem is
Elment szegény.

Szívem nehéz,
Nyugtom oda.
Meg nem találom
Soha, soha.

Az ablakomban
Csak őt lesem.
Kívül a házon
Őt keresem.

Szép szál alakja
Nemes, komoly -
S szeme hatalma
S az a mosoly!

S az ő beszédi
Bűvös folyók,
S kézszeritása,
És ah, a csók!

Szívem nehéz,
Nyugtom oda,
Meg nem találom
Soha, soha.

Szívem utána
Sír egyre mind,
Bár ölelhetném
Kedvem szerint!...

Bár csókolhatnám!
Bár kebelén
Az ő csókjától
Halnék el én!

MÁRTA KERTJE.

Margit. Faust

Margit. Igérd meg Henrik!

Faust. Ha lehet!

Margit. Vallás dolgában mint is állsz te? - mondd.

Én ismerem jó szívedet,
De félek, abba' nincs a hitre gond.

Faust. Hagyd édes ezt! Hisz érzed, jó vagyok,
Szerettimért, ha kell meg is halok,
Érzelmait, hitét el másnak sem rabolnám.

Margit. Ez nem elég, mert hinni kell ám!

Faust. Kell?

Margit. Ah, bár kissé meghatnálak téged!
Még azt sem tisztelek, a hét szentséget.

Faust. Én tisztetem.

Margit. De velük nem élsz te.
Misét sose hallgatsz s gyónni rég nem mégysz te.
Istent hiszed?

Faust. E szó nem tulmerész-e:
Istent hiszem -?
Kérdezd a bölcset s a lelkészt te -
S mint gúny fog hatni válaszuk
Arra, ki kérdez ilyet.

Margit. Hát nem hiszed?

Faust. Te édes, kár ha ezt balul veszed!
Ki szólíthatja?
S ki állíthatja:
Hiszem őt.
És ha érez,
Van aki merész lesz
Kimondani: nem hiszem - ?
Ki mindent éltet,
Ki mindent fentart,
Nem éltet-e s tart-e fenn
Minket s magát?
Nem hajlik-e fölénk az égbolt?
S a föld alattunk nem szilárd?
S nem néznek nyájasan ránk
Fényes örök csillagzatok?
Szemedbe nem merül szemem
S nem tódul-e minden
Fejed s szíved felé,
S nem foly-e körüled örök titokként,
Láthatlan s látható szövés?

Telítsd el ebből a szíved, bármi nagy,
S ha már egészen ez az érzés boldogít,
Nevezd el így vagy úgy:
Üdv! Szerelem! Isten! -
Én nem tudok nevet rá!
Nekem az érzés minden;
A név: szó, s füstgomoly,
Mely az égi tűzre ül.

Margit. Ez mind elég szép és komoly,
Ezt mondja a pap is körülbelül.
Csak más szavakban adja, persze.

Faust. Ezt mondja messze-messze
Minden szív, kire az ég napja világol.
Mind a saját szavával -
S az én szóm tiltva lenne?

Margit. Így hallva, nincs rossz semmi benne -
És mégis, a bökkenője nagy,
Jó keresztény mégse vagy.

Faust. Gyermekek!

Margit. Búsultam már sokat,
Ha láttam a társaságodat.

Faust. Miért?

Margit. Az embert, ki mindig veled,
Szivemből nem gyülőlnöm nem lehet.
Soha még az életembe'
Nem nyilalt úgy semmi a szivembe,
Mintha rámnéz az a sivár.

Faust. Babám, attól félni kár!

Margit. Ha jelen, van ő, forr bennem a vér.
Jót tennék minden emberér',
De ahogy a te látásod sovárgom,
Épp oly nagy tőle titkos borzadályom.
S még huncut is, úgy érzem,
Isten bocsá', ha ezzel vétkezem!

Faust. Ilyen fickóknak is köll lenni!

Margit. Nem vágnám ilyet társul venni!
Mihelyt csak az ajtón bejő,
Már csúfolódva nézdel ő
S féldühösen,
Látszik, hogy nem szent őneki semmisem;
A homlokára van felírva:
Szeretni ő egy lelket se' birna.
Meleg karodban boldogan,
Szabadon érzem én magam,
S amint jelen van ő, szorong szívem nagyon.

Faust. Te, sok sejtelmű angyalom!

Margit. Lépjen bárhol is felénk,
Ugy érzem, szinte elnyomottan,
Hogy többé téged sem szeretlek én.
Imám is megfagy ajkamon, ha ott van.
S ez a szívembe mar bele, -
Henrik, te is így lész vele.

Faust. Csak a te ellenszerved ez!

Margit. Most sietek.

Faust. Ah, sose lesz
Csak egy kis óránk, melyben nem zavarva,
Szív szíven, lelkem lelkedbe forna?

Margit. Ah, hálhatnék magam csupán!
A zárat nyitva hagynám én ma éjre,
De nem mély álmu az anyám -
És jaj, ha minket rajta érne,
Én szörnyethalnék helyben ott!

Faust. Nem, angyal, nincs baj, légy nyugodt.
Csak három csepp ez üvegből itt! -
S ha ezt az italába mérted,
Reá mély álom hinti lepleit.

Margit. Mit is ne tennék én meg érted?
De nem köll félni, hogy megártson?

Faust. Kedves, hisz úgy csak nem tanácslom?

Margit. Csak rád tekintek, drága lény,
S kényedre engem nem tudom mi hajt;
Már oly sokat megtettem érted én,
Alig lehet még többet tenni majd. *(El.)*

(Mephistopheles föllép.)

Mephistopheles. Elment a kis majom?

Faust. Te kémkedtél megint?

Mephistopheles. Kétségtelen, jól vettem én ki,
A doktor úr a kátéból felelt.
Remélem, jót fog tenni néki.
A lányok abban érdekelt felek,
Hogy régi módi jámbor szent-e „ő”;
Ugy vélik: a mulya könnyen kezelhető.

Faust. Te szörny, nem látod azt be te,
Mint szenved e hű kedves lélek,
Aki, - mert őneki
Mély s szent hite
Egyedül üdvözítő - félve félhet,
Hogy párja, kit szeret, üdvét elvesztheti.

Mephistopheles. Érzéke-magasztos, érzéki lovag, te,
Egy csitri orrodnál vezet.

Faust. Salakból s tűzből gúnyalak, te!

Mephistopheles.

S az arcisméhez ő úgy ért, hogy élvezet,
Izgúl, ha ott vagyok, maga se tudja hogy,
Pofácskám ő neki baljóslatú talány;
Érzi, hogy bizton géniusz vagyok,
Vagy éppen az ördög talán.
S ma éjjel, nos - ?

Faust. Mit bánod azt?

Mephistopheles. Engem csak az öröm dagaszt.

A KÚTNÁL.

(*Margit és Erzszi korszókkal.*)

Erzsi. Hallottad Borcsáról a hírt?

Margit. Egy szót sem. Én a nép közt ritkán forgok.

Erzsi. Ilus ma mondja épp a dolgot!
Magával az a lány se bírt.
Igy jár, ki nagyra lát!

Margit. Hogyan?

Erzsi. Piha!

Margit. Ah!

Erzsi. Helyes, hogy végre itt a szégyen.
Mily régen lógott már a rossz legényen!
Bezzeg volt sétálás,
Falukra, táncra járás,
Elsőnek tolt fel magát,
Süteményekkel és borral traktálgaták,
Azt hitte, szebb lányt a világ se lát
S mégse' pirult a becstelen annyi
Ajándékot is elfogadni.
Volt csók, nyalás-falás vigan,
No hát, virága veszve van.

Margit. Szegény teremtés!

Erzsi. Mit szánod meg őt!
Míg mi a rokkát pergetők
S tiltott anyánk lemenni éjidőtt,
Lenn édelegtek együtt ők;
A padon s a sötét tornác alatt
Az óra igen gyorsan haladt.
Ma tessék meglapúlni hát,
Csak öltön vezeklő ruhát!

Margit. Őt majd a legény nőül veszi!

Erzsi. Bolond vó'n! Ily ügyes legény
Tovább áll mindig könnyedén.
Már nincs is itt.

Margit. Ez vajmi rút!

Erzsi. S ha elvenné is, bajba jut:
Pártáját a fiuk tépik szét,
S beszórják szecsckával a küszöbét! (*El.*)

Margit (*hazamenőben*).
Előbb mily bátran szóltam én le,
Ha más szegény lány botlott félre!
Mint járt a szám hogy a bünére
Elég erős szót leljen végre!

És mint feketítém a feketét,
Hogy hadd legyen az így még feketébb,
S áldám magam erényemért,
S a bűn most engem is elért!
Mégis, mi rávitt, - Istenem!
Oly jó! oly kedves volt nekem!

VÁROSFAL-SZÖGLET.

(A falrészben a Mater dolorosá-t ábrázoló szentkép Előtte virágos edények.)

Margit (friss virágot tesz a virágtartóba).

Óh engedd
Te sokat szenvedt,
Szíved felém hajlítanom!

Mely ott keserge,
Törrel átverve,
Kereszthalált halt fiadon.

Atyját kerested,
Sóhajtva esdted:
Szálljon reátok irgalom.

Ki tudja,
Mi dúlja
Egész valóm belül?
Szegény szívem' mi szorítja,
Miért reszket, mi a titka,
Te tudod, Te egyedül.

Akármihez is lássak,
Ah fáj, ah fáj, ah fáj csak!
Gyötrelmem nem pihen.
Menekszem a magányba,
Csak sírni, sírni vágyva,
Ah, megtörik a szívem!

Virágaim' ablakomban
Könyúm öntözte meg,
Ma reggel e kis csokrot
Ott szedtem én neked.

Besüt a nap szobámba
Már kora hajnalon
S én ülök nyoszolyámba',
Mint élő fájdalom.

Szégyen s halál közelg, óh, irgalom
Engedd,
Te sokat szenvedt,
Szíved' hozzám hajlítanom!

ÉJ. UTCA MARGIT AJTAJA ELŐTT.

Bálint (*katona, testvérbátyja*).

Ha poharazásnál ültem én,
Hol sok híres, zajos legény
Színejava virág gyanánt
Magasztalt egy sor ifju lányt
S a dicsbeszédre jót ivott -
Fel szoktam könyökölni ott
S kívártam rendületlenül
Míg mind a nagy szó el nem ül,
Mosolygva pödrém bajuszom,
Majd telt kupámat felragadom
S a' szondom: szép aki szép, bizony!
De rejt-e csak egyet még a hon
Olyan lányt, mint az én hugom,
Ki éri fel édes Margitom?...
Kic-koc! Csin-csin! csöng sok pohár;
Igaz! - kiált felém, de hány -
Egész nemének dísze e lány!
S ki mást dicsért, ime, néma már.
És most! - akár a hajam kitepném,
Már szinte a falra futhatnék én! -
Célozgatva, orrfintorgatva,
Minden gazfickó rám kaphat ma!
Mint egy gonosz bűnös, úgy ülök,
Elejtett szókra sülök-fülök!
S ha mindet egy halomba csapnám,
Hogy hazugok, azt nem mondhatnám.

Ki közeleg? Mért sompolyog?
Két ember ez, úgy gondolom.
Ha ő, mindjárt elbánok véle,
Irháját el nem hordja élve!

Faust. Mephistopheles.

Faust. Mint ott a sekrestyének ablakán
Az örök mécsnek lángja földereeng még,
De fényköre mindegyre gyöngébb s gyöngébb.
S közben nyomul rá a vak árny!
Szívemre is így szállnak árnyak.

Mephistopheles. És én, mint egy cica sovárgok,
Mely a tűz-létrán fölkerül
S halkán oson a fal körül.
Hanem el az erény se' hágy,
Bár izgat egy kevés tolvajkedv s testi vágy.
Közelg dicsó Walpurgis éjünk
S minden tagom előre érzi azt

Holnapután lesz, hogy megérjük,
Ott kiki tudja, mért viraszt.

Faust. És akkor az a kincs felszínre jő,
Mely már a mélyben sejthető?

Mephistopheles. Hamar lesz a te kedved teljes.
Hogy egy kis üstöt kiemelhess.
Belépislanték egyszer én
S fénylett java tallér sok felém.

Faust. S ékszer, gyűrű nem csillogott,
Hogy szép szeretőm' csinosítsam véle?

Mephistopheles. De azt is láttam, volt biz' ott
Holmi igazgyöngy-fűzérféle.

Faust. Helyes! Mert fáj hozzá menet,
Ha ajándokol adnom nem lehet.

Mephistopheles. No az sem épp' oly borzasztó rossz,
Ha ingyen is jutsz néha jóhoz.
Most, hogy a mennyet sok csillag lepi,
Hallj egyet legjobb műsorombul:
Erényes dalt fujok neki
S ő annál inkább megbolondul.

(Énekel s citerázik hozzá.)

Mért lesed őt.
A szeretőd',
A ház előtt,
Kató, már hajnaltájon?
Bemégysz te tán,
Még mint leány,
De mint leány
Nem jössz ki már, leányom!

Ha az eset
Már megesett
Jó éjt neked,
Szegény, szegény kis kincsem!
A férfi rossz,
Csal és oroz,
Kegyét ne ossz,
Míg gyűrű váltva nincsen.

Bálint. *(Előlép.)*

Kit csábítasz? Mennykő beléd!
Átkozomadta patkányrontó!
Pokolba a hangszert elébb!
Pokolba aztán énekmondó!

Mephistopheles.

Kettévált citerám! Már vége mindenkorra.

Bálint. Most koponyák kerülnek sorra!

Mephistopheles. (*Fausthoz.*)

Ne tágíts, doktor úr! Ide!
Hozzám simulj, vezetlek téged.
A gyíklesódet rántsd ki te!
Csak szúrj te bátran! Én majd védek.

Bálint. Ezt véd ki!

Mephistopheles. Mért ne?

Bálint. S ezt!

Mephistopheles. No jó!

Bálint. Hát ezt!

Mephistopheles. Imé!

Bálint. Tán ördög e vivó,
Karom hüdötten lankad... Hogy van az?

Mephistopheles. (*Fausthoz.*) Most szúrj!

Bálint. (*Elesik.*) Óh jaj!

Mephistopheles. Szelid már a kamasz!
S most el!... Tünjünk tovább mi gyorsan innén,
Mert ím, itt máris gyilkos lárma van,
A rendőrséggel jól vagyok ugyan.
De véres ügyben sokra én se vinném.

Márta. (*Az ablakból.*) Ide! Ide!

Margit. (*Az ablakból.*) Lámpást hamar!

Márta. (*Mint fent.*)
Átok!... Szitok!... Vivás!... Zavar!...

Nép. Itt fekszik egy - s halott!

Márta. (*Kilépve.*) S a gyilkosok - elszöktek-e?

Margit. (*Kilépve.*) S a holt?

Nép. Anyád figyermeke.

Margit. Nagy ég! és minden angyalok!

Bálint. Én meghalok! - a szó rövid.
Megtenni rövidebb,
Ti nők, mit bőgtök, nyögtök itt?
Figyeljete ide! (*Mind köréje gyűlnek.*)
Lásd, Margit, ifju vagy te még,
Neked eszed még nincs elég,
Sorod nem jól megyen;
Bizalmasan mondom neked,
Ki, mint te, ha egyszer szajha lett,
Egészen az legyen.

Margit. Bátyám! Mi ez? Az Istenért!

Bálint. Hagyd, Isten ily tréfát nem ért.

Lett sajna úgy, a hogy lehet,
S megy úgy tovább, a hogy mehet.
Megkezdted eggyel titkosan,
Jönnek hamar többen, sokan,
S ha már egy tucaté valál,
Az egész város megtalál.
Elsőbb a szégyen egyelőre
Mindig titokban születik
S az éj sötét fátylát vetik
Fejére és fülére,
Sőt elemészteni is szeretnék.
Utóbb, ha kifejlik nagyra már,
Pőrén a napvilágra jár,
Pedig az arca szebb se lett még,
És mennél rútabb lesz neki
Ő annál inkább sütteti.

Már szinte látom az időt,
Mikor, mint kórhullák előtt,
Tőled a tisztos polgári népek,
Te ringyó! félve félre lépnek;
Dermessze csüggedés a kebled,
Ha szemük rajtad siklik el!
Ne kapj helyet már az oltár mellett!
Aranyláncot már többé ne viselj!
Felöltve csinos csipke lepled,
Oda ne menj, hol táncra kelnek!
Sötét panasz-sarokba bujj le,
Koldús nyomorúk közzé szorulj te,
S ha Isten majd meg is bocsát,
Légy átkozott az élten át!

Márta. Ajánljad a lelked' most az Égnek!
Még káromkodással terhelnéd meg?

Bálint. Látnám csak el, te cudar, te vén
Kerítő némbor, tested' én!
Akkor, tudom, az ég irgalma
Összes bünömre biztos volna.

Margit. Bátyám! Pokolkínt mérsz te rám!

Bálint. Mondom, a könnyet hagyd, leány!
Hogy becstelen lón a neved,
Az döfte át a szivemet.
Isten, a síri álmon át,
Bevesz, mint bátor katonát. (*Meghal.*)

DÓM

(Szertartás. Orgonaszó és ének.)

Gonosz szellem. Mi más volt még az, Margit,

Ártatlan' közelgned
Az oltár felé,
S elgyűrött könyvecskéből
Imát dadognod,
Játszódba félig,
Istent sejtve félig!
Margit!

Hol a fejed?
A te szivedben
Milyen szörnyü bűn?
Tán az anyád lelkéért esdekelsz,
Kit hosszú, hosszú kinra altatál te át?
Küszöbödön ki vére az?
- S szíved alatt nem zsong-e
Rejtett jelenlevő,
Téged és önmagát
Aggasztva balsejtelmesen?

Margit. Jaj! Jaj!

Bár ne volna gondolat,
Mely bennem összevissza dúlva, támad
Ellenem!

Kar. Dies irae, dies illa

Solvet saeculum in favilla. (Orgonaszó.)

Gonosz szellem. Harag sujt!

Harsonáz a kürt!
Sirok remegnek!
És szíved
Hamvából, ím,
A tűzkinokra
Ismét felriasztva,
Kikél!

Margit. Csak itt ne volnék!

Ugy érzem, mintha az orgona
A mellemet nyomná
S az ének a
Szivembe vájna.

Kar. Judex ergo cum sedebit,

Quidquid latet adparebit,
Nil inultum remanebit.

Margit. Keblem szorong!

Itt minden oszlop
S a boltozat

Súlya rajtam! -
Levegőt!

Gonosz szellem. Rejtőzz! Bűn és gyalázat
Nem rejthető el.
Lég? Fény?
Jaj neked!

Kar. Quid sum miser tunc dicturus?
Quem patronum rogaturus?
Cum vix justus sit securus.

Gonosz szellem. Elfordul tőled
Az üdvözült sereg.
Borzad kezét szorítani
A tiszta véled.
Jaj!

Kar. Quid sum miser tunc dicturus?

Margit. Szomszédné! Az üvegjét! (*Elájul.*)

WALPURGIS-ÉJ.

(*Harzhegység. Tájék Schierke és Elend falvak között.*)

Faust, Mephistopheles.

Mephistopheles. Jó lenne tán neked egy seprünyél ma?

Bár én is kapnék egy erős bakot,
Utunknak innen messze még a célja.

Faust. Amíg én friss vagyok s a két lábam se' béna,

Elég nekem e durva bot,
A gyorsabb út mi jóra visz! -
A völgyek tömkelegjén tova csúszni,
Aztán amott a szirtre kúszni,
Melyről örökké buzgva dől a víz,
Ily úton éppen ez a kedves íz!
Már érzi a tavaszt a nyírfa,
Már a fenyő is zsongni kezd,
S ne hatna az nekünk is tagjainkra?

Mephistopheles. Én semmikép sem érzem ezt!

Még bennem télies ború van,
Nekem utamra hó s fagy illenék.
Mi' csorbán jó fel és mi' szomorúan
A kései hold, e rőt parázskerék.
S rosszúl világít, minden lépten érzek
Itt fát, ott sziklát, mely utamba van.
Hadd kérek, engedd, egy lidércet!
Lám, ott van egy, mely éppen ég vigan.
No, hé! barátom! Szabad hívnom téged?
Mivégre ott hiába égned?
Légy jó s világíts ott, hol feljutunk!

Lidérc. Reményilem, hogy a tisztelet irántad

Csapongásomnak egy irányt ad;
Mert rendszerint cikázik az utunk.

Mephistopheles. Ej! Ej! Az embert majmolná ez éppen.

Előre az ördög nevében!
Vagy kifujom lángélted, tünemény.

Lidérc. Te itt az úr vagy, észrevettem én,

S örömmel szolgállok ki téged.
De ne feledd! ma mily csudabolond a hegy,
S különben is, aki lidérc nyomába megy,
Ne várjon nyílegyenességet!

Faust, Mephistopheles, Lidérc (*felváltva énekelnek*).

Álom- és varázs-gomolyba
Bonyolódunk bele mostan,
A vezérlést vedd komolyra,
Hogy előre jussunk gyorsan
A nagy széles, pusztá téren!

Fák után fák mily serényen
Jönnek, tűnnek s mögénk dülnek.
Szirtek gubbadozva ülnek,
S mind a hosszú sziklaorr ott,
Miként fujtat, miként hortyog!

A kavics közt patak mormog
Gyepes völgybe lejt csobogva.
Zúgás ez? Vagy ének volna?
Édes panasz töredéke,
Üdvözítő nap emléke?
S szerelemnek és reménynek!
S úgy visszhangzik a dal vége,
Mint ha éled régi monda.
Uhu! Huhog erdők baglya,
Csörg a szarka, hallga, hallga,
S még a bíbicek is ébrek?
Tűzgyík az, mely ottan elbújt?
Hosszu lábak, pocka felfujt!
Mint a kígyók, gyökérszálak
Kúsznak szirten és homokban,
Csoda kunkor szalagokban,
S döbbentőn utunkba állnak,
Szívós hurkókká szorulnak
S polyp-csápjaik kinyulnak.
És ezerszin egereknek
Légiói megerednek
A mohában s az avarban!
S fénylő Szent-János-bogárkák
Légi táncuk' rajba' járják
Körülünk e zúrzavarban.

No, de mondd meg: maradunk-e?
Vagy hogy inkább haladunk-e?
Mindez tán csak körbe'-forgás;
Szirtek s fák pofákat vágnak
S az imbolygó fény-világok
Szaporodnak s nőnek folyvást.

Mephistopheles. Csípj erősen csücskөн engem!

Fenn vagyunk a középnyergen.
Bámuld meg a hegyben itt
Mammon izzó fényeit.

Faust. Mily furcsa, hogy a föld rögén át

Dereng bús hajnalpír ide!
Berezgi a bérc szakadékát
S lepislog rejtett mélyibe.
Itt gőz pöfög, ott füstgomoly van,
Itt a parázs fátylazva még,
Majd lángra kap finom vonalban,
Végül kitör s lobogva ég.

Itt számos érré szerte folyva
A völgyön át tekergve megy,
És itt, e szögletben zsufolva,
A tűz megint egyszerre egy.
Amott úgy izzanak a szikrák,
Mint a terült arany homok,
De nézd ama kigyúladt sziklát,
Magas csúcsáig mint lobog!

Mephistopheles. Hát nem világítá ki szépen
Ma Mammon úr a palotát?
Boldog lehetsz, hogy láthatád.
Érzem, a sok zord vendég gyűl is éppen.

Faust. A légben a szélvész mint robog!
S csapásai tarkóm' hogy eltalálják!

Mephistopheles.

Ragadd meg a szirt vén mohos bordáját,
Máskép a szél a mély szakadék-sírba dob.
Az éj sűrű, mert köd esett.
Hallga, az erdő szerte recseg!
Röpte riad bagolynak,
Oszlopfái omolnak
Mindig-zöld palotáknak,
Törve ropognak az ágak!
A törzsek szörnyü robajjal!
A gyökér csikorogva s jajjal!
Irtózatossággal
Hullnak egymásra mindahányan,
Romba torlódnak a mélység torkán -
S nyög, bűg köztük az orkán.
Hallasz hangot fenn a légben?
Messzeségben? közelségben?
Zeng az egész hegyvonal,
Dühödten árad a boszorka dal!

Boszorkák. (*Karban.*)

A bércre tart a boszorka nép,
Sárga a talló, zöld a rét!
Ott mind egy nagy seregbe gyűl
És Úrián ur ül fölül.
Át árkon-bokron, rajta csak!
F-k a boszorkány, b-k a bak.

Egy hang. A vén Baubó egymaga jó,
Egy anya-emsén nyargal ő.

Kar. Tiszteljed azt, aki érdemes!
Baubó anyó, jer és vezess!
Nagy disznót, hozzá még anyát,
Mind-mind követnek a banyák.

Egy hang. Mely uton jössz ide?

Más hang. Ilsenstein felül!

Ott láttam a baglyot, a fészken ül.
Nagy szemet mereszt az!

Első hang. Óh, menj a pokolba!

Mit vágtatsz loholva!

Második hang. Engem ő megvérzett,

Itt a sebem, nézd meg!

Boszorkák. (*Kar.*) Széles az út, hosszú az út.

Ez az örült ár mi célra fut?
A villa bök, a seprü lök,
Reped anyád, megfúlsz kölyök!

Boszorkamester. (*Fele kar.*)

Mi csigamód csúszunk csupán
A gyorsabb asszony nép után,
Ha rosszban jár velünk a nő,
Ezer lépés előnyt nyer ő.

A kar másik fele. Ebben csak egy a bökkenő:

Mit ezret lépve ér el a nő,
A férfi azt nem léptivel,
Hanem egy ugrással éri el.

Egy hang. (*Fenn.*) A tóból is mind jöjjetek!

Hangok (*alulról a tóból*).

Mennénk mi magasba véletek!
Itt lenn mi mosunk s ragyogunk magunk,
Csakhogy örök meddők vagyunk.

Teljes kar. Elült a szél, a csillag száll,

A fátyolos hold elbujkál,
S hol zúgva rémhadunk vonúl,
Ezer meg ezer tűzszikra gyúl.

Egy hang (*alulról*). Megállj! Megállj!

Más hang (*felülről*). A mélyből ott ki kiabál?

Az előbbi hang (*alulról*).

Vigyetek el! Ah vigyetek!
Háromszáz éve sietek,
S el mégsem értem a hegyet még,
Bár ott fajtáim közt lehetnék.

Teljes kar. Seprő, bot, villa, kecskebak

Mind hordja azt, ki rája kap.
Ki légbe fel ma sem suhan,
Az mindörökre veszve van.

Félboszorka (*alul*). Rég tipegek utánuk én,

A többi már mily messze mén!
Én nyugtom otthon nem lelem
S itt sem vagyok a helyemen.

Boszorkák kara. Kenőcstől bátor a banya,
A rongy is jó vitorla ma,
Ma jó hajó akármi kád,
Fel sose száll, ki ma se szállt.

Teljes kar. A csúcs körül repüljete
S a bércre települjete,
Nyüzsögjön a kopár talaj,
Ugy fedje a boszorka-raj.

(Letelepülnek.)

Mephistopheles. E népség lök, bök, suhan, csörtet,
Susog, vihog, fecseg és törtet!
Fény, szikra, bűz, tűz, bőszej meleg!
Ez oszt' boszorka-egyveleg!
Csak fogj erősen, vagy elveszítlek!
De hol vagy?

Faust *(messziről)*. Itt!

Mephistopheles. Hogyan? már messze vittek?
Ugy hát a renden én segíték.
Helyet! csürhém, helyet! Sátán ficsúr vagyok!
Jer doktor, add kezed! és most ugorj nagyot
Vagy elkap minket a tolongás;
Nagyon bolond még nekem is e zsongás;
Ott a cserjék mögött dereng egy furcsa fény,
Van sugarába' némi vonzás, -
Jer! Jer! be majd ott loplak én.

Faust. Fonákság szelleme! Csak rajta! te vezérelj.
Bölcsen csinálod; eljövénk ide,
Boszorkajárta hegy Walpurgis-éjibe,
Azért, hogy itt velem külön zárt körbe térj el.

Mephistopheles. De nézd csak, milyen tarka lángok!
Nagyon vidám a társaság ott.
Kis körbe' sem lész egyedül.

Faust. Én inkább lennék ott fölül!
Tűz ég ott s füstben áll a hegy
S a nép dül a Gonoszhoz folyvást;
Ott sok talány lelhet megoldást.

Mephistopheles. De bonyolódik is nem egy.
Most nagyvilági zajt kerülve
Velem szép csöndes körbe ülj be.
A nagy világban rég divat
Csinálni kicsike külön világokat.
Ott ifju boszorkák báján semmi mez,
A vénje bölcsen rejti testét;
A kedvemért, ott kellemes légy,
Kis fáradság s nagy tréfa ez.
Már kezdenek a hangszerek harsogni!

Fene rotyogtatás! De meg kell szokni.
Jer! Jer velem! Ez másképp nem lehet,
Belépek én s bemutatlak tégedet,
S tudom, hogy lekötelezlek újra.
No, mit szólsz pajtás! - nem csekély e tér,
Csak nézz oda! - a végtelenbe ér.
Egyetlen sorban száz tűz ég kigyúlva.
Tánc, pletyka, főzés, jó bor, szerelem;
No mondd, lehetnél ennél jobb helyen?

Faust. S te, ha beléptünk, mily szerepet játszol;
Csak ördögösnek, vagy ördögnek látszol?

Mephistopheles. Én az inkognitót különben kedvelem
De ilyen ünnepen hadd lássák rendjelem.
Nem térdszalagrend az enyém,
Becsületrendül itt a lóláb van helyén.
Nem látod e csigát? Közelget csúszva-mászva
Tapogatóival vakon,
Ez engem máris megszaglásza.
Én itt magam el nem tagadhatom.
Gyerünk! Egy tüztől másikkig s így sorba.
Násznagy leszek s te holmi kérő forma.

(Egyesekhez, akik hamvadó tűz körül üldögélnek.)

Öreg urak, mért ültök ide félre?
A középpontban ott sokkalta többet érne.
Ott pezsgő ifju kedv hevül;
Eleget ültök otthon egyedül.

Tábornok. Ki biznék nemzetekbe' még ma,
Ha értük még oly sok dicsőt mivel!
A nép, akár az asszony léha,
Mind' csak az ifjunak tár hő szivet.

Miniszter. Most helytelen irányba tart hazánk,
S a régi jó időket áldom,
Mert volt aranykor a világon,
Persze, míg mi kormányozánk.

Parvenű. Bizony, magunk se' voltunk ostobák
S tettünk sokat, ami nem illik;
De a világrend, bár hovatovább
Mi tartanók fenn, épp most szertezüllik.

Szerző. Mely mérsékelt bölcs mű remélheti
Egyáltalán, hogy elolvassák!
S ami az ifju népet illeti,
Az még sosem volt hetykébb, mint manapság.

Mephistopheles *(aki egyszerre igen öregnek látszik)*
Közelg a végítélet, érzem ezt,
Boszorkányhegyre én ma legutólszor hágok;

Ha az én csapom seprőt ereszt,
Beföllegzett már a világnak.

Zsibárus boszorka. Urak, ne menjetek így el!
Az alkalom ne vesszen kárba!
Tekintsetek a portékámra,
Lát itt sokat, ki jól figyel.
De mégse telhet senki tárgyat
E párja nincsen boltban itt,
Mely egykor embernek s világnak
Ne ártott volna valamit.
Nincs tőr itt, melyet sohase' mocsokolt vér be;
Nincs serleg, melynek még nem vett erőt
Ép testen ádá, gyilkos mérge;
Nincs ékszer, mely még meg nem ejte nőt,
S nincs kard, mely azt, kit ámitott barátul,
Ne döfte volna át, rút hitszegéssel, hátul.

Mephistopheles.
Ósaszonyom! Nem érted korszakunkat,
A volt, az mult! A mult az volt!
Ujjal kereskedj, az nem untat!
Az kell nekünk, nem ócska bolt.

Faust. Ugy nézem, hogy ez nem is más már,
Mint sokadalmas búcsu-vásár!

Mephistopheles. A csúcs a célja e gomolynak;
Te tolni vélsz, holott csak téged tolnak.

Faust. Vajjon ki ez?

Mephistopheles. Jól nézd meg őt! e nő
Lilith.

Faust. Ki?

Mephistopheles. Ádám első nője ő.
Csak óvakodjál ennek szép hajától,
Mely ékessége páratlan remek;
Az ifjakat, ha azzal fogta meg,
El nem bocsátja egyhamar magától.

Faust. Egy vén s egy ifjabb ülnek ott kettecskén,
Már jót rughattak ők ez estén.

Mephistopheles. Ma itt nyugságnak nincs helye.
De új tánc lesz megint; mi is kezdjünk bele!

Faust. *(A fiatallal táncolva.)*
Minap én szépet álmodtam!
Almafa mellett állottam.
Rámragyogott két szép alma,
A fát megmászni jó volna.

A szép. A férfi-ész az almán jár.
Paradicsomkert óta már.
Örülök, hogy két szép alma
Az én kertemben is volna.

Mephistopheles (*a vénnel*).

Minap én szörnyül álmodtam;
Dupla faág közt állottam.
Ott egy - - - leltem,
Ha még úgy - kedveltem.

A vén. Meleg üdvözlésemet fogadd,
Kellemetes lóláb-lovag!
Nos, az a - - legyen kész
Ha a - - - nem félsz.

Proktofantasza.

Te átkos népség! Mindezt hogy mered?
Hát nincs bizonyság rég az ellen,
Hogy csak meg is állhatna bármi szellem?
S te még táncolsz is, mint az emberek!

A szép (*tánc közben*). A bálunkban ez mit keres?

Faust (*tánc közben*). Hja! ez mindenhol kotnyeles,

Más táncol, ő itél legottan.
Csak egyet lépj te, már belekottyán.
Ha nem vesz észre, lépted kárba vész,
De legnagyobb dühe, ha tán előre mész.
Hanem, ha buzgasz a kör-taposásban,
Mint ahogy ő vén malmában teszi,
Már azt bizonynal jó néven veszi,
Kivált ha őt azért köszöntöd is alássan.

Proktofantasza.

Még mindig itt vagy! El!... Hallatlan ez a tény.
Hisz felvilágosodást hirdettem én!
Ördögös rongy nép, egy szabályt se kérd ez,
Mily nagy eszünk és mégis itt kisért ez.
Rég söpröm, irtom én az örületeset
S el mégse' tisztul; hallatlan eset!

A szép. Ne árasz ránk ily végtelen unalmat!

Proktofantasza. Szellem-pofákba vágom én:

Nem tűrök szellem-zsarnokságot én!
Mely szellememre úgyse' hallgat.

(*A tánc tovább foly.*)

Ma, látom, nem fog sikerülni,
De mindig nálam egy útleírás, -
Ez fogja végül, ha már semmi más,
Az ördögöt s a költőket legyűrni.

Mephistopheles. Legott be fog ez egy tócsába ülni,
Csak ettől enyhül a keserve meg;
Mihelyt piócaraj fog alfelére gyűlni,
Nem gyötrik őt a szellem s szellemek.

(Fausthoz, aki a táncot abbahagyta.)

Mért hagytad cserben azt a szép leánykát,
Ki bájjal táncolt s énekelt?

Faust. Huh! épp a szájából szökelt
Dal közben egy piros egér ki.

Mephistopheles. No jó! ezt nagyra venni mitsem ér;
Elég, hogy nem volt szürke az egér.
A pásztorórán az ilyet ki kérdi?

Faust. És láttam -

Mephistopheles. Mit?

Faust. Mephisto, látsz-e ott
Egy sápadt szép leányt, magában, távol állva?
Menése olyan lassu, vontatott,
Mint hogyha bilincsből volna a lába.
Bevallom, azt úgy nézem én:
A jó kis Margit a szegény.

Mephistopheles.
Ne nézd! aki látja, nem jól járhat ám.
Az bűvös kép csupán, nem él, csak látomány.
Ki rátalál, baj éri azt,
Dermedt tekintetével vért fagyaszt
S az ember szinte megmered,
Hiszen Medúzát hírbőr ismered.

Faust. Valóban, ez egy halott szeme, amelyet
Szerető kéz le nem fogott,
S ezt nyújtá Margit nékem, ezt a mellet,
S ez édes testhöz nyertem én jogot.

Mephistopheles.
Bűbáj ez, te bolond! Aki csak rátekint,
A maga kedvesének látja mind.

Faust. Mi kék s mi kín van e látványban!
Nem, ettől nem lehet megválnom!
Mily furcsán festene e szép nyakon
Egy piros zsinórocscsa-féle,
Nem szélesb, mint egy penge éle.

Mephistopheles. Bizony! Ezt helybenhagyhatom.
Fejét, ha tetszik, hón' alatt is hordja,
Lenyeste azt még Perseus kardja. -
Mily kedv az örülethöz ez!
Jobb, ha a kis dombig követsz,
Itt népkertbéli vígasságot

S ha nem csalódom, úgy amott
Valódi színházat is látok.
Mi lesz?

Servibilis. Most kezdjük az új darabot.
A legutolsót mind a hétnek közte,
Mert ennyit adni itt megfelelő.
Ezt egy műkedvelő szerezte
S eljátsza több műkedvelő.
Hadd tűnök el most, urak, engedelmet,
Mert fel a függönyt én műkedvelem.

Mephistopheles. Hogy téged is a banyabércen lellek,
Az jó, hisz itt vagy illő helyeden.

WALPURGIS-ÉJI ÁLOM
vagy
OBERON ÉS TITANIA ARANYLAKODALMA.
INTERMEZZO.

Diszletmester. Végre pihenünk ma mi,
Mieding derék népe.
Vén hegy s nedves völgy mai
Színünk összes képe.

Hirnök. Aki arany nászt akar,
Várjon ötven évig.
Ha eltűnt a perpatvar,
Tiszta arany fénylik.

Oberon. Szellemnép, ha itt vagy már,
Légy rögtön tanúja,
Hogy királyné és király
Mint köt frigyét újra.

Puck. Puck jön itt, ki figuráz
S lig-lóg táncra kélve.
Még utána tódul száz,
Hogy vigadjon véle.

Áriel. Ariel jön, zeng a dal
Ajkán mennyei tisztán.
Sok pimaszt is ide csal,
De sok szépet is tán.

Oberon. Hogy mi a házastársi béke,
Példát adtunk arra.
Hú szerelem főkelléke:
Én jobbra, te balra.

Titania. Zsémbe a férj, morc a nő:
Vidd el őket, rajta!
Délre ezt, hol nagy a hó,
Azt északi sarkra.

Tutti. *(Zenekar.) Fortissimo.*
Dongó, szunyog, tücsök és
Lendjük kezd hangba,
Lomb közt béka-brekegés -
Ebből áll a banda.

Solo. Lássatok ma itt dudát
Szappanbuborékból!
S halld, a fitos orron át,
Mint bigy-bogy-bugyborékol.

Szellem *(aki csak most képzi magát).*
Varangyhason póklábak
S szárnyas a dögöcske;

Nincs a földön ily állat,
De - megvan a versecske.

Egy párocska. Kis lépés, nagy szökkenés,
Mézharmatszag árad;
Ám tipegésed mind kevés,
Nem röptet légbe a szárnyad.

Kiváncsi utazó. Nem maskarás gúny ez itten?
De, ha a szem nem ámít,
Oberon a szép isten,
Ő is jelen van ám itt!

Orthodox. Karmai s farka nincsenek,
Mégis, semmi kétség,
Mint a görög istenek,
Ő is ördögi népség.

Északi művész. Miket itt lekaphatok,
Vázlatnak se futja;
De, mint rajzgyakorlatok,
Jók egy olasz utra.

Puritán. Ah! ide balsors üldözött,
E züllés rettentő!
Nincs e boszorkák között
Hajporos, csak kettő.

Fiatal boszorka. Hajport s ruhát csak vénasszony
Tűr ősz fején és testén;
Telt idomommal csupaszon
Ülöm én a bakkecském.

Matrona. Hogy pereljünk véletek,
Attól az illem zár el;
Ám annyit remélhetek:
Ifjan rohadtok már el.

Karmester. Dongó, szunyog, mit csinálsz,
Ne szálld a csupasz húst.
Béka, tücsök jól vigyázz,
Tartsatok már taktust.

Szélkakas (*az egyik oldal felé*). Ez a társaság remek,
Csupa mátká, szép lány!
S mind ez ifju emberek,
Reménykeltők méltán!

Szélkakas (*a másik oldal felé*).
S ily nép alatt, ha meg nem nyíl
Még most sem a föld kérge,
Magam szálllok, mint a nyíl,
Poklok fenekére.

Xeniák. Nyírunk rovarkák gyanánt,
Kis ollókat fenne,
Hogy fajtánk Sátán papánk
Méltó dísze lenne.

Hennings. Nézd, mint nyüzsgnek ezek itt,
Naiv élceket koholva.
Utóbb még azt hirdetik,
Hogy jó szívük volna.

Musagetes. Beh szeretnek e banyák
Hadjába merülni,
S múzsavezető gyanánt
Élükre kerülni.

A ci-devant korszellem. Illó néppel messze érsz.
Csücsköm' csipjed meg hát!
Német Parnassz s banyabérc,
Két nagyon tág hegyhát.

Kiváncsi utazó. Látod e zord férfiut?
Mily kevélyen lépdel!
Szaglász s míg szaglászni tud
„Jezsuitákat kémlel”.

Gém. Halászom, ha úgy fordul
Tisztában és mocskosban;
Összefér ez a jámbor úr
Az ördöggel is gyorsan.

Világfi. Higyjétek el, jobb törtetők
A jámborok, mint mások;
El is érte a banyabérc-tetőt
Már jámbor társaság sok.

Táncos. Uj zenekar jön? - Dob pereg,
De úgy hallom, még távol.
„Csend! Csak a dobosgém-hangsereg
Zeng egyhangún a nádból.”

Táncmester. Már minden láb izg-mozg le-fel!
A termet illen-billen!
A lomha lejt, csámpás szökell,
S nem kérdi, hogy ő milyen.

Fidélis. Gyűlölködő rongy nép ez itt;
Egymásra galádul törnek,
De a dudást mind élvezik,
Mint Orpheust hajdan a szörnyek.

Dogmatikus. Hiába dül-fül énvelem
A bírálat s a kétely!
Van ördög, ez kétségtelen,
Hát hogyne bírna léttel?

Idealista. Fantáziám lendül, ragyog,
Nyüzsög a kép körültem,
Ha mindez én magam vagyok,
Bíz' akkor megőrültem.

Realista. Való tényekben, fájdalom,
Itt vigaszt nem találok.
Első eset, hogy lábamon
Szilárdul én sem állok.

Supernaturalista. Én logikusan örülök
E vídám körben annak,
Hogy, hála, vannak ördögök -
S így: jó lelkek is vannak.

Szkeptikus. Lángok nyomán nyargal, ím,
Kincsért a hiszékeny,
De a kincsre nincs a rím,
S hogy ördög is van: kétlem.

Karmester. Békák, tücskök, - e galád
Kontárokra átok!...
Dongó, szúnyog, legalább
Zenészek volnátok!

Az ügyesek. Sanssouci-nak hívnak egy
Vídám hadat nálunk,
Ha lábunkon már nem megy,
Mi fejünkön járunk.

Az ügyefogyottak. Voltunk jeles tányérnyalók,
De Isten mást akart ám:
Cipőnk talpát eltáncolóok
S most fut ki-ki a maga talpán.

Lidércek. Mi a mocsárból eredünk,
Épp most surranánk ki -
S máris itt van seregünk,
Csupa fény-világfi.

Lehullt csillag. Égből estem én ide
Gyúlva csillag-lánggra;
Itt fekszem most a fübe',
Ki segíthet lábra?

A vacskosok. Helyet! Helyet! A füvet
Legázoljuk nyomba.
Lelkek vagyunk, de lehet
Lélek is otromba.

Puck. Lomha elefántborjuk,
Maradatok veszteg,
Hadd legyen oly durva Puck,
Akin túl nem teszteg.

Ariel. Szellem adta röptetek

Vagy természet gondja,
Most utánam lengjeteK
Föl, a rózsadombra!

Zenekar. (*Pianissimo.*) Fellegtábor s ködlepel

Fenn a fénybe oszlott.
Lomb és nád közt szél lehel -
S minden szertefoszlott.

BORÚS NAP.

Mező.

Faust, Mephistopheles.

Faust. Nyomorban! Kétségbeesésben! Soká a föld szálnalmas bujdosója és most fogoly! Gonosztevőül, rettentő kinokra börtönbe zárva a bájoló boldogtalan teremtés! Ennyire, ah ennyire jutott! Áruló alávaló szellem és ezt te titkoltad előttem! - Megállj csak, megállj! Forgasd pokoli szemedet dühödten üregében! Csak állj itt és tűrhetlen jelenléted legyen dac ellenem! Fogoly! Megsegíthetlen nyomoruságban! Kiszolgáltatva gonosz szellemeknek s érzéstelen ítélő embereknek! És te eközben engem ízetlen szórakozásokban ringatsz, elrejtéd előlem növekvő inségét s őt gyámoltalan veszni engeded!

Mephistopheles. Ő nem az első!

Faust. Eb! Undok szörnyeteg! Változtasd vissza ezt te, véghetetlen szellem! Változtasd ismét féregből kutyává, amely alakban éj időtt gyakran tetszett neki elém loholni, a jószándékú vándor lábánál ténferegni és a leroskadónak vállára csimpeszkedni. Változtasd vissza őt kedvelt alakzatába, hogy hason csússzék elém a homokban s én rugdoshassam az elvetemültet! - Nem az első! - Iszonyat! Iszonyat! Egyetlen emberi lélek sem nyughat bele, hogy nemcsak egy teremtmény süllyedt ily mélységébe a nyomornak; hogy a körüle hurkolódó halálos gyötrellemmel, az örök Irgalom előtt mindjárt az első nem tett eleget valamennyiök vétkeért! Nekem ez egyetlennek nyomora is velőkgig dúlja fel egész valómat; te balvégzetén nyugodtan vigyorogsz!

Mephistopheles. No már megint eljutottunk elmésségünk végső határához, ahol a ti emberi eszetek túlbicsaklik. Miért vállalsz te közösséget vélünk, ha nem vagy képes azt végig megállani? Miért akarsz repülni, ha szédülsz tőle? Mi toltuk fel magunkat terád, vagy te miránk?

Faust. Ne vicsozítsd felém falánk fogaidat! Undorodom! - Hatalmas nagy szellem, aki engem megjelenésedre méltattál, aki ismered szívemet és lelkemet, miért kovácsoltál össze engem e gyalázatfajzattal, aki káron örvend és romlást liheg?

Mephistopheles. Befejezted?

Faust. Mentsd meg őt! vagy jaj neked! A legszörnyűbb átok legyen rajtad évezredekén keresztül!

Mephistopheles. Én a boszuló kötelékeit fel nem oldhatom, zárait ki nem nyithatom. Mentsd meg! Ki volt az, aki őt romlásba dönté? Én vagy te?

Faust (*vadul néz körül*).

Mephistopheles. Te villámot ragadnál? Jó, hogy ennek lehetősége nektek, nyomorult halandóknak meg nem adatott! Az ártatlan ellentmondót összetörni, ez a zsarnok módja, mellyel a maga zavarán könnyítene.

Faust. Vigy engem hozzá! Legyen ő szabad!

Mephistopheles. És a veszedelem, melynek kiteszed magadat? Tudd meg, hogy a városra még ránehezedik a vérbűn, melyet a te kezéd követett el. A legyilkolt nyugvó helye körül boszuló szellemek lebegnek és leskelődnek a visszatérő gyilkosra.

Faust. Még ezt is el kell túrnöm tőled? Minden gyilkolás és halál, ami a világon van, rád szálljon te szörnyeteg! Vezess oda, ha mondom, és szabadítsd meg őt!

Mephistopheles. Vezetlek és halld, hogy mit tehetek! Avagy égen és földön minden hatalom enyém-e? A börtönőr érzékeit akarom eláztatni; kaparítsd meg a kulcsokat és vezesd ki a leányt emberi kézzel! Én örökösöm! A bűvös paripák készen állnak, én megszőktetlek benneteket. Ennyi, amire képes vagyok.

Faust. Fel és tova!

ÉJ, SZABAD MEZŐ.

Faust, Mephistopheles (*fekete lovakon vágatnak*).

Faust. Kik azok ott, a hollóbérc körül?

Mephistopheles. Nem tudom, mit sütnek és főznek?

Faust. Lengenek, szállanak, inganak, hajlanak.

Mephistopheles. Egy boszorka-céh.

Faust. Hintenek, szentelnek.

Mephistopheles. Tovább! Tovább!

BÖRTÖN.

Faust (*kulcsköteggel és lámpával egy kis vasajtó előtt*).

Szokatlan borzasztó erővel
Ront az egész emberfaj kínja rám.
Itt ez a nyirkos négy fal zárja őt el,
S bűne rajongó jóság volt csupán!
Belépni tétovázol!
Őt viszontlátni fázol!
Eh! Késedelmed a halála tán.

(*Megragadja a zárat. Belül ének.*)

„Az én ringyó anyám,
Az gyilkolt le engem!
A huncfut apám,
Az falt föl engem!
De kis húgocskám
Elrakta ám
Hús helyre csontomat;
Ez madárka lett az erdei fán;
Szállj tova! Szállj tova!”

Faust (*kinyitja a zárat*).

Nem sejti még, hogy párja lesse itt
Szalmája s láncza zörrenéseit. (*Belép.*)

Margit (*fekhelyén, bújva*).

Jaj! Jaj! Már jönnek. Zord halál!

Faust. Csitt! Csitt! Jövök megmenteni téged.

Margit (*eléje hemperedve*).

Szánd meg bajom, hisz ember vagy talán.

Faust. Még felriasztod az alvó őrséget!

(*Fel akarja nyitni a bilincseket.*)

Margit (*letérdelve*). Ki ad bakó, jogot neked

Igy elbánni vélem!
Kezed már éjjel rám veted.
Óh könyörülj és engedj élnem!
Nem lesz-e reggel elég korán?

(*Feláll.*)

Hisz' még fiatal, fiatal vagyok ám!
S máris meghaljak!
Szép is valék s ez volt oka a bajnak.
Közel volt ő, most messze jár.
Tépett a koszorú, virága veszve már,
Ily mordul engem ne fogj te meg!
Kimélj! Mit vétettem neked?
Ne hagyj hiába esdnem, kérlek,
Hisz téged én sohasem ismerélek.

Faust. Még ily borzalmat is tuléljek!

Margit. Teljes hatalmad és erőd,
Csak még hadd adjak a gyerekeknek,
Egész éjjel becéztem őt,
De elvevék, agyongyötörnek,
Most azt beszélnek, én öltem meg őt.
Nem is leszek többé vidám!
Kiénekelnek engem! Hisz olyan sok a rossz nép!
Van ily mese, de régi ám, -
Rám értik azt még?

Faust (*elébe veti magát*).
Hú kedvesed kér, térdre esve,
Hogy rabbilincsed letörhesse.

Margit (*Faust mellé rogyik*).
Óh térdre s esdjünk, hogy a szentek hallják!
Nézd csak! e lépcsők alját
S e küszöb alját
Már lángok nyalják!
Az ördög
Rettentő haragja
Rázza e börtönt!

Faust (*emelt hangon*). Margit! Margit!

Margit (*figyelve*). Ez a barátom hangja!
(*Felugrik. Bilincse lehull.*)

Jól hallom-e? Hol van!? Ő kiáltott.
Szabad vagyok! Már senkise' bánthat.
Karjába repülni vágyom,
Keblére dőlni lágyan!
Ő szólt: „Margit”! Ő állt az ajtóban,
Bár zúgtak a poklok irtóztatóan,
Ördögi bősztűn hangokon át
Felismertem édes, szerelmes szavát!

Faust. Én vagyok, én!

Margit. Te! Óh, mondd ezt megint!
(*Szerelmeskedve hizeleg.*)

Ő az! Ő! Hol a szív keserve mind?
Börtön, iszony, lánc, - már oda minden?
Te vagy! Kimentesz innen!
Mentve vagyok már! -
Már itt az utca ujjal,
Amelyen én először láttalak,
S a nyájas kertbe' járunk,
Hol én és Márta téged várunk.

Faust (*tova igyekvően*). Jer! Jer!

Margit. Óh, még ne mostan!
Itt jó, hiszen itt lehelsz te.

Faust. Gyorsan!
Ha nem sietsz te,
Keserű lesz az ára annak.

Margit. Nos? Csókjaid hol vannak?
Ily kurta idő kell arra, hogy
Te a csókból kifogyj?
Miért vagyok ma bús a te kebleden?
Ha máskor jó szót adtál rám tekintve,
Mennyország nyílt meg nekem
És csókjaiddal fojtogattál szinte.
Csókot adj!
Csókolni hagyj!

(Átöleli.)

Ó jaj! milyen néma a szád
S hideg.
A szenvedélyed
Mivé lett!
Kié a szived?

(Elfordul tőle.)

Faust. Jer! Bátran, utánam kedvesem!
Ugy égek érted, mint még sohasem.
Kövess! Azt kérem, cserbe most ne hagyj!

Margit *(feléje fordul).*
De te vagy-e? Te igazán te vagy?

Faust. Én! Jőjj velem!

Margit. Te láncokat leversz,
Engem megint az öledbe emelsz.
De mért, hogy tőlem vissza nem riadsz? -
S tudod te, hogy akit megmentesz, ki az?

Faust. Jer! Már az éj túl van felén.

Margit. Az anyámat, azt megöltem én,
Megfojtám gyermekem'.
Nem volt az drága neked s nekem?
Neked is - azt hiszem... Te vagy!
Nem, ez nem álom! Kezet adj!
Oly édes a kezed! - De jaj, mi van ezen!
Nossza, törüld le! Hiszen
Ez itt vér.
Ah Istenem! Mit tevé!
Dugd be a kardodat.
Én kérlek, ím!

Faust. Hagyd, jobb, ha a múlt csak múlt marad,
Megöl e kín.

Margit. Nem, neked kell még élned!
Hadd szóljak a sírokról véled.
Ezekkel gondolhatnál
Holnap már.
Anyámat a főhely illesse,
Mellé' jusson a bátyám teste,
Az enyém félre tán,
De ne messze ám!
S jobb mellemre tedd kicsi gyermekem.
Senki más nem nyughat ottan! -
Amíg én hozzád simulhattam,
Az volt az édes, szép üdv nekem.
De ebbe' többé sosem lesz részem,
Te vissza löksz már engem, úgy érzem,
Magam' ha rád erőltetem.
S mégis te vagy s szemed oly jó, szives.

Faust. Ha te ezt érzed, úgy kövess!

Margit. Arra ki?

Faust. És el!

Margit. Ha a sír van ott künn,
S les a halál: kövess!
Innen a vég'-nyugovóhelyig,
De messzibb nem lehet -
Henrik, te mégysz? Óh tarthatnék veled!

Faust. Lehet! Akard csak! Tárva ajtód - jöszte!

Margit. Nekem tilalmas; a reményem veszve.
Szökés mit ér? Rám lesnek mégis ők.
Olyan siralmas a koldus-élet,
Kivált ha rossz a lelkiismeret!
Olyan siralmas messzeségbe futni
S végül is csak hurokra jutni!

Faust. Ugy itt maradok.

Margit. Hamar! Ne tedd!
Mentsd ki a gyermeked!
Menj! Ott, hol az ut
Az ér mentén
Fölfele fut
Az erdő mélyibe,
Balról gát szegi a
Tavat.
Fogd meg! Ne hadd!
Még felvetődik,
Még rúg-kapál!
Mentsd ki! Mentsd meg!

Faust. De térj magadhoz!
Szabad vagy egy lépést ha tész.

Margit. Csak utba ne esnék a bérc!
Ott ül az én anyám egy kövön,
Hideg fut rajtam széjjel!
Ott ül az anyám egy kövön
És bólog a fejével;
Nem int ő, nem biccent, nehéz az a fő,
Soká aludt, már föl se' kel ő.
Aludnia kelle értünk.
Mily boldog időket éltünk!

Faust. Ha nem megy szóval, szép szerével,
Felkaplak s viszlek én erővel.

Margit. Hagyj már! Nem tűrök én erőszakot!
Testemet gyilkos kézzel ne érd!
Hisz minden mást megtettem a kedvedért.

Faust. A nap dereng már!... Kedves!

Margit. Nap! Igen, a nap! A végső nap dereng!
Ez lenne a násznapom!
Ne mondd el, hogy már birtad Margitot.
Jaj a füzérem!
Biz' annak megesett!
Majd látod a kedvesed',
De nem a táncféren.
Némán tolong a néptenger itt;
A tér, az utca -
Tömve széle, hossza.
Cseng a harang, a pálca törik.
Összekötözve ragadnak!
Fellöknek a vérpadra már
S nyilallás minden nyaknak,
Amint nyakamra sujt a bárd.
A földre síri csend ül!

Faust. Óh, mért is hogy születtem!

Mephistopheles. (*Künn megjelen.*)
Fel! vagy elvesztek ti ketten.
Tétova sok szó! Csak zsongnak bongnak!
Lovaim borzongnak.
A reggel már derül.

Margit. Mi az, mi a mélyből felmerül?
Ez! Ez! Ezt küldjed el!
Mit akar itt? hisz' szent e hely.
Engem akar!

Faust. Hogy élj te!

Margit. Isten, te légy csak a bírám, ítélj te!

Mephistopheles. (*Fausthoz.*)
Jer! Jer! Vagy veszni véle hagylak ám!

Margit. Tied vagyok, ments meg Atyám!

Ti angyalok s szentek az Égben,
Gyüljetez körém, tábortok védjen!
Henrik! Irtózoz tőled.

Mephistopheles. El van itélve!

Hang (*a magasból*). Meg van mentve!

Mephistopheles (*Fausthoz*). Ide, hozzám!

(*Eltűnik Fausttal.*)

Hang (*belülről elhalva*). Henrik! Henrik!

TÁJÉKOZTATÓ

I.

A Faust első részét megnyitó „ajánlás” és az „előjáték a színházban” két önálló kis remekmű, mely csak a költő benső érzéseinek és eszméléseinek finom szellemi szálaival kapcsolódik a két részre osztott, de egységes egész nagy műhöz.

A tragédia a mennyben játszó prológgal kezdődik. Mephistopheles a csúfondár cinikus ördög, kinek mint serkentő démonnak helye, sőt feladata is van az isteni teremtés örök rendszerében, az Úr színe előtt áll. Ott, szemtől-szemben a Teremtővel, gúnyolja a földi teremtmények közül némi égi fényvel kiválónak látszó, de szerinte még az állatnál is állatibb, tökéletlen és nevetséges embert. Az Úr nem áll az elmés ördöggel vitába, de odaveti neki a kérdést, hogy ismeri-e Faustot. Ezzel nyilvánvaló, hogy Faustot maga az Úr a legmagasabb rendű embernek ítéli, aki élő cáfolat az ördögi gúnyra. Mephistopheles vakmerően kap a felvetett néven. Hogyne ismerné ő is Faustot, a doktort, a nagy tudóst! Ő még azt is tudja róla, hogy az ki nem elégtűl, zajló vágyaktól űzött, dúlt lélek. Éppen ezért fogadást ajánl az Úrnak, hogy ő eltéríti tőle Faustot, ha az Úr megengedi neki Faust próbáratételét. Az Úr erre az engedelmet Faust földi élete végéig Mephistophelesnek megadja; mert tudja, hogy az emberi lélekbe oltott homályos ösztönérzet végre is, minden ördögi csáb dacára, a helyes útra igazítja a javaembert.

A következő földi jelenetekben már előttünk áll Faust.

Faust valóban monumentális nagy ember. Mint tudós mindent tud, amit ember tudhat. Tudja tehát azt is, hogy a legnagyobb emberi tudomány is gyarló csekélység a lét titkainak mégcsak megközelítéséhez is. Vívódik, lázong s a titokzatos mágia varázserejével akar kitörni emberi korlátozottságából. Így sem jut el tovább a föld szellemének felidézésénél. És már ennek az óriási jelenésnek rettentő, felfoghatatlan volta is porig alázza. Emberi büszkesége megsemmisül, féregnek érzi magát, kétségbeesik, meg akarja magát ölni. De éppen husvét van s behatnak hozzá a feltámadást hirdető templomi énekek. Vallásos gyermekemlékei elhárítják ajkától a méregpoharat. Tovább vergődik. Husvétí sétáján fekete eb szegődik hozzá. Haza viszi azt. Ezzel befogadta magához az ördögöt. Az eb egyszerre Mephistophelesszé alakul át, hogy aztán Faust elválhatatlan társa és vezetője legyen.

Mephistopheles szerződik Fausttal. Érzéki gyönyörűségekkel teljes, kalandos, izgalmas életet ígér neki, melynek fejében Faust földöntúli örök életét Mephistophelesnek írja el.

Mephistopheles kiragadja Faustot tudós foglalkozásából, úgy, hogy élete ezentúl merő átvonulás lesz a világ érdekességein. Mephistopheles eleve megállapítja fővonásokban az útitervet is. Hogy Faust minél teljesebb élettapasztalást szerezzen, meg fogják nézni előbb a *kis életet*, azután majd a *nagy életet*.

A *kis élet* első állomása a korhelykedés tanyája: Auerbach pincéje Lipcsében. Itt beérik egy ördöngős tréfával s eltűnnek. Mephistopheles boszorkakonyhába viszi Faustot s ott varázsitallal megfiatalítja, hogy tovább vezesse a *kis élet* második állomására, az érzéki gyönyörűségből űzött, csábos szerelmeskedés kéjeibe és kínjaiba.

Így lesz a szegény kis ártatlan polgárleány, Margit, Faust nem hazúg, nem is aljasul cinikus, de kíméletlen érzéki szerelmének áldozata.

De még mielőtt Margit rettenetes katasztrófája bekövetkeznék, Mephistophelesnek gondja van rá, hogy Faust ébredező lelkiismerete tágabbkörű cinikus életismeretekbe szédülhessen bele. Már szegény megejtett Margit kétségbeesésben vergődik, már testvérbátyját Faust leszúrta vívásközben, mikor Mephistopheles Fausttal Walpurgis-éjjelen a boszorka-bércre gyülemllett groteszk kísérteti sokadalomban sűrög-forog. Ennek a csodálatos tragikomikus

gyülevésznek megismerése Mephistopheles szempontjából Faustra nézve igen fontos, mert voltaképpen a társadalmi élet örök romlottságaival, fonákságaival és nevetséges hívságaival való megismerkedést szimbolizálja. Minden kalandos világfinak, akit az ördög visz, elkerülhetlen a kis életnek ez a nagyzó magaslata. Faust is ezen alacsonyodik le legjobban. Szegény kis szűzies Margit megrontója itt járja a legbujább táncot az elvetemedett fiatal boszorkánnyal. A Walpurgis-éj tehát, mint Faust lelki válságának krízise, a tragédia szerves része, noha Goethe egyes részleteit a maga kora és köreibeli szatirikus célzásokra használja fel. Ellenben az ehhez kapcsolt „Walpurgis-éji álom” semmi összefüggésben sincs a Faust-tragédiával. Pusztán elmés intermezzó, melyben Goethe főképpen a magakorabéli német irodalmi s mellékesen a közéleti és bölcsészeti viszonyokat és azokban szereplő kortársait szatirizálja. Itt is megörökíti Mieding weimari színház-mester nevét, akit egy közismert nagyobb költeményében is megbecsült.

Ez után következik a Margit tragédiáját befejező három megrázó jelenet. Ezekben már Faust kezd kiemelkedni erkölcsi süllyedéséből. A homályos ösztönérzet, az emberi lelkiismeret már ébredne benne. Gyűlöli a bűnét - Mephistophelest. A maga élete kockáztatása árán is meg akarja menteni a bebörtönözött Margitot. Margit megőrült a börtönben. Az utolsó pillanatokban elméje feldereng, borzalommal látja, hogy megmentésében Mephistopheles is részes lenne - s ezért a szerencsétlen teremtés, Isten irgalmára bízva magát, inkább a palloshalált választja, mint a szökést Fausttal, akit pedig még mindig szeret. Mephistopheles Faustot tovaragadja.

Így végződik a mű első része a kis élet nagy tragédiájával, mely azonban csak Margitra nézve végpusztulás. Faustnak azonban ezzel nincs vége. Annak Mephistopheles még a *nagy élet* megmutatásával tartozik.

II.

A mű második része már a *nagy élet* nagy eszméiben, nagy érzéseiben és nagy törekvéseiben tünteti fel Faust emberi nagyságát. Faust itt van méltó elemében. Ördöge itt is mindig kíséri, de hovatovább nem mint ura, hanem inkább csak mint eszköze. Mephistopheles a gonoszság elbizakodottságában észre sem veszi, hogy Faust nagyobb ember, mint amilyen nagy ördög ő maga.

Faust, akit Margit szörnyű vége porba sujtott, a második rész kezdetén dermedten hever. A természet jótétlelkei a gyönyörű első jelenetben új életre keltik. Mephistophelessel a császári udvarba megy. Ott fényes ünneplésekkel leplezett nagy állami bajok vannak. A birodalom pénzügyi tönk szélén áll. Minden züllik. Faust és ördöge az ünneplések fényének leleményes fokozásával s kivált a pénzügyeket egyszerre megjavítani látszó papírpénz feltalálásával megnyerik a császár bizalmát. Faust mint minden csodatételre képesnek látszó bűvészmester a császár kívánságára Mephistopheles tanácsolta titokzatos módon lemerül olyan mélységekbe, amelyektől maga az ördög is fél és felhossa onnan Helenának, a klasszikus pogánykor szépségideáljának képét egy udvari előadásra. Ám a gyönyörűség fantombá ő maga annyira beleszeret, hogy előadás közben, mikor Helenához Páris képét bizalmasan közeledni látja, szenvedelmes féltékeny dühre lobban s óriási botrányt üt. Egy robbanással a felidézett szellemképek eltűnnek. Faust ájultan fekszik a padlaton. Sötétség, tomboló zűrzavar. Mephistopheles az eszméletlen Faustot vállára kapva tovaragadja.

A következő felvonásban Faust holtbetegen régi tudós szobájában fekszik. Ide mentette Mephistopheles, hol Faustot hosszú távolléte óta a tanári teendőiben volt pedáns famulusa helyettesíti, aki éppen elkészült a vegyi úton összeszerkesztett tiszta észember, Homunculus létrehozatalával. Ez a csodaszerzet jobban tudja mint Mephistopheles, hogy mi baja Faustnak.

A keresztény világfelfogás ördöge nincs beavatva a pogány ókor klasszikus csodáiba, de Homunculus felvilágosítja, hogy Faust a klasszikus Helenába halálosan szerelmes s csak akkor gyógyulhat meg, ha abba a szép hellén világba juthat, ahol Helenára rálel. Homunculus-sal Mephistopheles és Faust egy klasszikus Walpurgis-éjnek nevezett csodálatos képzeleti időben el is jut abba a régmúlt csodavilágba, mely számukra hajdani szépségében újra él. Faust szerelmi lelkesedésében sok kaland után rá is lel Helena nyomára. Majd mint lovagias, hódító középkori német várúr tanyázik a görög hegységben s Helenával, aki a férje, Menelaos spártai király elől leánykíséretével várába menekül, boldog frigyét köt. Ennek édességeit a csodás szerelmi pár arkádiai virágos barlangpalotában élvezi. A mesés frigyből Euphorion nevű gyönyörű hős fiú születik, aki ritka nagy géniusz, de harcot keres, magasba repül mint Ikarusz, lezuhan szülei lábaihoz és megsemmisül. Helena erre eltűnik a fiú után. Faust pedig Mephistophelessel visszazáll német földre.

Faust rövid szerelmi boldogsága után nem kíván több kalandot. Ráeszmél arra, hogy nagyratörő férfi csak nagy alkotó munkában találhat kielégülést. A tengert nézve, amint az következetesen ostromolja s nyomról-nyomra hódítja el a lapos partot, megragadja a gondolat, hogy szép lenne emberi erővel ellene szegülni a hatalmas vízárnak s attól hódítani vissza minél több földet. A győzelem a tenger dolyfén, ez a magas becsvágya; Mephistophelestől csak ehhez kíván segítséget.

A német földön éppen háború van a császár és az ellene támadó ellencsászár között. Faust és Mephistopheles a legitim császár pártjára állanak s kivívják részére a diadalt. Faust jutalmul a tengermosta lakhatatlan, terméketlen partvidéket kívánja és kapja meg.

Faust géniuszának és nagyra elszánt akaratának egész erejét óriási alkotó munkára szenteli. Ami szinte lehetetlennek látszott, neki sikerül: a tengertől virágzó földet hódít el szabad emberek szabad hazájául. Ezer és ezer munkás izomerejét igazgatja hatalmas eszével és kérlelhetetlen energiájával. Mephistophelesnek mint ügyes munkavezetőnek veszi hasznát s az kegyetlenül hajtja végre az ő emberséges parancsát is. Philemont és Baucist, a hű öreg párt Mephistopheles elpusztítja, mert telkükre a nagy munka kiterjesztése érdekében szükség van. Faust szánja az öregek pusztulását, de érzi, hogy nagy munka nincs áldozat nélkül.

Kísértő szellemek igyekeznek megtörni erejét. Faust elúzi őket. Azok közül egy, a Gond mégis besurran hozzá. Annak sem enged. Minden mágiás, misztikus csodát megvet, mint akaraterős férfiúhoz méltatlant. Az elutasított Gond kioltja Faust szemevilágát. Ez sem töri meg, holott már magas korú agg. Munkájának nagy sikere még nagyobb sikerekre buzdítja. Künn áll, vakon, de parancsolóan, hatalmasan, munkára serkentve mindeneket. A teljes nagy-szerű siker előérzetében büszke elragadtatással vallja ki, hogy most élvezi életének legdic-sőbb, legboldogabb pillanatát. És összerogyik és meghal.

Mephistopheles azt hiszi, hogy most Faust lelke az övé. Nagy csalódás és megszegyenülés vár a szegény ördögre!

Megzendülnek a mennyei seregek, angyalok jelennek meg s elragadják Mephistopheles vélt zsákmányát, Faust halhatatlan lelkét, s viszik fel-fel a megtisztulás, a tökéletesedés s az örök szeretet mind magasabb régióiba, ahol az örök női jóság: Isten anyja, a Mater Gloriosa, a kegyelemnek szószólója az Úr színe előtt. Mert nem pedánsul kegyetlen igazságtétel, hanem az isteni kegyelem üdvözíti a bűnös embert, aki magasravívó szellemével arra méltónak találtatott. Így üdvözülni Faust. S fenn vár reá az üdvösségben a bűnbánó Margit, akit meg-vezeklése tett méltóvá a kegyelemre.

Ez a tökéletes és fenkölt befejezése Goethe *Faust*-ja nagyszerű kompozíciójának, mely már az első rész mennyei prológusában világosan van exponálva. Mephistophelesnek el kellett vesztenie vakmerő fogadását. Nem azért, mintha az Úr mindenható ereje a gonosszal szemben önkényesen túltette volna magát az igazságon, - hanem, mert a gonosz, akinek a szeretet és a kegyelem ismeretlen fogalom, ezeket számításából kihagyta.

A fordító.

A TRAGÉDIA MÁSODIK RÉSZÉ.

ELSŐ FELVONÁS.

KIES VIDÉK.

(Faust virágos gyepágyon, kimerülten, álmot keresve.)

S z ü r k ü l e t .

(Szellemkör lebegő mozgásban, bájos kis alakok.)

Ariel. *(Ének aeolhárfa-kisérettel.)*

Ha tavaszi favirágzás
Sziromesőt hinteget,
Ha mezőkön a zöld áldás
Int a föld szülöttinek,
Nagy jólelke kis nemtőknek
Száll segíteni untalan,
Szent, avagy rossz, esdi őket
Mind, aki boldogtalan.

Ti, légien e fő körül kerengők,
Itt buzgjatok ma, mint nagylelkű nemtők,
Enyhítve a dúlt küzdő szív hevét,
Vonjátok abból az önvád nyilát ki
S a borzadalmat, melyet az megélt.
Tartsatok négyes vigiliát ti,
Barátian megosztva idejét.
Előbb fejét hűvös párnára téve,
Léthéből hintsetek rá harmatot,
Megtér a mozgás görcsös idegébe,
Ha, míg a nap kél, uj erőt kapott;
Legszebb kötelmetek szerint,
Szent fényre költsétek megint.

Kar. *(Egyenként, kettenként, sokan, felváltva és együtt.)*

Ha betöltik langy fuvalmak
A zöld koszorúzta tájt,
Ködpalástok s édes illat
Szövik át az esthomályt.
Szívnek, békéről susogva,
Gyermek-álmot adjatok
S a fáradt szemet befogva,
Zárjátok le a napot.

Már az éjjel is leszállott,
Sorban a szent csillagok,
Nagy világok, kis csillámok,
Közel s távol mind ragyog.
Lenn sziporkáz tó setétje,
Fénylik fenn az égi bolt
S boldog nyugalom pecsétje
Rajt a fejedelmi hold.

Már az órák véget érve,
Tovatuñt a kín s a kék;
Gyógyulsz, érezd jó előre!

Új napodra bízva kélj.
Zöld a völgy, a halmon édes
Árnyat lombos cserje hint;
S ringnak az ezüst vetések
Aratás elé megint.

Hogy elérhess vágyra vágyat,
Nézz fel a nagy fényre ott!
Te nyugözve csak lazán vagy,
Álom-burkod' félre vond!
Légy merész, ne mulassz semmit,
Tétováz bár a tömeg;
A nemes az mindig lendít
S gyors megértést tett követ.

(Rettentő robaj jelenti a nap közeledtét.)

Ariel. Halld! A Hórák hangviharja!
Szellemeknek füle hallja,
Új napot szül már a hajnal.
Sziklakapúk nyílnak dörgve,
Phöbus felhajt s jön dübörgve,
A fény milyen zajt csap itt!
Trombitál, zeng harsonául,
Szem bezárul, fül elámul,
Hallatlan nem hallatik.
El, virágos zúgba félre,
Szirt mögé és lombba mélyre;
Aki most nem menekül,
Az bizony megsiketül.

Faust. Friss érveréssel lüktet itt az élet,
Az aetheri virradást üdvözli immár;
Szilárdul álltad, föld, megint az éjet
S ujult üdén lélegsz lábaimnál;
Környezni kezdesz már örömmel engem,
Sürgetsz, segítsz, hogy elszántságra hívnál
A legmagasb létfokra törekednem. -
A virradatban a világ kitárva,
Ezernyi hang kél az erdői csenden;
Ködsávu ömlik völgyeken a pára,
De égi fény száll tisztán már a mélybe,
A földzamatban alvó galyra, ágra,
Mely lenn fakadt, hogy zsendülésre kélne.
Szín szín után kiválik egyre jobban,
Gyöngyharmatos a lomb s szírom szegélye -
Körülem szinte a paradicsom van.

Fel a szemet! Ormos bércóriások
A legmagasztosb órát jelzik onnan.
Előbb hoz az örök fény pirkadást ott,
Mely ránk utóbb tűz, mind alább lenyúlva.
Most fenn a lejtős zöld alpesi pástok

Tünnek fel ujdón tündöklésre gyúlva;
Igy fokról fokra száll a fény alábbat -
Im itt a nap! - s én, fájdalom, vakúlva
Elfordulok, mert a szememre támad.
Nos, így van az, ha mit esdön reméltünk,
Elértük már a legdicsőebb vágyat
S a teljesülés tárt kapú előttünk:
Örök mélyekből akkor még nagyobb láng
Süvölt felénk s eláll szivünk s a léptünk;
Csak életfáklya gyujtásába fognánk
S tűz óceánja környez, s mint lobogva!
Szeretet-é? vagy gyűlölség ragyog ránk
S üz váltakozva kéjbe s fájdalomba?...
A földre nézünk végre is ijedten
S bujunk ifjúi gyöngye fátyolokba.

Ám hadd maradjon most a nap mögöttem!
Itt vízesés zúg s tör utat a kőbe;
Rajongok érte, mióta szemre vettem.
Míg szirtről szirtre csobban leesőbe'
S tovább rohan ezer s ezernyi karban,
Tajtékja cseppet szór a levegőbe.
De mily dicső, hogy e sodró viharban
A víznek hűvös illó permetébül,
Hol tiszta rajzban, hol zilált zavarban,
Tünő habokra tartós tarka iv épül.
Jelképe ez az ember küzdelmének.
Tünődj el rajta s felfogod te végül:
Csak színes visszatükrözés az élet.

CSÁSZÁRI PALOTA.

TRÓNTEREM.

Államtanács a császárt várva.

(Trombitaharsogás. Mindenféle pompás öltözésű udvarnép lép fel. A császár a trónhoz ér, jobboldalán az asztrológus.)

Császár. Kedvelt híveknek üdvözlésem,
Kik annyi tájról mind begyültek; -
Itt látom jobbomon a bölcset,
De a bolond, nem jött be mégsem?

Apród. Amint palást-hurcod' követte,
A lépcsőn elzuhant mögötte.
Hájttestét rögtön elvivék,
Holt vagy ittas? - nem tudni még.

Másik apród. Hanem, e gyorsaság csodás itt,
Helyébe törtet már egy másik.
Magát nagy csínnal csipte ki,
De arca kihívó neki.
Tilost elébe őrlándzsásid
Keresztbe tett acélja vont -
S már mégis itt, merész bolond!

Mephistopheles *(a trón előtt térdelve).*
Ki gyűlölt s mégis kedves vendég?
Ki hön kívánt és elüzött?
Ki van hiven megvédve mindég?
Ki él szitok és vád között?
Kit nem szabad ide emelned?
Ki kelti itt öröm zaját?
Ki az, ki trónodhoz közelget?
Ki számüzé el önmagát?

Császár. Csak fogd rövidre most beszédid!
Talányt feladnod nincs helyén itt,
Az ilyet ez urakra hadd, -
Te megfejtésre szánd magad!
Félek, a volt bolond nagy útra kéle,
Mellém siess és állj az ő helyére.

(Mephistopheles felmegy s a császár baloldalára áll.)

A tömeg mormolása. Egy uj bolond - uj gyötirelem
Honnan jön ez? - Mint van jelen? -
A vén kidőlt - végzett biz' az -
Volt egy bődön - van egy csikasz.

Császár. Nos, üdv, ti kedvelt hívek újra,
Kik biztató planéta-jegybe'
Közel- s távolból gyűltök egybe!
Számunkra fenn szerencse van ma írva.
De mért szükséges e napokban,

Amikor gondot elrugottan,
Jelmezben s álszakázóztan,
Csak vígasságra volna kedvünk,
Még bölcs tanácskozást is átszenvednünk?
De mert úgy vélitek, hogy így való,
Ám így legyen s így lesz ma jó.

Kancellár. A legnagyobb erény, dics-fényeül

A császárt körzi; ő az egyedül,
Kitől érvényesen eredhet:
Igazság! - Mit az emberek szeretnek,
Mit megkivánnak s kín, ha nélkülöznek,
Csak rajta áll megadni azt a köznek.
De ah! Mit ér a szellem és az ész,
Mit ér a jó szív s tette fürge kéz,
Mikor az állam lázbeteg s a rossznak
Csiráiból kikél az egyre rosszabb?
Ha e magasból nézzük át honunk,
Ugy véljük: gyötrő álmodunk;
Mert itt a torzak torz célokra törvén,
Törvénytelen erőszak lesz a törvény
S ing egy világ a tévedés özönjén.

Ez nyájakat, az nőt rabol,

Oltári díszet, kehelyt, keresztet.
Nyíltan sok évig tartja ezt meg
S a bőre ép, a teste nem lakol.
Bírót esengnek a panaszlók,
Fennen diszelve székében ő,
Míg a düh árja mind riasztóbb
S a zendülés mindegyre nő.
Gyalázat s bűn szabadon élhet,
A cinkosság ennek paizs,
De *bűnös!* - harsan az ítélet!
Tanútlan ártatlanra is.
Igy romlik szerteszét világunk,
Megy tönkre a jobb érzet;
Lehet-e még irány minálunk,
Mely joghhoz egyedül vezet?
Körülhizelgve aki jó,
Vesztegelő kezébe eshet,
S büntetni képtelen bíró
Büntársa végül a bűnösnek,
Sötét e kép - és fájdalom,
Nincs rá sötétebb fátyolom. *(Szünet.)*

Halasztást mindez már nem enged;

Hol kiki árt, mindenki szenved
S a fenség is csak martalék.

Hadügyminiszter. Mily vészes zord idő idült meg

Mindenki üt s bárkit leütnek,
S ki hallgat a parancsra még!

A polgár, kőfal védi már azt,
S a lovag, szirten fészkel ő,
Bennünket elszántan kifáraszt
S kezükben egyre több erő.
A zsoldos, amint fogy türelme,
A zsoldját vakmerően sürgeti,
És tőlünk végleg elszelelne,
Ha nem tartoznánk már neki.
Tiltsd azt, amit mind megkíván itt,
S darázsfaszekbe nyúlsz bele;
A hon, mely védelmükre számít,
Rabló dulásuk színhelye.
Ám, hadd dühöngjön hát a sok bűn,
Világunk már-már tönk előtt;
S bár vannak még királyok ottkűn,
Egy sem hiszi, hogy ez érdekli őt.

Kincstárnok. Frigyes társakban bízni vétek!

Minden segély, amit ígérték,
Miként a esőviz, kimarad.
És vajjon, Felső, államodban
Az ősi birtok már ma hol van?
Akárhová mégysz, látsz sok új urat.
Ez független' vágy élni aztán,
Csak nézd, hogy űzi dolgait.
Mi már jogot oly bőkezűen osztánk,
Hogy mire sincs jogunk magunknak itt.
Pártokba sem vethetsz bizalmat,
Nevük akármi is lehet,
Ha szidnak és ha magasztalnak:
Mindegy szeretet s gyűlölet.
Guelf, Ghibellin buj egyképp félre
És erejét pihenteti.
S ki száll szomszédja védelmére?
Csak önmagának él ki-ki.
Kapúit zárva az aranyak,
Mindenki dugdos, rejt, kapargat
S a mi kasszáink üresek.

Udvarnag. Én is, mint sülyedek a gondba!

Takarékoskodnánk naponta,
De a költség mind' terhesebb,
S zavarom napról-napra nő.
Még a szakácsok sütnék-főznek,
Vadsertés, szarvas, nyulak, őzek,
Liba, kacska s más lábas jószág
Mint deputátum, járandóság.
Valahogy most is csak bejő,
De már a bor, az bökkenő.
Zsufolva állt rég hordó hordó mellett,
Évjárat és faj mind kitellett;

Most a nemes urak lenyelnek
Mindent maguk, végetlen az ivás;
Városbirák is mesterei a csapnak,
Kupákra és kancsókra kapnak,
S asztal alatt az áldomás.
Én meg, fizetve nyakra-főre,
Jutok zsidó kemény kezére,
Mindent lefoglal az előre
S évekre nyúl már a rovás.
Még a hizók se' híznak már ma,
Zálog fejünk alatt a párna
S előre esszük jövő kenyerünk.

Császár *(némi elgondolkodás után Mephistopheleshez).*

És te, bolond, bajt nem közölsz velünk?

Mephistopheles.

Nem, semmit én. Itt fény ragyog s Te benne
És a tiéd! - Bizalom ott ne lenne,
Hol büszke fenség hódolatra kész?
Hol van erő fékezni bármi vést?
Hol észtől edzett a jóakarat
S kéznél a tettvágy s száz irányba hat?
Mért gyúlne ott vészterhes éji fölleg,
Hol ilyen csillagfények tündökölnék?

Mormogás. Nagy huncut ez - jól ver szelet -
Hizelg s hazud' - amíg lehet -
Máris tudom, mire vezet -
S hogy vége mi? - egy tervezet.

Mephistopheles.

Hát nincs hiány, bármely országba nézz?
Hol ez, hol az hiányzik; itt: a pénz.
Felszínen ezt bár kézzel el nem érhedd,
Feltárja érte bölcseség a mélyet.
Hegyi érben és falrejtekekben
Van még arany, kiverten és veretlen.
S ha kérditek, mi hozza azt elő:
Természet- s szellem-adta ész-erő.

Kancellár.

Természet s szellem - bánt keresztény népet,
Ezért már atheisták égtek,
Mert szörnyü vészesek az ily szavak.
Természet, az bűn, szellem sátán,
Frigyükből hajt ki a családfán
A kétely, e rút korszak-alak.
Ne ezt! - Az ő császári honban
Két rend lehet csak hatalomban,
Méltán a trón pilléreül:
Rendje a szenteknek s lovagoknak,
S nekik az egyház s állam jutnak

Véztálló hűség béreül.
Dúlt szelleme aljembereknek
Ellenkezésre kész vakon,
Boszorkamester! És eretnek!
Ezek ha rontják, rom a hon.
S te élcelődöl, hogy e szennyet
Hetykén magas körünkre kenjed;
Romlott szivekhez nagy a kedved,
Mert a bolond s a rossz rokon.

Mephistopheles. Ezen ismerlek meg, tudós uram!

Mit nem tapinthatasz, neked messzi van;
Mit kézbe nem fogsz, neked semmi az;
Mit számba sem vész, neked nem igaz;
Mit mérni nem tudsz, neked súlytalan;
Mit nem te versz ki, neked nem arany.

Császár. Még ezzel a bajunkon nincs segítve,

Mit érsz el böjti szentbeszéddel itt te?
Mindegy a „hogy” s „mint”, jóllaktam vele;
Nincs pénz, no jó, szerezz hát, kezdj bele!

Mephistopheles.

Én kész vagyok rá, s ha kell, többre kész!
Könnyen megy ez s mert könnyü, hát nehéz.
Immár meg is van, csak fel kén' emelni,
Ezért a fő az: ki tud rája lelni?
Gondolj csak a mult sok vad korszakára,
Földet dúló, népirtó harcos árra,
Melytől ez is, az is kétségbeejtve,
Mindent mi drága, itt s ott mélybe rejte.
Vedd ősi Róma hatalom-korát
S a többit máig sok száz éven át.
Mi minden nyugszik néma földbe ásva!
A császáré a föld, nos, hasznát lássa.

Tárnokmester. Bolondtól e beszéd nem ostoba,

Jól mondta: ez a császár ős joga.

Kancellár. Arany hurok, sátán kezén a vége,

Nincs e dolognak jámbor tisztessége.

Udvarmester. Csak töltsé jól meg az udvar kamráit,

A többit szívesen alább adnám itt.

Hadügyminiszter. Okos bolond ez, ígér közvigaszt;

Honnan a zsold, a had nem kérdi azt.

Mephistopheles.

S ha tán csalónak néztek, itt e férfi,
Az asztrológus! - Ő a dolgot érti;
Körben körös időt, helyet figyel;
Kérdjétek őt meg: mi az égi jel?

Mormogás. Két mákvirág - egy kertbe' nőtt -
Jós és bolond - a trón előtt -
Elnyútt unott - e régi dal -
Súg a bolond - a jós szaval. -

Asztrológus (*beszél, Mephistopheles súg*).

A nap maga egy színarany teke,
Merkur az ég kegyelt bérhírnöke,
Vénus, a szép, mind hódoltok neki,
Későn, korán a fényt rájok veti;
Szűz Luna mily szeszélyesen kacsint,
Mars az erő, már félték, ha csak int.
De Jupiter a legszebben ragyog,
Saturnus nagy, de nem mutat nagyot.
Érc képiben alrangu voltaképp,
Olcso nagyon, de súlyos nyomtaték.
Ha Sol és Luna gyöngéd frigyre kél,
Ahol ezüst s arany van, minden él.
Akármilyen mást is megkapsz, ha akarsz ott:
Palotát, kertet, keblet, piros arcot.
Mindezt a tudós férfi szerzi meg,
Kinek tudása több, mint bárkinek.

Császár. Fülemben fennen hangozó,
De mégse' győz meg mind e szó.

Mormogás. Mért ennyi nesz? - izetlen ez -
Ha vízió - ha csízió -
Hiú remény - ismérem én -
S ha eljön ő - hát büvölő.

Mephistopheles. Csak áll mind, bámul s nincs bizalma:

Nagy kincslelet, az nem lehet.
Egyik alraunát szimatolna,
A másik fekete ebet.
De majd, ki most csak élcet élez
Vagy búbáj-vadásokat kohol,
Csiklandozást utóbb a maga talpán érez
S meging a lépte valahol.
Mind érzitek: az ős természet
Működni rejtve nem szünik
S fel-felhat a legmélyebb részek
Élő jele a földszinig.
Megrándul minden tagotok
S borzongtok is egy-egy helyen,
Nos, ott azonnal ássatok,
Ott kincs hever a mélybe' lenn!

Mormogás. Lábam nehéz - ónsúlya híz -
Görcsben karom - jaj, ez a csúz -
Hüvelykem is bizserég - és
Hátamba szúr a szögezés -

Biztosra vedd e sok jelet:
Itt egy pazar nagy kincslelet.

Császár. Hamar! nem surransz innen el te,
Ha nemcsak fellengzón hazudtad,
Tárd föl legott a dús odúkat.
A munkát, kard- s jogar-levetve,
Ha nem hazudsz, hadd kezdjem én el,
Magam felséges két kezével;
Ha meg hazudsz, pokolba véled!

Mephistopheles. Utat oda nehéz se lenne lelnem. -
De nem lehet eléggé kiemelnem,
Mily sok uratlan kincs pang szertesztét.
A szántó fordítván ekét,
Arany edényt lel, nem keresve.
Ha sárfalon salétromot remél,
Rábukkan sárarany tekerésre
S remeg, de boldog a kérges tenyér.
Hány boltozat bontásra várhat,
Hány szakadék, hány alagjárat
Biztat sikerrel kincssóvárat.
Az alvilág határinál!
Tág pince, elfeledi s lezárt rég,
Arany kupákat, tálat s tányért
Akár tucattal is kínál.
Bilikomok rubintja csillog
S ha kedved izgat egyet innod,
Ős régi nedv is akad ott.
Hanem, - higyjétek el e mondát -
Hordót, elkorhadván a dongák,
Maga a borkő alkotott.
Mert a nemes ó-borban ért szeszt,
Mint az arany s más drága ékszer,
Burkolja rémség s éji gyász.
A bölcs ilyet kedvvel kutathat;
A napfény, az sekélyt mutat csak,
De a sötétben rejtelem tanyáz.

Császár. Csak tartsd meg ezt! Mi jót ad a sötétség?
Napfényre kell, hogy jusson minden érték.
A gazt, hogy ismernem fel éjjel én?
Fekete akkor macska és tehén.
A mélyek aranyterhes vödreit,
Ekéd benyomva, szántsd napfényre itt.

Mephistopheles. Te kapj magad ásó-kapára,
Paraszi munkád főlemel,
S az aranyborjak egész nyája
A rögből nagyhamar kikel.
Aztán gyönyörtől elragadva,
Rakhatsz pazar díszet hölgyedre s magadra.

A drágakő tüzével s fényivel
Szépséget s fenséget növel.

Császár. Legott! Legott! Még mily sokáig várjak!

Asztrológus (*mint fent*).

Mérséklet felség! Türtőztesd a vágyad,
Hadd jönné még előbb a víg menet;
A szerteszórtság célra nem vihet.
Előbb vezeklőn tartózkodva várjunk,
Hogy a Felsőtől alsót megszolgáljunk.
Ki jót akar, az jó legyen;
Ki örömet, vérén erőt vegyen;
Ki bort kíván, értt szőlőt szüreteljen
És, ki csodát: nagy hittel szíve teljen.

Császár. Tudjuk le hát a mulatós időt!
S vágyódva várjunk hamvazó előtt.
De addig is, kezdjük vigan a bált
S tomboljuk át a szilaj karnevált.

(*Harsonák. Exeunt.*)

Mephistopheles. Érdem s szerencse frigyben álltát
A balgaság nem sejtí ám.
Bölcsék kövét, ha megtalálnák,
Kő lenne már, de bölcs híján.

TÁGAS TEREM, MELLÉKHELYISÉGEKKEL,
álarcos bálra feldíszítve.

Hírnök. E bál nem német földön játszik,
Nincs ördög-, se bolond-, se haláltánc itt.
Víg ünnep lesz, mit megnyitok.
Mikor urunk Rómába' jára,
A javatokra s önjavára,
Leszállva Alpon-túli tájra,
Egy új országot hódított.
A szent láb tette jogba a császárt,
Hatalma ebből származott,
S a koronával, amely ott reá szállt,
Ő a honunkba sipkát is hozott.
Ettől ujjá születve nyomba',
Itt bárkiből világfi lón,
S a sipkát főre s fülre nyomva,
Ugy fest akár a sült bolond ma,
Hanem azért bölcs tőle telhetőn.
De látom, sűrűn gyűlnek már ott
Magánosok és meghitt párok,
Csoport csoportra zajgva ront.
Be és ki vígan, no csak rajta;
A világ mindig így tolong -
S bár százezer bolondság hajtja,
Marad egyetlen nagy bolond.

Kertésznők. *(Ének mandolinkísérettel.)*
Hogy ma megtessünk mi néktek,
Díszben érkezünk ide,
Mint flórenci ifju szépek,
Német udvar fényibe.

Sok virág friss színe mellett
Barna fürtök a keret,
Selyemszálak, selyempelyhek,
Ezeké a főszerep.

Nagyra tartjuk ám a szépet
Akkor is, ha művirág,
Mert az évet a művészet
Hervadatlan éli át.

Sok dirib-darab szinecskét
Csínnal egybefűz a kéz;
Szerte szórtan mind nevetség,
Mégis vonzó, mint egész.

A szem vígan legelészhet
Kertésznői bájakon,
Mert hiszen a hölgy-természet
S a művészet vérrokon.

Hírnök. Főn és kézben dús kosárcák,
Mi van bennük, lássuk ám azt;
Duzzadoznak tarkabarkán,
Ki mit óhajt, olyat választ.
El, a lombos csarnokokba!
S ott virágos kert ha tárul,
Méltán lesz majd körülzsongva
Aki árul s amit árul.

Kertésznök. Fel hát víg kereskedésre,
Ám alkudni tiltva ott,
S elmés kurta szóból értse
Kiki meg, hogy mit kapott.

Gyümölcsével rakott olajág. Nem irígylem a virágzást,
Elkerülöm a vitázást,
Szelíd a természetem.
Termek a hazámnak bőven,
S béke-jelkép lett belőlem
Messze-messze földeken.
Több szerencse ma se érjen:
Méltó szép fej díszül kérjen.

Gabonakoszorú. (*Arany.*)
Ceres adománya nektek
Cicomául bájoló;
Nemcsak hasznáért epedtek,
Ék gyanánt is szép a jó.

Fantázia-koszorú. Csupa tarka csuda-mályva,
Moha-szirmok, dús szinek!
A természet nem csinálja,
Ám a divat termi meg.

Fantázia-csokor. Nevemet a plánták atyja,
Theophrastos sem tudhatja.
Mégis, bár nem minden népnek,
Megtetszhetem egy-egy szépnek,
Kihez színem illő volna,
Ha fürtjébe díszül fonna,
Ha elszántan felragadna
S nekem szívén helyet adna.

Kihívás. Tarka képzelet-virágot
Napi divat létre késztet,
Hanem csoda-furcsaságot
Sosem alkot a természet;
Arany-kehely a zöld száron
Dús fürtökből kandikáljon! -
De mi

Rózsabimbók boldogítjuk azt,
Aki frissen leszakaszt.

Ha a nyárnak híre terjed,
Rózsabimbó tűzre gerjed,
Kinek nem kell ilyen áldás?
Az ígéret, a beváltás -
Flóra ezzel hódító,
Szem-, szív- s érzék-bódító.

(A kertésznők zöld lombátrák alatt csinosan rakosgatják ki áruikat.)

Kertészek. *(Dal theorba-kísérettel.)*

A virágot, azt csak nézzed,
Ékesitse földet bája;
A gyümölcsnek semmi csábja,
Azt csupán izlelve élvezd.

Vegyetek szilvát, cseresnyét
És barackot napsütöttet!
Ha ínyt s nyelvet gyönyörködtet,
Pillantások meg ne vessék.

Értt gyümölcsben mennyi jóság,
Jóízün kell rajta kapni!
Megverselni szép a rózsát,
De az almát jobb harapni.

E virágzó körbe minket
Szintén vegyetek ti be,
Hadd tegyük értt készletünket
Jó szomszédokúl ide.

Nyujtsa e víg, felcifrázott
Lombos csarnok öble itt
Együtt a bimbót, virágot
És a galy gyümölcsseit.

(Váltakozó énekszóval, melyet gitár és theorbapengetés kísér, mindkét kar tovább folytatja áruinak kirakását, fokozatosan magasabbra, egyre csinosítgatva és kínálgatva azokat.)

Anya és leánya.

Anya. Lány, alig lettél te meg,
Kaptál főkötőcskét,
Szép volt pici termeted,
Arcocskád meg főcskéd.
Szinte már úgy láttalak,
Hogy nagyúri mátká vagy,
Láttalak, mint nőcskét.

Ah! de mennyi év oda,
S az eredmény semmi.
Az udvarlók nagy hada
Siet szerte menni.
Táncolsz eggyel eleget,
Másnak adsz könyök-jelet
S el nem akar venni.

Mennyi ünnep, vigalom,
S nem hozott csak gondot;
Zálogosdi alkalom
Csütörtököt mondott.
De bolond bál van ma itt,
Tárd ki, kedves, karjaid,
Fogsz tán egy bolondot.

(Fiatal és szép leánytársak gyűlnek oda s bizalmas fecsegésük hallik.)

(Halászok és madarászok lépnek fel, hálók, horgok, lépvesszők s egyéb efféle készülékek kezükben, s a szép leánykák közé keverednek. Kölcsonös kísérletek történnek egymás legyőzésére, megfogására, a kisiklásra és fogságban tartásra, ami nagyon kellemes párbeszédre nyújt alkalmat.)

Favágók. Helyet minékünk!
Téreset, tágat!
Mi döntünk fákat,
Ropogva törnek.
Ha viszünk terhet,
Kit se' kimélünk.
Vajha felírnák,
Ez érdemünket;
Mert csak a durvák
Működnek, hatnak;
Ki pótol minket
A finomaknak,
Bár eszük élénk?
Nos, ám tudjátok:
Ti megfagynátok,
Ha mi nem égnénk.

Pulcinello *(sután, szinte bután).*
Ti balgák vagytok,
Korán megrogytok.
Mi bölcsek voltunk,
Súlyt nem vállaltunk.
Mert a mi sapkánk,
Zekénk, cafatkánk
Mind könnyű kelme.
Mi, kedvünkkelve,
Csak immel-ámmal,
Papucsos lábbal!
Szerte lődörgve,
Össze-röhögve,
Siklunk, sodródva
Angolna módra,
Be a tömegbe.
Együtt szökelve
Vesztünk mi féket.
S akár dicsértek,

Vagy szidtok, rágtok,
Nem adunk rátok.

Élősdiek (*behízeltő léhasággal*).

Ti, kik fát vágtok,
S atyafiságtok,
Mely szemet éget:
Köszönet néktek.
Mert csak bókolnunk,
Igent bólognunk,
Szép szót keresnünk,
Kegyekre lesnünk,
Meleget fújva
S hideget újra,
Elég-e nekünk?
Hiába tűz ránk
Nagy égi tüzláng,
Nem föl meg étkünk,
Ha fa hasábja
És tüzelő szén
Nem gyúl parázsba
A tűzhely fészken.
Hogy sül és fortyog;
Hogy föl és forr ott!
Ki jókért él-hal,
Úri tányért nyal,
Pecsenyét érez,
Halat is szaglál:
Tettekre kész lesz
A kegy-asztalnál.

Ittas (*mámorosan*).

Mit neheztelnék ma én meg!
Repesek ma boldogan;
Széles jókedv s vidám ének,
Ezért ittam le magam.
Igyunk rája! Tölts ki, önts be!
Koccints össze csingve-csöngve!
Ne bujj hátra, jer vigan!
Koccintgassunk, eddig van.
Nóm háborgott ruhám ellen,
Bosszantá e tarkaság,
S bárhogy düllesztém a mellem,
Leszidott, mint maskarát.
Mégis iszom! Tölts ki, önts be!
Koccintgassunk csingve-csöngve!
Maskarák, igyunk vigan!
Cseng a pohár eddig van.
Ne mondják, hogy eltévedtem;
Ide jöttem, víg hely ez.

A csaplár s a párja itten
S a cseléd is hitelez.
Igyunk váltig! Tölts ki, önts be!
Mind koccintunk csingve-csöngve!
Csak tovább, csak fel vigan!
Ugy rémlik, hogy eddig van.

Hol és hogy mulatni legszebb,
Itt s így, vagy ott s a hogy,
Hadd feküdjem ahol fekszem,
Mert a lábam állva rogy.

Kar. Kiki testvér! Tölts ki, önts be!
Koccintgassunk csingve-csöngve!
Ülj keményen s ess vigan
Asztal alá, eddig van.

(A hírnök különféle költőket jelent be, természeti és udvari költőket, lovagi énekeseket, valamint entusiastákat. A mindenféle versengők tolongásában egyik sem engedi szóhoz a másikat. Egy, néhány szónyi mondókával átsompolyog a színen.)

Szatirikus. Tudjátok, mit szeretnék?
Hatalmát olyan dalnak,
Melyet én elzönghetnék,
De senki meg nem hallgat.

(Az éji és síri költők kimentetik magukat, mert éppen roppant érdekes beszélgetésbe merültek egy frissen létre kelt vampírral, amiből talán valamely új költői műfaj támadhat; a hírnök kénytelen-kelletlen belenyugszik s ezenközben a görög mythológiát szólítja színre, mely még modern álarcban sem veszít jelleméből s tetszetősségéből.)

A gráciák.

Aglája. Mi az élet báját adjuk;
Bájjal adni, rátok hagyjuk.

Hegemone. Bájjal elfogadni bájt ad
S kedvessé tesz megkivántat.

Euphrosina. Mégis, a báj a legszebben
Ragyogjon a köszönetben.

A párkák.

Atropos. Mint a legidősbet, engem
Fonni hívtak ma e bálba;
Sok az eszme s érzés bennem,
Míg fut a lét gyöngéd szála.

Hogy puhuljon, idomuljon,
Szemem java lenből választ;
Mint simúljon, meddig nyúljon,
Ügyes ujjam tudja már azt.

Ha a kedv s a táncok árja
Titeket már elragadtak,
Gondoljatok a fonálra,
Jó vigyázni! mert szakadhat.

Klotho. Pár nap óta, hisz' tudjátok,
Én vettem az ollót át,
Mert ahogy a néném vágott,
Biz' azt sokan megrótták.

Elnyujtott ő fénybe sokszor
Haszontalan szövevényt,
S holtra nyesett korán, rosszkor
Nem egy szép dicső reményt.

S én, az ifjabb is, hasonló
Száz hibát követtem el,
Jobb tehát, ha ma az olló
A tokjában vesztegel.

Nekem tetszik e kötöttség
S nyájas mulatságot ad;
Használva e szabad estét,
Lengjetelek tovább s tovább.

Lachesis. Csak én tartok rendet folyton,
Nem segíthet más nekem.
Elevenbe vág a dolgom.
Soha el nem sietem.

Szálak jönnek, tekerednek,
Mindnek én adok irányt,
S mind simul a közös rendnek
Kényszerébe egyaránt.

Tévednék csak egyszer én meg,
Bántana mint közcsapás.
Órát, évet gonddal mérek
S kész fonást kap a takács.

Hírnök. Akik most jönnek, nem ismertek néktek,
Tudósi vagytok bár sok vén írásnak;
Szerzői tenger búbjának, sirásnak,
Akiket kedves vendégekül néztek.

A *Furiák* ők; hihetetlen mondok,
Hisz' ifju, nyájas, deli nőket láttok;
De mihamar az lesz tapasztalástok,
Hogy kígyómódra marnak ily galambok.

Ármányosak bár, bevallják itt szépen,
Hol a bolond is hirdeti hibáit,
Hogy angyal-hírre egyikük se' vágyik,
Mert ők csapások városon s vidéken.

A Furiák.

Alekto. Mit ér ez? mégis bízni fogtok bennünk,
Mert mi hizelgünk, mint szép ifju macskák.
Akárki választ szerelmes párocskát,
Addig kell pletykát a fülébe tennünk,
Míg szemtül-szembe meghallgatja végül,
Hogy erre s arra is kacsint a lányka,
Hogy nem okos, kicsit pupos, meg sánta,
S hogy nem való az ilyen feleségül.

Épp így, a mátká tőlünk egyre hallja,
Hogy rosszakat mond vőlegénye róla,
Más nők előtt is megvetőn leszólja! -
Béküljenek bár, marad ennek alja.

Megära. Csak tréfa ez! Én ejtek nagyobb csorbát
Szép boldogságukon, ha összekeltek.
Szeszéllyel keserítem el a lelket;
Az ember sem, az órák sem egyformák.

S nincs aki, ha már fő vágyát elérte,
Bolondul mindjárt föbbet ne hajhászna,
Már megszokott szerencsét el ne játszna;
Szökik a naptól s hőt pazarl a jégre.

Kezemügyébe vannak mind e lények
S hivem, Asmódi mindig les a szómra,
S köztük legott, ha kell, a konkolyt szórja,
Az embert így páronként rontom én meg.

Tisiphone. Mérget s tört, nem pletyka árját,
Szánok én az árulónak,
Csak szeress mást, s ma vagy holnap
Szíveden a romlás jár át.

Én legédesebb időid'
Keserűkké fogom tenni,
Alkuvás nincs soha semmi,
Ki amint csalt, úgy bünhődik.

Bocsánatról szó se légyen!
Panaszom sír a vadonban.
Bosszú! - hangzik vissza onnan,
Aki hűtlen, az ne éljen!

Hírnök. Tessék ügyelni, táguljatok félre,
Mert ami most jön, nem magatok féle.
Im, egy egész hegy hömpölyög ide,
Testét himes, kevély szőnyegdíszt fedí be.
Hosszú agyar és ormány kígyóforma,
Titokzatát hadd fejtsem én ki sorra.
Nyakán ül egy szép gyöngéd könnyü nő
S finom kis bottal bizton hajtja ő.

Egy másik e mögött áll fénybe' fenn
S úgy tündököl, hogy elvakúl a szem.
Oldalt két delnő láncra fűzve lépdél,
Ez bús, amaz örömsugárzó képpel.
Ki e sovár s e repeső kebel,
Azt ők maguk beszélnek el.

Félelem. Füstös fáklya- s lámpa-fények
Szövik át e zürzavart,
Nyüzsgnek álcás álnok lények
S ah! a láncom fogva tart.

El, nevetséges vigyorgók!
Fintorgástok sérelem.
Mind csak engem, a szorongót
Lestek itt az éjjelen.

Im! reám tör volt barátom,
Ő az, ő álarcoson,
Meg akar gyilkolni, látom,
S rajt'kapottan eloson.

Ah, kifutnék a világból
Bárhová, csak lenne rés;
De vész tátong közel s távol
Ködhomály és dermedés.

Remény. Jó testvérek, üdv tinéktek!
Ha ma s tegnap úgy hívétek,
Hogy tetsző a jelmez, álarc,
Én tudom előre már azt:
Le fogjátok holnap vetni.
Itt, ahol a fáklya vet fényt,
Ha mulatság volt már bőven,
Majd a napfényt víg időben
Szív szerint fogjuk szeretni.
És hol együtt, hol egyenkint
Szép szabad mezőkre bolygunk,
Csöndes, édes lesz a dolgunk,
Hiányt, gondot nem ismerve,
Mind csak élünk nagyra törve.
Ám itt kedves népek zsongnak,
Áldja sorsát, ki belép;
Itt valahol a legjobbat
Megtaláljuk mielőbb.

Okosság. Az emberfaj két rettentő
Ellensége, ím bilincsben;
Félelem s Remény e kettő,
Kötve ők; veszély ma nincsen.

Ezt a tornyos élő bálványt,
Lám, vezérli az én kényem,
S zúgolódás nélkül jár ám
Bármi meredek ösvényen.

Ám, felülről, a toronyrul,
Szárnyas istennő tekint le,
Akármerre könnyen fordul
S a nyerőkre kegyel int le.

Környezik őt fény és glória,
S szép sugárzást messzi vetnek,
És az ő neve: Victória,
Istennője minden tettnek.

Zoilo-Thersites. Hü! Hü! épp jókor jöttem én,
Lesz mindetekhez szóm kemény.
De kin is kezdeném, ha nem
Victória hölgyön odafenn.
Fehér szárnyáról azt hiszi,
Hogy már az őt sassá teszi,
S ha fordul bármi táj felé,
A nép s a föld már mind övé.
Ám essék bárhol nagy siker,
Én bennem forr a düh s kikel.
Magos a mély, mély a magos,
A sík csucsos, a csúcs lapos,
Mert jót csupán ez tesz nekem,
Világtörvényül hirdetem.

Hírnök. Hát sujtson téged rongy ebet,
E tisztos mesterpálca itt!
Hadd görnyeszd ferde tagjaid! -
Mint lesz e kettős szörnymanó
Egyszerre fürtelem-csomó!
S csodás! - a rút csomó tojás,
Mely nő, feszül, - egy pattanás
És ebből, mint iker kikél
A vipera s a denevér.
Az porba csúsz, de nézd emezt,
Veri sötéten az ereszt.
Künn egymást újra föllelik,
Beh jó, hogy nem leszek velük.

Mormogás. Hopp! a táncot kezdik már -
Jaj! az ember még mit vár -
Érzed-é, be itt mi fon?
Bűbáj, kísértés, iszony. -
Égre borzong a hajam -
Nekem lábam oda van -
Baj nem esett még velünk -
De mind holtra rémülünk -

Ilyen tréfát élni át -
Ezek rontó bestiák.

Hírnök. Mióta ez álcás bálon

A hírnöki tisztet állom,
Mint e víg hely komoly óre,
A kapumnál jó előre
Ügyelek, hogy rontó átok
Ne férhessen tihozzátok.
De most félek, hogy már ott van
A varázs az ablakokban,
S légi kísértetek ellen
Mítsem ér az én védelmem.
Gyanús volt a törpe nékem
S ím! a háttér zsong sötéten.
Az alakok jelentését
Meg nem fejtí pusztá készség,
Mert ami megfoghatatlan,
Azt magam sem süthetem ki.
Most segítsetek nekem ti! -
Mi van a tömegben ottan?
Négylovas pompás szekér az,
Felénk hajt s biz' ide ér az.
Pedig utján e szekérnek
Nincs tolongás, nép se széled.
Színesen szikráz a távlat,
Bolygó csillag ád világot,
Vagy bűvészi lámpa tán ott.
Vihar zúg fel, borzadály
Fog el engem. Féltre!

Fogathajtó fiu. Állj!

Táltosok, le most a szárnyat,
Érzitek a gyeplüszárat,
Fékezésem lelki féktek,
Lelkesítő szómra égtek -
Tiszteljük meg most e bált mi!
Nézzetek szét, van mit látni:
Körbe környez a csodálat.
Hírnök, halljuk mondókádat,
Mielőtt még elhagyunk mi,
Tessék minket megnevezni;
Allegoriák vagyunk mi
S tudnod kell neked, hogy ez mi.

Hírnök. Nem tudnálak megnevezni,
Inkább tudnálak leírni.

Hajtó fiu. Rajta!

Hírnök. Be kell vallanom:

Ifju vagy és szép nagyon.
Még zsöngé legényke csak, de már a dámák

Teljes legényi voltodat kívánnák.
Jövendőbéli udvarlónak nézlek,
Kit csábításra szánt a végzet.

Hajtó fiu. Helyes beszéd! folytatd tovább
A rébuszfejtés kellemes szavát.

Hírnök. Villám sötét szemed; fürtidnek éje
Vidám fejékkal fogva át!
Leng válladon kecses ruhád
S csillám-diszes bíbor szegélye
Leomlón verdesi bokád!
Még lánynak is gúnyolhatnának,
Pedig, nem félve bajt, ha szép,
Már megtanítanak a lányok
Teneked is az A B C-ét.

Hajtó fiu. És ez, ki pompa-fényt sugároz,
A kocsi trónján fennülő?

Hírnök. Ugy látszik, dús, szelíd király az,
Jó annak, akit kedvel ő!
Már semmire sem törekedve
Csak néz, figyel: hol és mi nincs,
S szabad, nemes adási kedve
Nagyobb neki, mint bármi kincs.

Hajtó fiu. Itt nem szabad még abbahagynod,
Szabatos leírást kell adnod.

Hírnök. A méltó le nem írható.
De ép, üde hold-arca jó.
Az ajka telt, virágzó képe,
Fénylik fején turbánja éke,
Redős palástján mennyi báj van!
S tartása - a szót hol találjam? -
Fejdelműl is jól festene.

Hajtó fiu. Ő a gazdagság istene!
Plutus ragyog szemed előtt,
Ide a császár kérte őt.

Hírnök. Magadról is mondj valami nagyot!

Hajtó fiu. A tékozlás, a költészet vagyok:
Költő, ki úgy ér nagyra, jóra,
Ha legsajátabb kincsét szórja.
Én is mérhetlen dús levén,
Magam Plutushoz mérem én.
Vigalmait díszítgetem,
Amije nincs, az van nekem.

Hírnök. Dicsekedésed szép, de hadd,
Hogy lássuk mittudásodat.

Hajtó fiu. Ám nézd, egyet csettintek én csak
S fel a kocsim körül mi fény csap!
Itt drága igazgyöngyök sora van,

(Folyton csettintget.)

Kösöntyü, násfa s lánc arany,
Pánt, fésü és koronácska is,
Gyűrükben ékkő nem hamis.
Még lángocskát is nyujthatok,
Ha itt-ott azzal gyujthatok.

Hírnök. Mily kapzsin kapkod ím, a jó nép!

Majd elsodródik az adó még.
Álomszerű e kincs-varázs
S e kapkodás e rohanás.
De lám, új tréfa a dologban,
Hogy bárki fogja, mentől jobban,
A bér egy pillanat alatt
Kezéből ismét elszalad.
Bomol a gyöngyök sora már,
Nyüzsg a tenyéren csak bogár,
Eldobja a szegény bolond
S a sok bogár körötte dong.
Akik szilárd fogást reméltek,
Markolnak hitvány kis pilléket.
Sokat ígért e huncut itt,
De nem arany, mi csak csuszik!

Hajtó fiu. Bár maskarákat bemutatni tudsz te,

A csésze fenekéig még se jutsz le,
Ez nem is udvari-ügy ám,
Ez élesebb látást kíván.
De most vitába itt nem állok;
Kérdő szavammal csak uramhoz szállok.

(Plutushoz fordulva.)

A szélvész négyes-fogatát
Kezemre nem te adtad át?
Nem hajtok oly jól, mint kívánod?
Nem itt vagyunk, hol lenni vágyad?
S nem tudtam-e szárnyalva merni
S pálmát el így számodra nyerni?
Te érted bármi gyakran küzdtem,
Mindig enyém volt a siker:
S ha föld babér-füzért visel,
Nem én s nem ésszel-kézzel buzgva füztem?

Plutus. Ha már tanúdul híva szóra kélek,
Kimondom én: lelkemből vagy te lélek.
Amit te tész, javamra van,
Te gazdagabb vagy, mint magam.
Nálam csupán zöld ág a béred,

De azzal koronáim fel nem érnek.
Igaz a szó s közhíre kelhet:
Édes fiam vagy, kibem kedvem telhet.

Hajtó fiu (a tömeghez). A legfőbb adományaim

Ki vannak közbe osztva, ím!
Kis láng, amit keltettem én
Lobog már néhánytok fején;
Egyikről a másikra száll,
Ettől szökik, annál megáll.
Lobbot csak ritkán vet nagyot
S pompázva gyorsan elragyog,
De sokszor, fel se' tűnve még,
Borongva pislog s már kiég.

Asszonyi terefere. Ott fenn a négyes fogaton

Egy sarlatán az, mondhatom.
Mögötte Paprika Jancsi az ott,
De éhtől, szomjtól összeaszott.
Ritka silány egy látomány,
Csípd meg - s nem érzi, oly sovány.

A lesoványodott. El tőlem, el, undok női nem.

Tudom, itt nem várt senki sem.
Míg otthon élt a nő hiven,
Avaritia volt nő-nevem;
Még volt a háznál rend, de nagy:
„Bevégy sokat, ki mitse adj!”
Szekrényen, ládán örködém,
No persze, bűn ma az ily erény.
De, mert az ujdonsült időben
Takarékosság nincs a nőben,
S ahogy minden más rossz-fizetőnek
A pénze fogy, igényei nőnek,
A férjnek túrníe kell ma jócskát,
Ahova néz, van ott adósság.
A nő, mit otthon orsóz félre,
Legényre költi és piperére;
Jobb étel is kell s több ital
Kietlen udvarlóival;
Pénzvágyam ettől nőtt nagyot:
S most férfi-neven a Fukar vagyok.

Főasszony. Kincsőrző sárkányok fukarja,

Hazug csalás amit locsog!
A férjeket még fellovalja,
Bár úgyis eléggé morcosok.

Asszonyok tömege. A szalmabáb! No, üsd nyakon hát!

Velünk e korhadtt lécc kikezdd?
Minő pofa s még ránc ijeszt!
Papír sárkányok, tákolt dongák, -
Csak rajta, meg kell várni ezt!

Hírnök. Pálcámra! Én csendet kívánok!
Bár szóm talán szükségtelen;
Mert lám a megdühödt sárkányok,
Gyors mozdulattal nyert helyen,
Kibontják már a kettős szárnyat;
Háborgva fúnak orrcimpáik,
Tátogva mind tüzet okádik;
Fut a tömeg, tisztúl a tér.

(Plutus lelép a kocsiról.)

Hírnök. Királyi ő! Lelépve int,
A sárkány mozdul erre mind;
Az aranykincses láda terhét
S rajt' a fukart is leemelték
S uruk lábához helyezik.
Kész csodaképp ment mindez itt.

Plutus *(a hajtóhoz).*

Nos, már nyomasztó terheid levéve;
Üdén repülj hát a magad egébe!
Nem itt van az! Itt zavarón, vadul,
Köröttünk tarka torzak hadja dúl.
Csak ott, hol bájos tiszta távlatod',
S magad' s bizalmaid' megtalálhatod,
Hol csupa szépet s jót magányod ad,
Oda szállj! - ott éld a világodat.

Hajtó fiu. Magam' így tisztos elküldöttül érzem,
S benned a jó rokont szeretve nézem.
Ahol te vagy, bőség van; ahol én,
Mindenkinek jut pompás nyereség.
Sok tétováz is e bolond világon:
Vajjon te hozzád? vagy én hozzám álljon?
S ki téged választ, nyughat boldogan;
Ki engem, annak mindig dolga van.
Titkolni én sosem tudom a tettem',
Elárul, ha csak egyet lélegzettem.
Isten veled! Te, hívem szív szerint,
De csak nevem' súgd - itt vagyok megint.

(El, amint jött.)

Plutus. Ideje, hogy e kincseket kitarjuk!
A hírnökbottal érintem a zárat.
Kinyíl! Ime! már itt az ércartályuk,
Amelyben az arany vér buzgva árad
S elolvaszt rögtön, így ijeszt a látszat,
S benyel koronát, ékszert, gyűrűt és láncot.

Kiáltások a tömegben.

Óh, mint bugyog! mily gazdagon,
A láda már telik nagyon -
Arany edény mind olvadoz,

Vertpénz-tekercs mind bomladoz.
A pengők szerte pengenek, -
Óh, mint hevít ez engemet -
Elnézem és a vágy kiráz!
Már sok a pallón gurigáz. -
Kinálkozik, csak hajladozz,
Csak szedd hamar és gazdagodsz. -
Mi meg, villámgyors többiek,
Gyerünk csak a ládát szerzeni meg.

Hírnök. Mi ez, bolondok? nos, mi lesz?

Hisz' csak farsangi tréfa ez.
Ki vár az esttől egyebet,
Aranyszüretben ki hihet?
Hisz' játékszer-pénz, mely hamis,
Sok lenne itt ma még az is.
Ti otrombák, nektek csaló
Szép látszat is vacskos való.
S nektek való? - Akik bután
Kapkodtok rögeszmék után. -
Ál-Plutus, hősnek öltözött,
Üss, kérlek, szét e nép között.

Plutus. E célra jó a te botod,

Pár percre kölcsön adhatod. -
Izzó parázsba dugni hadd. -
No, jól vigyázz most, maszka-had!
A pálca már sistergve fül,
Szikrázik, villog, ég, hevül!
Aki közelg s reám tolúl,
Elég az irgalmatlanúl. -
Kezdődik már a hadd-el-hadd.

Kiabálás és tolongás.

Óh jaj! A baj mind ránk szakad. -
Ki tud még, jobb ha elszalad! -
Szomszéd, helyet, hordd el magad!
Engem tűz éget arcomon, -
Engem a tüzes bot súlya nyom -
Mind elveszünk, vész csap ma ránk,
Csak vissza, vissza maskarák!
Csak vissza, vissza te kába nép -
Óh, volna szárnyam, szállanék. -

Plutus. Már szerte tágult a tömeg

S a tűz sem ártott senkinek.
Lám, visszalép,
Ha fél a nép. -
De most, e rend zálogjaul,
Egy kart vonok láttatlanul.

Hírnök. Munkád remek volt, sokat ért,

Köszönet bölcs hatalmadért!

Plutus. Nemes barátom, türelem,
Még sok zavar lesz e helyen.

Fukarság. Ha tetszik, múlattathat itt
Most már szemet jártatni körbe.
Mert a nő mind az első sorba tör be,
Ha bámulhat vagy torkoskodhatik.
Én teljesen nem rozsdásodtam el még!
A szép nő mindig szép nekem;
És tán ma udvarlásra kelnék,
Kivált, mert költség nélkül tehetem.
De mert, hol össze sűrűn gyűlnek,
Nem mindenik szó érthető a fülnek,
Elmésem megkísértem s jó reménnyel,
Hogy eszmém' pantomimmal mondjam én el.
Kéz, láb, testmozgás ehhez nem elég,
Másforma móka is kell ide még.
Aranyból gyúrok nedves agyagtésztát,
Mindenre könnyen váltható ez érc át.

Hírnök. Mit kezd ez a botor sovány!
Ez koplaló humor talán?
Csomókká gyúr ott aranyat,
Az megpuhúl keze alatt.
Amint nyomkodja s tömi azt
Amit gyúr, undorít s riaszt.
Az asszonyokhoz fordul im, - és
Van ott sikoltás, hőkölés,
Azok mozgása eltaszító,
De undokságra kész a fickó,
Már félek is, hogy kéj neki,
Ha a szemérmét sértheti.
Ezt némán túrnöm mint lehessen?
Add a botom', hogy kikergessem.

Plutus. Jobb, ha e trágár eszelőst hagyod!
Nem sejti még, mi készül künn már;
Tért veszt az ő bohóckodása mindjár';
Nagy úr a törvény, a szükség nagyobb.

Tolongás és ének. Im, felvonúl a vad sereg.
Tanyája hegy, völgy, rengeteg,
Ők ellenállást nem tűrők,
Nagy Pánjukat ünneplik ők.
Mit nem tud más, tudott nekik,
S a még üres kört ellepik.

Plutus. Kik vagytok és ki nagy Pán, jól tudom!
Merészen jártok véle egy uton.
Ismérem azt, mi sok másnak titok,
S mert az kötelmem, zárt kört megnyitok.
Kísérje jó szerencse őket!
A legcsodásb megeshet itt;

Azt ők se' tudják, hova léptek,
Előre nem is sejthetik.

Vad ének. Te álcsillámos, cifra nép!
Nyers, durva had jön most eléd.
Sebes futók, nagy szökkenők,
Földrengetőn lépnek fel ők.

Faunok. Faunok raja
Víg táncot rúg;
Tölgy koszorúk,
Göndör hajak,
Hegyezve finoman a fül,
Kikandikál a fürt közül,
Fitos kis orr, jó széles arc,
Szerелеmbe' mindez nem kudarц:
Ha táncra faun nyujt pacsikát,
Kosarat a legszebb hölgy sem ad.

Satyr. Satyr szökell a faun nyomán,
De vézna kecskelábon ám,
Ugy birja el az, ha szívós, sovány.
A legmagasabb zerge-bérc
Csúcsáról vígan szertenéz.
Mint ősz szabad légkörbe tett,
Csúfol nőt, férfit, gyermeket,
Ki mind a füst- s gőz-lepte mély
Zárt völgy ölében is élni vél,
Bár tisztán és zavartalan
Csak ő él, mert magasba' van.

Manók. Az apró népség betopog,
Páronkint járni nem szokott.
Mohos ruha és kis lámpafény,
Tolong, buzog a sok serény.
Ahány van, annyi munka foly,
Mind együtt egy fény hangyaboly
Nyüzsög keresztül és kasul
És tesz-vesz egyre szorgosul.
Jó üdvöskéssel mind rokon,
Sebészkedünk a szirtfokon;
Mi megfurunk nagy bérceket,
Lelünk dús érben érceket.
S hol a kidöntött kincs hever,
Zeng üdvyszavunk: szerencse fel!
Csak jót akar ezzel fajunk,
Jó emberekhez jók vagyunk.
De biz' arany jut, végre is,
Tolvaj- s kerítő-kézre is,
S kevély embernek adunk vasat,
Ki ölést kezd általánosat.
S három parancs hol szegve már,
Ott már a többiért se' kár.

Mi bűnökért nem felelünk,
Hát béke s türelem velünk.

Óriások. Vadembereknek nevezett
Hegy- s rengeteg-lakók ezek:
Mezítelen természetfiak,
Erősek, óriásiak.
Jobbjuk szorít fenyőtövet,
Viselnek lombkötényt s övet.
Nem öltözik ily ékesen
A pápa testőrsége sem.

Nymphák karban (*körülfogják a nagy Pánt*).

Ő érkezik! -
Maga a kész
Világegész,
Nagy Pán ez itt.
Ti legvígabbak láncba most,
Körüle tündértáncra most,
Mert, bár komoly, de jó is ő,
Derűt kíván meg e dicső.
A kéklő égi bolt alatt
Ő mindig éberem marad,
De, ha patak csörg szeliden
S szellő dudolgat, elpihen.
S mikor a déli álma mély,
Nem rezzen az ág, nem rezg levél;
Jó plánta balzsamos lehet
Csak néma légbe ontja szét:
A nympa is hallgat, figyel
S álltőhelyében alszik el,
De ha váratlan azután
Megharsan felriadva Pán,
Mint menny ha dörg, tenger ha zúg,
Ki tudja akkor hol az út!
Futnak vitéz erős hadak,
Harcban remeg a hős lovag.
Hódolat illeti mind ezért,
Köszöntsük nagy Pánt, mint vezért!

A manók küldöttsége (*a nagy Pánhoz*).

Ahol *jó** ragyog busásan,
Majd sok elbujt érre vál
S irányt labyrinthusában
Csak bölcs bűvös bot talál,
Ott rakjuk mi sötét mélyben
Barlangházunk boltivét,
De kincsosztás a napfényben,
E kegyes jog a tiéd.

* Arany, bányásznyelven.

Most egy csudagazdag forrást
Fedezünk fel éppen itt;
Annyit ígér adni folyvást,
Mennyit a remény se' hitt.

Ezt a *jót* legnemesebben
Csak te adhatnád tova:
Minden kincs, a te kezében
Az egész világ java.

Plutus (a hírnökhöz).

Magasra kell emelni felfogásunk',
Hogy bármi lesz is, nyugton bízva lássunk,
Hisz lelked bátor és szilárd neked.
Tanúja lesz itt mindjárt oly iszonynak,
Amit jelen s jövő tagadni fognak,
De te hiven jegyzőkönyvedbe vedd.

Hírnök. A nagy Pánt ím, az ügyes kicsik

A tűzforrás felé viszik.
A mélyből felforr az vadúl,
Majd abba megujra visszahull
S kormos odú tátong alul.
Salak s parázs megint kicsap,
A nagy Pán kedvvel nézi csak;
A csudadolgon ő örül,
Gyöngytajték-szikra száll körül.
De mért is ily bizó merész?
Most lehajol s a mélybe néz. -
Hanem belé hull a szakál! -
Kié is ez a síma áll?
Átfogja, látni nem lehet. -
És most jön a nagy rettenet:
Meggyujt, mely égve visszaszáll,
Füzért, főt, mellet a szakál.
A víg öröm bús kínra vál. -
Mindenki oltani szalad
S kiki tüzet fog ezalatt;
Míg csapkod, kapkod, szerte üt,
Uj lángot éleszt mindenütt.
A tűzbe bonyolódva, még
E maskarás csoport elég.

De mely hír az, mely körbe jár
És száll itt szájról-szájra már!
Óh, örök átku éj, melyen
Ránk tört e végveszedelem!
Már tudja holnap messze táj,
Aminek meghallása fáj,
S jajongja város, falu mind:
„A császár szenvedé e kint.”
Óh, bárha másként lenne még!

A császár s kíséretje ég.
Rábiztatója átkozott,
Hogy ő ily gyantás mezt huzott
S betombolt dalszóval ide,
Maga és mások vesztibe.
Óh ifjuság, hát sose' lesz,
Hogy te a mérsékletre hallgass?
Óh Felség, Felség, sose' lesz,
Hogy oly okos légy, mint hatalmas?

Az erdő is tüzet fogott,
Sok hegyes lángnyelv nyúl fel ott
S nyaldossa az ácsolt tetőt;
A tűzvész mind fenyegetőbb.
A siralom már végtelen,
A mentést el se' képzelem.
Egy éj hamvába az egész
Császári pompa belevész.

Plutus. Most már elég ijedség ez,
Lássunk hát a segítséghez! -
Szent botom, szüntesd a bajt.
Döngesd, rengesd a talajt!
S te leheld szét, lenge lég,
Hűvös illatok lehet.
Ti, ködpárák, felgyülemelő
Fátylatokból legyen felhő
S fődje el a tűzveszélyt!
Megeredve, szemeregve,
Nedve hasson, locsolgasson,
Sok-sok enyhe csöppje váltsa
Csak nyáresti villogásra
A hívságos lángszeszélyt! -
Szelleme, ha ártani vágynak,
Helyt kell állni a mágiának!

MULATÓ KERT.

(A császár, udvari emberek. Faust, Mephistopheles, illendő és szokásos, nem feltűnő öltözetben; mindketten térdelnek.)

Faust. A lángvarázsért, Felség, megbocsátsz?

Császár. Velem, kívánnám, szebbet sose játsz -
Egyszerre izzó szféra volt köröttem,
Magamat szinte Plutónak hihettem.
Éjfekete és kormos szirtalap
Lángoktól izzott. Vad lángvonalak
A mélyből a magasba tekerődtek,
Végei össze ívbolttá verődtek.
A legmagasb dóm így állt folyton ott,
Mert mindig lett, bár mindig elfogyott.
Csavart lángoszlopok nagy távlatában
Népek sorát hosszant mozogni láttam;
Felém tolongtak tágas körben ők
S hódoltak úgy, mint bármikor előbb.
Közöttük itt-ott ismert udvarnépem,
S magam: ezer tűzgyík fejedelmeképpen.

Mephistopheles. Az is vagy! mind megérzi az elem
Feltétlenül, ha felség van jelen.
Imé, a tűz már meghódolt neked;
És ha magad' bősztengerbe veted,
Amint a gyöngytermő fenékre lépsz
Az ár csodásan boltozódni kész,
Fel és le oszlik zöldes lenge hullám,
Bíbor csikos szép lakká szétvonulván,
S te vagy a központ. Változtass helyet -
S mennek, ha mégysz, a paloták veled.
Még a falaknak is öröm az élet,
A gyors, a nyüzsgő, kelve, szállva ébredt.
Az uj, szép látományt tenger-szülé csodák
Környékezik, de egy se' jut tovább.
Enyelg arany csillámú tarka sárkány,
Mosolyra kész a cethal, torka-tátván.
Ha udvarod ma bárhogy is imád,
Még azt se' láttad így tolongni rád.
De, ami a legkedvesebbül eshet,
Kíváncsi Nereidák is belesnek
Pompás lakodba, ott a mélyben, árban,
Ifjabbja félve, s mint a hal sováran,
Idősbje bölcsen. S Thetis vágya már,
Mint uj Peleüsz csókokra s nászra vár. -
Trónolsz utóbb az Olympus hegyén...

Császár. Szellős vidék, azt elengedem én:
Elég korán leszünk mi égiek.

Mephistopheles. Felséges Ur! a föld már a tied.

Császár. Mi' jó szerencse, mely körünkbe vet
Az Ezer-és-egy-éjből tégedet?
Ha mint Seherezádnak, dús az elméd,
Vedd el hatalmam minden fő kegyelmét.
Légy mindig itt, ha már-már nem birom
Köznapiságon érzett undorom'.

Udvarnagy (*sietve lép fel*).
Felség, mióta élek soh'se hittem
Oly szép szerencsét hirdethetni itten,
Mint aminő e mái, mely
Szivem' gyönyörrel tölti el:
Ki van fizetve mind a számla,
Uzsorás karmok lenyiszálva,
Pokolkinom mind elhagyott,
Az égi üdv se' lesz nagyobb.

Hadügyminiszter (*szintén besiet*).
Leróttuk teljesen a zsoldot,
Már az egész had újra boldog.
Korcsmázik a közember is,
Jól jár a csap s a néember is.

Császár. Mily könnyebbülten is leheltek!
A ráncos arcok hogy kiteltek!
Mint rontotok be rendre itt!

Tárnokmester (*aki bejön*).
Kérdezd meg őket, a mű mesterit.

Faust. Illó, hogy ezt a kancellár jelentse.

Kancellár (*aki lassan érkezik*).
Vén napjaimban ez elég szerencse. -
Nézzétek e sorsdöntő papirost,
A rosszat jóra ez fordítja most. (*Olvassa.*)
„E lap felől közhírré tétetik,
Hogy ezer koronául vétetik.
Fedezete, mint biztos ércalap,
A kincstőmeg a honi föld alatt.
Melynek kiátságáról pedig,
Azonnal gonddal intézkedtetik.”

Császár. Gázságot sejték! Ki az aljas itt,
Császári kézjegyet ki hamisít?
S itt ilyen büntett büntetlen maradhat?

Tárnokmester. Emlékezz! - kézírásod magad adtad;
Csak épp ma éjjel. Nagy Pánt mímeléd
S a kancellárral járultunk eléd:
„Magad nagy ünneplő örömeképpen,
Egy tollvonással most segíts a népen.”
S aláírad. Ezt ezermesterek
Ezerszerezték még az este meg.
S kiki javát hogy egyenlően szolgáljuk,

Nyomattunk mindjárt sokféle fajtájut,
Tíz, harminc, ötven és száz koronást.
S nem is hinnéd a kedves közhatást:
Nézd városod, - előbb kihalva félig,
Ma nyüzsg a népe, s minden élvez, él itt!
Bár a neved világunk üdve rég,
Ily sok vidám nép nem betűzte még.
Az A B C-ből egyebet mellőznek,
Boldog hitük, hogy csak e jelben győznek.

Császár. S népem hiszi, hogy ez aranyat ér?
S udvarnak, hadnak ebben jó a bér?
Noha csodálom, akkor én se' bánom.

Udvarnagy. Mi már kiment, nem is vehetni számon;
Egy villanat - s már folyt a forgalom.
A tárt bankokban váltóasztalon
Arany s ezüst peng, némi üzleti
Rabatt hiján, a jegy fejébe' ki.
Teli pék- s hentes-boltok s korcsmaházak,
Fele világunk már csak lakomázgat,
Felének sürgős az uj öltözet.
Posztónyíró nyír, szabó öltöget.
Pincében éljent isznak a császárért,
Sül, föl, forr minden s csörgetik a tányért.

Mephistopheles. Sétálj le a terrasról egyedül,
Eléd, pompázva, szép delnő kerül,
S szemére pávalegyezőt takarva
Int s rád kacsint, hogy cédulát akarna.
S gyorsabban, mint az élc s a szép beszéd,
A jegy pazar szerelmi kegyre kész.
Teher ma már a táska, tárca telve,
Befér a kis lap könnyen a kebelbe,
Hol páruul rózsaszín levélre lel.
Kegyes pap imakönyvbe rejti el,
S a katonának gyorsul mozdulatja,
Öv-tarsolyát ha könnyüvé lohasztja.
Felség, bocsánat, bár ez mind kicsinség,
Velük a nagy mű kisebbítve nincs még.

Faust. A kincstömeg, mely mereven pihen
Országaid földjének mélyiben,
Meddő. Ily gazdagságnak a legtágabb
Okoskodás vet legszomorúbb gátat.
A legmagasbra szárnyalt képzelet
Erőlködik, de fel nem ér ilyet.
Nem érzenek csak szellemi hatalmak
A végtelenhez végtelen bizalmat.

Mephistopheles. Kényelmesb ily papír, mint gyöngy s arany,
Mindenki mindig tudja, mije van.
Nem kell előbb csere-vásárra vinni,

Kedvünkre el lehet szeretni, inni.
Ha érc kell: itt a pénzváltó; s ha nincs:
Csak ázni kell kicsit, és itt a kincs.
Láncot s kehelyet adsz aukcióra most
S legott amortizáltatsz papirost.
Szégyen a kétség s a csúfalkodás,
Szokjunk az ujhoz s nem kell soha más.
Igy e császári földön a jövőben
Lesz kincs, arany s papír is egyre bőven.

Császár. E nagy jót nektek köszöni a hon;
Tőlem telón meg is jutalmazom.
Rátok bizom kincsét a föld-alattnak,
Ti, tárnokságra méltó hívatottak.
Ti tudtok minden dús rejtekhelyet,
Ásatni eztán csak nektek lehet.
Nos, egyesülten, mint fő kincshatalmak,
Nagy kedvvel lássatok a hivatalnak,
Mígnem a fel- s az alvilágnak itt
Egysége minket együtt boldogít.

Tárnokmester.

Köztünk soha vizzály nyomát se lássam,
Kedves nekem a bűvész, mint kartársam.

(*El Fausttal.*)

Császár. Most minden udvaronc kap valamit,
Ha azt, hogy mire kell, kivallja itt.

Apród (*elfogadva az ajándékot*).

Én vígan élek, lesz most dínom-dánom.

Másik (*szintúgy*).

Lánc és gyűrű fog fényleni babámon.

Kamarás (*szintén*).

Ihatom eztán még jobb ó-borocskát.

Másik (*éppúgy*). Zsebemben ugrándoznak már a kockák.

Zászlós úr (*meggondoltan*).

Tehermentes lesz váram s birtokom.

Másik (*szintén*). Uj kincsemet a régihez rakom.

Császár. Ujat reméltem, kedvet bátor tervre,

De ez se' lep meg, titeket ismerve.
Látom, az uj kincs rátok nem hatott;
Maradtok mindig, akik voltatok.

Bolond (*most érkezve*).

Terjeszd ki rám is osztó kegyeid!

Császár. Hát újra élsz és jegy kell, hogy beidd.

Bolond. Bűvös papír! nem fogja jól eszem.

Császár. Mert jóra úgy sem adnád, meghiszem.

Bolond. Hull, hull, s nem értem mitévő legyek.

Császár. Számodra hull, hát szedd csak és vegyed. *(El.)*

Bolond. Öt ezres ez, és már a markom gyúrja!

Mephistopheles. Kétlábu tömlő, létre keltél újra?

Bolond. Sokszor; de még sosem volt ily siker.

Mephistopheles. Most úgy örülsz, hogy a víz is kiver.

Bolond. De nézd csak, pénzt ér igazán e jegy?

Mephistopheles.

Kapsz rajta mindent, mi bendődbe megy.

Bolond. S ház, birtok, marha, - ezt is vehetek?

Mephistopheles. No persze! - árat ígérj s lesz neked.

Bolond. Kastély, pagony, vadas, halas?

Mephistopheles. No lám!

Nemzetes urnak látlak még talán.

Bolond. Ma már ugy alszom, mint egy birtokos. *(El.)*

Mephistopheles *(egyedül).*

Ki kétli még, hogy e bolond okos!

SÖTÉT OSZLOPCSARNOK.

Faust, Mephistopheles.

Mephistopheles. Mért vonsz te engem e komor sötétbe?

Hát nem különb ott benn a lég?
S hol tarkán nyüzsg az udvar népe
Csalás meg tréfa nincs elég?

Faust. Ne mondj nekem ilyet, ez ósdi nóta,

Unott, kopott már régtől óta.
Lótsz-futsz, változtatod helyed,
Hogy én ne szólhassak veled,
Pedig már tőlem újra más
Tettet kíván udvarnagy s kamarás.
A császár úgy akarja, nos tehát!
Ide kell hoznom Párist s Helenát.
A férfi s női eszményt legvilágosb
Alakzatokban vágyik látni már most.
Dologra! szószegéssel mitsem érek.

Mephistopheles.

Bolond könnyelműség volt megigérned.

Faust. Fickó, te számba nem vevéd,

Bűvészkedésed mint fog hatni.
Gazdaggá tettük őt elébb,
No tessék most már mulattatni.

Mephistopheles. Tévedsz, hogy ez legott mehet;

Itt meredek lépcsőket érzek,
Vad-idegen a terület,
Rád a merényből uj adósság vár még,
Ne hidd, hogy Helenát úgy felidézed,
Mint pengő pénzt a bankjegy-árnyék. -
Ocsmány boszorkány, linge-lenge lélek,
Golyvásnyaku törpe - szolgálhatok vélek.
De, bár az ördög szívkegyében állnak,
Mint heroinák ők be mégse' válnak.

Faust. Megint a régi nótát nyeggeted!

Mindig bizonytalanba jutni nálad.
Az apja vagy te minden akadálynak
És mindenért csak uj bér kell neked.
Kevés morgással megcsinálhatod,
Hogy menten itt lesz Helena alakja.

Mephistopheles. Én pogány népre nem hatok,

Mert az a maga poklát lakja.
Hanem van egy mód.

Faust. Mondd hamar e módot.

Mephistopheles. Magas titokról nem szivesen szólok.

Magányban trónol több isteni nő,

Nincsen köröttük sem tér, sem idő,
Ha róluk szól, a szó zavarba jó.
Ők az *Anyák!*

Faust (*fölrettenve*). Anyák?

Mephistopheles. Borzaszt e szó?

Faust. Anyák! Anyák! - csodásan hangozó!

Mephistopheles. Az is. Nem ismert istenhölgyek ők
Nektek, s nekünk alig említhetők.
Áss szörnyü mélyre, őket ott találjuk,
Magadra vess, ha szükség van ma rájuk.

Faust. Hol visz az út?

Mephistopheles. Nincs út! az a fel nem fedett
Fel nem fedendő; az út a sohase kérdezett
Nem kérdezendő. Kész' vagy igazán? -
Zárat, reteszt nem kell eltolni ottan,
Bolygsz a magánosságoktól ragadtan.
Tudod te, mi a pusztaság, magány?

Faust. Nem mondanod ezt jobb lett volna;
Ilyen szagot boszorkakonyha
Áraszta szerte hajdanán.
Nem volt-e világbéli dolgom
Üres tant venni s adni folyton? -
Hitem szerint, ha szóltam okosan,
Rám ellentmondás zúgott hangosan;
Utóbb, a visszás bajtól undorodva,
Elbújtam a magányba, a vadonba,
S hogy el ne pangjak egyedül maradtam,
Magamat végül az ördögnek adtam.

Mephistopheles. De úszd vala akár az óceánt át,
Ott, nézve a határtalant,
Hullámra hullám jöttét-mentét látnád;
Még hogyha örvény várna is alatt,
Valamit mégis látnál. A felszínnek
Nyugodt zöldjében siklását delfínnek;
Fönn felleg száll, nap, hold, csillag világol; -
De mitse látsz, hol örök úr a távol,
Ahol ha lépsz, nem hallod azt,
És nincs szilárd pont, mely nyugaszt.

Faust. Mint egy fő-mystagóg, úgy szólsz idáig,
Aki becsapja hű neophytáit;
De megfordítva. Ki, az ürbe hajtasz,
Tudásom' és eröm' növelje majd az,
Hogy, mint az egyszeri macska tette, néked
Kaparjak én ki forró gesztenyéket.
Csak rajta! meg kell még így is próbálnom.
A semmidben a mindent megtalálnom.

Mephistopheles.

Dícsérlek, amíg itt vagy, mert derék,
Hogy te a sátánt jól kiismeréd.
S most vedd e kulcsot.

Faust. Ezt a kicsit itt!

Mephistopheles.

Fogd meg előbb s ne nézd le mint kicsit.

Faust. Nől a kezemben! fényt szór szertesét.

Mephistopheles.

Hamar tapasztalod majd nagy becsét.
Szimatja van e kulcsnak, jól irányoz,
Szállj e' szerint le s elvisz az Anyákhoz.

Faust (*borzongva*).

Anyák! Villámcsapás e szó nekem,
Mért van, hogy el alig viselhetem?

Mephistopheles.

Szükszű vagy, hogy uj szó megzavar?
Füled mindig csak ismétlést akar?
Ügyet se vess rá, bármi zeng továbbat,
Meggzokhatád te régen a csodákat.

Faust. De a közönyt üdvül sem akarom,
Az ember főjava a borzalom;
Drágítsa bár meg a világ az árát,
Az rajtunk mélyen, lelket rázva jár át.

Mephistopheles.

Most szállj alá! Vagy „fel!” így volna jobban,
De mindegy. Hagyd el azt, mi lett-valóság.
A szerte oldott képbirodalomban
Gyönyörre gyujtson régen elmúlt óság;
Kanyargva, hajszolt fellegül üzetve,
Lengsd a kulcsot s tartsd magadtól messze!

Faust (*lelkesülve*): Igen! ezt fogva, uj erőim' érzem,
Tágúl a mellem, nagy munkára készen.

Mephistopheles. Egy izzó tríposz végül jelzi majd,
Hol érted el a legmélyebbik aljt.
Ott látod, fény derengvén árnyat át,
Mint ülnek, állnak s járnak az Anyák.
Már ki ahogy. Kép, változás, mind látszat,
Miket örökkön örök eszme játszat.
Ott nyüzsgnek rajzban minden létezők,
Téged nem, mert csak sémát látnak ők.
Helyén legyen szived, nagy ott a vész,
S te egyenest a háromlábra mész
S érinted azt a kulccsal!

Faust (*határozott parancsoló mozdulatot tesz a kulccsal*).

Mephistopheles (*bírálván nézi*). Így, igen!
S követ az téged szolgaként hiven:
Nyugodtan lépsz, a boldogság dagaszt,
S míg észrevennék, már felhoztad azt.
S ha már az itt, az éjből hívhatod
A hősi és a hősnő alakot.
Első, ki ezt megkísérelni merted,
S ha lesz siker, azt elsőül te nyerted.
Aztán a mágia segítsen téged,
S a tömjénfüstből lesznek istenségek.

Faust. És most?

Mephistopheles. Akard, hogy mélybe süllyedj tüstént,
Dobbantva szállj, dobbanva tűnj fel ismét!

Faust (*dobbant s elsüllyed*).

Mephistopheles. Ha boldogul a kulccsal, az derék!
De érdekel, hogy visszatér-e még?

FÉNYESEN VILÁGÍTOTT TERMEK.

(Császár és hercegek, udvari nép mozgásban.)

Kamarás (*Mephistopheleshez*).

Adós vagy még a szellemjelenéssel;
Csináld! Urunk türelme fogy, ha késel.

Udvarnagy. Mi lesz, a császár most kérdezte épp;

Váratni ő felségét mégse' szép.

Mephistopheles. A társam elment, éppen e dologban;

Mint kezdjük el, ő tudja jobban;
Magát mély csöndbe zárja el,
Próbáit ott buzgón csinálja;
Mert a Szép kincsét csak egy tárja fel,
Magas művészet, bölcsék mágiája.

Udvarnagy. Mindegy bűvészkedéstek mint megyen;

A császár úgy akarja: meglegyen.

Szőke hölgy (*Mephistopheleshez*).

Egy szót, uram! Lásd, arcom tiszta bár,
De nincs az így, ha beköszönt a nyár!
E fehér arcbőrt akkor piros-barna
Boszantó szeplő százával takarja.
Egy szert!

Mephistopheles. Mi kár! ily ragyogó arcocska

Májusban pettyes, mint a párduc-macska.
Végy békanyált, varangynyelv jön bele,
Holdtöltinél azt gonddal szüred te le,
Kend fogytakor fel alját a nedűnek -
S jön a tavasz, s a szeplők tovatűnnek.

Barna hölgy. Elzár előlem a tolongók láncá.

Szert adj hamar! A lábam elfagyott;
Kínnal megyek már andalogni táncba
S ügyes üdvözlő bókra sem vagyok.

Mephistopheles. Engedd, hogy lábam a lábadra lépjen.

Barna hölgy. Hisz csak szerelmes pár enyelg eképpen.

Mephistopheles. Más és nagyobb e láb értelme, szépem,

„Hasonlóval hasonlót”, vallom én;
Láb gyógyít lábat, minden más tagot más,
Jer! Így! Vigyázz, baj lenne a viszonzás.

Barna hölgy (*kiáltva*).

Jaj! Jaj, ez éget! Lábad oly kemény,
Mint egy pata.

Mephistopheles. De gyógyulsz, van remény.

Táncolsz vigan, s az asztal alatt eztán
Lábazni kedveseddel édes lesz ám.

Delnő (*tolakodva*).

Helyet nekem! Mert mélyin a szívemnek
Kínok lobognak, soha nem pihennek.
„Ő” tegnapig még leste pillantásom’;
Ma elfordul, fecseg s a szeme máson.

Mephistopheles. Nehéz eset, de hallgass csak ide;

Nyomulj mögéje úgy, hogy ő ne lásson
S e szénnel vonj egy húzást izibe,
Karján, kabátján, ahol éred őt;
Szűrő megbánást érez rá szive.
A széndarabkát menten rá lenyeljed,
De bor vagy víz ne érje akkor nyelved,
S ma éjjel ott nyög már ajtód előtt.

Delnő. Nem méreg?

Mephistopheles. Kéretik több tisztelet!

Ily szénért messze futtatnának téged;
Ez egyszer egy máglyában égett
Ahol mi szítók a tüzet.

Apród. Már szívem ég, s nem vesznek számba még.

Mephistopheles (*félre*).

Annyi a kérdés, nincs fülem elég.

(*Az apródhoz.*)

Nagyon fiatalokhoz még nem férhetsz,
A korosabbak tudják már mit érhetsz. -

(*Mások tolakodnak hozzá.*)

Ujak megint! Kemény baj! Még utóbb
Igazmondásban lelek kibuvót:
Nagy rossz! De rá a szükség kényszerít. -
Anyák! Anyák! legyen Faust végre itt! (*Körülnéz.*)
Már e teremben sok fény hamvba vész,
Feláll az udvar s kivonúlni kész.
Megy illendően, mind egymás után,
Át csarnokok s erkélyek távlatán.
Most! a lovagterem tág öbliben
Szorongnak szűken valamennyien.
A négy falat szinképes kárpitok,
Zúgait fegyverek díszítik ott.
Szükség se lesz varázs-igére s jelre,
Önként siet a szellemnép e helyre.

LOVAGTEREM.

Derengő világítás.

(Császár és udvara.)

Hírnök. Rég tisztem, hogy a játékot jelentsem,
De gátolók ma a szellemhatalmak.
Az értelem hiába szólna bölcsen,
Nem fejtené meg az a bonyodalmat.
Már kész a zsöllyesor, a székek itt;
A császárt fallal-szembe ültetik,
Ott éppen a szőnyegképekre láthat
S a nagy időkből lát rajtuk csatákat.
Elől az udvar s úri nép; - amottan
Nagy a szorongás a hátsó padokban.
Szerelmesek egymáshoz ülve várják,
Szerelmesen, a szellemek óráját.
Illó a rendje az ülőhelyeknek,
Készen vagyunk, a szellemek jöhetnek!

(Harsonák.)

Asztrológ. Induljon hát a dráma; a falak,
Császár parancsa ez, megnyíljanak!
Itt mágia hat, nincs semmi akadály,
A kárpit, akár a tüztől, szertevál.
Megnyíl a fal, befordul közepén,
Ugy látszik, távlatos mély szinpad áll ott,
Titokzatos fény hint reá világot,
S fel a proscéniumra lépek én.

Mephistopheles (felmerülve a sugólyukon).
Remélem, itt mindenki megszeret,
A sugalás jó ördögi szerep.

(Az asztrológushoz.)

Te, aki hallasz csillaglégeket,
Sugásomat is jól megértheted.

Asztrológus. Csodás erő hat; ím, láhattok ott,
Tömören épült ódon templomot.
Támasztva terhét, úgy áll, mint csupa
Égtartó Atlasz, több sor oszlópa;
Ezek le ily nagy szikla-súlyt se vetnek,
Hisz' kettejük elég egy épületnek.

Építész. Ez antik! Szépet nem találok benne;
Otromba, vacskos, méltóbb neve lenne.
Nem nagy s nemes, mi nyers és dermedt,
A feltörekvő karcuság remek;
Lelkünkre hatnak fenkölt csúcsivek,
Ily építésen épülnek szivek.

Asztrológus. Csillagzat-órák áhitatra késztnek,
Legyen a búbáj nyüge most az észnek;
Ki annál vakmerőbben tárja itt
Fantáziánk fellengző szárnyait.
Merész vágy tel be, lássa testi szem,
Mert képtelenség, épp azért hiszem.

(Faust fellép a proscéniumra annak túlsó oldalán.)

Asztrológus. Papi palástban, fején koszorú,
Kezd s végez is a csoda férfiú.
Tríposz merül fel véle; a kehely,
Ugy érzem, tömjén-illatot lehel.
A pap áldozva kezd magas művéhez,
Áldott lehet csak, mit javunkra végez.

Faust *(nagyszerűen).*

A ti nevetekben, trónoló Anyák!
Kik végtelenben laktok mély magányt,
De mégis együtt. Fejetek köré gyűl
Az élet képe, lengve élet nélkül.
Ott, ami volt, fényt sugarazva mind,
Örök létvágytól úzve, rajzban ing.
S ti szétosztjátok, főhatalmak, a voltat
A nap sátrának és az éji boltnak.
A bájos életé lesz ama rész,
Ezt keresi a mágus, a merész;
Nemes bizalma dúsan adva láttat
Méltán kívánt, nagy, mély rejtelmű csodákat.

Asztrológus. Az izzó kulcs a tömjézőhöz ér
És ködgomollyal telt be már a tér.
A köd vonúl imbolygva fellegül,
Oszol, tolúl, szükül, szét- s összegyűl.
Most, - szellem-mesterművül nézzük ezt! -
Amint gomolyg, a köd zenélni kezd.
Sok légi hangból, mely fenn andalog,
Szövődnek nem tudom mi dallamok.
Az oszlop s triglyph mind zenére kel,
A templom is, úgy hallom, énekel.
A köd leszáll; csak egy fátyolnyi még,
Ki ebből ütemre egy szép ifju lép.
Neve, - de tiszttem elhallgatni már most,
Ki ne ismerné Párist meg, a bájost!

Delnő. Ó! felvirágzó ifjuság heve!

Második. Mint egy barack, duzzasztja friss leve!

Harmadik. Mily finoman vont édes, húsos ajka!

Negyedik. Tán kelyhedül jó volna ilyen fajta?

Ötödik. Nagyon csinos, ha nem is épp finom.

Hatodik. Nem ártana kicsit fürgébb idom.

Lovag. Hogy juhót őrzött, az csöppöt se' kétes,
De nem királyfi, nem is udvarképes.

Másik. No lám! elég szép félcsupasz legény,
De csak hadd látnám fegyverzetben én!

Delnő. Mily lágyan ül le, mennyi kelleme!

Lovag. Ölébe ülni, nem az kellene?

Második delnő. Fejét kecsesen fogja karja át.

Kamarás. Rüpők! túrhetlen' viseli magát.

Delnő. Urak, ti kákán is csomót kerestek.

Kamarás. Császár előtt így elvetni a testet!

Delnő. Játék! Hogy nézik, nem jut eszibe.

Kamarás. Játékul is csak illő kell ide.

Delnő. A bájos szelided szenderbe ring már.

Kamarás. Tökéletes lesz; horkolni fog mindjár'.

Ifju hölgy (*elragadtatva*).

A tömjénfüsttel mi elegyül itt,
Mely illat, ami szívet felüdít?

Korosabb. Igen! a keblünk mélyét kelti vágyra
Az ő lehe!

Legkorosabb. A serdülés virága,
Ambrózia illat, az ifjúból árad
És szétviszik a lenge légi szárnyak.

(*Helena fellép.*)

Mephistopheles. Ez volna ő! Nem izgató nekem.
Csinos, de nem az ilyent szeretem.

Asztrológus. Az én teendőm ezzel kimerül,
Bevallom becsületes emberül,
Im, jó a szép, s bár szólhatnék lobogva! -
Már rég szövik a szépséget dalokba -
Kinek ő megjelen, az oda van,
Ki bírta őt, az élt csak boldogan.

Faust. Van még szemem? Vagy bensőm rejtekén
Tör ki a szépségforrás ilyen árba?
Rémes utammal üdvöt nyertem én.
Világom milyen semmis volt bezárva!
Nagy küldetésem óta már mi lett?
Kívánatos, örök alapra tett!
Sose vegyek már több lélegzetet,
Ha tőled én valaha visszalépek! -
A bájos, aki szívem egykor ott a
Varázstükörben meghatotta,
Csak tűnő árnya ilyen szépnek! -

Te vagy, kit én erőim teljivel,
Bensőm nagy szenvedelmivel
Vágyón, imádón, örülten szeretlek!

Mephistopheles (*a sugólyukból*).

Vigyázz, ne ejtsd el hangját a szerepnek!

Idősebb delnő. Magas, jól termett, de kicsiny a fő.

Fiatalabb. Láb vacskosabb nem is képzelhető!

Diplomata. Én ilyen hercegnőket ismerek,
A fő, a láb és az egész remek.

Udvarfi. A szunnyadóhoz szendén sompolyog.

Delnő. A tiszta ifjuhoz, mily rút dolog!

Költő. Reáragyogja szépségét a szép.

Delnő. Endymon s Luna! mily festői kép!

Költő. Helyes! lehajlik az isteni szépség
S így szívja be az ifju lehelését.
Írigylem! - Egy csók! - Megtelt a pohár.

Duenna. Szemünk láttára! Ez megbomla már!

Faust. Szörnyű, e kegy az ifjunak!

Mephistopheles. De csitt!
Hagyd, ha a kísértetnek jól esik.

Udvarfi. Ébred; a hölgy elsurran könnyedén.

Delnő. S körültekint! Ezt jól sejtettem én.

Udvarfi. Az ifju bámul! Csodát képzél ő.

Delnő. De nem csodálja amit lát, a nő.

Udvarfi. Ifját környékzi illendően megint.

Delnő. Ugy veszem észre, hogy majd kitanítja,
Ilyenkor ostoba a férfi mind,
S magát ez is az elsőnek gyanítja.

Lovag. Hagyd már a hölgyet! Felséges finom! -

Delnő. Személy ez! aljas, ki kell mondanom!

Apród. Nem vélem az, és ez az én kinom.

Udvarfi. Ilyen hálóba esni ki ne vágyna!

Delnő. Sok kézen átment drágaság e dáma,
Aranyozása jócskán lekopott.

Több delnő. A rosszra már tíz évesül szokott.

Lovag. A legjobbhoz nyúl, kinek van alkalma;
Nekem a bájos maradék jó volna.

Tudákos. Jól látom őt, de beismerhetem,
Hogy ő-e ő, az kétes még nekem.

Mert a jelenvaló tulzásra indít,
Irott adatra adok én csak mindig.
Ám olvasom, hogy Trójában e legszebb
Az ősz szakálluaknak igen tetszett.
Ez egy, úgy rémlik, itt is bökkenő:
Szakálam ősz és tetszik nekem ő.

Asztrológus. Már nem fiú a pásztor! Hős, merész,
Átfogja, ím, a hölgy ereje vész.
Izmos karokkal kapja most fel ő,
El is rabolja?

Faust. Örült! Vakmerő!
Hallod! Ne merd! Állj! Végletig ne vidd!

Mephistopheles. Hisz csak saját rémszínműved ez itt!

Asztrológus. Egy szót! A drámából kitünt, ime:
„Helena elrablása” a címe.

Faust. Rablás! Hát semmiként állok csak itt én!
Hát én e kulcsot semmiként fogom!
Ez biztos partra mentett, átsegítvén
Rémségek árján és magányokon.
Ez itt való; itt én állok szilárdan!
A szellemekkel szellemem vitában,
Innen lesz úr a nagy kettős világban.
Oly messze volt s most mily közel e nő!
Megmentem őt s enyém egészen ő.
Anyák! Anyák! segítetek ti jóra!
Ki megismerte, nem mondhat le róla.

Asztrológus.
Faust, mit csinálsz! Faust! - Fogja már vadúl,
A hölgy alakja már homályosúl.
A kulcsot az ifjúra szögzi már!
Jaj! Jaj nekünk! Most!... ránk mi vár! mi vár!

(Robbanás. Faust a földön fekszik. A szellemek párává oszlanak.)

Mephistopheles *(aki Faustot a vállára veszi).*
Nohát ez itt van! ti bolonddal kezdtek,
S végül az ördög válla bánja ezt meg.

(Sötétség. Zűrzavar.)

MÁSODIK FELVONÁS.

MAGASAN ÍVELT, SZŰK, GÓTSTILÚ SZOBA

régebben Fausté, változatlan állapotban.

Mephistopheles *(egy függöny mögül lép elő. Mialatt azt felemeli és visszanez, Faust megpillantható egy ó-divatú ágyon fekve).*

Áldatlan! itt heverd ki hát
Szívtépő csáb-szerelmed kinját.
Kit Helena paralyzált,
Nem térhet az eszére mindjárt. *(Körülnézve.)*
Nincs változás, minden helyébe' még:
A színes ablakon tán több homály van
S még szaporább lett a pók-szövedék.
A tinta sűrű, a papír színe
Sárgult fakó, de mi sincs veszve;
A toll is itt hever, ime,
Mely Faustot az ördögnek elszerezte.
Igen! s a szárnak belsején
A csepp vér, mit kicsaltam tőle én.
Ki ily unicumra szert tehet,
A nagy gyűjtőnek tisztelet.
A régi bunda régi szögén lógva,
Eszembe jut a régi móka:
Itt egy fiut úgy oktaték,
Hogy tán ma is rágódik rajta még.
Valóban, kedvem lenne újra,
Te, jó meleg köntös, veled
Tanárt mímelnem, magamat felfújva,
Vélt igazunkról így adván jelet.
Jól érti ezt a tudós-fajta,
Az ördög régen túl van rajta.

(Megrázza a levett prémes köpönyeget; tücskök, bogarak, farfarellák riadnak fel abból.)

Rovarok kara. Üdvözlünk! Örvendünk.

Vén mesterünk!
Mi döngünk és lengünk
És rég ismerünk.
Te csöndben hinted el
Csak egy-egy magunk,
S itt ma már ezrével
Táncolgatunk.
Prémből kiűzni a
Tetvet nehéz,
Szívből a huncutság
Ki soh'se vész.

Mephistopheles. Mily meglepő öröm ez ifju sarjadás!

Csak vetni kell s megjő az aratás.
Még rázok egyet az avult gubán,
Repül belőle még ki egynehány. -
Hess! Kedveskéim, bujjatok, ne késve,

Vagy százezernyi zúgba, résbe,
A régi skatulyákba fent,
S ehol egy barnult pergament,
Be a sok vén poros cserépbe
S ama halálfők szemgödrébe.
Ily korhatag felgyült szemetben
Bogár is nélkülözhetetlen.

(Bebujik a prémes köpönyegbe.)

Fedd vállamat még egyszer, köpönyeg!
Ma itt ur ismét én legyek.
De mit hizelgek így magamnak,
Ha senki sincs, hogy elismerjen annak?

*(Meghúzza a csengőt, mely éles, átható hangon csendül meg, amire a csarnokok
megrendülnek s az ajtók kitárulnak.)*

Famulus *(a hosszú sötét folyosón át betámolyogva).*

Mily rettentő! Mily hang csendül!
Ing a lépcső, a fal rendül,
Rezg az ablak, színe tarka.
Villám fénye rebben rajta.
Repedésből, fenn a bolton,
Murva s mészpor pereg folyton.
És az ajtók retesz-zára
Mind kinyílott e csodára. -
Ott! Iszony! Egy óriás állva,
Faust palástját hordja válla,
Rám mered, magához intve,
Roskadoz a térdem szinte.
Fussak? Álljam a helyem'?
Ah, mi is lesz még velem!

Mephistopheles *(intve).*

Ide barátom! - Neved Nikodémusz.

Famulus. Igen, tisztelt ur! az nevem. - *Oremus!*

Mephistopheles. Ezt hagyjuk!

Famulus. Ismersz, - mint örvendek én!

Mephistopheles. Tudom nagyon jól, diák vagy, de vén,

Egy mohos úr! Ki bár tudós lehet,
Tovább tanul, mert nem tud egyebet,
Igy épül egy kis kártyaház, de kész
Sosem lesz azzal, bármi nagy az ész.
Hanem a mestered ver fel ma sok port:
Ki ne ismerné nemes Wagner doktort;
Tudós világnak ő ma a feje!
Egyetlen összetartó ereje;
A nagy bölcsesség-gyarapító,
Magához vonz ő, mint tanító
Tenger tudományszomjasat;

A katedráról messze vet fényt
És szinte kulcsos Szent-Péterként
Ő nyitja meg a mélyet s magasat,
Ő minden fények legnagyobbja,
Mindenkinek fölébe nő,
Még Faust nevét is túlragyogja,
A minden, az egyetlen ő.

Famulus. Nagyon tisztelt ur! engedelmet kérek.
Ha most ellenvetéssel élek:
De mindez nincs úgy, amint véled;
Wagner szerény már természet szerint.
Továtünésén a dicsőnek
Vígasztalan, s addig nem nyugszik ő meg,
Amíg, közüdvre, az meg nem kerül megint.
E szoba is, mint Doktor Faust korában,
Még érintetlen s arra vár:
Bár jönne meg volt ura már.
Alig merem betenni lábam.
Mily csillag járhat az egen?
Ugy véltem, reng a fal, a padlat,
Rezgett az ajtó, tört az ablak,
Máskép nem is lennél te benn.

Mephistopheles. S urad, hová is bujt el ő?
Hozzá vezess vagy hozd elő!

Famulus. Ah! szörnyen megtiltá nekem,
Nem is tudom, mint merhetem.
Néhány hónapja őt a nagy munkája
Legmélyebb csendü csendbe zárja.
Bár tudós nála nincs gyengédebb,
Most olyan, mint ki szemet éget,
A füle, orra kormos, szennyes,
Szeme a túztól piros, könnyes;
Egy pillanatra sem henyél
S közben a csípővas zenél.

Mephistopheles. S ő megtagadná a beléptem?
Gyorsabb sikerhez én segítem éppen.

(A famulus elmegy, Mephistopheles ünnepélyesen leül.)

Alig ülök helyemre itt,
Megint egy ismert vendég közelít.
Legújabb fajta új erő ez,
Határtalanmód vakmerő lesz.

Baccalaureus *(berontva a folyosóról).*
Kapu, ajtók tárva-nyitva!
A remény már azt gyanítja,
Hogy többé e penész-boltban
Nem pang el az élő holtan,

Nem sorvasztja, rontja többé
Már az élet holtbeteggé.

Végre hát e falak itten
Roskadoznak megsüllyedten;
S ha mi jókor nem szökünk meg,
Ránk szakadnak, agyonütnek.
Itt, bár nálam nincs merészebb,
Én sem leszek soha készebb.

Milyen tapasztalt is lettem! -
S hogy több éve ide jöttem,
Félénk szívvel, elfogultan,
Jó uj gólya nem én voltam?
Nagy szakálosoknak itten
Fecsegését nem én hittem?

Vén könyvekből amit tudtak,
S ahogy tudtak, kihazudtak,
Elhitették, de nem hitték,
Éltem' s éltük' tönkretették.
Mi ez? - Most is a fülkében
Egy felemás ott ül éppen!

Közelebről, szinte rémes,
Ott ül még a barna prémes,
Ő az, ő, pár év előtt
Épp e bunda fedte őt!
Akkor nagyra vettem én,
Mert még meg nem érthetém,
De ma már be nem csap engem,
Jó lesz bátran neki mennem!

Agg úr, ha még tar, félrebillent fődet
Nem usztatád meg bús Léthe folyóban,
Ismerd fel a tanítványt méltatóan,
A tanvirgács alól kinőttet.
Te most is az vagy, ki elébb,
De másul állok én eléd.

Mephistopheles. Örülök, hogy becsöngetélek.

Akkor se' kicsinyeltelek;
Hisz már a hernyón s bábun sejtem én meg
A tarka lepét jósló jelet.
A csipkés ingben s fürtös hajban
Még gyermekes gyönyört leltél te hajdan. -
De copfban, úgy-e, még sosem? -
Fejed kopasz ma svédesen;
Igy te derék elszánt legényt mutatsz,
Csak ne légy abszolút csupasz.

Baccalaureus. Öreg uram! Ez itt a régi hely bár,

A korszak mégis uj; gondold csak át
S ma kétértelmű szóra se kelj már;

Figyelmünk más irányba lát.
A jámbor ifjat gúnyosan becézted;
Ez akkor sem volt nagy művészet,
De senki sem merné manap.

Mephistopheles. A szín-igaz, mit néki mondanak,
Sehogysen tetszik a zöld ifjunak,
Hanem, ha azt, pár év letünten,
A maga bőrén tapasztalta szintén,
Ugy sejti akkor: ő eszelte ki,
S hogy a tanára bamba volt neki.

Baccalaureus. Huncfut talán! - mert mely tanférfi az,
Ki szemtül szembe mondja, mi igaz?
Mind toldja vagy csonkítja, amit juttat,
Komolyan s vígan a jámbor fiuknak.

Mephistopheles. Tanulni, persze, ez időt kíván.
De rögtön kész vagy te tanítani, lám;
Pár hónap, egy-egy év elegendő -
S tapasztalásod máris szertelen bő.

Baccalaureus. Köd, por! Ez a tapasztalat!
S nem szellemünk egyrangu társa.
Csak valld be! nem tudunk olyat,
Mi méltó volna a tudásra.

Mephistopheles. Rég sejtem ezt. Nem volt eszem.
Sekély és balga voltam, úgy hiszem.

Baccalaureus. Okos beszéd! Már ezt elismerem:
Az első agg, kiben van értelem!

Mephistopheles. Kutatva, rejtett arany-kincsre vágytam
S találtam ocsmány fekete szentet.

Baccalaureus. Bevallod, érték a tar koponyádban
Több, mint amaz üresbe', nem lehet?

Mephistopheles (*kedélyesen*).
Hogy mily goromba vagy, nem is tudod.

Baccalaureus. Ha volt már fínom német, hazudott.

Mephistopheles (*kerekes kocsiszekében mind közelebb gördül a proszcéniumba s a földszinthez szól*).

Számomra fenn már nincsen fény se', lég sem,
Megtűritek tán ide menekvésem?

Baccalaureus. Merésznek tartom azt a vént, aki
Bár senki már, fesszeng mint valaki
Vérében él az ember, és a vér,
Ha nem ifjúban csergedez, mit ér?
Ez eleven vér, ez még friss erő,
Uj életet az életből nyerő,
Ez még pezseg, ez képes tette még,
Elvész a gyöngye, győztes a derék.

S miközben ez egy félvilágot nyert meg,
Ti mit csináltok? Bólogtok, merengtek.
Fontoltok és gyűl tervre terv elég.
Bizony! hideg láz gyötri már a vénet
S bajos szeszély fú rá fagyot.
Ki túlhaladt már harminc évet,
Már nem különb, mint egy halott.
A legjobb lenne titeket leütni.

Mephistopheles. Már itt az ördög sem tud mit kisütni.

Baccalaureus. Csak ne akarjam: s ördög nincs sehol.

Mephistopheles (*félre*). Az ördög mégis csak beléd botol.

Baccalaureus. Ez az ifjú szent hívatása ám!

Világ se' volt, míg meg nem alkotám;
Tengerből a nap föl nekem merül;
A holdat én üzöm a föld körül;
Utamra napvilágot én vetettem
S zöld lett a föld és virág nyílt köröttem.
Csak inték éltem első éjjelén
És csillagpompa tündökölt felém.
S nem én valék, ki korlátot leronta,
Mely eszetek' filiszterségbe vonta?
Magam pedig, lelkem sugallatán,
Bátran megyek benső napom után,
Hamar, enmámoromtól ihletetten,
A fény előttem, a sötét mögöttem. (*El.*)

Mephistopheles.

Eredeti, - menj pompádban tovább!
Belátás mért gyötörne téged:
Ki gondol oly butát s oly bölcsességet,
Mit már a mult ne gondolt volna át?
De mindez voltaképp nem is veszélyes,
Pár év lemúltán másul és kiforr:
A must akármily abszurdan szeszélyes,
Elvégre mégis itt a bor.

(*A földszint ifjabb alakjaihoz, akik nem tapsolnak.*)

Hidegek vagytok, érzem én;
Jó gyermekek, ez nem vet rátok;
Az ördög, az már persze vén,
Vénüljete, hogy felfogjátok!

LABORATÓRIUM

középkori berendezéssel; terjedelmes, gyámolatlan készülékek
fantasztikus célokra.

Wagner (*a tűzhelynél*).

Szól a harang, a borzadalmas,
A kormos fal riong szavára.
Nem kétes a komoly eredmény
S már nem soká várat magára.
Már a sötétben is dereng fény;
Ott a fióla belsejében
Mint a parázs, úgy éledez éppen,
S mint szép karbunkulus ha csillog,
Az éjen át szikrázva villog.
Most mily fehér fény tűnt elém!
Óh, csak el ezt ne vesszem többet! -
De jaj! az ajtón, künn, ki zörget?

Mephistopheles (*belépve*).

Köszöntlek! jóban jöttem én.

Wagner (*aggodalmasan*).

Jó csillag jártán üdvözlégy te!
(*Halkan.*) De szót se szólj, lélegzetet se végy te.
Kész rögtön egy dicső munkálat itt.

Mephistopheles (*még halkabban*). S mi az?

Wagner (*szintúgy*). Ember csináltatik.

Mephistopheles. Ember? De mely zugába zár
Szerelmes párt ez a korom-lyuk?

Wagner. Ments Isten! mert hisz az a régi módi már,
Mi azt bolond hívságnak mondjuk.
A gyöngéd pont, hol élet buzg elő,
A belülről kiáradt szép erő,
Mely ad, vesz s ahhoz, mit magából képez,
Közel, majd messzibb nyer vonást a képhez,
Letétezik tisztéből ezután;
Az állat kélül tovább úzi tán,
Hanem az ember, a magas fölényel,
Magasb és tisztább származást igényel.

(*A tűzhely felé fordulva.*)

Világít! Nézd csak! - Jó remény kecsegtet,
Ha több százából a vegyeknek,
Vegyi uton - mert csak ez célszerű -
Az embertestet szépen komponáljuk,
Aztán lombikba be-lutáljuk
És kellően kohibeáljuk:
Úgy, végre is, szép csöndben, kész a mű.

(*Megint a tűzhely felé fordul.*)

Meglesz! A mozgó vegy mi' tiszta!
Mind biztosabb bizásra biztat!
A természet dicsért titokzatát
Merész eszünkkel már helyettesítjük,
S mit szervezetté alkotott az át,
Mi azt ma kijegecesítjük.

Mephistopheles. Ki régen él, tapasztal bőven,
Számomra nincs uj a föld kerekén;
A vándorlásra fordított időmben
Már láttam jegec-ember népet én.

Wagner (*mindedig a fiolára figyelve*).
Felszáll, sugárzik, nő, dagad,
No most, csak még egy pillanat!
Gúny tárgya elsőbb minden cél, ha nagy,
Jövőre gúny a véletlenre várhat,
S egy fényesen gondolkozó agyat
Gondolkozó is megcsinálhat.

(*Elragadtatással nézve a fiolát.*)

Cseng az üveg, erős szép hangzatok,
Borong s derül; most meg kell lenni végül!
Látok helyes kis alakot,
Egy fínom emberecskét bévül.
Nekünk vagy a világnak több mi kell?
Mert nyitja megvan a talánynak.
E zöngék, csak figyelni kell,
Szavakká és beszéddé válnak.

Homunculus (*a fiolában Wagnerhez*).
Apuskám! Hogy vagy? Ez nem tréfa ám,
Szoríts magadhoz szíved oldalán!
Hanem csak enyhén, az üveg törékeny.
Már én a dolgok rendjét értem:
Természetesnek a világ csekély,
A mesterkelt csak zárt rekeszben él.

(*Mephistopheleshez.*)

Kópé! Rokon! te itt vagy? szeretem,
Épp jókor jöttél, vedd köszönetem'.
Jó sorsom az, mely közibénk vetett;
Amíg vagyok, a létjogom a tett.
Gyürkőzöm is már, hogy mint kezdjek abba,
Tán jártasságod kurta módot adna.

Wagner. Csak még egy szót! Eddig pirultam némán,
A sok felől reám tolt sok problémán.
Például: senki nyitját nem lelé meg,
Hogy szépen összeillik test és lélek,
Egymásba forr, elválni sose vágyik
S mégis kinozza egymást mindhalálíg.
Aztán -

Mephistopheles. Megállj! Hogy egyet én is kérdelek;
Mért gyötrik egymást úgy a nők s a férjek?
Pajtás, mi mért van, rá nem jutsz te arra.
Itt tenni kell, s e kicsi azt akarja.

Homunculus. Hát mit tegyek?

Mephistopheles *(egy mellékajtóra mutatva).*
Tért itt kap a tehetség!

Wagner *(mindig a fiolába nézve).*
Soha még ilyen édes gyermekecskét!

(A mellékajtó kitárul, szembeötlik Faust az ágyon fekve.)

Homunculus *(elámulva).* Jelentős! -

(A fiola kisiklik Wagner kezéből, Faust felett lebeg és megvilágítja őt.)

Sűrű liget; nők elvetik ruháik';
Oly édesek! - Im egyre jobb a báj-kép.
Egy hölgy közülök ragyogón kiválik,
Nagy hős család, vagy istenek leánya.
Most lába az áttetsző vízbe csobban
És a nemes test bájos életlángja
Hűtőzik az enyelgő lágy habokban. -
De mily zaja a gyors szárnycsapkodásnak,
A sík tükörben mily víz-paskolások?
A lánsereg riadva menekül;
De a királynő bátran, egyedül,
Büszkén és női kedvteléssel állja,
Hogy térdihez csúsz a hattyúk királya
Szelíd-merészen, mint ki haza ére.
S egyszerre most fel köd tolúl
S leszáll, sűrűn szőtt fátyolúl,
A lét legédesb jelenetére.

Mephistopheles. Mit nem mesélsz, miféle látomány!
Noha kicsi, nagy képzelgő vagy ám.
Nem látom -

Homunculus. Úgy van. Téged, észak sarja.
Köd korszakának fiatalja,
Lovagi és papos lom súlya nyom,
Szemed hogy látna szabadon!
Te zord homályban vagy csak otthon. *(Körültekint.)*
Barnult, mohos kő - mily riasztó,
Csúcs-iv, cikornya, mily nyomasztó!
Alvónk ha eszmél, baj lesz itt megint,
Szörnyet hal ő, ha szétekint.
Tó, hattyu, női testek bája, -
Sejtelmes szépet álmodott,
Ki aztán e valót hogy állja!
Magam se' bírnám, a nyugodt.
El véle innen!

Mephistopheles. Tetszetős az eszme.

Homunculus. Harcos helye a harci tér,
Körtánkra hívj lánynépet össze,
Gyors végre minden csak így ér,
Ma lesz, eszembe jut imé,
A klasszikus Walpurgis-éj,
Legjobbkor ennek áll az épp be.
Vidd őt a kívánt elemébe!

Mephistopheles. Egészen új ez füleimnek.

Homunculus. Hogy is hallhattál volna eddig ilyent?
Kísértetid romantikus hadak,
Bár épp a klasszikusok valódiak.

Mephistopheles.

De merre van s mi lesz utunknak célja?
Már undorít a sok antik kolléga.

Homunculus. Sátán, északnyugat a te helyed,
De most a röptünk célja délkelet -
Nagy síkon fut a Peneios folyó,
Csend öblein s fák, bokrok hűvös árnya,
Szirtszakadékos hegy néz a lapályra,
A bércezen Pharsalus az új s az ó.

Mephistopheles.

Ó jaj! Elég! Csak el ne mondd netán itt
A zsarnokság és szolgaság vitáit.
Minden ilyen harc rég unott dolog,
Ha befejezték, újra fellobog;
S nem sejti senki, míg egymásra csap,
Hogy ő Asmódi uszítottja csak.
Ugy vélik: víják a szabadság dolgát,
Pedig csak szolgák ellen vínak szolgák.

Homunculus. Az ember ős konok, s szavad hiába,
Ahogy tud, úgy fog önvédelmihez,
Gyerekként kezdi s végül férfi lesz.
Most az a fő: mint áll ez újra lábra.
Ha van szered, próbáld ki hamarán,
De hogyha nincs, úgy bízzad őt reám.

Mephistopheles. Próbára egy és más szerecske volna,
Hanem pogány zár van elémbe tolva.
Az a görög nép sosem ért sokat,
De nyujt érzéki csáb-játékokat.
S ti, megkivánva a derűsebb vétket,
Komornak nézitek már a miénket.
És most mi lesz?

Homunculus. Te nem vagy bamba lélek;
S ha én thessál' boszorkákról beszélek,
Eleget mondtam, érzem én.

Mephistopheles (*buján*).

Thessál' boszorkák! Azok oly személyek,
Akik után már kérdezősködém.
Velük tanyázni át sok éjet,
Az, úgy hiszem, nem voln' helyén,
De jó a próba -

Homunculus. Köpenyed' ide!

És vessük a lovagra, így ni!
Ez amint máskor is vive,
Titeket ismét el fog vinni.
Fényem vezet.

Wagner (*aggodalmasan*). S én?

Homunculus. Eh, maradj!

Te itthon fontosabb dologba' vagy.
Göngyöld ki sok vén pergament-tekercesd,
Az élet elemét mind pontosan kifejtsed
S vigyázva illeszd, hogy mind összevágjon.
Legyen *mi*-re s főleg *miképp*-re gond.
Míg én, átszállva jó darab világon,
Fel azt fedem, ami az „*i*”-n a pont.
A nagy cél akkor megvan ám;
Ilyen törekvés ilyen bért megérhet:
Arany, becsület, hírnév, hosszú élet
S még tudomány s erény is lesz - talán.
Ég áldjon!

Wagner (*elszomorodva*).

Áldjon! Nagy a szívem súlya,
Már félek én, hogy sose' látlak újra.

Mephistopheles. Hol a Peneios víze ring,

El! El! Irányt a rokon úr ad.

(*Ad spectatores.*)

Akiktől függünk, rendszerint
Magunk-csinálta kreatúrák.

KLASSZIKUS WALPURGIS-ÉJ.
PHARSALIAI MEZŐK.

Sötétség.

Erichto. Az éji rémes ünneplésre jöttem el,
Mint annyiszor már, én, Erichto, a komor,
De nem oly undok, amilyenül becsmérlenek,
Túlozva, holmi költők, szertelenkedők,
A dicsben és a gáncsban... Már ugy rémlik ott
A messze völgy, mint hogyha szürke sátorok
Lepnék a gond- s vészterhes éj emlékeül.
Hányadszor ismétlődik ez! s fog végtelen
Időkig elismétlődni... Az uralkodást
Nem szánja senki másnak; hódító erő,
Szilárd kormányja nem kell. Mert, ki képtelen
Csak önmagát is kormányozni, szívesen
Kormányzaná kevélyen embertársait...
Azonban itt a harc nagy példa arra volt:
Hatalmas ellen mint szegül hatalmasabb;
Szabadság dús virágfüzére miként szakad
S merev babér fejedelmi főre mint simúl.
Itt Magnus nagy mult fénykoráról álmodott,
Caesar lesé a mérleg-billenést amott!
Itt mérkezés lesz. Tudja a világ, ki nyert.
Őrtüzek égnek, lángjaik piroslanak,
A föld az ontott vér színét derengi szét,
S az éj csodás és ritka csábos fényibe
A hellén mondák légiói gyülekszenek.
A lángok mellett leng vagy ül kényelmesen
Rég mult időnek sok mesés alakzata...
A hold, bár csorba, fényesen kél és szelíd
Világot áraszt. Nincsenek immár sehol
A képzelt sátrak s kéken égnek a tüzek.
De ím, felettem! mily váratlan meteor?
Ragyog s világot lengő testgomolyra vet.
Itt éltet érzek. S mert közelségemmel én
Élőnek ártok, távolodni jobb nekem;
Gonosz hiremben semmi kedvem sem telik.
Most már leszállnak. Így hát önként távozom.

(El.)

A légi utasok fenn.

Homunculus. Lengek egyet még e körben,
Lángok s rémek lenn a mélyen.
Milyen látvány nyíl a völgyben
Ilyen kísérteti éjen!

Mephistopheles. Azt látom, amit az ablak
Zord északon mutatott:
Itt is ocsmány rémek vannak,
Itthon vagyok, mint amott.

Homunculus. Nézd! előlünk lejt el éppen
Egy nagyléptü hosszú lény.

Mephistopheles. Látott minket már a légben
S búsnak látszik a szegény.

Homunculus. Ő hadd menjen! te azonba'
Lovagunkat földre tedd.
Ide vágyott, Regehonba,
Nyerjen itt új életet.

Faust *(a földet érintve).*
És hol van Ő? -

Homunculus. Azt nem tudhatjuk,
De tán itt megtudakolhatjuk.
Napkölt' előtt még járj te kört
És lángról lángra őt nyomozzad:
Ki az Anyákhoz is betört,
Nem érhet az már semmi rosszat.

Mephistopheles. Magamnak is van szavam itt;
De én se' tudnék bölcsebb valamit:
Egyenkint menjünk e tüzesbe,
Más-más kalandot elváltan keresve.
S hogy megtaláljuk egymást rögtön,
Ha kell, a fényed zendítsd meg te pöttön.

Homunculus. Ha kell, az villámolva harsan.

(Az üveg harsogó hangot ád és hatalmasan világít.)

S most rajta, új csodákra gyorsan!

Faust *(egyedül).*
Hogy, hol van Ő? - Most nem kérdelem tovább...
Ha melyen Ő járt, nem e föld,
Ha szembe véle nem e víz ömölt,
Úgy ez a lég rezgés az Ő szavát.
Itt, mily csoda, itt ez a föld: görög!
Már lábam annak érzés e rögtön,
Belém, alvóba, szellem szála tűzként,
S így állok itt már lelki Anteüszként.
Mi legcsodásb, mind itt lelem meg egyben,
Kutatva gonddal e láng-tömkelegben. *(Eltávozik.)*

A FELSŐ PENEIOSNÁL.

Mephistopheles (*körülzimatolva*).

Hogy e tüzeeskék körzetébe lépek,
Megütközöm bármerre is tekintek,
Csupa csupaszság, alig látok inget:
Orcátlan sphinx- és szemtelen griff-népek;
És még mi minden fürtös, szárnyas szerzet.
Mik elől, hátul szemembe tükröznek...
Szívünk bár kedvel illetlent, alantit,
Túlelevennek nézem azt, mi antik.
Meg is kívánná a modern kényesség,
Hogy mindez korszerűen átfestessék.
Undok faj ez! De ne boszantson, - végül,
Köszöntöm illik őket új vendégül...
Üdv nektek, szép nők s nektek is, bölcs vének!

Griff (*recsegő hangon*).

Nem vének! lények! - Senkisésem örül,
Ha vének mondják. A rokon szavak
Gyökükbe' mindig összehangzanak:
Vén, vendely, vény, vagy viny, vány, vinnyog, ványad -
Mind egy gyöke az etymológiának,
Lehangol minket.

Mephistopheles. Még hadd jegyzem én meg:
Hogy markolást ért *Griff* alatt a német.

Griff (*folyton úgy, mint fent*).

Természetes! Az rokon fogalom,
Gáncsolt, de dícsért még több oldalon;
Markolj leányt, koronát, aranyat,
Nagy markuhoz Fortuna hű marad.

Hangyák (*óriási fajtájúak*).

Aranyról szóltok, gyűjténk abból bőven,
Szép rendbe raktuk szirtek üregében
S az Arimaspus nép azt elvivé
S amott kacag, hogy máig is övé.

Griff. Majd vallomásra birjuk őket erről.

Arimaspusok. Nincs ünnep-éjen vallatás,
S rejtőhely akad holnapra más,
Ma sem teszünk le a sikerről.

Mephistopheles (*a Sphinxek közt üldögélve*).

A megszokása mily könnyű e helynek,
Mert mindent jól megérték itt.

Sphinx. A hangjaink szellem-lehellet,

Te aztán testet adsz nekik.
De mondd új ismerősül nevedet meg.

Mephistopheles. Engem nagyon sok néven emlegetnek;

Nincs angol itt? Mert útas népek ők;
A vízesések, harcmezők, rom-váarak,
Antik homályok csudájára járnak;
Lelnének itt is méltán nézhetőt.
Egy színművükben, sok-sok év előtt,
El így neveztek: *old Iniquity*.

Sphinx. S miért?

Mephistopheles. Magam se' tudtam soha ki.

Sphinx. No jó! De tudsz-e kicsit a csillagokhoz?

Megmondanád-e, ez az óra mit hoz?

Mephistopheles (*felfelé nézve*).

Sok csillag, fényes hold, mely fogyni kezd fenn;
E nyájas helyre én bizón menekszem,
S a te oroszlánbőrödnél melegszen.
Fel nem törekszem, könnyen érne kár ott;
Mondj egy talányt, vagy legalább charade-ot.

Sphinx. Csak szólj magadról, az lesz ám talány.

Kisértsd meg azt, hogy lényedet felosszad:
„Szükséges jó embernek, mint a rossznak;
Egyiknek plasztron aszkétás vivásra,
Másiknak örült csínyben cinkostársa
S így is, úgy is csak Zeusz mulattatása.”

Első griff (*recsegő hangon*). Mit akar ez?

Második griff (*még recsegőbben*). Nem kedvelem.

Mindketten. Nincs a helyén e csúfság ily helyen!

Mephistopheles (*brutálisan*).

A vendég körmét tán kevésre tartod
És túlbecsülöd a te éles karmod'?
Nohát, próbáld meg!

Sphinx (*szeliden*). Nyugalomra intlek,

Ugyis magad fogsz még itthagyni minket;
Neked csak otthon van a jó világod,
De úgy hiszem, hogy itt azt nem találod.

Mephistopheles.

Kivánatos vagy, míg felülről nézlek,
De borzaszt bestiális alsó részed.

Sphinx. Te álnok, ezt utóbb majd szánod-bánod,

Mert talpacsunk mind egyig ép;
És a te géمبرült lólábad
Közénk nem illik semmikép.

(*Szirének fenn präludiumba kezdenek.*)

Mephistopheles. Mily madarak ülik a nyárfát.

Mely itt a vízparton rezeg?

Sphinx. Vigyázz! nagy ősök is megjárták,
Ha dalra kezdtek rá ezek.

Szirének. Ah, miért is kell tinéktek
Rút csodákon kapni nálunk!
Hallga, mi csapatba' járunk,
S amit zengünk, bájos ének,
Illő hangja a sziréneknek.

Sphinxek (*gúnyolva a sziréneket, ugyanazon dallammal*).
Hessegessétek le őket,
Kik a lombban elrejtöztek
S héja-karmaikat dugják ott;
Rontva csapnak majd le rátok,
Hogyha csábdaluk hatott.

Szirének. Gyűlölet s irigység félre!
Keljünk a legtisztább élvre,
Mit az ég csak adhatott!
Vízen, földön hallva minket,
Viszonozza víg tekintet
A köszöntő hangzatot.

Mephistopheles. Ezek csinos uj szerzemények,
Mikben a húrok és az ének
Zöngéiből lesz egy szövet.
De én unom a csengést-bongást,
Mely bár bizserg fülemben' folyvást,
Nem éri el a szívemet.

Sphinx. Szívről ne szólj te! az nem illő,
Egy bőrből készült satnya tömlő
Arcodhoz illőebb lehet.

Faust (*odalépve*). Csodálatos, mily tetsző látomások!
Még a visszásban is nagy, érdekes vonások.
Mint kedvez itt a sors, már sejthetem;
Hová ragad komoly tekintetem?

(*A sphinxekre vonatkoztatva.*)

Ezek előtt egykor Ödipusz állta;

(*A szirénekre vonatkoztatva.*)

Ulysses ilyekért gúzst köttetett magára;

(*A hangyákra vonatkoztatva.*)

A legnagyobb kincs begyűjtői ők;

(*A griffekre vonatkoztatva.*)

S ezek a hű, hibátlan őrizők.
Üdítve kap uj szellem-érezés meg,
Nagy alakok és nagy emlékezések.

Mephistopheles. Máskor pokolba üznéd ezeket,
De most nekik a szíved örvend;
Kit utja szeretőjéhez vezet
Jó szót ad az akármilyen szörnynek.

Faust (*a sphinxekhez*). Van-e olyan, ti női képzetek,
Ki látta még Helénát, köztetek?

Sphinxek. Mi már nem értük az ő idejét meg,
Hisz minket Hercules rég semmivé tett.
De Chiron, az felelne néked;
E szellem-éjben rugtat ő körül,
Ha szóra bírod, minden kiderül.

Szirének. Üres kézzel te se távozz!...
Hogy Ulysses itt volt vélünk,
Nem ugrott meg csúfra tőlünk.
Sokat mesélhetne ám az.
Véled is bizalmaskodnánk,
Ha eljönnél te is hozzánk,
Ott lakunk, hol zöld a tenger...

Sphinxek. Vigyázz, csálnak, nemes ember.
Mint Ulysses a kötelék,
Kössön le jó tanácsunk téged;
Ha majd a nagy Chiront megkérded,
Bevál amit mondék elébb. (*Faust elmegy.*)

Mephistopheles (*kelletlenül*).
Mi károg ott, mi szárnyal ott?
Oly sebten, alig láthatod,
Egymás után, mily állatok! -
Ez a vadászt kifáraszthatja.

Sphinx. Viharzók, mint a téli szél ők,
Alcides nyilait se félők:
A Stymphalidák gyors csapatja
Köszöntve károg s kiabál;
Együtt a sascsőr s libaláb.
Körünkbe vágynak s egyre hajtják,
Hogy ők mi vélünk rokon fajták.

Mephistopheles (*némi ijedtséggel*).
Már sziszegést is hallok itt.

Sphinx. E sziszegők, - de meg ne rémülj! -
A lernai kígyó fői, teste nélkül,
Kik azt hiszik, hogy így is valakik. -
De mondd, nyugalmadat mi lelte?
Ily furcsán mért viselkedel te?
Hová sietnél? Rajta hát!
Látom, a lány-had odaát
Nyakforgatásra kész. Menj, ha akarsz!
Ott bókjaidra vár sok bájos arc!
A Lámiák ők, gyönyörre készek,

Mosolygók, szemtelen merészek,
Igy tetszenek a satyr-népnek;
Bakláb közójük bátran léphet.

Mephistopheles.

S ti itt maradtok? hogy rátok találjak.

Sphinxek. Igen! S vigyen most lenge körbe vágyad.

Egyiptom óta rég szokott sorunk,
Hogy mi az évezrekbe trónolunk.
S csak helyzetünket tiszteljétek,
Nap- s hold-napot mi úgy szabunk ki néktek.

Pyramis tövében ülünk,
S bár ítélet napja kel,
Árvíz, béke, harc, körülünk -
Arcunk nem huzódik el.

AZ ALSÓ PENEIOSNÁL.

(*Peneios körülvéve vizektől és nympháktól.*)

Peneios. Zsongjatok, ti lenge sások!

Nádas, hallasd suttogásod,
Gyenge fűzfán sóhaj keljen,
Rezgő nyárfa cseveteljen,
Ha már álmom megszakadt!
Elüzek rém-rebbenések,
Titokzatos földrengések
Hömpölygő nyugalمامat.

Faust (*a folyóhoz lépve*).

Ha jól hallom, azt kell hinnem,
Hogy a lombok mögül, innen
A folyamból, a fülemben
Emberi szó hangja zenge.
Minttha csacska víz beszélne
S szellő-tréfa játszna véle.

Nymphák (*Fausthoz*). Itt hűvösre dőlnöd

A legjobb is volna,
A tested üdülne
S a lelked nyugalma,
Mely elkerült mindig,
Ma itt lepne meg;
Mi csobogunk, csergünk,
Mi dallunk neked.

Faust. Ébren vagyok! Óh engedjétek

Hogy hassanak e csuda képek,
Miket szemem vetít elém.
Mily bűvös-bájos érzések!
Álmok? Talán emlékezések?
Már egyszer üdvük' sejthetém.
Árnyán a sűrű, ringó lombnak
Hűvös vizek, üdén osonnak,
Nem zúgva, - csörgve szeliden;
Száz forrás egyesült kristálya
A ragyogó fürdőt kínálja
Egy tónak lanka medriben.
Ép ifju női testek ottan,
Kettőzve tükröző habokban -
A szem ilyet rajongva lát!
Társas vidám vízi cicázás,
Merész uszás és gyáva gázlás,
Végül sikongó hab-csaták.
Be kellene, hogy ezzel érjem,
Hisz' a szemem úszik a kéjben,
De többre vágy még a szívem.
Kutatva csügg a pillantásom

A dús lomb szőtte zöld paláston,
Az nagy királynőm' rejti benn.
Mily csudás! Im, hattyuk jönnek
Rejtekből az öbölnek,
Nagy fenséggel ringanak
Csendes, gyöngéd egyvelegbe',
Bár kevélyen s tetszelegve,
Ingat főt és csórt a nyak...
Ám ugy nézem, egyik ottan
Feltünő, mily elbizottan
Vág a többiek elé;
Tolla-duzzadón vonulván,
Mint hullámtól hajtott hullám,
Siklik a szent hely felé...
A többi ring előre, vissza,
Nyugodtak, tolluk síma, tiszta,
Majd pompás harcba csapnak át,
Hogy a riasztott gyáva nő-nép
Szolgálatával ne törődjék,
Mindenki mentse csak magát.

Nymphák. Lányok, tegyük a fület
A folyónak zöld partjára.
Döng a hang, más nem lehet,
Paripának a patája.
Bárha tudnám, hogy ki jár
Épp ez éjt mint gyorsfutár.

Faust. Érzem a föld dobogását,
Vágtató ló robogását
Szemem figyelj!
Tán már is itt a jel,
S jó sorsom irva benne?
Óh mily szép csoda lenne!
Im, egy lovas üget felém,
Látszik, hogy szíve is helyén.
Hátas lova hónál fehérebb...
Nem tévedek, tudom ki a
Philyra hírneves fia! -
Állj, Chiron, állj meg! Én egy szóra kérlek...

Chiron. Mi az? Mi kell?

Faust. Lassítsd a léptedet!

Chiron. Nem nyugszom.

Faust. Vigy magaddal, ha lehet.

Chiron.
Kaj fel! De most már hadd kérdezzem én meg:
Hová megyünk? - Te itt a parton állsz,
Én a folyón is átvihetlek téged.

Faust (*felülve*). Vigy át. Örökké hálásnak találsz...

A nagy tanítómester, akinek
A hírt sok hős neveltje szerzi meg
A nemes Argonauták szép körébül
És mind, kin a költő világa épül.

Chiron. Csak hagyjuk ezt, Mentor gyanánt
Becsületet még bölcs Pallas se' valla.
Utóbb tetszés szerint vehet kiki irányt,
Mintha nem is nevelték volna.

Faust. Az orvost, aki mélyen ért
Minden javas füvet, gyökért,
Gyógyul a kór s a seb, ha megjelen,
Testben-lélekben, ím, őt ölelem!

Chiron. Tanácsot, írt biz' adtam ám,
Ha vérezett a harcok bátra;
De végre is e tudomány
Átment papokra s vén banyákra.

Faust. Igazi nagyság vagy te, ki
Dícséretét nem tűrheti
S kitérőn adja a szerényet,
Hogy annyit mint ő más is érhet.

Chiron. Ugy látszik, jó hizelgő lennél,
Kedvelt a népnél s fejedelemnél.

Faust. Azt mégis csak bevallod itt:
Láttad korodnak legnagyobbjait;
Nemes példáknak jártad nyomdokát,
Félistenek nagy éltét folytatád,
De mégis, ama hősiek időknek
Dicsői közt, kit vélsz te legdicsőbbnek?

Chiron. Az Argonauták fényhadában
Derék volt minden egyes egymagában,
S az egyik lelkes adománya
Pótlá, ami a másiknak hiánya.
A Dioskurok mindig győztek ott,
Hol fiatalság és szépség hatott.
Ha elszánt gyors cselekvés volt helyes,
Két Boreas-fi ebben volt jeles.
Megmentelt, bölcs, szilárd, beszéde gyér,
Kedvelt a nőknél, - ez Jason vezér.
És Orpheus gyöngéd, mindig halk merengő.
De nagy hatalmú lantja győzve zengő.
Éles szemű Lynceus, s ha nap, ha éj,
A szent hajót nem rontja szirt, se' mély.
Vészben sikert csak oly együttes érhet,
Hol minden egyest buzdít közdicséret.

Faust. És Herculesről nem szólsz mégsem?

Chiron. Óh jaj! ne keltsd föl epedésem' ...
Phöbust sohasem ismerém,
Sem Arest, Hermest, sem még számost -
S egyszerre ő toppant elém,
Kit istenít már a világ most.
Mint született királyt csodálták
Már ifjui díszében őt,
S szófogadón szolgálta bátyját
S hódolt nem egy szép nő előtt.
Nem szül Gaea több ilyet, s Hebe
Nem üdvözít; - a hős-dalok,
És annyi kőbe vésett képe
Hozzája mind méltatlanok.

Faust. Hány szobrász hányszor megkíséрти,
De fel nem éri e magost.
Igen, ő volt a legszebb férfi,
A legszebb nőről szólj te most!

Chiron. Mit!... Női szépség van temérdek.
Gyakran hideg, unott, meredt;
De én csak oly szép nőt dicsérek,
Kiből dús életbáj ered.
A szépség boldog önmagában,
De hódít, kiben élő báj van,
Mint Helena, s őt én vivém.

Faust. Te vitted?

Chiron. Én, hátamra vettem.

Faust. Nem bódulok-e máris én?
Mily boldog egy ülés ez itten!

Chiron. Épp úgy markolta ő hajam'
Ahogy te most.

Faust. Óh, oda van
Szívem egészen! Mondd, miképp?...
Hisz' ő az egyetlen szerelmem!
Ah merre és honnan vivéd?

Chiron. Könnyű lesz erre megfelelnem.
Dioskur bátyjai, éppen az' időtt
Rablók kezéből mentették ki őt.
De a kudarchoz nem szokott sereg
Hamar az elfutók után eredt.
Ezek rohantak, - ámde: ne tovább!
Ott az eleüsisi lép.
Gázolt a két legény, a lányt én vittem, úszva;
Sörényem azon nedvesen,
Simogató ő kedvesen,
Hálája büszke, szép okos-szerény,
Mily ifju báj! és mint örült a vén!

Faust. Tíz éves volt csak!...

Chiron. Philologusoknak
Tana csak ez, de ők csalódní szoktak.
A mythologia mesés nőivel
Költők joga tetszően bánni el.
Nincs nagykoruk, nem vénhedők,
Mindég ígézön szépek ők,
Zsengén bukók, későn is csábosak;
Költő a korra sosem ád sokat.

Faust. Ne kösse őt se rendje az időknek!
Achilles is csak Phaerán lelte őt meg,
Időn kívül. Mily ritka üdv lehet
Sors ellen vívni ki szerelmedet!
S a létbe vissza vágy-tüzezzel én
Azt az egyetlen mért ne küzdeném?
Azt az örök lényt, ki isteni fényben
Szép nagyszerűn és bájos gyöngéden?
Te hajdan láttad, én ma láttam épp:
Szépsége bájos, bájolása szép.
Utána hajt a lelkem és a vérem,
Nem élek én, ha én őt el nem érem!

Chiron. Mint ember csak rajongsz te, jövevény!
De szellemek közt: nincs eszed helyén.
Szerencse, hogy pár percre éppen,
Ma is, mint rég szokásom minden évben,
Én Mantóhoz fogok betérni,
Ki apját Aesculápot esdve kéri,
Hogy az, saját jó híre védelmére,
Fényt vessen a sok orvosi elmére
S szűnjék meg a sok gyilkolás elvégre.
Ő a legkedvesebb Sibylla-fajta,
Szelíd, jótékony, semmi torz sincs rajta.
Jó lenne kissé ott időznöd nála,
Biztos javas-szert neked ő találnia.

Faust. Nem gyógyulás kell, érzésem hatalmas;
Ne legyek én is, mint más, olyan aljas.

Chiron. Ne mulassz üdvös forrásból meríteni!
Be gyorsan! Helybe érünk itt mi.

Faust. Mondd! Vízen át, e rémes éjjelen
Mely földi tájra szálltál én velem?

Chiron. Itt római s görög kelt viadalra;
Peneios jobbra van, Olympus balra.
Egy nagy birodalom homokba vész;
Fut a király, győz a polgár vitéz.
Nézz fel! Közel, a holdfényben amott,
Már láthatod az örök templomot.

Manto (*benn, álmodozva*). Paták dübörgnek
Kövein a szent küszöbnek,
Héroszok lépnek be itt.

Chiron. Igaz!
Hanem te nyisd ki szemeid.

Manto (*felébredve*).
Üdv! lám, te betérsz hozzám ma is.

Chiron. Hisz' áll még templom-házad is!

Manto. S mindig csapongsz még fáradatlan?

Chiron. Hisz' még te is e béke-lakban
Élsz csendbe', míg csapongok én.

Manto. Időm csapong és pangok én.
S ki ez?

Chiron. E hirhedt éj szele
Sodra el és itt lökte le.
Egy Helenáért bomló elme;
Helena: vágya és szerelme,
S nem tudja, rá hol s merre lelne.
Te tudsz aszklépi szereket.

Manto. Lehetetlenre vágyót szeretek.

(Chiron már messze van.)

Jer, vakmerő s örülj! Elérhetsz
Im, e sötét uton Persephonéhez.
Olympus alja mély, üres,
Ő ott a tiltott hírre les.
Orpheust is egykor épp itt loptam át.
Járj több sikerrel! Rajta hát!

(Lemennek a mélybe.)

A FELSŐ PENEIOSNÁL, MINT ELŐBB

Szirének. A Peneios vízibe
Vígan vessük mi magunkat!
Zengve-zengjük a dalunkat
S enyhül a bús nép szive.
Nincs boldogság víz hiján!
Ha kiszállunk, fényt ragyogva,
Az aegéi sós habokra,
Szívünk szebbet nem kíván.

(Földrengés.)

Szirének. Torlik a hab visszaverten,
Nem folyik le a mederben;
Szorul a víz, reng a part,
Fövenyéből füst kavarg.
El! El innen! El tovább!
Ki szeretne ily csodát.

El! Ti nemes víg vendégek,
Ülni vízi ünnepséget,
Hol a habgyöngy csupa csillám
S partot nyalva rezg a hullám;
Luna fénye kétszerezve,
Ránk szent harmata permetez le.
Ott a szabad élet édes,
Itt földrengés szörnyüség.
Aki okos, jöjjön el!
Borzadalmas itt e hely.

Seismos (*a mélyben morogva és dobogva.*)
No még egyszer, emelgessük,
Erős vállunk' neki vessük!
Hogy a felszint elérhessük,
Hadd legyen ott rémület.

Sphinxek. Ez a rengés mily riasztó,
E viharzás mily borzasztó!
Milyen lengés, milyen ingás,
Milyen ide-oda ringás!
Ezt már túrni sem lehet.
S mégse hagyjuk el helyünket,
Még ha pokol ront is minket.

Im, fel egy halom vetődik
Csudamódon. Ő van, ő itt,
Az az ős-vén, ki az árra,
Egy vajúdó nő javára,
Tengermélyből kiveté
Szirtes Delos szigetét.
Erősködve, tolvá, törve,
Áll mint Atlasz, háta görbe,

Feszül karja, így emelget
Talajt, földet, gyöpös telket,
Kemény murvát, fövenyt lágyat,
Agyag partot, folyamágyat.
A völgy csendes szőnyegét így
Mozdulási jól megtépik.
Örök erő óriása,
Fáradhatlan szobor-bástya,
Roppant kő-súlyt hord a vállán,
De még mellig földben áll ám;
Már ő feljebb nem is törhet,
Sphinxek ülik itt a földet.

Seismos. Mindez csupán a magam dolga,

S megérte végre, aki lát:
Hisz' hogyha én nem ráztam s löktem volna,
Mint volna ily szép a világ? -
E hegyek is, ez égbe nőttek,
Miket kék aether leng körül,
Nem én halmoztam-é fel őket
Festői pompás gyönyörűl?
Hogy az ős kezdet kezdetében,
Az Éj s a Chaos előtt erősködém
És a Titánok társaképpen
Lapdáztam a Pelion s Ossa hegygel én,
Ragadt a hév, az ifjui pajkosság
S végül, mi szertelenkedők,
A Parnassusra, akár egypár sapkát
A két hegyet hetykén reá tevők...
Nos, ide aztán Apollo járt
Üdülni Múzsák kellemén.
Még dörgedelmes Jupitert s a trónját
Ugyancsak megemeltem én.
Ma is, irtóztatón törekve,
Török a mélyből én fel itt,
S harsogva hívom új életre
A földnek nyájas népeit.

Sphinx. Elismernők ősi bércül

Ezt, mely itt a szem elé gyül,
Ha nem látnók hogyan készül,
Mint furódik fel a mélyből.
Fenn erdő terjedez már, dús a lomb,
Míg ott alább még szirtre szirt tolong;
Egy sphinx se' fogja nagyra venni:
Szent helyzetünkben nem zavar ki semmi.

Griffek. Arany bőven, arany véknyan,

Csillog minden hasadékban.
Az ily kincset, ti hangyák, ott
Kárba veszni ne hagyjátok!

Hangyák kara. Mit óriási kar

Emelt idáig,
Gyűjtse fel csakhamar,
Sok fürge láb itt!
Csak be s ki ügyesen!
Vannak ott rések.
Nincs egy morzsányi sem
Mely nem értékes.
Hol csak egy csepp arany
Lehet eldugva,
Bujjatok bé hamar
Akármi zúgba.
Csak sűrödj hangyahad,
Kiki buzduljon;
Ide az aranyat!
Köve pusztuljon.

Griffek. Arany! Arany! Egész halom!

Lenyomja azt a griff-karom.
Megőriz jobban mint retesz,
Akármi roppant kincset ez.

Pygmäusok. Helyünk itt van, de mint lettünk,

Azt mi nem tudjuk magunk;
Ne kérdjétek honnan jöttünk,
Mert egyszer' csak itt vagyunk!
Az élet víg melegágya
Minden földi tartomány;
Rést ha látsz a szirtbe vájva,
Ott már törpe is van ám.
Férfi és nő ernyedetlen,
Dolgos minden törpe pár;
Nem tudom az édenkertben
Szintén ilyen volt-e már.
Létünk mind e legjobb rendjét
Áldott csillag hozta ránk;
Minden világtájon egyképp
Szívesen szül földanyánk.

Daktylusok. Ha már egy éjjelen

A kis nép megterem,
Utóbb még kisebbek kelnek,
Társakra ők is lelnek.

Vénebb Pygmäusok. Tetre kell kelni,

Teret kell nyerni!
Ha gyorsan lesztek,
Erősök lesztek!
Béke időbe'
Vasat a hóbe, -
Vértet kopácsolj!
Fegyvert kovácsolj!

Hangyák, ti készek
Bujni a bércet,
Gyűjtsetek ércet!
S ti Daktyluskák,
Kicsi nem lusták,
Fáért előre,
Ki az erdőre!
Fából égetni
Tudtok szenet ti,
Izzék az hőre.

Generalissimus. Most ijász fajzat,
A nyilat ajzzad!
Réten a tócsa
Körül a kócsag,
Ezrével fészkelő,
Dölyfösül nézdelő -
Lőjjük le mind!
Tollaik csokra
Ék a sisakra,
Ott szépen ing.

Hangyák és Daktylusok. Ki ment meg minket!
Vasunkból vernek
Ezek bilincset.
Ma még nem nyerhet
Fajtánk ha lázad,
Jobb az alázat.

Ibykus darvai. Rémes halálkiáltások!
Rettentő szárnycsapkodások!
Sóhajt, hörgést, bús kinost,
Hallunk ide fel mi most!
Ott fekszenek mind megölve,
Piros vérük csorg a földre.
Gaz becsvágyból elrabolták
Kócsagoknak ékes tollát.
Sisakdísze már azoknak,
Pohos-csámpás giz-gazoknak.
De bajtársak, sorban szállók,
Tengeren is áttalálók,
Fel boszúra! hisz a holtak
Vélünk atyafiak voltak.
Erőnk s vérünk fogy, - se baj,
Örök ellenség e faj!

(Károgva szélednek el a levegőben.)

Mephistopheles *(a lapályon).*
Északi rémhad nem áll nekem ellen,
De itt zavar a sok idegen szellem.
Kényelmes otthon a boszorka hegy;
Azon az ember tudja, hova megy.

Ott *Ilse* asszony őrt ül a *kövén*,
Henrik az *ormán* éber egy legény,
Élend falvára *Schnarcher* fintorog -
És mindez évezrekre szánt dolog.
De itt ki tudja, míg áll, vagy halad,
Mit hány a föld fel lábai alatt?..
A síma völgyben vidoran megyek
S a mély mögöttem fellök egy hegyet.
Alig hegy s így nevezni kár azt,
De sphinxeimtől mégis csak elválaszt,
Elég nagy erre; - itt még el nem alva,
Több láng a völgybe új kalandra csalna...
Elöttem lengve táncol, ténfereg
S kápráztat, csábít egy ledér sereg.
Csak rajta loppal, nyalakodni készen,
Akárhol is, lehessen ebbe' részem.

Lámiák (*Mephistophelest maguk után vonva*).

Siessünk! Nossza!
Tovább s tovább most!
Itt-ott megállva,
Vigan pletykálva.
Oly mulatságos
Ezt a vén rosszat
Elcsalni messze;
Merev lábszára
Nagy fájdalmára
Jön ő bicegve,
Diceg-döcögve;
Vén tagjait,
Nyomunk' nem vesztve,
Vonszolja itt.

Mephistopheles (*megállva*).

Átkos dolog! A férfi bangó!
Már Ádám óta megcsalt Jankó!
Vén lesz kiki, bölcs lesz-e mind?
Bomlott sokat, bomol megint!

Tudjuk, hogy mit sem ér e női nép;
A test befűzve, kendőzött a kép.
Nincs semmiféle egészséges magjuk,
Akárhol fogjuk, lottyadt minden tagjuk.
Látod, tudod, tapintod végre,
És mégis táncolsz e lotyók füttyére.

Lámiák (*megállapodva*).

Megálljunk! töpreng, áll, figyel,
Elébe! többé ne eresszük el.

Mephistopheles (*elindulva*).

Csak rajta! míg a kétség balga
Nyügével téged nem körít;

Hisz', ha boszorka-nép se' volna,
Ki ördög lenne ördög itt!

Lámiák (*igen bájosan*).

Környékezzük e hőst, lányok!
Bizonyos, hogy egyikünkért
Könnyen vet a szíve lángot.

Mephistopheles. Ugy látszik a félhomályban,
Bennetek csín s női báj van,
Ilyeneket dehogy bántok.

Empusa (*betolakodva*).

Engemet sem! akkor végy be
A magad kíséretébe.

Lámiák. Felesleges e körbe ez,
Akármi tréfát tönkre tesz.

Empusa (*Mephistopheleshez*).

Köszönt hugocskád, hú Empusa,
Őt számárlába hozzád húzza;
Lólábu csak féllábra vagy,
Te mégis mint jó báty fogadj!

Mephistopheles. Itt csupa ismeretlent vártam,
És jaj, e vérrokont találtam.
Vén könyv a föld, ha jól belé látsz:
Atyafi minden, Harz és Hellász.

Empusa. Az elszánt gyors tett ős szokásom,
Temérdek az átváltozásom,
De most, hogy megtiszteljelek,
Feltettem a számárfejet.

Mephistopheles. Már vettem észre, hogy e fajták
A rokonságot nagyra tartják;
A többi félét még csak hagynám,
De a számárfőt letagadnám.

Lámiák. Csúfságos csúf; jobb hagyni ezt,
Mert szépet, kedvest elijeszt.
Ha szép és kedves jut nekünk,
Ő megjelen, s az messze tünt!

Mephistopheles. E gyöngéd fínom nénikékben
Szintén gyanakszom némiképpen;
Rózsás színük mögött is rejtett
Metamorfózisokat sejtek.

Lámiák. Kisérts meg! Itt vagyunk szép számmal;
No! kezd már! de ne immel-ámmal;
Játsszék, kinek szerencse kell.
Gyönyört sopánkodástól vársz-e?
Nyomoruságos nővadász te,
Nagyzolva mit kevélykedel! -

De mégis, ím, körünkbe lép be;
Álarcainkat most letéve,
Valónkat fedjük végre fel.

Mephistopheles. Ez itt a legszebb, ez enyém lesz...

(Átöleli.)

Óh jaj! Hisz vézna seprünyél ez!

(Egy másikhoz kap.)

És ez?... Förtelmes látomány!

Lámiák. Te méltó jobbra vagy talán?

Mephistopheles. E kicsikével is beérem...

Lacerta ellebeg serényen!
S kígyóhajú ez a gonosz.
Jobb lesz e hosszú tán amottan...
Thyrsus-karó mit megragadtam
S feje egy pinea-doboz.
No hát mi lesz?... Itt egy kövér még,
Ezzel talán a célhoz érnék.
Utolsó próba ez ma itt!
Jó zsíros, hájas-bájos teste,
Keleten ő sok pénzt keresne...
S a pöffeteg szétduzzanik!

Lámiák. Most szerteszet sötéten lengjünk!

És villámgyorsan megkerengjük
A benyomult boszorkafit!
Mint ingó röptü szörnyü rémek,
Halk szárnyalásu denevérek! -
Kis bűnhödés ez annak itt.

Mephistopheles *(rázva magát).*

Ugy látszik sokkal bölcsebb mégse' lettem,
Van abszurd északon s van itten;
Itt s ott gaz rémhad táboroz,
Költők s a nép izlése rossz.
Itt s bárhol, ily alakoskodás
Érzéki tánc csak, semmi más.
Bájt álorcák alatt keresvén,
Mást nem lelék, mint borzalmas csodát...
Hiszen csalódnám örömet én,
Csak tartana a csáb tovább.

(A szirtek között eltévedve.)

Most hol vagyok? És merre még!
Ösvény helyett kötörmelék.
Simán juték fel én idáig
S most görgeteg, mely utban áll itt.
Hiába kúszom e kopáron,
A sphinxeim' én hol találom?

Ilyen bolondot sem hívék,
Egy éjen lett e hegyvidék!
Boszorka néptől új csoda:
Hegyük velük jön bárhova.

Oreas (*egy ősi szikláról*). Fel itt! Ez a hegy ősi még,
Alakja épp az, ami rég.
A meredélyben, melyre érsz itt,
Becsüld a Pindus végső bércit!
Így álltam épp, hogy a bukott
Pompejus rajtam át futott.
E szeszély-túrta domb emitt,
Egy kakasszóra eltűnik.
Nem egyszer láttam, támad ily mese
S megint hamar nincs híre se'.

Mephistopheles. Néked, nemes bérc, tisztelet!
Tölgylombbal díszesült fejed;
A legtündőklőbb holdvilág,
Erdőd' az sem rezgi át. -
Ám ott a cserjéknél szerény
Világgal ég egy kicsi fény.
Mily rendbe' megy ez a dolog!
Homunculus, ott ő lobog!
No kis legényke, honnan s merre?

Homunculus. Libegve járok helyről helyre
S szeretnék létre kelni komolyan,
Üvegburámból hirtelen kirontva;
De, amit látok nem olyan,
Hogy beljebb mernék e vadonba.
Neked megvallhatom azonba':
Nyomára jöttem két bölcsésznek itt,
„Természet!” egyre csak ezt hirdetik.
Az ilyektől elválni vétek,
Ismerniök kell nekik a földi létet
S biztos leszek így végül abban:
Hová forduljak a legokosabban.

Mephistopheles. Ezt a magad terhére tedd,
Mert ahol kisértetek járnak,
A bölcsésznek is kaput tárnak.
S az, hogy tudását és kegyét bámuljad,
Csinál tucatszám bölcsészt ujat.
Nem jó eszed meg, míg nem tévedett,
Ha létre vágysz, magad terhére tedd!

Homunculus. De jó tanácsot kár ha megvetünk.

Mephistopheles.
Eredj hát! S lássuk, mit hoz az nekünk.

(*Elválnak.*)

Anaxagoras (*Thaleshez*).

Mégsem hajol meg makacs elméd;
Neked tovább is új bizonyosság kell még?

Thales. Hajol a hullám bármi szél előtt,
De a merev szirt csak riasztja őt.

Anaxagoras.

Szirtté a szirt csak tűz-gőzök hevén lett.

Thales. A nedvességből kelt ki minden élet.

Homunculus (*kettejük között*).

Hadd járjak én is veletek,
Tán én is létre kelhetek!

Anaxagoras. Óh Thales, volt-e már *egy* éj elég,
Hogy sár teremjen ily hegyet eléd?

Thales. A természetnek élő folyamatját
Nap, éj, vagy órák sohasem izgatják.
Az képez, illeszt minden alakot
S még nagyban is kerül erőszakot.

Anaxagoras. Ez mégis az! Plutó tüze a rémes,
Aeoli robbanó gőz, szörnyüség,
Itt a lapály ős kérgét az töré át
S az új hegy rögtön, szükségkép eléállt.

Thales. Ugyan, mindebből mi a fejlemény?
Nos, itt a hegy és jól is áll helyén.
Időpazarlás ennek vitatása,
Meg a türelmes nép bolondítása.

Anaxagoras. A Myrmidon zaj nyüzsg a bércen,
Szirt-réseket megszállni készen;
Látsz Pygmaeust, hangyát, hőköm-népet
S más fajta szorgos kis törpéket.

(*Homunculus*hoz.)

Nem törtél nagyra sose', te
Elzártan élő remete.
Légy mégis, ha van kedved rája,
E kis nép koronás királya.

Homunculus. De mit szól hozzá Thalesem?

Thales.

Ne tedd meg;

Mit kicsik tesznek, kicsi tettek:
Nagyokkal nagy lesz a kicsi.
Nézd! - ott darú-felhő sötétlik,
S mint retteg a felizgult nép itt;
Te is remegnél mint király.
Az éles csőrök, horgas lábak,
Leccsapva a kicsikre vágnak,
A balsors kezd cikázni már.
Bűn volt a kócsagoknak veszte.

A béke berkeit ez kikezdte.
A gyilkoló nyilak hullása
Serkenti ádáz boszulásra
A kócsagok rokonjait,
S mind Pygmaeus-vért szomjazik.
Nekik most mily oltalmat ad
Sisak, pajzs, lándzsa, kócsag tolla?
A hőköm s hangya búj' lapulva!
Inog, fut, elveszett a had.

Anaxagoras *(némi szünet után ünnepélyesen).*

A földalattikat dicsértem én fel,
De folyamodnom immár fölfelé kell...
Te örök Évülhetlen az egen,
Hármas alak három neven,
Népem bajában téged hivlak én,
Diana, Luna, Hekaté!
Te Kebeltágító, te Legmélységesebb,
Te Csendvilágító, Legbensőségesebb,
Hadd nyissa meg a mély bús torkait,
Varázs hiján is, ős-hatalmad itt! *(Szünet.)*
Máris meghallgatott?
Égbe kelt
Imám betelt
S a természetre már hatott?

Az istennői trónus mind nagyobb,
Körfénye mind idébb ragyog.
Szörnyed a szem e látományon!
Tűz pirlík át a vakhomályon...
Rém gömb megállj! Vagy vészbe dőlünk
S a föld s a tenger tönkre megy mivélünk!
Igy hát való, hogy a thessál' boszorkák,
Míg bünös csábdaluk dalolták,
Az útadról eltéritettek
S rontó erőd urai lettek?
A fénylapot most éj borítja.
Villámlík és repül a szikra!
Mily pattogás! Minő sustorgás!
Menydörgés, szörnyű szélvész forgás! -
A trón elé rogyón kiáltom:
Bocsánat! Mindezt én csináltam!

(Arccal a földre veti magát.)

Thales. Mi mindent vél ez látni s hallani!

Hogy történt volna valami,
Nekem fogalmam sincsen róla;
Ismerjük el: bizony bolond ez óra.
És Luna ring kényelmesen
Szokott helyén, mint rendesen.

Homunculus. De a Pygmaeus-bércre nézz!

Az síma volt, most csúcsa kész.
Nagy dördület s úgy vettem észre,
A holdból hullt e szirt a bércre
S nem kérdve senkit, tönkre vágott
Legott úgy ellent, mint barátot.
Mégis teremtő, nagy művészet,
Amely egyetlen éj alatt
Mélyet s magast munkára késztet
S elértem ily hegyfalat.

Thales. Nyugodj meg! Ez csak gondolat.

A fajzat vesszen, a sivár!
Beh jó, hogy nem lettél király.
Jer! ünnep áll a tengeren még,
Várt s kedves ott a csuda-vendég.

Mephistopheles (*a tulsó oldalon felfelé mászva*).

Meredek szirtlépcsőkön és az ódon
Tölgyfák gyökén kell feljebb vonszolódnom.
A gyanta-szag Harz hegyemen
Szurokszerű és én azt kedvelem,
No meg a ként... Itt, ezek a hellének
Szaga nyomát sem érzik effélének.
Ez az, mit én most kitudni kívánok:
Hogy szítnak ők pokolkinokra lángot?

Dryas. Honodban otthonos, okos lehetsz,

De máshol azzal sokra nem mehetsz.
Mit jár eszed honn, míg itt hódolásod'
Várják a méltó szent tölgyóriások!

Mephistopheles. Az elhagyotton jár az ész,

Éden a megszokott, ha odavész.
De mondd: mi ott az oduba'
Mely háromrétün félhomályba' gornyaszt?

Dryas. A Phorkiádák! Bátran menj oda

S szólítsd meg őket, ha nem borzaszt.

Mephistopheles. Miért ne! - Látom és csodálom őket!

Kevély vagyok bár, elismérem én,
Még ilyes nem került elém.
Az Alraunoknál rettentőbbek...
Ki fog még ezután akármi
Ős-aljas bűnt rútnak találni,
Ha e rém-hármast látta már?
Nálunk, küszöbjén a legszörnyebb
Pokol se tűr meg ily szörnyet.
A szépség földjén gyökeres,
Az antik ez, a hírneves...
Mozognak, a szimatjuk engem érez,
Sipítnak, - hármast vampyr-denevér ez.

Phorkyas. Testvérek, a szemet! - hadd kérdem én ki,
A templomunkhoz ki merészelt lépni.

Mephistopheles.

Nagyrabecsült! Hadd lépjek én közelbe
S legyek háromszor áldott, rátok lelve.
Jövök, igaz hogy ismeretlen módon,
De mint távol rokon, ha nem csalódom.
Sok ősi istent láttam már előbb,
Mélyet hajoltam Ops s Rhea előtt;
A Párkák s Chaos veletek testvérek,
S én tegnap - vagy minap beszéltem vélek;
De rám, ahogy ti, egyik sem hatott.
S most hallgatok, mert elragadtatok.

Phorkyádák. Ugy látszik, ez okos szellem lehet.

Mephistopheles. Csoda, hogy költő nem zeng titeket! -
S mondjátok! mint van, tudtok rá okot?
Hogy nem láttam sehol szép, méltó szobrotok'.
Holott az válna a véső dicsére,
S nem Juno, Pallas, Vénusz s más eféle.

Phorkyádák. Mély csend-magány s éj fedvén életünk',
Soha eszünkbe' sem volt ez nekünk!

Mephistopheles. Hogy is? hisz innen távol a világ,
Ti kit se' láttok s titeket ki lát!
Mennétek inkább lakni olyan helyre,
Hol a művészet trónol s pompa telje;
Hol napról-napra, mentől hamarabb
Vál hős szoborrá a márványdarab,
Hol -

Phorkyádák. Ezt ne folytasd, kedvünk' fel ne költsed!
Mit érne tudnunk, hogy mi lenne bölcsebb?
Éj szülte éj-faj - alighogy magunk,
Más még alig sem tudja, kik vagyunk.

Mephistopheles.

Ha így van, akkor az se' nagy kívánság:
Hadd kapja más át lényeteknek mását.
Ha *egy* szem, *egy* fog háromnak elég,
Ugy mythologikusan menne még
Az is, hogy eztán ketten maradnátok
S a harmadiknak arcát rám adnátok.
Csak egy időre.

Egyik. Megy a mit kíván?

A másik. Próbát tegyünk! - de szem és fog hiján.

Mephistopheles. Ha épp a legjobb két vonás elesnék,
A képben mint legyen tökéletesség?

Egyik. Behúnyod félszemed', ez menni fog
S a szádból egy helytt bujjon ki a fog;
Profilban így majd mindenki megesmér,
Hogy te velünk vagy szakasztott egytestvér.

Mephistopheles. Megtisztelő!

Phorkyádák. Legyen.

Mephistopheles. *(profilban Phorkyássá változva).*
Itt van ni, a
Chaos szerelmes fia!

Phorkyádák. S mi, Chaos lányai volnánk okvetetlen.

Mephistopheles. Óh szégyen, ím, hermaphrodita lettem.

Phorkyádák. Mi' szép ő uj testvéri hármunkban!
S ma már így két szemünk és két fogunk van.

Mephistopheles. Szemek elől magam pokolba rejtsem,
S az ördögöt mind rémületbe ejtsem.

AZ AEGEI TENGER ÖBLEI.

A hold áll a zeniten.

Szirének (*a tengeri sziklákon szerte heverve, flótázva és énekelve*).

Bárha volt már szörnyü éjed,
Hogy thessáli búvel téged
Bűnös hetyke nők levontak
Csendjéből az égi boltnak,
Éjjeledbe rezgve onthat
Sugarat ma szende fényed,
Hol a habban nyüzsgve éled
Ünneplőid serege!
Szívünk hozzád engedelmes,
Bájos Luna, légy kegyelmes!

Nereidák és Tritonok (*mint tengeri csodák*).

Harsány, éles harsogással,
Széles tengert zengve átal,
Mélyeik népe, zengj, rivalj!
Vad vihar-forgóktól üzve,
Sieténk e csöndes vízbe,
Vonz a bájos hangu dal.
Nézzétek a nagy kedvünket,
Színarany-lánc díszit minket,
Ékes koronák a főket,
Pánt a kart, öv a csipőket!
S mindezt a mély ontja ki.
Mit hajótört bele veszte,
Dallal gyűjtitek ti össze,
Öblünk jó démonjai.

Szirének. Tudjuk, jó az a halaknak,
Hogy a friss tengerbe' laknak,
Bánat nincs a víz alatt;
Ám ti, ünnep-ülő népek,
Legyetek, bár vízben éltek,
Mégis többek, mint halak.

Nereidák és Tritonok. Már mielőtt ide jöttünk
Ezzel is számot vetettünk;
Fel, testvéri gyors hadunk!
Jól sűrögjünk szerte itt ma,
Hadd legyen bebizonyítva,
Hogy halaknál több vagyunk.

(*Távoznak.*)

Szirének. Már eltűntek ők!
Samothrakénak mentek ők,
Ma kedvező szél visz oda.
Vajjon ott mit akarhatnak
Földjén ama nagy Kabyroknak?

Istenek! S csoda nincs ritkább:
Magukat önmaguk szaporítják, -
S kik ők, azt nem tudják soha.
A magasban, fenn megállj,
Bájos Luna le ne szállj.
Éjed hosszú maradjon,
A nap el ne zavarjon!

Thales (a parton Homunculushoz).

Vinnélek vén Nereushoz szívesen,
Barlangja nincs már ide messzi sem,
Hanem keményfejű legény,
E kedvenincs savanyu vén.
Az emberfajt nem túrheti
Bármit csinál, mind rossz neki.
De megbecsüljük mégis őt,
Mert bizton látja a jövőt,
A hívatást kell nézni nála,
És néha szíve is van ám.

Homunculus. Kopogjunk hát az ajtaján!

Ezt az üveg s a láng kiállja.

Nereus. Emberi hang az, amit neszelék?

Hogy dühbe hozzon, nékem ez elég!
Az istenekhez feltörekvő vázak,
De átkuk, hogy csak egymásra formáznak.
Isteni nyugtom volna rég nekem,
Jobbjaikat ha nem segítetem,
Hogy végre is a tetteikből lássam:
Mind úgy tesz, mint ki nem hallá tanácsom'

Thales. S mégis te vagy bizalmunk, óh, te agg

Tengeri bölcs; utunkat ki ne add!
Nézd ezt a lángot, emberféle bár,
Tanácsot mégis követésre vár.

Nereus. Tanács! Hát ember azt mikor követte?

Kemény fülekben megfagy bölcs beszéd.
S ha bármi gyakran kárt is vall a tette.
Fel ez se nyitja önhitt nép eszét.
Páris is óvtam én atyaián,
Míg nem volt ama nő hálóiban.
A hellén partra bátran lépe ki,
Mit lát a lelkem, hirdetem neki:
Füstölg a lég, felpírlik a homály,
Égő tetők, lenn gyilkolás, halál,
Trója ledől... rythmusba szedve rég
E kint már évezrek megismerék.
Hetykén vevé az, mit az agg beszélt
S elérte vágyát, s Ilios végzetét -
Kiszenvedt, elnyult, óriás halott,
Pindus sasnépe lakmározhatott.

Ulysses is! hát nem jóslám-e meg
Circe eselét s a kyklopsi szemet?
Vezéri késést, népi könnyü vért
És még mi mindent! S neki ez mit ért?
Nagy késve ért el, hányatván sokat,
Az ár kegyéből nyájas partokat.

Thales. A bölcsnek ily esetben kedve vész,
Hanem a jó új kísérletre kész.
Elég neki a hálából egy latnyi,
Mázsás hálátlanságot lenyomtatni.
S nem léha e fiu kérelme sem:
Szeretne létre kelni helyesen.

Nereus. Ne rontsd meg úgyis ritka humorom'!

Számomra épp ma egyéb van soron.
Mert én a Doridákat várom ám itt,
Leányimat, a tenger Gráciáit.
Olympuson vagy a földkereken
Kecsesebb mozgást nem ismerek én,
Mint mikor ők vízi sárkányra kelnek
S neptuni paripákra átszökelnek.
A víz mily otthonos elem nekik!
Még habja is elbirja termetük'.
Vénusnak szindús kagylószekeérébe'
Vonúl Galatea, a szépek szépe;
Mióta Kypris onnan messze ment,
Paphosban ő az istennői szent;
Öröklé annak templomvárosát
S bájolva üli kocsitrónusát.

El innen! ez atyai örömórán
Rút lenne, rátok szitkaim' ha szórnám.
Proteushoz el! Megmondja e csodás,
Mi kell a léthez, mily átváltozás.

(Távozik a nyílt tenger felé.)

Thales. Nem értünk célt, e lépést tenni kár volt;
S Proteus ha megvan, hirtelen elpárolg,
S ha szóba áll is, mit a szóba rejt,
Csudálkozásra kelt s zavarba ejt.
Ha mégis kell az ily tanács neked,
Bolygjunk tovább, tegyünk kísérletet. *(Távoznak.)*

Szirének *(fenn a sziklán).* Mit látunk ott mi távol

Kiválni a vizárból?
Mintha a szélbe' játszna
Fehér vitorla vászna,
Testeik tündöklőek
A bűvölő habnőknek.
Le hadd mászunk hozzátok,
Hisz hangunkat halljátok.

Nereidák és Tritonok. Amit kezünkben láttok,
Tetszőül hasson rátok.
Chelone nagy teknőjén
Hatalmas tündöklő fény:
Mert mindez egy-egy isten,
Nagy ének zengjen itten.

Szirének. Kicsinyek ők,
De nagy erőik,
Kik hajótöröttek
Ős megmentői lettek.

Nereidák és Tritonok. Hozunk Kabírokat ma
A béke-ünnepnapra;
Mert szent az ő munkájuk,
Neptun ad áldást rájuk.

Szirének. Lesünk titeket,
Míg ti mentitek,
Győzve erővel a tengert,
Roncsbul az embert.

Nereidák és Tritonok. Csak hármat hoztunk el mi,
A negyedik nem akart jönni;
Ő a valódi, úgy mondja,
Őt nyomja mindnek gondja.

Szirének. Egy isten sem szivel
Másikat el.
Ki sok istent kérlel,
Csupa nagy kárt ér el.

Nereidák és Tritonok. Voltaképp ők heten vannak.

Szirének. Ugy hárman hol maradnak?

Nereidák és Tritonok. Mi nem tudhatjuk még ezt,
Ezt az Olymp'-tól kérdezd.
Egy nyolcadik is ott vesz még,
Kire még senki sem eszmélt!
Nekünk mind áldott léssen,
De nincsen még mind készen.
Ők a soha el nem ért
Mind' tovább képződők,
Epedező éhenbögők
Az elérhetetlenért.

Szirének. Mi egyaránt
Küldjük imánk'
Nap- s hold iránt,
S jót hoz mind miránk.

Nereidák és Tritonok. Mint hullnak majd ez ünnepért
Nevükre hírbabérok!

Szirének. Már ókori hősoket
‘Ki sem emleget;
Ti nyertek pályabért,
Nem ki aranygyapjút elért,
Ti, a Kabírok.

(Ismétlik mint karéneket.)

Nem ki aranygyapjút elért,
Mi! }
 } a Kabírok.
Ti! }

(A Nereidák és Tritonok elvonulnak.)

Homunculus. E figurák, úgy nézem én,
Csak torz göröncsér-bögrék.
Miattuk bölcsek a kemény
Fejüket bár ne törnék.

Thales. Ez az: becsültté csakhamar
Oly érem lesz, mit rozsdá mar.

Proteus *(láthatlanul).* Ez kell nekem, vén fabulásnak!
Annál becsesb, minél furább, csudásabb.

Thales. Te hol vagy Proteus?

Proteus *(hangja mint a hasbeszélőé, hol közel, hol távol hangzik).*
Itt! meg itt!

Thales. A tréfád régi már kicsit,
De kár, hogy jóbarátot áltatsz!
Tudom, nem ott vagy, ahol kiáltasz.

Proteus *(a messzeségből hangzóan).* Ég áldjon!

Thales. Itt van. Gyujtsd ki fényedet!
Kíváncsibb egy hal sem lehet,
Bárhol buvik rejtezve ő,
A lángra mindjárt ide jó.

Homunculus. Ontom legott a fényt tömegben,
De úgy, hogy kár ne essék az üvegben.

Proteus *(óriás teknősbéka képében).*
Mily gyönyörű fény bájol ott?

Thales *(Homunculust befedve).*
Jó! Azt közelről is megláthatod,
De végy magadnak annyi fáradságot
S légy emberforma, két lábbal megáldott.
Kegyünk s akaratunk határoz itten,
Igy lásd meg azt, amit befedtem.

Proteus *(nemes férfialakban).*
Te még nagyon tudsz világbölcs fogást.

Thales. Te is kedvelsz még alakoskodást.

(Felfedi Homunculust.)

Proteus *(elbámulva).*

Fénytörpe! Sose láttam még ilyet.

Thales. Azt kérdi: létre kelnie mint lehet.

Csodás eset, amint nekem beszélt,
Ugy lett meg ő, hogy félig van csak élte.
Van benne túlon-túl sok lelki készség,
De semmi kézzelfogható derékség.
A súlya eddig csak ez az üveg,
De már szeretne élni testileg.

Proteus. Te vagy a szűzfi csakugyan,

Ki meg se' lett, s már íme van!

Thales *(súgva).* S ügyét azért is kényesnek ítélem,

Mert hermaphroditának vélem.

Proteus. Az annál inkább szerencsés így,

Csak fejlődj' s nem múl a mi késik.
De persze, ne sokáig tervezd,
A nagy tengerbe szállj, mert ott a kezdet!
Ott kisdéd örömünk előbb
A még kisebbek elnyelése,
S ki lassan-lassan nagyra nőtt,
Kifejlett már a mind nagyobb evésre.

Homunculus. Mily lágy a lég s mily kedves itt,

E zsongó páraillat jól esik!

Proteus. Meghiszem azt, kedves legénykém!

S odább még egyre lágyabb lesz a lég,
E földcsík vízbe nyúló végén
Sejtelmesebb a pára még.
Közélről látjuk, ott elül.
A menetet, mely idegyül.
Jöttök velem!

Thales. Gyerünk oda.

Homunculus. Ily szellem-hármas kész csoda!

(Rhodusi Telchinek, hippokampusokon, tengeri sárkányokon, kezükben Neptun szigonya.)

Kar. A mi kovácművünk Neptun szigonyja,

Mellyel a nyugtalan tengert lenyomja,
Dörg az Égzengető fellegharagja,
Neptunus tombolón felelget arra.
És fenn, ha cikázik a villám tüze,
Lenn hullám hullámra kel s fröccsen vize.
S mi köztük birkozik szorongva, félve,
Hányódik hosszasan s merül a mélybe;
De átadja a jogart ő ma nekünk, -
S ünneplőn, könnyüden ling-lenghetünk.

Szirének. Helioshoz esküdt lények
Áldottjai a napfénynek,
Üdv ma nektek itt, ahol
Luna ünneplése foly!

Telchinek. Te, szép istennője a boltíves égnek,
Testvérül örülsz te a bátyád dicséne
És Rhodust, a boldogot méltányolod,
Hogy Helioshoz *Paeon* zeng mindenkor ott.
Míg ő a mindennapi utján halad,
Ránk tekint lángszeme mind azalatt.
S mert tetszik a hegy, a part, a víz, a város
Az isteni szemnek, az egyre sugáros;
Köd nem honos itt, de ha van, úgy elég
Egy sugár, egy szellő és tisztul a lég!
Száz képben is látja az égi magát ott,
Mint ifjat, mint óriást, mint szelíd barátot.
Az istenieknek a népünk adott
Legelőször emberi szép alakot.

Proteus. Hadd zengjen a dicsekvő ének!
Az éltető nap szent hevének
A holt művek játékszerek.
E faj vés, olvaszt szünet nélkül
S mihelyt egy ércöntvénye készül,
Már azt hiszi, hogy az remek.
Minő kevélység, de mi haszna?
Álltak nagy istenképek és -
Ledobta mind' egy földlökés;
Az ércük is mind beolvasztva.
A földi munka sose más,
Csak örökös bajoskodás.
A tengerárban jobb az élet,
E végtelenre száll ki véled
Proteus-Delphin. (*Átalakul.*)
Ez, íme, kész!
Én téged a hátamra veszlek
S a legszebb sors utjára viszlek:
Az Óceán jegyesse lész.

Thales. Egyezz belé, dicsérem én ezt,
Hogy a teremtést kezdetén kezd,
A gyors hatástól sose félj!
Örök szabálynak erejével
Ezer s ezer lét-fokra éj el:
Hogy végre majd, mint ember élj.

(*Homunculus felül Proteus-delphin hátára.*)

Proteus. Jer szellemül velem a habba
S kapj szélet-hosszat rögtön abba',
Mozogj, szabad már itt a tér.
De főbb fokokra mégse törtess:

Csak egyszer ember-létet ölthess,
Már azzal minden véget ér.

Thales. Az már eléggé feltöre,
Aki egy kornak talpig embere.

Proteus (*Thaleshez*). Minő te vagy! Ki a korát
Túléli nagy időkön át.
Mert sápadt szellemhadban élve,
Itt látlak én már téged több száz éve.

Szirének (*a sziklákön*). Mi az? Ködfelhőcskék serge
Ott a hold körül a kör?
Nem, az mind szerelmes gerle,
Fehér szárnyuk tündököl.
Paphos küldte ide kedves
Hív madárkáit nekünk,
Igy lesz tiszta, gyönyörteljes
A mi mái ünnepünk!

Nereus (*Thaleshez lépve.*) Ezek légi tünemények,
Hirdeté egy éji vándor,
Ám ehez mi szellemlények
Jobban értünk, mint a jámbor:
Lányom kagyló-hintájának
Gerle kísérői ők,
Csodamódon repülők,
Mert az ókor fennen szárnyalt.

Thales. Magam is legjobbnak nézem,
Mint más jóra kész kebel,
Ha még csöndes, meleg fészken
Szívünk szentelt hitre lel.

Psyllusok és Marsusok (*tengeri bikákön, tengeri borjúkon és vízi kosokon*).
Ciprusba', mélyin zöld odúknak,
Neptuntól el nem ontva,
Seismostól le nem rontva,
Hol mindig a szellők búgnak,
Mint hajdan az ősi napokban,
Őrizzük édes nyugodtan
A Cypria hintáját ottan.
S ki éj-időtt száll abba halkan,
A fodrozó habáradatban,
Uj nemzedéknek láthatatlan,
Kihozzuk a gyönyörű lányt.
Halk dolgunkba' meg nem riaszt ám
Sem a sas, sem a szárnyas oroszlán,
Sem hold, sem kereszt,
Fenn ki trónol s trónt ki veszti,
Mi izg-mozg szabadon,
Ki üldöz s ver agyon -
S termés ha ég, város ha rom:

Mi egyaránt,
Hozzuk a gyönyörű isteni lányt.

Szirének. A kocsit körül körözve
Lágy iramban, szabadon,
Kígyó-sorba gyűlve össze
S így kanyargva a habon,
Jöttök, izmos Nereídák,
Szép vad nők az öblön át,
Hozva a kecses Dorídát,
Anyja mását, Galateát.
Méltó halhatatlanokhoz
Oly komoly, nemes e nő,
S édes földi asszonyokhoz,
Oly csábítón kedves ő.

Dorídák (*karban, elvonulva Nereus előtt, valamennyien Delphineken*).

Luna hints ifjú hadunkra
Tiszta árnyat, tiszta fényt!
Mert apánk elé hozunk ma
Nehány szép, jó vőlegényt.
E fiúkat mi mentők meg,
Ott, hol örvényt fúr a vész;
Narfény melengesse őket
S lágy moh-párnán gyöngye kéz.
Sok tüzes csók lesz hálájuk,
Hűségüket is elvárjuk,
Te is, rájuk bizva nézz!

Nereus. Szebb kettős hasznot nincs aki érne,
Mint aki jót lesz a saját kedvére.

Dorídák. Hogyha ezt, apánk, helyesled,
S ha nincs az élvben gáncsra ok:
Hadd legyenek ez ifju testek
Kebünkön halhatatlanok.

Nereus. A szép fogást ám élveztétek,
Nevelve őket férjekül;
De nem tudom megtenni néktek,
Mit Zeus tehet meg egyedül.
Mely titeket hajt, az a hullám
A szerelmet is kergeti;
Tegyétek majd, a hév kimúltán,
Őket megint a földre ki.

Dorídák. Ti szép ifjak, mi kedvelünk,
S fáj, hogy a sors elválaszt,
Örök hűségre vágy kebelünk,
De az istenek nem türik ám azt.

Az ifjak. Derék hajósokúl nekünk
Elég lesz úgy, ahogy van;
Ily jól se folyt még életünk,
Eztán se folyjon az jobban.

Galatea (*közélg kagylókocsin*).

Nereus. Te édes!

Galatea. Ó atyám! Mily üdv megint!
Delphinek, várjatok: ő rám tekint.

Nereus. Már elvivék, amodább vonulva
Lendületes körivekben;
Mit bánja a delphin, mi van a szivekben!
Bár engem is elvittek volna!
De mégis, ez az egy pillanat
Egy évért kárpótlás marad.

Thales. Üdv! Üdv, megujra!
A kedvem felvirul ma,
A Szép és az Igaz áthat...
Minden mi él s van, a vízből támadt!! -
Minden a vízből él, ami élet!
Oceán, áldassék örök segélyed.
Ha felleget nem gyűjtenél,
Borút fölénk nem küldenél,
Patakot meg nem töltenél,
Folyó s folyam se' lenne mély,
S mit érne hegy, róna s a világ, a nagy? -
Az életfentartó forrás te vagy.

Viszhang (*karban mondják az összes csoportok*).
Az élet fentartó forrás te vagy.

Nereus. Már messze fordul a menet,
Meg se' lel már szem szemet,
Lánckörökbe gyűlve tágan,
Ragyogva ünnepi vágyban,
Száma sincs sok-sok nép kavarog.
Galatea trónusa merre ring,
Látom újra és megint;
Csillagfényül ég
A tömegben,
A kedvesnél ki csillog szebben!
Ő messze rég.
Ám, hol ő ragyog,
Mindig ott vagyok.

Homunculus. E bájló vizáron,
Bármerre is sugározom,
Minden gyönyörű szép.

Proteus. Az éltető vizárban
Fog fényed igazában
Dicsőül zengni szét.

Nereus. Mely új titok az a tömegben amottan,
Mi vár a szemünkre, ha végre kipattan?
Galatea trónusa mellett mi lángol,
Hol szilaj, hol szelíd, hol hizelgő lánggal?
Mint a szerelem maga, lüktet e tűz...

Thales. Homunculus, kit Proteus csábja kiűz.
Ez kórjele a csodás hatalmu vágynak,
Ugy rémlik, egy dőrej ott sóhajjá bágyad:
A tündöklő trónushoz sujtja magát,
Láng villan, s az árba ő most ömöl át.

Szirének. Mily tűzcsoda tündököl itt a habokra?
Ha összetarajlanak, pattog a szikra;
Fényt szórva ragyognak az éji vizár!
Hullámin uszóknak a teste már,
S tűz árja ömöl ki a messze körökre;
A kezdet, az úr, te vagy Eros örökre!
Üdv tengernek és felhőknek
A szent lángban tündöklőknek!
Üdv a tűznek! Üdv a habnak!
Üdv a ritka szép kalandnak!

Mindnyájan együtt. Üdv a légi enyhe szélnek!
Üdv a titkos földi mélynek!
Ünnepelve s áldva légy
Ős elemünk mind a négy!

HARMADIK FELVONÁS.

SPÁRTÁBAN, MENELAS PALOTÁJA ELŐTT.

(Helena fellép, vele fogoly trójai nők kara. Panthalis karvezetőnő.)

Helena. Én, sokszor bámult, sokszor gáncsolt Helena,
Jövök a partról, hol az imént köténk mi ki.
Mámor nyugöz még most is a mozgó vizár
Ringásítól, mely torló hullámhátakon,
A phrig lapályról, mert Poseidon kedvezett
S Euros erős volt, honi öölbe hajta át.
Ott lenn örül most Menelas király s vele
Legjobb vitézi, visszaérkezésükön.
Ám te, magas ház, szívesen láss engemet,
Kit Tyndareos atyám a lejtőhöz közel,
Pallas halmáról visszatérve, épített.
Míg itt Klytämnestrával játsztam és velünk,
Testvéreink is, Kastor és Pollux vigan,
Te voltál Spárta házai közt a legdicsőbb.
És üdv tinektek is, ti szárnyas ércapuk!
Vendéghívó tárt voltotok adta egykoron,
Hogy a szivemnek választottja sok közül,
Rám völegényül vethetett fényt Menelas.
Most nyíljatok meg újra, hogy hamar s hiven
Végezzek én el egy királyi meghagyást.
Bocsássatok be! és maradjon mind kívül,
Amit a végzet rám viharzott e napig.
Mert mióta elhagyám küszöbtök' gondtalan,
S a szent kötelem Cythere templomába vitt,
Ahol azonban megragadt rablóm, a phrig,
Történt elég, amit mindenki mindenütt
Folyvást beszél, de nem hall szívesen, kiról
A monda szól, mely immár mendemonda lett.

Kar. Ne vesd meg, óh te nagyszerű hölgy
A legfelségesb dísz-adományt!
Mert nincs üdv nagyobb, mint az, mit csak te bírsz;
A szép hírét nem éri semmi el.
A hős előtt zeng a neve már
S a lépte kevély;
De meghajol még a konok is
A mindent lenyűgöző szépek előtt.

Helena. Elég! férjemmel egy hajón érkeztem én
S ő küld előre engem városába is,
De nem találom ki a gondolatjait.
Mint hitvestársa? mint királyné jöttem-e?
Mint áldozat tán a király keserviért
És a görögség hosszú szenvedéseért?
Zsákmány vagyok, rab lettem-e, én nem tudom!
A hírem' és a sorsom' a halhatatlanok
Bizony kétesre szabták; a szépségemet

E két komor kíséri e küszöbre is
S fenyegetően állanak mellettem itt.
Alig veté már férjem a vájt hajóban is
Szemét reám s egy árva jó szót sem adott.
Szemben úgy ült, mint akit baljós gond emészt.
De amidőn Eurotas mélyedt öblibe
Befordulánk, az első gályák orrai
Alig üdvözlék még a szárazt, szóla ő,
Mint akit isten ihletett: kiszállnak itt
A harcosok, s e parton szemlét állanak;
De menj tovább te; szent Eurotas partiról
Mind fölfelé hajts, dústermésü földeken,
S hajts a virágos harmatlepte réten át,
Mígnem eléred azt a szép sikot, ahol
Az egykor termő nagy mezőn Lakedaemon
Komoly hegyektől körbe vetten épüle.
A tornyozott fejedelmi házba lépj be ott.
Lepd és bíráld meg honnhagyott cselédimet
És az okos vén gazdaasszonyt is velük.
Mutassa ez meg azt a dús kincs-gyűjteményt,
Amely apádról szállt reánk s amelyet én
Békébe' s harcba' többszörözve halmozék.
Bizonytalán mindent rendbe' fogsz találni, mert
Előjoga a fejdelemnek: mindenét
Híven azon helytt lelni meg, ha visszatér,
Ahol s ahogy a házba' hagyta elmenet.
A szolganépnek változtatni nincs joga.

Kar. Üdítse most a nagyszerű kincs,
A buzgva gyűjtött, szemed és szíved'!
Im, az ékes lánc s a díszdiadém
Rátartian s büszkén pihen itt;
De lépj be csak mérközni velük:
Mind harcra riad.
És látnom öröm, mint vívnek a Szép,
Az arany, meg a gyöngy, meg a drágakövek.

Helena. Majd a parancsait így toldá meg a király:
Ha immár mindent áttekintél rendiben,
Végy kellő számú háromlábakat elő,
Meg egy és más edényt is, mely az áldozó
Kezébe kell, mikor szent áldozásra kész;
Az üst, a csésze s a kerek tál ilyenek;
És szentelt forrás adta kristály víz legyen
Magas köcsögben; nemkülönben szárított,
Hamar kigyúló tűzifát is gyűjts oda,
Végül, nehogy a jól kifent kést elfeledd;
Mi még egyéb kell, arra is gondod legyen.
Igy szóla s engem sürgetett: de semmi lényt
Mely élve lehel, ki nem jelölt a rendelő,
Hogy azt az Olympus tiszteletére vágja le.

Gyanús dolog; de gondom erre nincs tovább;
Mi lesz, az a nagy istenekre tartozik,
Kik úgy cselekesznek, ahogy épp eszükbe jut,
Nem bánva, jónak vagy gonosznak vélik azt
Az emberek; és ezt mi, halandók túrjuk el.
Nem egyszer már az áldozó nehéz vasa
A legyürt barom nyakára készült sujtani -
S nem sujthatott, mert fennakasztá a csapást
Vagy ellenség vagy isten közbelépte is.

Kar. Hogy mi fog történni, te nem tudod;
Hölgy, te királyi alak,
Bátran élj!
Megjön a jó s a rossz
S mind váratlanul ér az.
Még a jóslatnak se' hiszünk.
Trója is égett s látta szemünk
A halált, a szörnyü halált;
S nem vagyunk-e itt,
Itt veled, hú cselédid,
Nézve az égbolt s nap ragyogását
S téged a föld legszebbjét
Hódolón, mi boldogok?

Helena. Legyen, ahogy kell! Bármi várjon, úgy való,
Hogy a királyi házba vonuljak rögtön én;
A rég nem látott, a sovárgott s szinte már
El is veszített, a szemem előtt megint,
Nem is tudom mint. Lábam a lépcsőfokon
Nem úgy szökel már, mint mikor gyerek valék. *(El.)*

Kar. Vessetek, ó ti bús
Fogoly testvérek, el
Mindent, ami ma fájna.
Nézzetek boldogan
Boldog urnőre ti,
Atyai tűzhelyéhez ő,
Bárha későn visszatérő
Lépteivel, minő szilárdan
S vígan járva közelget.

Szentek az istenek,
Visszavezetnek a
Boldog otthoni házba!
Lám, a feloldozott
Szinte repül a zord
Mélyeken át, míg a bús rab,
Az kétségbeesőn eped
Tömlőce rácsa mögött, ahol
Karját rázza hiába.

Ám egy isten kapta fel
A rabolt nőt

S Ilios hamvaiból
Őt haza hozta ide,
Hogy ez ősi, de újra díszes
Lakban ő,
Mondhatlan öröm
S kínok után majd
Ifju évei
Emlékin felüdüljön.

Panthalis (*mint karvezetőnő*).

Hagyjátok most el a dal bájos útjait
S tekintsetek az ajtó szárnyai felé,
Mit látok véreim? Vajjon a királyi nő
Nem fordul-e meg s nem siet-e vissza mi közénk?
Mi ez, felséges urnő, meg mi rázhatá
Tenházad csarnokában üdvözlés helyett
A szívedet? Hiába titkolnád el ezt,
Mert látom én a visszatetszést arcodon,
Nemes harag és meglepettség küzd azon.

Helena (*aki tárva hagyta maga mögött az ajtószárnyat, felindultan*):

Zeusnek leányán hitvány félelem nem úr,
S hiába éri halk ijesztés gyors keze,
Ám az a rémség, amely az agg éj méhiből
Ős kezdetekben szállva ki, fel úgy gomolyg,
Mint tűzokádó hegytorok lángfellege,
Az még a hős szivét is megremegetti.
Nekem ma ilyet szántak a Styx-mentiek,
Hogy otthonomba léptem borzalom legyen
S e meghitt s régen visszakívánt küszöböt
Elhagyjam újra, távozó vendég gyanánt.
De nem! Csak a napfényre vágytam vissza én,
Titkos hatalmak, már tovább ne üzzetek.
Az áldozás a gondom, hogy megtisztított
Tűzhely fogadja majd a nőt s a ház urát.

Karvezetőnő.

Nemes hölgy, tárd fel a hű szolganők előtt,
Kik hódolattal állnak itt, mi volt a baj.

Helena. Lássátok azt meg, amit láttam én, ti is,
Ha az alakját vissza nem nyelé legott
Csodás ölének mélyibe az ősi éj.
De sorra mondom el, hogy szóbul értsetek:
A ház komoly királyi belső részibe,
Fontolva dolgom, áhitattal léptem én
S a csarnokok nagy pusztá csendje meghatott.
Neszt benn a bolygó füllel nem hallott sehol,
Cseléd vagy gazdaaszony sem jelentkezett,
Szemmel se' látott gyors ügyes tevés-vevést,
Hogy még idegent is nyájasan köszöntene.
Közelve azonban a házi tűzhely fészkihez,

A hamvadozó paráznak pislá fényiben
 A padlón holmi eltakart nagy néember ült,
 Nem mint aki szunnyad, inkább mint aki csak mereng.
 Parancsszavakkal én dologra intem őt,
 Mert úgy hívém, gazd' asszonyunk, kit az uram
 Elővigyázó gondja helyezte tisztbe még.
 Ám összefonva karját mozdulatlan ült;
 Hogy sürgetém, int végre jobbja, mintha a
 Tűzhelytül el s a házbul is kitiltana.
 Elfordulok én most bosszusan s megyek hamar
 A lépcsőzetre, mely a Thalamosba visz,
 S e szép szobához van közel a kincsterem;
 Hanem felugrik ám a földről a csodás
 S hatalmaskodva állja el az útamat;
 Görhes magas váz, vérborús tekintetű,
 Oly furcsa torz, hogy lelket és szemet zavar.
 De pusztá légbé vész beszédem, mert a szó
 Sosem teremt meg érthetőn alakzatot.
 De íme, jön ő! a fényre is kimeréskedik!
 Itt bizton várhatjuk be mégis a királyt.
 Szépség barátja Phöbus az éj szörnyeit
 Az odvaikba úzi, vagy megfékezi.

(Phorkyas a küszöbön az ajtófélfák között, fellép.)

Kar: Meg sokat értem, bár fiatalság

Fürtje diszíti homlokomat még!
 Láttam a bajnak rémsokaságát,
 Harci nyomort, bús éjt s Iliost,
 Hogy ledólt.

Porviharokban, hősi csatázók
 Düh-zaja közt, az istenek irtó
 Hangja rivalt s a pártharag ádáz
 Ércszava csengett át a mezőn
 A falig.

Ah! még állt falad, Ilios,
 De már lángözön ömle el, -
 Házról házra csap az üszök,
 Igy száguldoz a tűz, maga-
 Szülte vad orkán szárnyain
 Éjjel a városon által.

Futván, láttam a füstben és
 Tűzben, mely lobog, izzik is,
 Szörnyen böszdühös istenek
 Óriás rémes alakjait
 Jární kelni a komor
 Lángkörözötte gomolyban.

Láttam-é, vagy képzelem,
 S aggó lelkem festi csupán
 E kuszaságokat? - nem tudom

Ámde, hogy ezt a szörnyet itt
Most a szememmel látom én,
Jól tudom azt bizonyjal.
Megtapogathatná kezem is,
Csakhogy vészes e szörnyeteg
S tőle a félelem eltilt.

Phorkys leányi
Melyike vagy te?
Mert a te arcod
E fajnak a tükre.
Úgy-e az ősz hajjal született és
Egyetlen szemüket s fogukat
Váltva cserélgető
Gráják egyike vagy te?

S szörny te, miként mersz,
Ott hol a szépség,
Állni ki jószemű
Phöbus elébe?
Lépj csak mégis elő te bátran,
Mert ő rútra szemet se vet,
Mint ahogy még szent szeme
Nem látott soha árnyat.

Ah, de ránk, a halandókra
Balsors mérte ki végzetül,
Kínja gyanánt szemeinknek is:
Látni az undokat, ami örök fonák
S szépért lelkesülőt zavar.

Nos hát, hallod-e, ha velünk
Szentelen szembeszállsz, átkozunk;
Halld, mint sujt le, te kárhozott,
Boldogabb földiek korholó gáncsa, mert
Őket az istenek alkoták.

Phorkyas. Már régi mondás, ám örökké szent igaz,
Hogy a szépség és a szemérem karba karta nem ölt
S nem jár a földi virányon egy utat soha.
Ős, kölcsönös mély gyűlölettől töltve el,
Ha szembe látja jönni egy' a másikat,
Legottan hátat fordít úgy ez, mint amaz.
Aztán, míg buzgón szét sietnek kétfelé,
Szomorú a szemérem, ámde a szépség szemtelen,
S Orkus kietlen éjeig az is marad,
Hacsak előbb az aggkor meg nem fékezi.
Ugy látom én, ti, más vidéki hetyke nők,
A vakmeréstek olyan, mint a darvaké,
Kik szállva elnyúlt fellegül fejünk felett,
Rekedt fenszóval kénytetik a lenn menőt,
Hogy feltekintsen; ám eltűnnek, - ez pedig
Halad tovább; nos éppen így lesz itt velünk.

De kik is vagytok, hogy mint részeg s megvadult
Maenadák dúltok e királyi ház körül?
De kik is vagytok? hogy e ház gazd' asszonyát
Üvöltitek meg, mint a holdat az ebek?
Ugy véltetek, hogy nem tudom, mi fajta vagy
Te harcnevezte s háborún nőtt lánycsapat?
Te férfisóvár, csábitott és csábitó,
Katona és polgár erőit romboló!
Csoportban sáskahadnak nézlek bennetek,
Amely leszállva ellepé a zöld vetést.
Más szorgalmát kiélők! Másnak gyűlt javak
Falánk élősdi tönkre pusztítói!
Sarcolt, adott-vett, csereberélt portéka ti!

Helena. Ki szolganőit szidja az urnő előtt,
Merészen annak házi jogkörébe nyúl;
Mert meg nem illet senki mást, mint őt magát
Dicsérni méltót és büntetni a gonoszt.
De én ezeknek méltánylom szolgálatát;
Javamra vált az, míg az erős nagy Iliost
Ostrom köríté, s akkor is, mikor ledőlt;
S utóbb is, a bús hányatás szükségiben,
Holott ilyenkor sok csak önmagán segít.
Hasonlót várok itt is e víg néptől én.
Mindegy ki szolgál, hogyha jól szolgál nekünk.
Hallgass tehát s ne fintorogj rájuk tovább.
Ha a királyi házat híven gondozád,
Míg nem volt itt az urnő, dicsét érdemelsz,
De most, hogy itt van ő maga, lépj vissza te,
Nehogy utóbb még büntetést kapj bér helyett.

Phorkyas. A házinépet megfenyíteni: nagy jog az,
S felkent urunk dicső nejét megilleti,
Ki bölcsen itt sok éven át intézkedett.
Ha most, elismert mint királyné s mint e ház
Urnője, ismét régi fő helyedbe lépsz,
A meglazult gyeplőt szorosra fogd s uralgj,
Birtokba véve kincsedet és minket is.
De most, először védj meg engem, élteset
Ezektől, akik hattyu szépséged körül
Csak satnya, tollut vedlő, gágogó libák.

Karvezetónő. A szépség mellett milyen rútul rú a rú.

Phorkyas. Okosság mellett milyen híg a híg velő.

(Ettől fogva a kar tagjai egyenként kilépve válaszolnak.)

1. Karbéli.

Mondd kérlek, hogy van apád Erebus és Éj anyád?

Phorkyas.

Mondd, Scylla hogy van, a te testvérnénikéd?

2. Karbéli.

A te családfád szörnyeket dúsan terem.

Phorkyas.

Orkusba el! csak ott lelsz atyafiságra te.

3. Karbéli.

Az ott lakó mind sokkal ifjabb, mint te vagy.

Phorkyas.

Thiresiást, az aggot csábítsd kéjre te.

4. Karbéli.

Orion dajkája déd-hugocskád volt neked.

Phorkyas.

A Harpyák mosléka az étked, azt hiszem.

5. Karbéli.

Mivel táplálsz ily jól görhességedet?

Phorkyas.

Nem vérrel én, de te éppen arra vagy sovár.

6. Karbéli.

Hullákra te, mert ocsmány hulla vagy magad!

Phorkyas.

Cudar a szád, mert Vampyr-foggal van tele.

Karvezetónó.

A tiéd eláll, ha én megmondom, hogy ki vagy.

Phorkyas. Előbb magad' nevezd meg; s fejtve a talány.

Helena. Nem is haraggal, gyásszal járok köztetek,
Megtiltva ezt a kölcsönös heveskedést!
Mert nincs, mi nagyobb kárt ejt az urnak érdekén,
Mint hú cselédi közt az alattomos viszály.
Hol ez van, ott a parancs visszhangja nem lehet
Az engedelmes gyors cselekvés szép szava.
Nem! - önfejűség zúrzavarja zúg csak ott,
Zavarva őt is, a hiába korholót.
De nem csak ez. Ti az erkölcstelen dühben
Még átkos rémek képeit is idézitek,
Mik rám tolongván, én Orkusba képzelem
Ez otthonos táj ellenére is magam.
Emlékezés? vagy örület, ami megragad?
Mind én valék az? Én vagyok? És én leszek,
A rémes álmkép, ama városromboló?
Borzadnak itt e lányok, ám te legidősb,
Aki nyugodt vagy, mondj értelmes szót nekem.

Phorkyas. Ha ki sok év sok boldog emlékének mereng,
Csak álom a legfőbb isteni kegy utóbb neki.
S te módfelett kiváló, életed során
Csak érted égő férfit láttál mindenütt,
Gyors lobbanással bármi vakmerésre kész.

Theseus is már, ki olyan szép volt és erős
Akár Herakles, téged zsöngén elrabolt.

Helena. Tizéves karcsu özikéül vitt el ő
És Attikában Aphidnus vára zárt körül.

Phorkyas.

De megment Kastor és Pollux, hogy csakhamar
A hősök dísze-virága kérje meg kezéd.

Helena. Bevallom, akkor titkon a Peleüsfinek
Szakasztott mása, Patroklos birá kegyem.

Phorkyas. Hanem atyád az mást akart, ő Menelast,
A nagy hajóst és háziast szemelte ki.

Helena. És ennek adta lányát s ráhagyá a trónt.
A házasságból származott Hermione.

Phorkyas. De míg ő hősül küzdött krétai jussaért
Magányodat nagyon is szép vendég törte meg.

Helena. Mért emlited fel a fél-özvegységemet,
Amelyből annyi szörnyü romlás származott?

Phorkyas. Amaz út hozá rám, Kréta szabad sarjára is
A foglyul esést s a hosszú szolgaság nyügét.

Helena. De téged ő itt rögtön házi tisztbe tett
S rád bízta várát s hősül szerzett kincseit.

Phorkyas. Miket te, Ilios bástyatornyos városa
S pazar szerelmi kéj kedvéért, elhagyál.

Helena. A kéjeket ne hányd fel! végtelen kinok
Önték azokból el utóbb fejem' s szívem'.

Phorkyas.

De mondják, hogy te két alakkal bírsz s mikor
Iliosban voltál, láttak Egyiptomban is.

Helena. A túlfeszített elmét megzavarni kár.
Most sem tudom még voltakép, melyik vagyok.

Phorkyas. S hírlík az is: az árnyvilágnak mélyiből
Achilles is még hív tüzével rád talált!
Mert rég imádott a sors ellenére is.

Helena. Mint eszmeképet eszmekép öleltem őt.
Csak álmodók ezt, többet még a hír se mond.
Ugy érzem, itt is eszmeképpé ájulok.

(Elhanyatlik, a karbeliek fogják fel.)

Kar. Hallgass, hallgass!

Te rossz szemü, rossz szavu, rossz lény!
Ily irtózatoss egyfogu száj,
Ily borzasztó barlang,
Mindig károsat párolog!
Mert a gaz szándoku, jótélelket játszva,

Farkas a birkabőr gyapja alatt,
És még szörnyetegebb nekem, mint a
Többfejű ebnek torka.

Aggón lessük, várjuk itt:
Hol? hogyan tör ki s mikor
Ilyen ármány
Mélyben kontató ördöge?

Ahelyett, hogy a szép, bőszerű vígasz
Léthei balzsamát ömlesztened,
Felidézted a tovatűnt időt
S abból is csak a rosszat.
Igy vonod sötétbe te,
A jelen fényt és vele
A jövőd
Nyájas szép remény-hajnalát.

Hallgass, hallgass!
Hogy a királynő lelke,
Mely tova szállana már,
Még fentartsa erőben
Minden szép alak legszebbjét
Mely valaha napsugárban állt.

(Helena magához tért és ismét középen áll.)

Phorkyas.

A futó felhőgomolyból lépj ki fenkölt fény-napunk,
Bájad fátyolozva is vonz, most ragyogva elvakít.
Mint világlik a világ ki, nyájas szemre méltatod,
Bárha rútként szidnak engem, értem én a szép becsét.

Heléna. Ingva lépek még a tompa szédületből én elé

S még szeretnék megpihenni, testem olyan lankatag.
Ám úgy illik: egy királyné, s minden ember egyaránt,
Bármi meglepő is érte, szedje össze erejét.

Phorkyas. Már előttünk mint a nagyság s szépség mintaképe állsz,
A tekinteted parancsol; mit parancsolsz? mondd ki hát.

Heléna. Hetyke szájjal mulasztott dolgok' pótolni kell;
Áldozathoz készülődés a király parancsa ma.

Phorkyas. Minden kész a házban immár: csésze, trypos, bárd kifent!
Csak jelöld meg, vízre, füstre áldozattárgy itt mi vár!

Heléna. A király nem mondta azt meg.

Phorkyas. Még nem? Ó, mert szörnyü az!

Heléna. Mért szörnyedsz el úgy?

Phorkyas. Királyné, mert az áldozat te lész.

Heléna. Én?

Phorkyas. S ezek mind.

Kar. Jaj nekünk, jaj!

Phorkyas. Bárd vasától múlsz te ki.

Helena. Rémes!... Én szegény! de sejtém.

Phorkyas. Másíthatlan, úgy hiszem.

Kar. Ah! S miránk vajjon mi sors vár?

Phorkyas. Míg nemes halált hal ő,
Benn ti a magas gerendán, amely hordja a tetőt,
Függni fogtok és fityegni, mint a hurkon a rigók.

(Helena és a kar elbámulva és rémulten, jelentőségteljes, jól előkészített csoportban állnak.)

Phorkyas. Kisértetek!... Mint dermedt képek álltok itt,
S bár nem tiétek, fáj a naptól válnotok.
Az ember is mind ily kisértet s a dicső
Világosságról nem akar lemondani,
De végül, meg se' kérdve, kénytelen vele.
Mind tudja bár, csak vajmi kevésnek tetszik ez.
Elég; ti veszve vagytok! A dologra hát.

(Tapsol az ajtóban, álcázott törpék jelennek meg, akik a parancsokat legott ügyesen teljesítik.)

Ide, te gömbölyű komor szörnynemzedék!
Vigan gurulj, lesz bőven ártó munka itt.
Az aranyzarv díszü lábas oltárt helyre tedd,
A fényes bárdot annak ezüst szegélyire;
A kancsókból legyen víz, hogy lemossa majd
A fekete vérnek borzadalmas mocskait.
Izlésesen terítsetek le szőnyeget,
Hogy a fenséggel arra térdelt áldozat,
Amint levált a fej, belé csavarható
S méltón legott el is temethető legyen.

Karvezetónő. Im, a királynő gondban elmerülve áll,
A lányhad csügged, mint a lekaszált füvek.
De mint közöttük a legidősbnek, úgy hiszem
Illik veled, ő-s-legidősbbel szólanom.
Bölcs vagy, tapasztalt s tán nekünk is jót kívánsz,
Ha balgán félreérte is előbb hadunk.
Mondd, tudsz-e módot a megmentésünkre még?

Phorkyas. Megmondhatom: csak a királynén fordul az,
Hogy meneküljön s ráadásul még ti is.
Csak elszántság kell, mert aki elszánt, az ügyes.

Kar. A Párkák legtisztesebbje, legbölcsebb Sibylla te,
Hagyd te ma tokban az aranyollód s üdvül hagyd meg a fényt nekünk.
Mert riasztja már a kínos lengve-lógás testecskeink,
Kik előbb, ha tánc-gyönyörtől tikkadának, megpihentek
Szeretőik szívein.

Helena. E búsakat hagyd! Nem fél, fáj csak a szívem.

De megmentést ha tudsz, azt hálásan veszem.

Bölcs, leleményes még lehetőknek lát olyat,

Mi másnak már lehetetlen. Nos, beszélj tehát.

Kar. Nos beszélj hát, mondd ki gyorsan, borzalomból mint menekszünk,

Csúnya hurokból, mert jaj, a nyaklánc e gonosz fajtát akarnák

Úgyebár, nyakunkra kötni? Mi szegények már előre

Fuldokolva hápogunk, ha Rhea, isteneknek anyja

Rajtunk te nem könyörülsz.

Phorkyas. Van-e türelmetek hosszú beszédemet

Hallgatni csendben? Ágbogas históriák.

Kar. Sok a türelmünk! Mert szavadtól éledünk.

Phorkyas.

Ki honn marad s nemes kincsét jól őrzi meg

S rendben vakolja úri háza falzatát,

Meg a tetőn se' hágy eső számára rést,

Jó lesz a sorsa annak élte végeig;

Viszont, ki küszöbje szent szegélyét léhamód

És hetyke lábbal vajmi könnyen lépi át,

Az visszatérve még a régi helyre lel,

De minden más ott, sőt nem egyszer puszta rom.

Helena. Mi végre itt ily rég közismert szóelegy?

Beszélj, de hagyd el azt, ami kellelten dolog.

Phorkyas.

Történet ez s nem szemrehányás semmiképp.

Kalózul verte fel Menelas az öblöket,

Part és sziget mind nyögte sarcolásait

És úti préda mind a kincs, mi benn ragyog;

Tíz hosszú évig lebzelt Ilios alatt,

Hány kelle még, hogy vissza érjen, nem tudom.

Azonba' mint áll a dolog Tyndareos

Dicső házával s az egész országgal is?

Helena. Hát úgy valódba rögzé már a korholás,

Hogy már anélkül szólni a szád is képtelen?

Phorkyas. Nagyon sok évig árva volt ez a hegyvidék,

Amely Spártától észak' irányba emelkedik.

Taygétos a háttér, onnan fut le a víg patak

Eurotas, mely a völgy ölén kiszélesül

S vizén a nádas rejti a te hattyuid'.

Nos, a mély hegyszorulatban ott, egy vakmerő

Faj települt meg csöndesen; cimmeriai éj

Jövevényi; hatalmas tornyos várak égbe tör.

S e hont s a népét gyötrik tetszésük szerint.

Helena. S ezt megtehették? Szinte képtelen dolog.

Phorkyas. Volt idejük rá; úgy hiszem húsz évnyi is.

Helena.

Van egy uruk? Sok a lator, ki frigyben áll?

Phorkyas. Nem latrok ők, de óh igen, van egy uruk.

Csapás ő rajtam is, de nem rágalmazom.

Bár elvehetne mindent, az is elég neki,

Amit felajánlunk önként s nem tributumul.

Helena. És milyen ő?

Phorkyas. Nem csúnya s tetszik is nekem.

Derűs, merész és oly művelt, hogy ritkaság

Görögben ilyen nagy értelmű férfiu.

Barbárnak szidják ezt a népet, de bizony

Alig van közte egy is, oly emberfaló,

Minők Iliosnál voltak a mi hőseink.

Az ő nagysága megnyeré bizalmamat.

No és a vára! hej ha látná azt szemed!

Más az, nem olyan durva kőfalhalmazat,

Minőt kis gonddal raktak ősapáitok,

Cyklupsi nyers kőtömböket cyklopsokúl

Nyers szirtalapra; ott a váron a vonal

Vízszintes és függőleges szabály szerint.

Nézd meg kívül! az égbe tör fel az egész

S oly egybeforrt, mint az acél; felkúszni rá? -

Lesiklik már a képzelet is, ha ezt meri.

Belül nagy, téres udvarok; mindenfelé

Minden nemű és célu részlet-alkotás,

Ivek, ivecskék, oszlopocskák, oszlopok,

Erkélyek is és karzatok, hol ki- s belátsz -

És címerek!

Kar. Mi az: cimer?

Phorkyas. Hisz már Ajax

Pajzsán is egy csavart kigyót láthattatok.

Thébának hét vivója is mind gazdag és

Sokat jelentő képeket vitt pajzsain,

Minők: a hold, az éji égbolt csillagi,

Istennők, hősök, pallos, fáklya s más egyéb,

Mitől remegni szoktak jámbor városok.

Ilyen képekkel él az a vitéz had is,

Pompás színekben, ős-ükapáik óta már.

Van ott orozslán, sas, van ott csőr és karom,

Aztán bölényszarv, szárnyak, rózsza, pávafark;

Van arany, van ezüst-sáv, van piros, kék, fekete

És mindez sorba' csügg a nagy terem falán.

S mily óriási termék, mind egy-egy világ,

Hogy táncolnátok ott!

Kar. És vannak táncosok?

Phorkyas. Kitűnök és mind friss, aranyhajú legény!
Mily ifjui illat! Páris árasztott csupán
Ilyet a királyi nő körül.

Helena. Kizökkenél
A szerepedből; már a végszót várom én.

Phorkyas. Tiéd az; mondj egy érthető, komoly igent!
S legott ama várba viszlek én.

Kar. Óh, mondd ki hát,
S az a rövid szó megment téged s minket is.

Helena. Mit? féljek én, hogy a királyi Menelas
Velem valóban oly kegyetlen bánhat el?

Phorkyas. Feledted-e, mily hallatlanul koncolta szét
Deiphobusodat, holt Páris öccsét, merthogy az,
Mint makacs özvegyet elnyert téged s boldogúl
Elágyalt? Orrát és fülét metélte le
És így továbbat; iszonyatos volt nézni azt.

Helena. Azt azzal tette, és értem tette azt.

Phorkyas. Veled viszont majd érte ugyanazt teszi.
Oszthatlan a szép; aki egészen bírta már,
Szétroncja inkább, átkozván az osztozást.

(Trombitaszó a távolban, a kar összerezzzen.)

Mint éles trombitaszó ha fülbe s agyba vág,
A féltékenység éppen úgy rezzenti meg
A férfi keblét, ki soh'sem felejtí el
Ami övé volt s elveszett s már nem övé!

Kar. Hallod a kürt harsogását? s látsz-e fegyvercsillogást?

Phorkyas.
Üdvözlégý Uram Királyom! számot szívesen adok.

Kar. És mi?

Phorkyas. Tudhatjátok azt már, meghal ő előttetek
S ti utána; nem lehet, nem, rajtatok segíteni.

Helena. Meggondolám, hogy mennyi, amit merhetek.
Egy ellen-démon vagy te, azt jól érzem én
És félek, a jót rosszra hajlítod te át.
Hanem a várba követlek téged mégis én,
Tudom a többít; mit pedig egy királyi nő
Ilyenkor mély titokzatúl szívébe zár,
Azt senki meg ne lássa. Nossza, vén, vezess!

Kar. Óh, mi megyünk örömezt
Futva is innen.
Itt a halál;
Ott meg elöttünk
Fal meredez fel,
Elzárt, biztos erősség.

Védjen minket ez úgy,
Mint ama vár, Ilios,
Melyet utóbb is
Csak rút csel vehetett be.

(Köd terjed el, beburkolja a háttérrel, ha úgy tetszik, a színpad közelebb eső részét is.)

Mi ez? De mi?
Nézzetek körül!
Nem volt-e tiszta nap?
Köd gomolyg im, sűrűn elő
Szent Eurotas medriből;
Már eltűnt a kellemes
Sásos part a tekintet elől;
S a szabad, büszke szép
Lágyan surranó hattyuk
Uszdaló csoportját
Azt se' látom, ah!

De, hallga csak,
Hallom énekük'
Távol a hang s mi' rekedt!
Hírlik: ez a haláljelük;
Ah, csak most ne jóslana
Ígért mentő üdv helyett
Vészt, halált minékünk is e hang,
Nékünk, hosszú fehér
Szép hattyúnyakuaknak -
S hattyúleány urnőnknek!
Óh jaj! Óh jaj!

Már mindent belepert
S elföd minket a köd,
Már egymást sem látja szemünk.
Mit teszünk? Tán megyünk,
Tán csak lengünk
Tipegő lábbal a föld színén?
Látsz-e te? Nem leng ott elől
Hermes talán? Arany botjával ő
Nem int-e, nem űz-e vissza megint
A kietlen szürke világosságu,
Mefoghatatlan képalakokkal
Zsúfolt Hades végtelen ürébe?

Most egyszerre mily ború gyűl, fénytelen tolúl a köd fel
Hamuszürkén, barna falként. Kőfalak merednek itt ránk,
Megakasztva a szemünket. Udvar ez? Vagy mély gödör tán?
Így is, úgy is borzadalmas! Meg vagyunk mi fogva, lányok,
Meg, csak úgy, mint valaha.

BELSŐ VÁRUDVAR,

a középkor gazdagon fantasztikus épületeivel körülvéve.

Karvezetónő. Szeleskedő és balga, valódi női nép!

A pillanattól függő; jó s rossz fordulat
Játékszere! Ti sem azt, sem ezt egykedvűen
Ki nem állók; ingerülten és szünetlenül
Szemben s keresztül és kasul vitatkozók,
Örömben bűben egyaránt kacagók, sirók -
Most csend! s figyelve várjuk, mit határoz el
Rólunk s magáról urnónk itt nagylelkűen.

Helena. Hol vagy te, Pythonissa? bármi is neved,

Lépj e komor vár csarnokából most elő.
A vár csodás és hős uránál vagy talán,
Jelentve jöttem' s kérve jól-fogadásomat.
Köszönöm ezt, de csakhamar hozzá vezess;
A bolygás vége s a lenyugvás óhajom.

Karvezetónő. Hiába nézdzelsz bárhova itt, királyi nő,

Eltűnt a keserves torzalak; tán elmaradt
A ködben ott, amelynek méhiből ide,
Nem is tudom mily kurta-furcsán s hogy' jövének.
Vagy tán kételkedve bolyg már e csodálatos,
Sok részből egy-vár tömkelegében, hogy urát
Fejdelmi fényű fogadtatásra birja rá.
De lám, tekints fel, mily tömeg az, mely ott mozog.
A karzatokon sürg ablakok és ajtók között
Sokféle erre-arra mozgó szolganép;
Ez már előkelő fogadtatás jele.

Kar. Derül a szívem!... Óh, nézz csak oda,

Lefelé vonul ott az a léptenyugott
Sok jó modorú, szép ifju legény
Igazitva a sort. De kié a parancs,
Hogy e friss daliák mielőtt mihamar
Rendtudó díszhadat vezessenek?
Mi a csodálatosb? Kecses mozdulatuk,
Vagy fényes homlokot belengő fürteik,
Vagy üde arcuk, az őszi barack színű,
Mely akár e gyümölcs, lágy pelyhű is?
Fáj rá a fogam, de riaszt a gyanú,
Hogy esetleg a szám teli lesz, ha eszem.
A szó maga szörnyű! - hamúval.

De a legszebbek
Csak most jönnek ám:
És mit hoznak ők?
Trónhoz valót:
Lépcsőt, ülést,
Szőnyeget,
Sátori díszet;

Függöny-felleg árnya
Koszorúzza immár
Királynénk fejét.
Mert meghivatván,
Üli már a gyönyörű trónt.
Helyre ti is,
Lépcső-fokokra
Szép komolyan.
Méltó, ah méltó s áldva légyen
Háromszor áldva e fogadtatás!

(Minden abban az egymásutánban történik, amint a kar kimondja.)

Faust. *(Miután a fiúk és apródok hosszú menete már levonult, fenn a lépcsőzet magasán jelen meg, a középkori lovagok díszöltözetében s lassan, méltóságteljesen szintén lejön.)*

Karvezetőnő *(figyelmesen nézve őt).*

Ha ennek ezt a bámulandó alkatot
Nem kis időre kölcsönül adák csupán
Az istenek, mint néha szokták, akkor e
Fenkölt méltóság s nyájas kellem győzni fog;
Ha kezd, sikert ér minden férfias tусán
S a legszebb nőekkel vívott kis csatákban is.
Bizony különb ő, mint a legtöbb, kit csodált
Dicsőül eddig szemtől szembe láttam én.
Lassú, komoly a lépte, hódolón halad
A fejdelem; fordulj meg, óh, királyi nő!

Faust *(odalép, oldalán egy bilincsbe vert).*

Az illő ünnepélyes üdvözlések
S a hódoló szavak helyett, ime,
Egy megvasalt szolgát hozok neked;
Ő rajta mult, mit én mulasztok itt.
Térdelj ide, hogy itt e legmagasb
Urnó előtt bevalljad bűnödöt.
E férfi, Nagy Királynő, ritka, jó
Szeménél fogva nézni hívatott
A főtoronyról; ott kell élesen
Kémlelnie az ég s föld távolát
S mindazt, mi itt vagy ott jelentkezik
A völgy, a hegylánc és a vár között;
Tán nyáj vonúl, de tán egy hadsereg.
Amazt mi védjük, erre rátörünk.
S ma, mily mulasztás! te megérkezel
S ez nem jelenti; és így múlt ezen
Illően hódoló fogadtatása
Ilyen magas vendégnek; életét
Eljátszta ő s már holtan vériben
Heverne; ám itt csak te egyedül
Büntess, kegyelmezz tetszésed szerint.

Helena. Nagyon magas tiszt, amit szánsz nekem.
De ha betöltöm, tán próbára csak,

Ugy mint bíró és mint fejedelmi nő
Első kötetmül érzem én a vádlott
Meghallgatását. Nos tehát, beszélj!

Lynceus toronyőr.

Hadd térdeljek, hadd hogy nézzek,
Hagyj meghalni, hadd hogy éljek,
Ugyis megvert, minek féljek,
Istenadta szép ígézet.

Bűvös napkeltére várva
Napkeletnek néztem én,
Ám a nap, világcsudára,
Ott jelent meg dél egén.

Szemem arra fordítottam,
Hegy, völgy, ég, föld mit nekem,
Az egyetlen nézem ottan,
Mind csak azt kémlelgetem.

Szemem fénye olyan éles,
Mint a hiuzé a fán,
De úgy érzém, hogy mélységes
Súlyos álom szálla rám.

Hol vagyok?... A tornyon állok?
Megzavartan tördelém.
Köd gomolygott, köd leszállott -
S ily istennő tünt elém!

Szemmel, szívvel nézve néztem
A szelid szép tüneményt;
Elvakított az egészen,
El biz' engem, a szegényt.

Őri esküt elfeledtem
És a kürtszó elmaradt.
Semmisíts meg engem itten -
Szépség ellen nincs harag.

Helena. Magam okozta rosszért büntetést
Nem mérhetek ki. Jaj nekem! Mi zord
Sors üldöz engem, hogy a férfi szívek
Bomolnak értem, nem kimélve sem
Önnönmagukat, sem méltó másokat. Rabol,
Csábít, tusáz, hol itt, hol ott kalandoz
Félisten, hős, de isten s démon is
Értem nem egy, s bolyongtat engem is.
Szóval világбай, több mint kétszeres,
Háromszor, négyszer átkos baj vagyok.
Oldjátok őt fel, e derék szabad,
Istencsapásért nem bűnhődhetik.

Faust. Ámulva nézem, óh királyi nő,
A biztos célzót s a találtat együtt.

Az újat látom, mely nyilat röpít
S azt aki vérzik. Nyíl nyilat követ
S engem talál. Itt sejtem zúgni már
A tollas tört e várban mindenütt.
Mivé leszek? Egyszerre lázadókká
Teszed a hűket, kéteessé e várat.
Félek, egész hadam átpártol a
Győzelmes győzhetetlen hölgyhöz itt.
Mi mást tehetnék, mint átadni néked
Magam' és mind e képzelt birtokom'?
Önként s hiven lábadoz roskadok
S urnőmül vallom azt, ki csak belép
S övé legott a birtok és a trón.

Lynceus *(egy ládával és emberekkel, akik még több ládát hoznak utána).*

Királyné, ismét itt vagyok!
Koldulni lásd a gazdagot;
Tekints reá s lásd meg szemén:
Ez bármi dús, koldússzegény.

Ki voltam én? s velem mi lett?
Mit akarok? mi lesz a tett?
Mit ér kemény tekintetem!
Meghódol az, ha rád vetem.

Mi napkelet felől jövénk,
Nagy népdagály - s nyugat miénk.
Az elsőkül megérkezők
Nem tudtak a végsőkrülők.

Elhullt az első, a második állt,
Markol a harmadik kopjaszált;
Egy ember száznak megfelel,
Bitangba halnak ezrek el.

Mi nyomulunk, mi rohanunk,
Mind' több a városunk, falunk;
S hol én ma úrként hódítok,
Holnap rabol egy másik ott.

Kinézzük gyorsan, hogy mi kell:
Szép nőt cipel az egyik el,
A másik vonzol bús bikát,
S elkötünk minden paripát.

De én magam csak rendesen
A ritkaságokat lesem,
Amin akárki kapva kap,
Nekem az csévelt szalma csak.

Igy, átható szememmel én
Mind' csak a kincset kémlelém.
Zsebeket s szekrények zugát
Nagy gonddal vizsgálgattam át.

Van aranyam egész tömeg
És még dicsőbb sok ékkövem;
De hogy szived fölé tehesd,
E zöld smaragd legérdemesb.

Füleden vágnak csüngeni
A tengermélynek gyöngyei;
De a rubin máris pirúl,
Mert arcod még szebben virúl.

A legpompásabb kincseket
Helyedbe hoztam itt neked.
Arattam véres harcokon,
A termést lábadohoz rakom.

E ládák kinccsel mind tele
S még nincs is itt nagyobb fele.
Csak engedelmet ints nekem
S kincstárad színig tölthetem.

Nézd, már az is, hogy trónra lépsz,
Bókolni és hódolni kész
Dúsgazdagságot, észet, erőt,
Az egyetlen szépség előtt.

Keményen őrzém kincsemet,
De vége már, mind a tied.
Elhitem nagy becsét, dicsét,
Ma látom, ez mind semmiség.

Amim volt, eltűnt már a kincs,
Kaszált fű, sorvad, élte nincs.
De óh! szemed, ha rátekint,
Értéke teljes lesz megint.

Faust. Vidd innen e merészül nyert vagyont,
Bár gáncs nem ér, jutalmazatlanúl.
Hisz' mind a hölgyé immár, mit e vár
Magába' rejt: külön ily rész-ajándok
Szükségtelen. Menj, kincset kincsre gyűjts
Szép rendbe. A példátlan pompa-fény
Példáit alkosd! Ez a boltozat
Ragyogjon, mint a mennyé; édeni,
Életlelű holt képekkel borítsd.
Léptét előzve futtass többszörös
Virágos szőnyeget; a lábait
Lágyság fogadja; fény tekintetét,
Mely halhatatlant nem vakít csak el.

Lynceus. Ura kis parancsait
Játszva végzi a szolga itt;
Itt már véren s vagyonon
E szépség a hatalom.
Jámbor az egész sereg,
Tompulnak a fegyverek;

Ha e bájjal szembe néz,
A nap fénye s hője vész.
Ez arc mellett, oly csudás,
Semmis, üres bármi más. (El.)

Helena (*Fausthoz*).

Beszélni vágyom véled, jöjj tehát
Fel ide mellém. Az üres hely itt
Urára vár, hogy védje az enyémet.

Faust. Előbb térdelve hűség-fogadást
Hagyj tennem, Urnóm; a kezet, amely
Melléd emel fel, hadd csókoljam én meg.
Avass kormányzótársá nem tudott
Határu országodban; tisztelőd,
Szolgád és öröd hadd lehessen egyben.

Helena. Csodát sokfélét látok s hallok itt,
S bámúlatom sok mindent kérdene.
De mondd meg előbb, mért hatott amaz
Ember beszéde ritka kedves módon.
A hangok szinte egymáshoz simultak,
Ha egyik szó fülembé rejtezett,
Jött és szerelmes párja lett a másik.

Faust. Ha már úgy tetszik népeink beszéde,
Óh, hát az ének mint fog tetszeni!
Mélyen hat az a fülre és a szívre.
De a gyakorlat a legbiztosabb,
A párbeszéd kínál majd szóra szót.

Helena. S mondd, olyan szépen hogy beszéljek én?

Faust. Csak szólj szivedből s megy az könnyedén.
S ha túlcsap a szíven az érzelem,
Epedve kérjük -

Helena. - ki érez velem.

Faust. Multat s jövőt nem néz a szenvedély,
Boldog csak az -

Helena. - ki a jelenben él.

Faust. A kincs, a vagyon ez - s ha élvezem,
Üdvét mi adja meg?

Helena. Az én kezem.

Kar. Ki gyanúskodnék, ha Urnőnk
A várurnak szívesen
Látja nyájasságát?
Valljuk bé: mind valamennyin
Fogyokul estünk, mint nem egyszer
Amióta ledőlt Ilios
És mi rójuk a földi
Bolygás bús labirintusát.

Férfi szerelméhez szokott nők
Azok nem válogatók,
Műértők azok már.
Fürtös aranyhaju pásztort,
S kócos szöghaju faunt is,
Akit épp' az alkalom ad,
Duzzadozó idomukra
Egyképp feljogosítanak.

Egymáshoz közel és közelébb
Már-már összesimúlnak.
Váll im a vállon, térden a térd,
Kézben a kéz; a dicső
Trón magasán
Ringnak ormozott vánkoson.
A fenségből mit se' von el
Titkos örömnök
A köznép szeme láttán
Nagy hévvel kitörő nyílt lángja.

Helena. Mily messze érzem s mily közel magam',
Itt vagyok! itt! - ismétlem boldogan.

Faust. Szavam remeg, eláll lélegzetem,
Nincs tér s idő, mind álom ez nekem.

Helena. Én a leélt, ujhodva szíveden,
Hozzád vagyok hű, ismeretlenem.

Faust. Ne bolygasd régen eltűnt multadat,
Parancs a lét, s ha csak egy pillanat.

Phorkyas (*hevesen lépve be*). Ti szerelmet ábécéztek,
Játszi gond szeretkezéstek,
Szeretkezve mást se' néztek,
Ám idő nincs erre már.
Tompa döngés... nem halljátok?
Hát a harsány trombitákat?
Már a vész nem messze jár.
Menelas jó nagy sereggel,
Nos, elő a fegyverekkel,
Harcra kelni késve kár!
Hogyha bekerítnek haddal,
Hölgyek-védje, rád levagdalt
Deiphobusnak sorsa vár.
Könnyü dámák jutnak fára
S ez a szépség az oltárra,
Frissen fenev kész a bárd.

Faust. Merész riasztás! visszatetszőn ront reánk;
Az esztelenül ütött zaj vészben sem való.
A rossz hír legszebb hirnököt is elcsufít,
S te rútak rútja, rossz hirt szívesen hozasz.
De járj ma pórul; csak üres beszéd legyen,

Amellyel rontod a leget. Itt nincs veszély,
S még ha van is, hiú ijesztés színe van.

(Harci jelek, robbanások a tornyokról, trombiták és dobok hangjai, harcias zene, hatalmas haderő átvonulása.)

Faust. Nem! - teljes számban lásd meg őket,
Itt gyűljön körbe mind a hős.
Csak az méltó kegyére nőknek,
Ki védelmükben is erős.

(A hadvezérekhez, akik csapataiktól elválnak és előlépnek.)

Gyűlj csendes, tartós harci lángra,
Mely biztos győzelem maga,
Te, észak ifjui virága
S kelet erőben dús hada.

Nyomúl ércfedte, fényre kelt nép,
Török sok ország, tartomány,
Megreng a föld amerre fellép
S ha elvonúlt, még döng nyomán.

Kiszálltunk Pylosnál e honba,
S nincs többé Nestor az öreg;
Sok kis királyság omla-bomla,
Szétverte a szilaj sereg.

Menelast is a tengerárra
Úzzuk e vártól vissza ma;
Hogy leskedőn rabolva járja, -
Ez ősz tudása s hajlama.

Titeket, hercegeit köszöntet
Spárta király-urnője itt;
Rakjátok lábához a földet,
Megtartva termett kincseit.

Germán! Korinthus öbleit védj,
Árkot s falat teremts elő!
Achaia száz szirtszegte völgyét
Daczodra bízom, gót erő.

Frankok hada, szálljad meg Élist;
Szász faj, Messéna jut neked,
Normann, a tengert bizton őrizd
S Argolist naggyá teheted.

Ki a honát így megtalálta,
Nem sujt, csak ellenségre le;
De mind felett fenn trónol Spárta
Királynőnk ősi székhelye.

Ő látja, hogy országa védve,
S kívánja, boldogúljatok;
Ott vár, borúljatok elébe,
A bizalom, a fény s a jog.

(Faust lép, a hercegek körülveszik, közelebbi parancsokat és rendelkezéseket várva.)

Kar. A legszebbet igényelő,
Dolgában ha derék bölcs,
Fegyver után lásson idején.
Csábja megnyeré ugyan
E föld leggyönyörűbbjét,
De nem bírja nyugodtan azt:
Hízeltő kihízelt simán,
Rabló elveszi tőle vadul;
Gondja legyen megelőzni ezt.

Dicsérem a mi hercegünk',
Máznál többre becsülöm,
Mert ime, bátran és okosan
Tart ő frigyben erőseket;
Int csak, s készek azok már
Híven tenni parancsait,
Úgy a maguk hasznára, mint
Hálából a fejedelmük iránt,
Mert közös így s nagy a dics-nyereség.

Hát ki ragadja ma el
Szépét ily hatalomtól?
Az övé, legyen is csak övé!
Ezt így akarjuk mind, kiket
Belül ama széppel az ő fala véd meg
S kívül erős hada vesz körül.

Faust. Mit nékik adsz, nagyok s dicsőek
Dús hűbér adományaid;
Most hagyjad elvonulni őket!
Mi maradunk helyt-állva itt.

S megvédnek ők versengve téged,
Te hullámtáncsal körözött
Mégsem-sziget, Európa hegységének
Végéhez enyhe dombláncsal fűzött.

E legszebb ország, melyre nap süt,
Minden fajt mindig üdvre vár;
S ez őt, kinek most megszereztük,
A királynénkat látta már.

Neki dudolt Eurotas sása
Míg ő a héjt kitörte itt
S elvakította ragyogása
Fenséges anyját s öccseit.

Hazád, mely hűségedre tért meg,
Legszebb virágival kínál;
S bár mind a föld elismer téged,
Ezt jobb' szeresd mindannyinál!

Ha sínlik is a bérc tarajló hátán
Hideg nyilat a napnak a kövek,
A szikla oldalán már zöld a látvány
S az ínyes kecske kap sovány füvet.

Forrás szökel, patak patakba törtet,
Lezúg, s már zöld a mélység, lanka, rét,
S temérdek halmán a sok rajzu körnek
A gyapjasoknak terjeng nyája szét.

Egyenként, óvatos kimérten járja
Lombár igás a meredek fokot;
Hanem száz barlang, sziklafalba vájva,
Mindnek tetős tanyát kínálgat ott.

Pán ott az örök s élet-nymphák lakják
A cserjés, nedves, üde mélyeket;
S töben szorongva egymás közt a nagy fák,
Szétválva fenn, mind ég felé eped.

Őserdők! Hatalomban fölmeredve
A tölgy, szeszélyes ág-boggal teli;
A szende jávor, duzzad benn a nedve,
Terhét sudáran játszva emeli.

S anyai langy tej buzg a csendes árnyon,
Csecsemő s bárány éltetője kész;
Táplál gyümölcs a szomszédos lapályon,
És törzsek odván csurg elő a méz.

Öröklő kedves hangulatban
Az arc s a száj mind mosolyog;
Maga helyén itt kiki halhatatlan,
Mert épek ők és boldogok.

S így nő fel, míg rá tiszta fény sugároz,
Apányivá a szép gyerek;
Csodálkozunk s nincs kérdésünkre válasz:
Istenek ők vagy emberek?

Akár Apollo, ki pásztor alak volt,
Olyan a legszebb pásztor itt;
Hol a természet tiszta körben alkot,
Mind a világ kezét szorít. (*Helena mellett ülve.*)

Elérted ezt, ím, és elértem én ezt;
Ne pillantsunk már semmis mult után!
Magadat, óh! nagy Zeus lányául érezd,
Az első ősvilágé vagy csupán.

Ne is keritsen várfal téged!
Számunkra még friss bájban terjed el
S tanyát kínál s csupa gyönyörüséget
Arkadia, Spártához oly közel.

E boldog földre csábitottan,
Csupa derűben érzed itt magad!
Lugassá válnak trónjaink legottan,
Arkádiában az üdv szabad!

A szín teljesen megváltozik.

(A sziklabarlangok egész sorához zárt lugasok vannak illesztve. Árnyas liget terjed fölfelé, egészen a színt ívben határoló szirtmeredélyekig. Faust és Helena nem látható. A kar megoszoltan, álomba merülve fekszik.)

Phorkyas. Mióta alszik már a lánynép, nem tudom;
Még azt se', vajjon ők álmukban látnak-e
Olyat, mit én szememmel láttam éberem.
Felköltöm őket. Bámuljon az ifju nép;
S ti is szakálas lenn ülők, kik a csoda
Hítelre méltó fejlődésére vártok itt.
Fel! Fel! Hamar csak, rendbe rázva fürtötök'!
Nyíljon a szem! Ne pislogj, rám hallgassatok!

Kar. Szólj, beszélj hát és beszéld el, mily csodás dologra célzasz!
Sőt legszívesebben épp azt hallanók, mit nem hihetnénk;
Mert bizony nekünk unalmas nézni csak e szirteket.

Phorkyas. Még csak ébredtek s máris unatkoztok, gyermekek?
Nos tehát: e barlangokban, ez üregekben, e lugasokban
Védve, rejtve a szerelmi fészke van egy idylli párnak,
Az Urunknak s Asszonyunknak.

Kar. Hogy-hogy, ott benn?

Phorkyas. A világtól
Félre bujva, ők csak engem hívtak a szolgálatukra.
Nagy becsület ez nekem, s mint illik ily bizalmi tisztben,
Én szemem' elfordítottam. Téve-véve erre-arra
Fű-, gyökér-, vagy háncs-keresve másfelé mesterkedém,
S így magukban voltak ők.

Kar. Úgy adod, mint hogyha ott benn el egész világ terülne:
Erdők, rétek s vizek is tán; mily meséket szősz nekem!

Phorkyas. Úgy is van, tudatlanok ti! azok felfedetlen mélyek;
Van sok udvar, termék bőven, mindezt felkutattam én.
Ám a barlangokban egyszer kacagás visszhangja üt meg;
Nézek - s egy fiucska ugrik női ölből férfi ölbe
S az apától az anyához; az enyelgés, a becézés,
A bohó szeretkezések, tréfaszó, örömujongás
Váltva kábit engem el.
Szárnyatlan, mezitlen géniusz, faunszerűen, de emberibben,
Szökken a szilárd talajra; csakhogy ez meg visszahatva
Őt magasba dobja, és hogy kétszer és háromszor ugrik
Már a boltozathoz ér,
Rákiált aggódva anyja: ám szökelj tetszés szerint te,
Csak repülni, ettől óvlak, szabad röptöd nincs neked.

És hűséges apja inti: a rugó erő a földé,
 Az lök vissza s fel; csak érintsd mindig azt lábad hegyével,
 Mint a földnek fia Antaeus, hogy mind' új erőre kapj.
 És így ugrál a fiú a sziklatömbön egyik élről
 Másik élre, fel s le, mint egy lapda a tenyér alatt.
 Mégis, egyszer egy kietlen mély üregbe szökve, eltűnt
 S elveszettek látszik. Anyja sír, az apja vigasztalja,
 Vállat én aggódva vontam. S íme ismét, mint jelen meg!
 Kincsek vannak ott elásva? Virágokkal ékes öltönyt
 Öltött méltóságosan.
 Karjain már rojtok ingnak, már szalagdísz leng a mellén,
 A kezében már aranylant, mint egy kisded Phöbus olyan,
 S vígan lép a sziklaélre a mélységhez; mi csodáljuk,
 S elragadtatott szülői versenyt vonják őt szívükre.
 És mi áraszt fényt fejről? E ragyogvány oly talányos,
 Arany ékszer, vagy hatalmas szellemének lángja tán?
 S a fiúnak mind e módja rávall benne jó előre
 Minden szépnak mesterére, akiben örök zenére
 Mozdul immár minden izma; s így fogjátok hallani és
 Így fogjátok ámulattal látni őt, mint kész csodát.

Kar. Hát neked ez csoda

Kréta szülötte?
 Oktató költői szót
 Tán sohasem hallottál?
 Nem hallád soha Jonia
 S nem hallád soha Hellas
 Őskorbéli regéi
 Isteni hősi gazdagságát?

 Bármi történik is
 Máí napokban,
 Csak szomorú viszhang
 Nagyszerű ősi napokra.
 Fel nem ér a te meséd sem
 A kedves hazudáshoz,
 Mely, hihetőbben igaznál,
 Mája fiáról zengett hajdan.

 Ezt a fínom erős pöttönt
 Még alig jött a világra,
 Tiszta pihébe csavarja be
 S pólyadiszekbe erőlteti
 Szószaporító dajka-nép
 Szűkelméjü tudása.
 Ám az erős kópé csinján
 Húzza ki a kötelékből
 Gyors testét a rugalmast;
 Így szabadúl meg a csalfa
 Bíbor burka nyomásítól,
 S azt ott hagyja, hol ő feküdt;
 A kész pille tesz így, aki

Dermedt bábja ha szétreped,
Szárnyai tárva előoson
S felrepül és leng pajkosan
Napsugaras levegőben.

Igy kelt létre e legügyesb,
Hogy a csenők meg a kópék
S mind az előny-keresők örök
Hasznos démonul áldják.
Méltó nagyhamar erre ő
Sok művészi fogással.
Elcseni a szigonyát a
Tenger urának, el Ares
Kardját is hüvelyéből,
Phöbusnak nyilait s ívét,
Hephaistostól a csipővasat,
S Zeus atya menyköveit csak a
Tűz-hő menti meg ettől.
Ám földhöz veri Erost,
Gáncsot vetve birokban,
S míg enyeleg vele Cypria
Elcseni annak övét is.

(Bájoló, nagyon dallamos lantszó hallik a barlangból. Kiki fölneszel rá s mélyen megilletődöttnek látszik. Ettől fogva, az utóbb megjelölt szünetig, folyton teljes hangú zenekíséret.)

Phorkyas. Hallga, hangja szép zenének, -
Tovább fabulázni kár!
A sok ósdi istenségnek
Zagyvaléka oda már.

Titeket már nem ért senki,
Magasabb a lendület;
Csak amit a szív jelent ki,
Szívreható az lehet.

(Visszavonul a sziklához.)

Kar. A te szíved is meghatja
E lány dallam, szörnyeteg,
De mi éledünk is rajta
S ontunk örömkönnyeket.

Nem baj, ha az égről eltűnt,
Míg lelkünkben fenn a nap;
Meg kell a szivünkbe' lelnünk,
Mít a világ megtagad.

(Helena, Faust, Euphorion a fent leírt jelmezben.)

Euphorion. Ha a gyermek dala csendül,
A dalos kedv tietek;
S táncol, ha ő táncra lendül,
A szülői szívetek.

Helena. Szerelmükben nemes lények
Boldogok, míg párosok;
Ám üdvükkel égis érnék,
Amikor már hármások.

Faust. Akkor mindent megtalálnak:
Te enyém, én a tied;
Mint mi, oly kötésben állnak,
Másképp ez már nem lehet!

Kar. Egyesülve sok év bája
Fiukban, mint szende fény,
Visszaragyog most e párra, -
Óh, meghatva nézem én!

Euphorion. Most hadd szökeljek,
Most hadd ugráljak!
A légből keljek,
Magasba szálljak,
Érzem a vágyat
Amint ragad.

Faust. Csak csinján! Csinján!
Ne vakmerően,
Hogy bukás mindjárt'
Téged ne érjen.
Vesztünkre veszünk
Drága fiat!

Euphorion. Már ne tapadjak
Röghöz továbbat;
Hagyjátok fürtöm',
Kezem s ruhámat;
Minek fogjátok!
Hisz az enyém.

Helena. Óh, arra gondolj
Kinek vagy része!
Üdvöt ne rombolj,
Ne dönts a vészbe.
Jaj, ha szép hármásunk,
Még tönkre mén.

Kar. Ezt a szép hármast
Már félttem én.

Helena és Faust. Fékezzed! fékezzed!
Apád-anyádért,
Tulságos nagy tüzed,
Az ifju láng-vért.
A csöndes réten
Díszítsd a tért.

Euphorion. Jó, megkísértem
Kedvetekért.

(A kar között bujkálva s a leányokat táncba ragadva.)

Víg nőekkel könnyüden
Elmúlatok,
Jó-e a dal-ütem,
Hát a mozdúlatok?

Helena. Forgasd a szépeket,
A táncművészeted
Tetszik nekem.

Faust. Kezdene végre mást!
Én e bűbájkodást
Nem szeretem.

(Euphorion és a kar lejtve és énekelve szövevényes táncban forog.)

Kar. Bájosan lengeted
Párját karodnak,
Fürteid fölvetett
Fődön ragyognak,
S míg lábad könnyedén
Siklik a föld színén
S hol emitt, hol amott
A táncsört forgatod:
Győzelmi béred int,
Kedves gyerek,
Szíveink' megnyered
Egyszerre mind.

(Szünet.)

Euphorion. Ti sokaságos
Friss lábu őzek ti,
Játsszunk odább most
Más egyebet mi!
Ti vadak lesztek,
Vadász meg én.

Kar. Neked utánunk
Kár nagyon futni,
Hisz' magunk vágyunk
Karodba jutni,
Téged ölelni
Te szép legény!

Euphorion. Most az erdőre,
Hajrá előre!
Mit könnyen érek el
Azt megvetem,
A kicsikart siker
Jó csak nekem.

Helena és Faust. Mily szilajság! Mily őrzöngés!
Mérsékletre nincs reménység,
Máris mily vadászkiürt-zengés,

Lenn a völgyben s az erdőben
Mennyi zaj és hang riad!

Kar (*egyenként sietve be*). Tőlünk futva félrefordult,
Gúnyolt minket megvetően
S elvonszolta a csoportbul
Épp a legvadabbikat.

Euphorion (*egy fiatal leányt hozva*).
Elragadtam e kis durcást,
Igy erőltetem gyönyörre.
Dacos keblét, mily öröm,
Öleléssel megtöröm,
Győz a csókkal vakmerőn
Akaratom és erőm.

A leány. Hagyj, bocsáss el! Ez alakban
Szintén bátorság, erő,
S mint tebenned, akarat van,
Egyhamar meg nem törő.
Azt hiszed, győz nyerseséged?
Karjaiddal nagyra vagy!
Játszva elégetlek téged,
Te bolond, csak el ne hagyj.

(Fellángol s a magasba lobban.)

Jer, kövess a könnyü légbe,
Jer, kövess a szörnyű mélybe,
Eltűnt cél után szaladj!

Euphorion (*lerázva az utolsó lángokat is*).

Szirtre szirt torlad itt,
Aggat a cserje is,
Engem ez mit szorít?
Nem vagyok ifju, friss?
Halld, a szél búgva búg,
A hullám zúgva zúg,
Messze vész mindez el,
Halljam közel.

(Mind magasbra szökken a szirteken.)

Helena, Faust és Kar. Mért utánzod te a zergét?
Lezuhanni rettenet.

Euphorion. Én csak mind' magasbra törnék,
Lássak egyre több eget.
Hol vagyok, érzem én:
A sziget közepén,
Pelops honába', hol
Föld s tenger egybefoly.

Kar. Bércen, erdőn velünk
Nem él-s-e békén?
Itt mielőbb lelünk

Fürtöt a tókén.
Van szőlő bőven itt
S narancs, füge,
E meghitt körnek itt,
Maradj hive.

Euphorion. Békéről álmodás?
Álmodja bárki más!
A jelszó harc legyen!
S így tovább: győzelem!

Kar. Azt, aki békét
Harcra vált könnyedén,
Elhagyja végképp
Üdv és remény.

Euphorion. E föld szülötteit
Vész-vihar verte itt,
Mind szabad, mind vitéz,
Vérezve vívni kész,
Féktelen dacosok
Szentül merők -
Mind ama harcosok,
Nyerjenek ők!

Kar. Nézzetek fel! magasan jár
S ott se' kisebb, nézve sem.
Rajt' a győzők vértje van már,
Csillog érce fényesen.

Euphorion. Semmi sánc és semmi várfal!
Önbizással töltve el,
Felér bármi erős várral
Az acélos férfi-mell.
Elnyomástól ha irtóztok,
Síkra, könnyü fegyverek!
S még a nők is amazónok
És mind hős lesz a gyerek.

Kar. Óh szent költői hév,
Szállj fel, az ég tiéd!
Szép csillag az egen,
Tündökölj messze fenn!
Még látjuk őt magát,
Még halljuk a szavát,
Szól kedvesen.

Euphorion. Nem! többé nem mint gyermek érzek,
Fegyvert visel az ifju már.
Társim szabad, erős merészek,
Már lelke a nyomukba jár.
Tovább!
Odább
Már a dicsőség útja vár.

Helena és Faust. Még alig lépsz életedbe.

Még kevés nap a tied,
S már szédítő mélyt epedve,
Vágyad vész felé siet?
S a szülők,
Semmik ők?
Álmodók a szép frigyet?

Euphorion. Halljátok? tengerek riadnak

S a völgyek visszadörgenek;
Por s hab között ront had a hadnak,
Tör-zúz s van kín és rettenet.
S a halál
Közszabály,
Ez csak érthető lehet.

Helena és Faust. Mily félelmes, szörnyü végzet!

A halál neked szabály?

Euphorion. Vészt csak messzeségből nézzek?

Nem! A gond, baj ott talál.

Előbbiek. Vészterhes buzgalom,

Megöli őt!

Euphorion. Fel! Már a vállamon

Szárnyam kinőtt!
Fel! Szívem arra húz,
Hadd szárnyalok!

(Felveti magát a levegőbe, ruhái egy percre viszik őt, feje sugárzik, fénysáv vonul utána.)

Kar. Ikarus! Ikarus!

Mily bús dolog.

(Egy szép ifju zuhan a szülők lábaihoz; a halottban egy ismert alakot vélnek megpillantani; azonban testi része legott eltűnik, aureolája mint üstökös száll fel az égre, ruha, köpeny és lyra fekvé marad a földön.)

Helena és Faust. Nagy keserv jár a nagy

Öröm nyomán.

Euphorion *(hangja a mélyből).* Zord az éj, itt ne hagyj

Egyedül, óh anyám!

Kar *(gyászének).* Egyedül, - nem! soh'se lész te,

Megismertünk téged már mi;
Ah! bár napról éjbe térsz te,
Szívünk tőled nem tud válni.
Sorsod irígységre indít,
Énekünk sem búra vall,
Benned, jóba' s rosszba', mindig
Szép és nagy a hév s a dal.

Ah, főrangu ősök sarja,
Földi javad, nagy erőd
S ifjuságod dísze, sajna,

Elveszett idő előtt!
Élesen látsz a világra,
Értesz minden dúlt szívet,
Legjobb nők szerelmi lángja
S a legritkább dal tied.

Rohansz mégis a hálóba
Akaratlan, hevenyén,
Mindhiába intve, óva
S törve törvény és erény.
Ám utóbb a legfenségesb
Hévre lobban a kebel:
Nagyra tört dicső merésed,
De te azt nem érted el.

El ki éri? - kérjük mélán,
De a sors álcázva van;
Míg a nép mind vérzik némán
És nagyon boldogtalan.
De ne nyomjon bánat súlya,
Uj dal adjon új vigaszt;
Megtermi a föld meg' újra,
Mint megtermé mindig azt.

(Teljes szünet. A zene elhallgat.)

Helena (*Fausthoz*).

A régi mondás rám is illik, fájdalom,
Hogy boldogság és szépség tartós frigybe' nincs.
Az élet és a szív kötése szétszakadt;
Siratva mindakettőt búsán búcsuzom,
A karjaidba vetve még egyszer magam'.
Persephoneia, végy fel engem s a fiút!

(Megöleli Faustot, teste eltűnik, ruhája és fátyola Faust karjaiban marad.)

Phorkyas (*Fausthoz*).

Fogd erősen, mi belőle itt maradt.
El a ruhát ne ejtsd. Már csipkedik
A démonok, hogy tőled elvegyék
S az alvilágba rántsák. Fogd, ne hagyd!
Ez már nem eltűnt istennőd ugyan,
De isteni. Csodás becsű magas kegy
Ajándokán repülj a légbe fel:
Ez téged mindenem, ami aljas túlelem
Akár az aetherig, ha te elbírod.
Csak innen messze-messze látsz viszont.

(Helena ruhái felhőkké oldódnak, körülveszik Faustot, magasba emelik s tova vonulnak vele.)

Phorkyas (*felszedi Euphorion ruháját, a köpenyt s a lyrát a földről a proscéniumba lép, magasra emeli ez exuviumokat és szól*).

Beh jó, hogy ezt fölshedhetém még!
A láng, az persze eltűnt végképp,
De hadd veszítsen a világ.

Elég a cók-mók, kelt az is költőket,
Szakírigységet s regulát,
Ha tálentommal el nem láthatom őket,
Legalább kölcsönzők ruhát.

(Leül a proscéniumban egy oszlopra.)

Panthalis. Siessünk lányok! Nem köt minket már varázs,
Az ős-thessál banyák kietlen kényszere,
Sem összevissza csengő hangok mámora,
Amely fület, de lelket még inkább zavar.
Hadesbe le! Királynőnk méltóságosan
Előre ment sietve már. Az ő nyomát
Nyomon kövesse hű cselédi lépte is.
A Felfoghatlan trónja mellett leljük őt.

Kar. Persze a királynők dolga jó mindenütt,
A Hadesben is elül állanak,
Rangbeli büszkék társaik,
S Persephoné benső köre ők;
De mi a háttérben állunk,
Mélyen Asphodelos rétjein
Hosszú nyárfasor mentén
S mitsem termő fűzfák árnyiban, -
Hát mint szórakozunk mi ott?
Bőregér-módra sipítunk,
Kisérteties zord susogás közt.

Panthalis.
Ki nem tett névre szert s nemes szándéka sincs,
Az mint elem jön számba csak; nos menjetek!
Királyi asszonyommal lenni vágy epeszt,
Mert nemcsak érdem, hűség is megóv nevet.

Mind. A napvilágnak adódunk vissza mi,
Nem mint lények ugyan,
Érezzük s tudjuk is ezt;
Ám csak a Hadest újra ne lássuk.
Az örök természet miránk
Teljes igényt tart,
S mi, lelkek is, teljes igényt rá.

A kar egy része. Mi e sok ezernyi lomb közt rezgve, lengve, sűgva-bűgva
Enyelegve, halkán csaljuk a gyökérnek életnedvét
Fel az ágba; majd levéllel, majd virággal űzve pompát,
Cicomázzuk röpke fűrtünk' fenn a légbe' szabadon.
Ha gyümölcs hull, arra gyűlnek életvidám népek s nyájak
Szededetni, eszegetni tolakodva sebbel-lobbal,
S mint az ősi isteneknek, úgy hajlongnak itt nekünk.

Egy másik rész. Mi e szirtfalak tövéhez, messze fénylő sík tükörként
Szende hullámokban ingva, hízelegve simulunk;
Várva lesve minden hangra, madárdalra, nádi fűttyre
S Pán riasztó nagy szavára a visszhangunk kész legott;

Suttogásra visszasúgunk, a dörgésre hömpölyögve
Gördül vissza a dörgésünk, kettős, hármas, tízszeres.

Egy harmadik rész. Mi, testvérek! fürgébb kedvvel zúgó patakokban ömlünk.

Mert a dús növényü domblánc minket a távolba csábít.
Egyre völgynek egyre mélyebb a vizünk, mint a Meander
Duzzadunk majd a mezőn, majd réten, kertben, ház körül.
Ott a parti ciprusoknak a vidék fölé magasló
Égbenyult finom sudára habjainkban tükrözik.

Egy negyedik rész.

Ám buzogjatok ti bárhol, mi a sok növényü halmot
Körözgetjük körülzsongva, hol a tőkén zöld a fürt.
A vincellér szenvedelmes hű szorgalma ott a napnak
Minden óráján kivallja, milyen kétes a siker.
Majd ásóval, majd kapával, majd homlítva, metszve, kötve
Sóhajt minden istenekhez, a napistenhez kivált.
Bachusnak, az elpuhultnak gondja alig van hivére,
Lugasokban lustálkodva ifju faunokkal fecseg.
Amit mámor-álma végett megkíván ő, az tömlőkben
És kancsóokban s más edényben, jobbra-balra sorakozva
Húvös pincegödrök alján, mindenkorra készen áll;
De ha már a többi isten és azok közt főképp Helios
Léggel, nedvvel, langy meleggel, hóvel fürtöt fürtre halmoz,
Hol a csendes vincelléri munka folyt, nyüzsg ott az élet,
Lugasokban s tökesorban sürgés-forgás mindenütt.
A kosár zörg, dézsa kattog, nyög a puttony, mind siet
A nagy kádhoz, kemény táncot abba' jár a taposó.
S hamvasan duzzadt szemeknek áldott nedve habzik, fecskend
S kavarog rútul kinyomva hetyke megtiprás alatt.
És pendül a cimbalomszó s ércványérok összecsengnek,
Mert im, a mysteriumokból Dionysos most kiszáll;
Jön kanyargó, kecskelábu, két-nembéli párok élén
S féktelenül ordít; köztük Silenusnak fülese.
Nincs kimélet! Hasadt körmük minden erkölcsöt legázol;
Forgva támolyg minden érzék, szörnyü lárma siketít.
Részegek kupát vatatnak, fők és bendők telistelve,
Egyik-másik józanabb még, ám a tombolásba szédül -
S gyorsan ürült ó tömlőben már az uj must kap helyet.

(A függöny legördül. Phorkyas a prosceniumban óriásként magaslik fel; azonban lelép a kothurnusokról, leveti az álarcot, visszahajtja a fátyolt s mint Mephistopheles mutatja meg magát, hogy amennyiben szükséges lenne, az epilógusban a darabot kommentálhassa.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

MAGAS HEGYSÉG,

merev, rovátkolt sziklaorom. Egy felhő vonul ide a sziklához s egy
előrenyúló szirtlapra ereszkedik le. Szétvál.

Faust (*előlép*).

A legmélyeségsb mély magány van lábaim alatt,
Ezért vigyázva lépek a szirt szélire
S a fellegjárót elbocsátom, mely simán
S derűs napokban, föld és víz felett hozott.
Szét nem foszolva, tőlem lassan távozik.
Kelet felé tart egy gomolyban az egész.
Utána bámul elcsodálkozó szemem,
Vonulva szétvál s mint a hullám változó,
De ím, formákat ölt. - Igen! nem csal szemem! -
Napfény sütötte párnán nyúl dicsően el
Egy óriás, de istennői hölgyalak.
Látom! Csak Juno, Leda s Helena ilyen;
Fenséges bájjal ring szemem előtt odább.
Ah! bomlik is már! Formátlanná tornyosúl
Keletre ott, mint messze jéghegy, s tűnt napok
Nagy emlékének tükrözésivel vakít.

De még világos gyöngé ködsáv fonja át
A keblem' és főm, ez derít, hűsít, hizelg.
Most mind magasbra szállva könnyen s tétován
Egyé simúl. - Bűbájós kép kápráztat-e,
Ifjui első, rég hiányzó üdvöm-e?
Felbuzgnak a szív mélyin a mult kincsei:
Aurora szerelme, jelzi a könnyü lendülés,
A rögtön érzett, alig értett megkapó
Első tekintet, minden kincsnél fényesebb.
Mint lelki szépség fejlik ez a báj-alak,
Nem oszlik el, az aetheren emelkedik
S mi bennem legjobb, azt magával vonja mind.

*(Egy hétmérföldes csizma toppan be. Egy másik nyomon követi. Mephistopheles leszáll. A két
csizma sietve tovább megy.)*

Mephistopheles. Ezt nevezem gyors haladásnak!

De mondd, te mért szálltál ide,
E rémes kőszirt-halmozások
Tátongó szörnyőségibe?
Jól ismerem, bár nem e ponton éppen,
A poklok alja volt ez voltaképpen.

Faust. Bolond legenda mindig kész tenálad,
Efélét most is jól esik csinálnod.

Mephistopheles.

Mikor az Ur, - hogy mért, az is tudott -
A légből minket leüzött a mélybe
S a középponti örök ős tűz ott

Köröskörül általtört lángra kélve,
Mi, a tulságos fénybe helyezetten,
Nagyon szorongtunk, kínos-kényelmetlen.
Az összes ördögök köhögni kezdtek
S felül s alúl könnyülni igyekeztek.
A poklot kénsav s kénkő bűz tölté meg,
Mily gáztömeg! ez végül szörnyüvé lett;
A földnek így, bár vastag síma kérge,
Ropogva kellett felpattogni végre.
Ma más csücskével áll felénk, mint hajdan,
Hol egykor alj volt, csúcs és hegytaraj van.
Csináltak is már ebből helyes tant itt,
Hogy felsővé kell tenni az alantit.
Mert mi kiszöktünk s tűz-tömlőc helyett
Tanyánk szabad lég mérhetlenje lett.
Ez egy soká megőrzött nyílt titok,
A népek csak utóbb nyilvánított. (*Ephes. 6. 12.*)

Faust. Nemes, de néma a hegység nekem.
Honnan? miért van? - nem kérdezgetem.
A természet, hogy önmagát teremté,
A földet önként alkotá kerekké,
Mely az oromnak s mélynek is örül
S rak szirtet szirt és bércet bérc körül.
Kényelmesen formálja meg a halmot,
Szelíd vonallal enyhe völgyet alkot
S zöldel, virul, mert ez gyönyörűsége,
Őrült örvényelésre nincs szüksége.

Mephistopheles.

Te mondod így! S neked így szent igaz.
De aki ott volt, másképp tudja az,
Én ott valék, mikor még forrongás volt,
Dagadt a mélység, ömlő lángban állt,
Moloch szirtekhez szirtekét kovácsolt
S hegyroncsokat nagy messze hajigált.
Idegen közet mázsás tömbje itt-ott;
Ilyen dobó-hatalmat hol lelünk?
A bölcsész meg nem oldja ezt a titkot,
A kő az ott van s ott marad, amint volt,
S mi szégyenszemre törjük a fejünk.
Csak a hű köznép, az ilyet megért
S a felfogása meg nem szédül,
Érett igazság néki rég,
Hogy ez csoda a Sátán érdemébül.
Ki hozzám jő, hit-mankón jut előre
Az Ördöghidján Sátánkőre.

Faust. Lám, érdekes, hogy emberek is lássák
Az ördögök természet-felfogását.

Mephistopheles. Természet! Azzal én mit gondolok!

Az ördög ott volt! ez a földolog.
Mi vagyunk nagyra hívatottak: látod
Dúlás, erőszak, őrvjögés nyomát ott! -
De végre érts meg, - mely szemed elé tünt,
Neked sehogysem tetszik e vidékünk?
Hisz látod innen messze-messze tájig,
„A föld birodalmait s azok pompáit.” (Máté 4.)
S örök elégedetlenül
Szived fel ettől sem derül?

Faust. De mégis! Egy nagy hat reám.
Találd ki.

Mephistopheles. Meg lesz hamarán.
Fel bennem holmi főváros merül,
Polgár-gyomor-nyomor belül,
Csúcs-ormok, utcák szűkre hagyva,
Csekély piac, kel, répa, hagyma;
Legyek lepik a mézárszéket,
Kövér huson lakmázni készek.
Itt, ha akármikor megállsz,
Búzt s tett-sürgést bizton találasz.
Majd széles utak s terek jönnek,
Látszat szerint előkelőek;
Gátló kapuk híján, utóbb
Külvárosok hosszan futók.
Öröm volt itt a kocsikázás
Zajos idébb-odább cikázás,
S tolongnom az örök gomolyban,
A szerte nyüzsgő hangyabolyban.
S ahol robogtam, lovagoltam,
Én mindenütt középpont voltam
S százezrek bókja vett körül.

Faust. Nem kedvelek efféle jókat:
Szapora népnek a szív örül,
Hadd táplálkozzék emberül,
Ne hagyjuk műveletlenül, -
S neveltünk végre lázadókat.

Mephistopheles. Majd grandiózusan építkezém,
S áll kéjlak vídám díszhelyén.
Erdő, mező, domb, lanka ott
Mind pompás kertté változott.
Zöld lombfalak és bársonyrétek,
Árnyékok, utak mesterkéltek,
Le szirtről szirtre ár zuhog,
Sokféle vízszugár buzog;
Ott méltón felszökik, de arra félre,
Ezer kis ér locs-pocskol pisikélve.
S építették a legszebb nőknek én ott

Több nyájas meghitt kis hajlékot.
Eltelt sok időm sok ily tanyán,
Társakkal oly szép, édes a magány.
Nőkről beszéltem; mert nálam szabály:
Plurálist érdemel a báj.

Faust. Rossz és modern! Sardanapál!

Mephistopheles. Mi hát, ami után sovárogsz?
Az csak merész és nagy lehet.
Te lengtél már közel a holdvilághoz,
Tán holdkórság von tégedet?

Faust. Nem, nem! elég a földi kör,
Nyíl itt is nagy tettekre mód még.
Csak bámulatkeltő adódjék,
Érzek erőt, mely nagyra tör.

Mephistopheles. Hát dícsre vágysz? Heroináknál
Ugy látszik nem hiába jártál.

Faust. Vagyont s uralmat nyerhetek!
Semmi a dícs, minden a tett!

Mephistopheles. De jönnek majd poéták jókor
S megtudja híred az utókor,
Mert hóbortot szül ám a hóbort.

Faust. Nem értesz. Mit tudod te azt,
Emberszivet mi vágy dagaszt?
Te mit tudod, gúnyos kaján,
Mi fáj nekünk, minő hiány?

Mephistopheles. Ám hadd legyen, ahogy te véled!
S gyönd el nekem mind sok bolond szeszélyed.

Faust. A nagy tengerre szállt szemem sugára;
Duzzadva az vizét tornyosra tolta,
Majd meglohadtan loccsant egyre árja
S széltében a part síkját ostromolta.
És ez boszantott; mint ahogy a döllyf
Szabad lélekben, ki becsül jogot,
Felbuzduló vért izgalomra költ
S mint visszatetsző érzés hágy nyomot.
Csak véletlen volt, jól ránéztem én:
S megáll az ár s hömpölygve visszamén.
Büszkén elért célt újra messzi veszt,
Az óra jó, s megint ismétli ezt.

Mephistopheles (*ad Spectatores*).
Itt új tapasztalat reám ma nem vár,
Ezt évszázadzrek óta ismerem már.

Faust (*szenvedelmesen folytatva*).
Oda oson, hosszant veri a szárazt,
Meddő maga s csak meddőséget áraszt:

Dagad, nő, hömpölyg, partra felszalad,
Elönt kietlen puszta vonalat.
Lelkes erővel habra hab tolong ott,
S visszavonul s nem végzett semmi dolgot,
Mi engem kétségbe ejtve aggaszthatna!
Dühödt elem, erő, de semmi haszna.
S lelkem merész lesz magából kikélve:
Itt küzdjek én, hogy ezt győzhessem én le!
És ez lehetőség! - E víz, bárha vad,
Minden halomhoz símul és tapad,
Akárhogy tombol, véle a csekélyebb
Magaslat is mind megdacol kevélyen,
Sekélyke mély is bizton vonzza őt -
Legott a lelkem tervet tervre szőtt:
Érd el fenséges élvül, hogy kizárjad
A part köréből a zsarnok vizárat,
Széles határát nyomd szűkebbre össze
S szorítsd őt vissza önmagába messze.
Lépten-nyomon ezt gondolom fel ismét;
Im, vágyam ez, s te ebben légy segítség!

(Dobszó és harcias zene a nézők mögött, messziről a jobboldal felől hangzik.)

Mephistopheles. Mily könnyű ez! De hallod? perg a dob.

Faust. Megint harc! bölcsnek nem hallani jobb.

Mephistopheles.

Harc avvagy béke. Bölcs az az igyekvés,
Hogy ránk előny így is, amúgy is essék.
Figyelj, s ha itt a kellő pillanat,
A jó alkalmakat, Faust, rögtön megragadd!

Faust. Talányos szóbeszéddel ne zavarj!

Mondd röviden meg: mért van hát e zaj?

Mephistopheles.

Én megfigyeltem, ámbár szerte bolygok,
Hogy a jó császárt nyomják súlyos gondok.
Hisz ismered. Amíg mi múltattuk
S álgazdagságát a kezére adtuk,
Azt hitte, a világ övé.
Át a jogart ifjan vevé
S így vígan a balhitbe tévedt,
Hogy összeférnek - s voltaképp
Mindegyikükben ez a szép, -
A főkormányzat és az élvek.

Faust. Nagy tévedés. Parancsra hívatott,

Parancsolásban boldogulva éljen.

Akarni tudjon lelkiben nagyot

S akaratához senki más ne férjen.

Mit főhivének súgva tudtul ad,

Már tett legyen, min bámul a világ.

Örök fenséghez csak ez út vezet,
Ez legnemesb -; silány az élvezet.

Mephistopheles. Ő nem ilyen. Ő gyönyörbe merült,
Országá igy anarchiába dült.
Nagy és kicsiny ott harcban állt mindenfelé,
Testvér a testvért üldözé, ölé.
Vár, város: ellentáborok,
Céh és nemesség háborog,
A püspök, káptalan, község marakszik,
Ki csak egymásra néz, haragszik.
Templomban ölnek; városkapu mellett
Kalmárok s útasok végsőt lehelnek.
Mindenki vakmerő lesz, amikor
Nem él, hanem küzd. - Nos, így ment a sor.

Faust. Ment, sántított, zuhant, megint felállt,
Majd összeroppant s rút halomba mált.

Mephistopheles.
S nem volt ez ellen zokszó soha semmi,
Kiki tudott s akart valami lenni.
Silány kicsiny lett nagy, derék:
De végre ezt a jobbak nem türeék.
Fölkeltek és a jelszó szerte ment:
Az lesz Ur itt, ki nyugságot teremt.
A császár nem tud, gyöngé erre. Nos hát,
Uj Urra bizzuk a hazának sorsát,
Ki mindnyájunknak biztosít
Egy ujult jobb világot itt,
Hol béke lesz s igazságosság.

Faust. Nagyon papos szó.

Mephistopheles. Pap is vala sok,
Ők biztosíták jó kövér hasok'.
A nagyobb rész a zendüléshez állott
S a zendülés nőtt s így lőn szent és áldott.
S a császár, akit mi mulattatánk,
Ma itt a végső harcát vivja tán.

Faust. Ő nyilt és jó volt; szánom őt ma mélyen.

Mephistopheles. Jer, nézzük s lássuk! aki él, reméljen.
Vigyük ki e szűk völgyből. Ha ez egyszer
Megmenthető még, mentve van ezerszer.
Ki tudja, még mi fordulatot ér meg?
Legyen szerencsés, s híve lesz temérdek.

(Keresztül mennek a hegyközépen s megtekintik a hadsereg felállítását a völgyben. A dobszó és a harcias zene felhangzik alulról.)

Mephistopheles. Állása, látom, jó a csapatoknak.
Mi közbelépünk s bizton győzni fognak.

Faust. Mit is lehet itt várni még?
Csalás! Bűbáj! Mind semmisség.

Mephistopheles. Hadicsel, az nyer meg csatákat!
Erős légy, ha az eszme áthat,
Mely immár életcél neked,
Megtartva földet és trónt a császárnak,
Térdelj le majd s megnyerheted
Hűbér gyanánt partját az árnak.

Faust. Ha annyin mentél már te át,
Ám nyerj meg végre egy csatát!

Mephistopheles. Nem, e szerencse téged ér!
Te lész ma itt a fővezér.

Faust. Épp a helyes főhelyre jutnék!
Parancsot adnék s hadhoz mitse' tudnék.

Mephistopheles. Már ezt vezérkarodra hagyjad,
A dolga jó a tábornagynak.
Én had-szagot érezve rég,
Haditanácsot szervezék:
Őshegység őserőseit
Javunkra gyűjtém össze itt.

Faust. Mi az?... Fegyverbe lépteted
Tán a hegybéli népeket?

Mephistopheles. Nem! Kóconfinc Petőt magát,
A ripacs banda legjavát.

A három nagyerejü fellép (*Sámuel II. 23. 8.*).

Mephistopheles. Már jönnek is, fickóim ők!
Egymástól korban messze állnak,
A fegyverek s ruhák különbözők;
Meglásd, ezek majd jól beválnak.
(*Ad Spectatores.*) Örömmel ölt minden gyerek
Ma vértet és lovagi mentét;
S mert allegóriák e korhelyek,
Kiválóképpen tetszetős leventék.

Rajtacsak (*fiatal, könnyű fegyverzetben, tarka ruhában*).
Ha bárki csak szemembe néz,
Öklömmel felcsapom legott a mafla állát;
S ha a pulya már futni kész,
Kitépem minden hajaszálát.

Zsebrevág (*férfias, jól felfegyverzett, gazdagon öltözött*).
Pusztán bolondul hajbakapni,
Időfecsérelés csupán.
A fő: serényen zsebrerakni,
A többit kérdezd azután.

Görcsmarok *(éltes, erősen fegyverzett, ruha nélkül).*

Az ember sokra így se juthat,
Nagy szerzemény is szerte futhat
S az élet árján zúg tova.
A megtartás a jobb, noha szerezni is jó;
Hadd működjék a szürke fickó,
S od'adnod mitse' kell soha.

(Mind együtt lejjebb haladnak a völgybe.)

A HEGYFOKON.

Dobszó és harcias zene alulról. A császár sátorát készítik.

Császár. Fővezér. Csatlósok.

Fővezér. Még mindig jónak látszik az az eszme,
Hogy visszavont egész hadunk'
E völgyeletben tömörítsük össze;
Bizton hiszem, helytállhatunk.

Császár. Az majd elvállik, hogy mi lesz itt;
Nekem e félfutásunk mégse' tetszik.

Fővezér. Felséges Ur, csak nézzed a jobb szárnyat!
Ilyen terep kell a hadtudománynak:
Lankás a domb, de járni rossz a hátán,
Nekünk előny, az ellenségnek hátrány.
Hullámos a föld, bennünket fedez;
Lovasság ellen jól megvédhet ez.

Császár. Már tőlem csak dicséret telhet;
Lesz dolga itt karnak s kebelnek.

Fővezér. Itt, a közép mezőn, mely sík lapály egészen,
Áll a phalanx vitézi harcra készen.
A lándsasor, hol csillogós a lég,
A regg ködén át napsugárban ég.
A zöm hatalmas; mint éj terjed el!
Nagy tette vágy itt sok ezer kebel.
Ismerd azon meg a tömeg erőit,
Hogy én bizom, az ellen szétverődik.

Császár. Mily szép e had, először nézem én.
Kettővel ér fel minden egy legény.

Fővezér. A balszárnyunkról semmi jelentésem.
A szirtfokon derék vitézink résen.
S melyen acélt látsz megcsillanni most,
A kőszál véd egy fontos szűk szorost.
Előre sejtek itt én véres harcot
S óvatlan ellent sujtó nagy kudarcot.

Császár. Csalárd atyafiságom vonul ottan,
Nekik testvéri öccsük, bátyjuk voltam,
S ők napról-napra többet s többet mertek,
Koronát, kormányt szégyenbe keverték.
Majd összeveszve, dúlták az országot,
Míg végre mind hatalmam ellen támadt.
A néptömeg lelkében ingatag,
Elkapja azt az ár, amint ragad.

Fővezér. Egy hívünk felfelé tart a hegyen,
Hírt hoz; szerencsés hírhozó legyen!

Első hírhozó. A szerencse visz sikerre,
Ügyes volt a cselvetés,
Jól mozogtunk arra, erre;
Csakhogy ez még mind kevés.
A sok tétlen is jelenti
Esküvel, hogy hű marad,
S tétlenségét azzal menti,
Hogy még forr a népharag.

Császár. Az önfentartás az önzés szabálya
S nem becsület, kötelem, hajlam s hála.
S mi lesz, ha majd a számadás betell
S ti a szomszédos tüztől égtek el?

Fővezér. Im ott, nagy lassan lépve, jó a másik,
A teste reszket, elfáradt rogyásig.

Második hírhozó. Csak szemléltük mi vidáman
A vad tévelygést elébb;
De váratlan, hamarjában
Egy új császár színre lép.
Útjain a nép torlódik,
Ahová megy, zsong a táj;
A hazugság lobogóit
Mind követik. - Birkanyáj!

Császár. Egy ellencsászár, ez hasznomra van,
Császárnak én csak most érzem magam'.
Csak harcosul vevém fel vértemet,
De immár célja nagyszerűbb lehet.
Nekem, sok fényes ünnepélyemen
Csak egy hiányzott: a veszedelem.
Ti játszatok velem gyűrű-bökést,
S tornát lihegtem én, szilaj döfést:
Ne óvjatok vala a harctól engemet ti,
S már hallanátok hőszül emlegetni.
Szivem önálló, érzem egyszer ottan,
Mikor a tüzvész fényiben ragyogtam;
Irtóztatóan tört rám az elem,
Csak látszat volt, de nagy volt szertelen.
Győzelmi dícs, ezt álmodám csupán;
Bűnös mulasztás, pótlom ezután.

(A hírnökök utasítást kapnak, hogy az ellencsászárt harcra hívják.)

Faust fegyverzetben, félig zárt sisakkal.

A három nagyerejű olyan fegyverzetben s úgy öltözve, mint előbb.

Faust. Jövünk s reméljük gáncsra ez nem indít:
Nincs baj, de jó előrelátni mindig.
Tudod, töprengő nép a hegylakó,
Természet s közet-írást kutató,
Eltűnt a síkról a szellemsereg rég,
De annál jobb tanyájuk lett a hegység.

A mélyek útvesztőit halkán járják,
Hol áthatók a dús ércillat-párák;
Szétválogatva, bírálgatva, kötve,
Ösztönszerűn jut mindig új eszökbe.
Szellemhatalmak csöndes ujjai rakják
Az anyagoknak áttetsző alakját;
S nekik a kristály, néma bár örökre.
A felvilágon megtörténők tükre.

Császár. Én hallom és hiszem beszédeid'
Derék vitéz, de mondd: mit érnek itt?

Faust. A Norciabéli nagy szabin igéző,
Szolgálatodban hön buzogni kész ő.
Mily szörnyű sors volt, mely őt fenyegette!
A rőzse pattogott s tűznyelvit öltögette,
A száraz sok hasáb mind rakva jól.
A kén s szurok kibúj egy-egy alól;
Nincs ember, Isten, ördög, ki megmentse
De ott a Felség és lehullt bilincse.
Rómába' volt ez. Ő érted rajongva,
Hálás azóta s csak te vagy a gondja.
Amaz órától fogva érted él,
Jelt rólad ad a csillag és a mély
S ő bírta ránk, hogy álljunk mielőbb mi
Melléd. Nagyok a hegységnek erői;
A természet még szabad ott s merész,
Mit bűbájul szid a szűk papi ész.

Császár. Öröm a vendég, ha derűs napokban,
Vigadni vélünk, vídáman betoppan;
Öröm elnézni a sok emberen,
Tolongva nyüzsgnek, szűk a nagy terem, -
De még nagyobb öröm az a derék,
Ki mint szilárd segítő áll eléd
Oly reggelen, mely gondteherrel ébred,
Mert sorsdöntően billen épp a mérleg.
De vonja itt el a nagy pillanat
Harckész acélról a vas markokat!
Tisztelgjetek, ezrek indulnak éppen
Csatázni ellenem vagy értem.
Érdem tesz embert! Trónt és koronát
Méltón a sors a méltó jobbnak ad.
A kisértet, ki rám tör, bitorolva
Császár címet, mintha uralma volna.
S magát had- és főhübérurnak írja,
Saját öklömmel sujtassék a sírba!

Faust. A nagy cselekvés bármi jó lehessen.
Fejed' kockára tenni nem helyeslem.
Nem ékes-e forgóval a sisak?
Az véd fejet s ezért vívunk mi csak.

Tagok fej nélkül mire tudnak menni?
Ha szunnyad az, lebágyad valamennyi;
Ha sérül az, mind sebesülve bódul,
És mind üdül, mihelyt az gyorsan gyógyul.
A kar, jogával vajmi gyorsan élve,
Pajzsot emel és a főt védi véle;
Megemberelvén a kard is magát,
Felfog csapást és menten visszavág:
Sikerben a láb részt vesz mielőbb
S keményen a levert nyakára lép.

Császár. Haragom ez; bár ő ily sorsot érne
S tenném a talpam a kevély fejére!

Hírnökök (*visszajönnek*).

Nem becsültek ott meg minket,
A kihívást könnyen vették,
Nemes, büszke igéinket
Bohóságul kinevették.
„Elzüllött a ti császártok,
Már hatalma leomolt;
Visszhangúl e szűk völgy rátok
Meseszót zeng: „Egyszer volt!””

Faust. Épp így kivánták a legjobbjaid,
Kik hűn, szilárdan melléd álltak itt.
Közelg az ellen, forr hadadnak vére,
A pillanat jó, mondd ki hát: előre!

Császár. Vezérelésre itt nem gondolok.

(*A fővezérhez.*)

A kezeidben, herceg, e dolog.

Fővezér. Jobbszárnyunk rögtön induljon tehát!
Most tűnt fel épp az ellenség balszárnya;
Hogy megelőzzük annak rohamát,
Törjön kipróbált ifjuságunk rája.

Faust. Engedd, hogy a harc e vidám fia
Beálljon a csapat soraiba,
Ott lelje s állja híven meg helyét,
A többiéhez adván erejét.

(*Jobb felé mutat.*)

Rajtacsak (*előlép*).

Ki rám pofát vág, el nem fordul az,
Míg szét nem zúzom mindkét pofacsontját;
Ki háttal fordul, nyekken a pimasz,
Nyakába gyűröm torkát, fejét, kontyát.
S ha úgy üt mind a katonád,
Mint én az ellenség fejére,
Ugy ebből egy sem él tovább,
Megfojtja mind' a maga vére. (*El.*)

Fővezér. Közép zömünk simán vonulva fel,
Teljes erővel ütközzék, ha kell.
Ott jobb felé már keserű küzdelmek,
Ott nem felel meg haderónk a tervnek.

Faust (*a középsőre mutatva*).
Kövesse hát ez is parancsszavad'!
Fortélyos ez, előre visz hadat.

Zsebrevág (*előlép*). A császár hős hadát hadd vonja
Dicsen kívül a zsákmány szomja;
Tüzzük ki célul, rajta hát,
Az ellencsászár sátorát!
Nem henceg ő soká kormányon,
Én a phalanx első sorába vágyom.

Prédajutka (*markotányosnő, hozzásimulva*).
Bár nem volt esküvőnk sosem,
Ő a legdrágább kedvesem.
Sok ily szüret nem volna rossz!
A nő gonosz, ha ragadoz,
Könyört nem ismer, ha, fosztogat;
Előre győzni! és minden szabad! (*Mindketten el.*)

Fővezér. Előre tudtuk, balszárnyunkra ott
Jobbszárnyuk intéz erős rohamot.
Küzd ember ember ellen; egymást marja,
A szirtes szűk szorost, hogy kicsikarja.

Faust (*balra int*).
Kérlek, uram, úgy vedd igénybe őt is,
A nagy erő még elbír több erőt is.

Görösmarok (*előlép*).
Ne légyen gond már a balszárnyra!
Hol én vagyok, nem veszhet semmi kárba.
Mit az öreg jól egybekaphat,
Ketté olyat menykő se' csaphat. (*El.*)

Mephistopheles (*felülről lefelé jöve*).
Nézzétek ott a háttér mélyén,
A szakadékok szirt szegélyén,
Mily fegyveres hadak szorongnak,
A keskeny útra mint tolongnak.
A sok sisak, vért, paizs, kard ott
Hátuk mögött falat acélbul alkot;
Figyelnek, harci jelre lesve.

(*Halkan a megértőkhöz.*)

Honnan valók, azt senki se kérdezzesse.
Mert én se' voltam ám hanyag,
Feltúrtam ódon fegyvertárákat:
Ott álltak s ültek nyergeikben,
Ma is világhatalmi hitben.

Lovag, király, császár e vázak,
Azaz ma már csak üres csigaházak:
Díszelgtek bennük a kisértetek
Minőket a középkor éltetett.
S ha bennük ördög bujna is,
Nagy az effektusuk ma is.

(Hangosan.)

Halld, mérgeket előre szítják,
A pléh zörög, egymást taszítják,
Rongy lobogók nagyúri zászlók mellett,
Kell is nekik már némi frissebb szellet.
No lám, ez ósdi népség mily vigan
Kész vívni az ujkor csatáiban.

(Rettentő harsonázás felülről, az ellentáborban szemmel látható ingadozás.)

Faust. Sötét ború a földön, égen,
Csak itt-ott villan át a légen
Baljóslatú piros sugár.
Kard, lándzsa csillog már a vértről,
A bérc, az erdő és a légkör,
Az ég is harcba vonva már.

Mephistopheles. A jobbszárny nagyszerűn verekszik;
Ám aki még nagyobb, mint mások
Az Rajtacsak, az óriás ott,
Ez, ahogy szokta, nekifekszik.

Császár. Egy kar püfölt előbb csak ottan,
Munkába' most már egy tucat van.
Ez nincs a természet szerint.

Faust. Hát nem tudod, mily délibáb van
A partokon Sziciliában?
Ha fényt a nap a ködre hint
Ott, ég felé emelkedőben,
Tükrözve fenn a levegőben
Mefoghatatlan képzet ing:
Libeg alá s fel egy-egy város,
Majd lenge díszkert - s napsugáros
Aetherbe oszlik el megint.

Császár. De mily csodás! Magas dzsidákon
Az érchegyet szikrázni látom;
Phalanxunk minden láncsa-vége
Minthogyha láncos lánggal égne,
Csodát hiszek, kisértetit!

Mephistopheles. Bocsánat, affélék e fények,
Minőket szórtak szellemlények,
Kikre hajósok esküvének;
A Dioskurok erejének
Véglobbanását sejtetik.

Császár. De mondd, kit illet érte hála,
Hogy ennyi ritka kegyel álla
Pártunkra a természet itt?

Mephistopheles. Ki másnak, mint a nagy mesternek,
Ki szívén hordja sorsodat?
Vad ellenid reád ha törnek,
Ő benne dúl az indulat.
E hálás mentésedre kész,
Még akkor is, ha belevész.

Császár. Pompázva vittek ünneplő menetben;
Mivoltom' érzém, próbát is tehettem,
Módomba' volt, és nem töprengve hosszan,
Az ősz szakált a hűvös légre hoztam.
A klérus kedvét így rontám el ottan,
Kegyébe ezzel, persze nem jutottam.
S ma, annyi év után, reám találna
E szíves tettemért a hála?

Faust. A jó tett haszna dús kamat;
De most szemed az égre nézzen!
Jelet küld ő, a mester, érzem,
Itt lesz, vigyázz, egy perc alatt.

Császár. Fenn sas lebeg a levegőben,
Bősz griff csap ott rá vakmerően.

Faust. Ügyelj! ez jó jel volna már,
Csak mese-szörny a griff-madár:
Hát el van-é az esze veszve,
Valódi sassal veszni össze?

Császár. Nagy körben, egymást el nem érve,
Keringnek ím; egyszerre csak -
No most, ez is, az is lecsap
Egymás nyakára és begyére.

Faust. De látod, a griff, a nyomorult,
Megtépve, marva, pórul jára,
Oroszlánfarka lekonyult,
Tünik, zuhan a bérc falára.

Császár. Jól értve, hozzon jót e jel!
Csodálkozás fog engem el.

Mephistopheles. *(jobbfelé nézve).*
Egyre több csapás találja,
Ezt az ellen már nem állja;
Tétován küzd és szorongva
Egyre jobban tódul jobbra.
Zöme összekavarodva,
A balszárnya zavarodva.
Most phalanxunk szilárd éle
Villámgyorsan tette kélve

Áttöré a gyenge pontot;
Két nagy hullám egybe rontott,
Zúg dühödten egy a másban,
Egyenlően vad vivásban,
Mily dicső ezt nézni látni,
Megnyerők már e csatát mi!

Császár (*balfelé nézve, Fausthoz*).
Nézd! Ez aggaszt, amott szembe'
A mi őrünk vajmi gyenge!
Közuditást alig látok,
Elvesztők lenn a sziklákat,
Fent sem állunk többet ellen,
Most! - az ellen nagy tömegben
Mind előbbre tódul gyorsan,
Benn is van tán a szorosban, -
Vétkes bűbáj vétke átkos!
Mind hiába műfogástok. (*Szünet.*)

Mephistopheles. Im, a két hollóm ott közelget,
Vajjon velünk mi hírt közölhet?
A dolgunk, félek, rosszul áll.

Császár. Mért kell e páros undok pára?
Amonnan hozza éji szárnya,
Hol harcban ég a sziklaszál.

Mephistopheles (*a hollókhoz*).
Csak üljetek jól a fülemhez
Akit ti védtek, veszve nem lesz,
A ti tanácstok mind bevál.

Faust (*a császárhoz*). Galambok, erről tudsz te régen,
Átlengve tenger messzeségen,
Fészkükre lelnek mindig ők.
Ez az eset másféle; nos hát:
Galambok hoznak békepostát,
A hollók harci hírvivők.

Mephistopheles. Minő balvégzet! arra nézzünk.
Mint szirtperem állnak vitézink,
De körzi őket már a vész!
Minden magast megszállt közelben,
S ha a szorosnál győz az ellen,
Helytállanunk igen nehéz.

Császár. Mégis csak így van! Csalatottan
A hálótokba gabalyodtam,
Szorongnom abban szörnyűség.

Mephistopheles. Ne félj! Az ügy nincs veszve még.
Csel és kitartás most a fontos!
A vég, az mindig nagy dolog.
A hírhozóim hire pontos;
De hadd, hogy én parancsolok!

Fővezér (*aki közben odajött*).

Hogy egy uton ezekkel jártál,
Nekem kezdettül óta fáj már.
Soha varázs jót nem hozott.
Nem vállalom e csata veszét;
Vigyék dülőre ők, ha kezdtek,
Vedd vissza a vezérbatot.

Császár. Te tartsd meg azt, jobb nap jöhet még,
Szerencse tán és diadal,
Szörnyü nekem e csúnya vendég
Bizalmas hírhollóival.

(*Mephistopheleshez.*)

Vezérbatot nem bízhatok rád,
Te arra méltó nem lehetsz,
Hanem segíts, parancsnokolj hát!
Tedd mind meg azt, amit tehetsz.

(*El a sátorba a fővezérrrel.*)

Mephistopheles. A tompa bot csak őt segítse!
Mi úgysem érnék véle mitse',
Keresztjel-féle van tövén.

Faust. De mit tegyünk?

Mephistopheles. Már megtevém! -
Holló komék, fel szárnyra rögtön!
A bérci nagy tó sellőit köszöntöm,
Nekem ma színlelt árvíz volna jó.
Van csalfa női csselfogásuk,
Hogy mi a színt való színébe' lássuk
S hitet tegyünk rá, hogy való. (*Szünet.*)

Faust. A hollók ott a habkisasszonyoknak
Hízelve bókokat mondhattak;
Víz csörgedez már arra túl.
Nem egy helyen kopár szirt-lepte szárazt
A most kibuggyant bő forrás eláraszt
S azok győzelme ebbe fül.

Mephistopheles. Csodás üdvözet megzavar
Még hős kuszót is nagyhamar.

Faust. Már egy patak zúg, több egy mélybe szédül,
Megkétszerezve tör ki rejtekébül,
Ívben zuhog le, már mint egy folyam
S egyszerre elterül lapos sziklára esve,
Csobog, tajtékzik, utakat keresve,
A völgybe végre szirtlépcsőn rohan.
Van-e vitézség, mely itt ellenállhat?
Szilaj hatalma elseprő ez árnak,
Magam se' láttam még ily rémeset.

Mephistopheles.

A víz hazugság, mind nem látom én ezt;
Az mind csak ember, kit ez is megtéveszt;
Engem mulattat e csodás eset.
Amott azok veszett futásra kélnek,
Bolondok, fuldokolni vélnek,
Szilárd a föld, melyen szuszogni félnek
S kacagtató, hogy úszva evickélnek.
A zürzavar legteljesebb.

(A hollók visszaérkeztek.)

A nagy mestertől száll a dics tirátok,
Ha még egy mesterművet megcsináltak:
A tűzkohókhöz el, de rögtön,
Hol nyüzsg a törpe nép örökkön
S sziporkát szór az érc s a kő.
Fecseggve bőven, kértek ottan
Tüzet, mely fénylik, rémlik, pattan
S magas csodául nézhető.
Mert villám-fény, mely messze csillog
S magasról hulló tünde csillag
Akad sok nyári éjszakán;
De villogások elzavart bokorba'
És csillagok a lápon sustorogva,
Látványokul ritkábbak ám.
Ne buzgjatok túl, nem nehéz ez,
A kérés kezd, parancsszó végez.

(A hollók el. Minden megtörténik az utasítás szerint.)

Az ellent földje vak sötétség!
Lépten-nyomon botlassza kétség!
Lidérc fordítsa erre-arra,
Felvillanó fény megzavarja!
Mind szép, de most még kellene
Valami harsány rémzene.

Faust. A fegyver-kripták kongó vasvitézi
A friss legen már új erőik' érzik.
Zireg-zörögnek rég amott
Csodás, hamis érc-hangzatok.

Mephistopheles. Igaz! Nincs féke már hevüknek;
Pufog a sok lovagi ütleg,
Ujúlnek régi jó idők.
A kar- s a láb-vas mind, ahány van,
Guelf s Ghibellin mint hajdanában,
S megint örök harc hősi ők.
Mit rájuk hagytak az elődök,
Dühük ma sem engesztelődött;
Tusáik ég-föld rendítők.
Hisz minden ördöghangversenyben
A pártharag hat a legszebben,

Temérdek borzadályival.
Visszhangja páni visszatetsző,
Majd rikkanó, sátáni, metsző
S a rémült völgyön átrival.

(A zenekarban harci tombolás, mely végül vidám katonai zenébe megy át.)

AZ ELLENCSSÁSZÁR SÁTRA.

Trón, gazdag berendezés.

Zsebrevág. Prédajutka.

Prédajutka. Az elsők itt is mi vagyunk!

Zsebrevág. Holló se száll úgy, mint magunk.

Prédajutka. Ó! mennyi kincset rejt e hely!
Hol kezdjem el! Hol végzem el?

Zsebrevág. Úgy tömve, telve a zugok,
Hogy hozzáfogni sem tudok.

Prédajutka. A szőnyeg épp nekem való,
Az ágyam sokszor úgy se' jó.

Zsebrevág. Itt lóg egy tollas buzogány,
Efélét rég kívánok ám.

Prédajutka. Arany szegély piros ruhán,
Magamnak ilyet álmodám.

Zsebrevág (*a buzogányt fogva*):
Hamar megy ezzel az egész,
Agyoncsapod s előre mégysz.

(*Prédajutkához.*)

Hanem te feltúrsz sok lomot,
De semmi jól se' fogsz amott.
A rongyot rögtön visszadobd,
Annál egy olyan láda jobb!
A hadnak zsoldja abba' van,
Hasában a sok vert arany.

Prédajutka. Halálosan nehéz nekem,
El én azt nem cipelhetem.

Zsebrevág. Hajolj előre! Bukj le mélyen!
Erős a te hátad, felsegélem.

Prédajutka. Óh jaj! Óh jaj, ez nagy tere!
A derekam törik bele.

(*A láda leesik és kinyílik.*)

Zsebrevág. No itt a sárarany rakat -
Siess, hogy újra felragadd!

Prédajutka (*leguggol*). Ölembe vélük mielőbb!
Igy is jut ebből még elég.

Zsebrevág. Elég! S eredj most szaporán!

(*Prédajutka feláll.*)

Kötényeden - jaj! - lyuk van ám!
Amerre jársz, ahol megállsz,
Pazarul kincset hajigálsz.

Darabontok *(a törvényes császárei).*
Ez szent hely, mit műveltek itt?
Dúljátok a császár kincseit?

Zsebrevág. Mi a vásárra bőrt vivénk,
Igy illő prédarész miénk.
Az ellen sátra ez s jogunk,
Hogy szintén jó katonák vagyunk.

Darabontok. De nálunk mitsem ér e jog;
A jó katonák nem tolvajok.
Ki császárunkért vívni kész,
Legyen becsületes vitéz.

Zsebrevág. A becsület, azt tudni jó,
Más néven: kontribúció.
Ti vagy mi, mindegyek vagyunk:
Ide vele! ez jelszavunk. *(Prédajutkához.)*
El, s ami van, sietve vidd,
Nem látnak ám szívesen itt. *(El.)*

Első darabont. Mért is nem adtál, nossza mondd.
A gaz fickónak egy pofont?

Második. Nem volt erőm, mit tudom én, -
E két alak valami rém.

Harmadik. Baj eshetett ma én velem.
Szemem káprázik szüntelen.

Negyedik. Mit érzek, meg sem érthető:
Egész nap szörnyü volt a hő,
A tikkadt légben búteher,
Az talpon áll, ez itt hever,
Az védi ezt s egyuttal üt,
Az ellenség hull mindenütt,
A szemre fátyolköd terül,
Zizegve zúg, cseng-bong a fül;
Nos így ment s itt vagyunk mi még,
Magunk se' tudva hogy s miképp.

(A császár négy herceggel fellép.)

(A darabontok távoznak.)

Császár. Csak érje sorsa el! győztünk, mienk a pálma.
Az ellenség szalad a síkon szerte málva.
Üres már itt e trón, az áruulás jele,
Dús szőnyegek fedik s a hely szűkebb vele.
Mi, tiszteletadó őrségtől közrevetten,
A nép küldötteit fenséggel várjuk itten.
Repül mindenfelől a kedves hír ide:

Nyugodt egész hazánk, miénk a nép szive.
Ha búbáj is vegyült a harcba némi részben,
Mi végül is, magunk viaskodánk a vészben.
Segíthet harcban is a véletlen dolog:
Az égből kő esik vagy véreső csorog,
Szirtmélyből hangzanak csodás hatalmu zöngék,
Erősebb a szívünk, az ellené ha gyöngébb;
De aki vesz, bukott, s gúny tárgya lesz s marad,
Istent dicsér s ragyog, ki diadalt arat,
És önként zengi rá, parancsra semmi szükség,
Isten dicséretét milliók szája tüstént.
De fő dicséretül, kegyes tekintetem
Ez egyszer a magam szívébe vethetem.
Víg ifju fejdelem ha tán időt fecsérle,
Idővel rájön ő a pillanat becsére.
Megosztom hát hamar e négy méltóval itt
A házam, udvarom s az ország dolgait.

(Az elsőhöz.)

Tiéd volt hercegem! a had bölcs szervezése
S a döntő percben a harc hősi tervezése.
Hass korszerűn tovább, amíg a béke tart;
Légy főtábornagyom, legyen tiéd a kard.

Főtábornagy. Hú serged, mely maig csak honn lelt harcra módot,
Ha majd künn védi meg személyed és a trónod,
Hadd, hogy vendégzajos győzelmi ünnepet
Nagy ős vár termiben én adhassak neked;
E tiszta ércet én tisztelgve ott emeljem
S felségjogod örök védelme lesz e jelben.

Császár (a másikhoz).

Ki gyöngéd vagy s finom és nem csupán merész,
Te légy főkamrás; e tiszt kicsit nehéz.
Tiéd, legfőbb gyanánt, a házi népem dolga;
Van közte sok vizsály, akad rosszfajta szolgál.
A példát megbecsült személyedtől vegyék,
Mint kell megnyerni az udvar s az úr kegyét.

Főkamarás.

Az úr nagy szellemét követni, jóra vál csak:
Segítsek jobbakat, de rosszabbnak se ártsak,
Szemes légy s cselt ne szőjj, ne csalj, de légy nyugodt!
Minő vagyok, uram, elég ha te tudod.
S ha ünneplésről is szabad fantáziálnom?
Én nyujtsam ott neked a mosdót aranytálon,
S míg örömöknek élsz, gyűrűidet fogom,
S üdül kezed, miként szemem látásodon.

Császár. Nagyon komoly vagyok ma ünnep-tervezőnek.
De jó, mert ezzel is derűs hang kezdhető meg.

(A harmadikhoz.)

Légy főasztalnokom! Te gondozz egyaránt
Vadász-ügyet, majort s baromfi-állományt.
Mi kedvelt étellem, azt mind előre tudjad,
Jól főzzess és amint az évszak hozza, újat.

Főasztalnok. Szűk bőjtöt én magam örömmel vállalok,
Amíg kedvedre majd eléd jót tálalok.
Konyhánk személyzete csak fogjon vélem össze,
Sűrgetjük az időt és nem lesz semmi messze.
Bár annál, ami új vagy messziről került,
Inkább szeretsz magad tartalmas egyszerűt.

Császár *(a negyedikhez).*

Ha már ma szóba itt mindenki lakomát hoz,
Kérlek, te ifju hős, pohárnokommá válj.
És főpohárnokul ügyelj mindenkoron,
Hogy bőségben legyen pincémbe' jó borom.
Maradj mértékletes, hagyj szertelen vigalmat,
Kísértő csábjait kerüld e hivatalnak.

Főpohárnok. Felség, az ifjak is, csak bennük bízzanak,
Előbb mint gondolod, megérett férfiak.
Ünneplő ötletet, ha tőlem is kívánsz még,
Nos, tervem szép nagyon: egy császári pohárszék.
Pompás arany s ezüst kehely lesz ott elég,
De sokkal kedvesebb, mit én teszek eléd:
Csíszolt velencei, vidító tiszta kristály
Bort ízesít s megóv a mámortól, ha ittál;
Sok ember túlbecsül ilyen pohárcsodát,
Felség, mérsékleted nagyobb oltalmat ad.

Császár. Komoly órában én, mit bíztam itt reátok,
Magam megbízható szavából hallottátok.
Nagy a császári szó, szent biztos amit ad,
De még erősb nemes kellék a kézirat,
Kell még a kézjegy is. Kitől ez mind kitelhet,
A legjobb férfi, lám, a legjobbkor közelget.

(Az érsek-főkancellár fellép.)

Császár. Zárókövében a boltív ha bízhatik,
Biztos lehet a ház az ítéletnapig.
E négy hercegre nézz! E négyvel megbeszéltem,
Mit jónak udvarom s házam javára véltem.
De ami az egész országot illeti,
Több súly és több erő, öt ember kell neki.
A föld urasági közt a főrang ötre vár itt,
Kitágítom tehát a birtokuk határit;
Azok jószágait, kik hozzám hitlenek.
Nyerjétek, híveim, - szép földek ám, - ti meg;
Egyben a nagy jogot, hogy ami a tiétek,
Békével s harccal is, ha kell kiterjesszétek.
S megállapítom azt, hogy háborítlanul
A föld urának itt, mi essék még javul:

Birtokügyekben a döntő birák ti lesztek,
S nem felebbezhető, amit végzésbe tesztek:
Adó, bér, dézsma, vám, robot, előfogat
S amit a bánya-, só- és pénzverő-jog ad,
Tiétek mindez és legvégül, hálatelten,
Személyteket közel a trónomig emeltem.

Érsek. Mindnyájunk hódoló köszönetét fogadd,
Nekünk adsz több erőt s erősb te lész magad.

Császár. Ti még, öten, külön főméltóságba léptek.
Még élek népeimért és kedvelem az éltet,
De a nagy ősök láncá elvonja szememet
A sürgésből oda, hol a vég fenyeget.
Ha el kell nékem is majd híveimtől válni,
A ti kötetmek utódom' megtalálni.
Oltárra téve őt, ha koronám fején,
Békén fejezze be, mit vészben kezdtem én.

Főkancellár. Szívekben büszkeség, alázat a modorban,
Bókolnak hercegid, első a földi sorban.
Amíg erünkben a hűséges vér kering,
Mozgunk, akár a test, kívánatod szerint.

Császár. Nos, amit végezétek, hogy a jövő is lássa,
Írásban meglegyen, s azon kezünk vonása.
De, bár földjét az úr mind bírja szabadon,
Feltételem, hogy az megoszthatlan vagyon,
Bármennyi sarj legyen, a teljes adományom
Mind' csak egészben az első fiura szálljon.

Főkancellár. A pergamentre én örömmel bízhatok
Ily köznek és nekünk üdvös szabályzatot.
Elvégzik irnokok a másolást, pecsétet,
S Felség, szent kézjegyed, szerezzé nagy becsét meg.

Császár. S most elmehet kiki, mert jó ha elmerül
Eszméibe e nap jelentőségirül.

(A világi hercegek távoznak.)

Az egyházi *(ott marad és pathetikusan beszél).*
A kancellár kiment, de itt maradt az érsek,
Füledhez úzik őt az óvó érzések!
Mert atyai szívet teérted nyomja gond.

Császár. E szép órában is, mi gond üzhetne? mondd!

Érsek. Mily kín-keserv nekem ez órában a látvány,
Hogy szent fölkezt fejed' befonta már a sátán!
Trónt biztosít ugyan látszatra e dolog,
De jaj! Az ég Urát s a Pápát gúnyolod.
Mihelyt megtudja ez, gyors büntetése ér el,
Bűnös hatalmadat lesújtja szent tüzével.
Ugy sem feledte még, hogy te, mikor neked
Ő koronát adott, védtél eretneket.

Diadémed legott a hitnek lón a kára,
Mert átkos főre szállt legelső kegysugára.
De verd a melledet s szentségtelen javad'
Csekélyke részeit szentségre visszaadd.
Ahol a sátrad állt, a széles dombi telket,
Hol társultak veled gonosz segítő lelkek
S a hazugságkirály füledbe suttogott,
Okulva jámborúl, szent célra szánjad ott;
Hozzá a hegyet és a sűrű nagy erdőket,
A halmok hátain a dús zöld legelőket,
Kristály halastavak s futó vizek sokát,
Melyek lezúgnak és völgyön kígyóznak át,
S a terjedt völgyet és mezős tanyáit egyben:
Bünbánat így beszél, így részesülsz te kegyben.

Császár. Botlásom súlya már egészen elijeszt;
Magad mértékivel, magad mérd mind ki ezt.

Érsek. Először! a teret, mely büntől veszne kárba,
Szenteld minél előbb az Úr szolgálatára.
A lelki szem erős falat vél látni már,
Ragyog a kóruson az első napsugár,
Egy házzá részek ott keresztalakba' nőnek,
Hosszú magas hajó öröm a sok hívőnek,
Buzgón tolong be mind nemes portál alatt,
Ha zeng hegy-völgyön át az első kondulat,
Ez az egekbe nyúlt magas torony hívása,
A bünbánó figyel s jön lelki ujhodásra.
A templomszentelés - soká ne késsen ez! -
Fődíszje a magad jelenlevése lesz.

Császár. A nagy mű intelem legyen a jámborságra,
S legyen Isten dicse és bűneim váltsága.
Elég! Már érzem is, hogy lelket mint emel.

Érsek. Irásba' még ma, mint kancellár végzem el.

Császár. Az egyháznak mi jut, okmányba írva lássam,
S örömmel ráadom az én aláírásom.

Érsek *(már elindult, de az ajtóból visszafordul).*
S a műre, hogyha kész, fel fogsz ajánlani még
Minden jogot, minők: tized, bér, járulék,
Örök időkre, - mert kezelni kell a készet
S méltón fentartani, mi sok pénzt felemészthet.
S oly elhagyott helyen a gyors építkezés -
Zsákmány-kincsedbül is kell arra egy kevés.
S el azt sem hallgatom, hogy messze tájról kell még
Fa, mész s pala oda s egyéb eféle kellék.
Szószékből intjük a népet fuvarra majd
S megáldjuk azt, ki az egyház javára hajt. *(El.)*

Császár.

Amelynek súlya nyom, nagy és nehéz a vétség,
Mily kárt okoz nekem az undok bűvész népség.

Érsek (*megint visszatérve, legmélyebb meghajlással*).

Bocsáss meg, óh uram! a rosszhirű alak,
Kinek a part jutott, legyen átkunk alatt,
Hacsak bűnbánatúl, fel ott is nem ajánlod
A szentegyháznak a dézsmát, adót s a vámot.

Császár (*kelletlenül*).

Ott föld sincs még jelen, csak a tengerbe' lenn.

Érsek. Meghozza az idő, a jog s a türelem.

Nekünk adott szavad érvénye el nem évül! (*El.*)

Császár (*egyedül*).

Egész országomat elirhatnám így végül.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

NYILT VIDÉK.

Vándor. Im! az árnyas régi hársak,
Őserőben üde mind.
Végin annyi vándorlásnak
Rájuk leltem én megint.
Itt a hely és az borult rám,
Az a régi hajlok ott,
Mikor hányt-vetett a hullám
S fövenypartra itt dobott.
Jó gazdáim' hadd is áldjam,
De a mentő ritka pár,
Arra, hogy ma megtaláljam,
Akkor is vén vala már.
Mily kegyes nép!... Ha zörgetnék?
Adjistent ha mondanék? -
Kedves-e még itt a vendég?
Repes a szív jóra még?

Baucis (*anyóka, igen öreg*).
Kedves vándor! Csitt te! Csitt te!
Férjemet aludni hadd!
Hosszu álomtól üdítve,
Kurta tettben friss az agg.

Vándor. Mondd anyó, az vagy te, nemde,
S hálát adhatok neked,
Ki férjével itt megmente
Egy ifjú életet?
Baucis vagy te, ki serényen
Éltet elhalt ajkra adsz?

(*A férfi fellép.*)

S te Philemon, ki keményen
Kincset árból kiragadsz?
Házatokban víg tűz égett,
Csengve szólt a kis harang,
S nálatok ért nyájas véget
Az a borzasztó kaland.
S most az árhoz hadd forduljak,
Mely a végtelenbe vész;
Imádkozzam, térdre hulljak,
Mert a szívem oly nehéz.

(*Előre megy a fövenyparton.*)

Philemon (*Baucishoz*). Gyorsan, künn teríts a kertben,
Minden most virágzik ott;
Fusson ő, majd visszaretten
S nem hiszi, mit látni fog.

(*A vándorhoz, mellette állva.*)

Im, hol egykor szörnyü dühvel
Téged hullám csapkodott,
Már ma mívelt föld terül el
Paradicsomkert van ott.
Aggul ebben semmi részem,
Nincs erőm segíteni már,
S mire elfogyott egészen
Messze is már a viz-ár.
Bölcs urak gyors szolganépe
Gátol, árkol szüntelen
S már a tenger joga tépve,
Ural embert az elem.
Rét után rét zöldje, nézzed,
Falvak, szántás, kert, pagony, -
No de most az alkonyt élvezd,
Naplementünk szép nagyon. -
Ott vitorlák messze-messze,
Tudja fészket a madár,
Éji révbe gyűlnek össze,
Kikötő van ott ma már.
Távol innen már a tenger,
Nézd, hol a kék habszegély,
S jobbra balra föld, s az ember
Rajta nagy tömegben él.

(Hármasban az asztalnál, a kis kertben.)

Baucis. Néma vagy te? s éhes szádig
Egy falatkát vinni félsz?

Philemon. A csodát ő tudni vágyik,
Mondjad el, te szólni kész.

Baucis. Csoda volt az! Szó szerint az!
Izgat is még engemet.
Ami itt ment végbe, mindaz
Jámborsággal nem mehet.

Philemon. Ki a partot adta néki,
A császár segítne bünt?
Hát nem hirnök hirdeté ki
Harsonázva azt nekünk?
Fövenyüinktől nem is messze
Kezdték a munkálatot;
Kunyhók, sátrak! - S lombövezte
Palotájuk áll ma ott.

Baucis. Zajos szolgák ásnak, vágnak
Egész meddő napon át;
Ám, hol éjjel bolygnak lángok,
Másnap reggel ott a gát.
Véres emberáldozások,
Kínos jaj az éjbe vész;
S hol a vízиг tűzparázs folyt,

Reggel a csatorna kész.
Kárhozott ő, s bántja őt rég
A mi kunyhónk s ligetünk,
S a kevély szomszéd előtt még
Hódolnunk is kell nekünk.

Philemon. De ő szép helyet ajánla
Lenn, az új laposban ott!

Baucis. Sose építs ingoványra,
Tartsd meg a magaslatod'.

Philemon. Most gyerünk a kápolnához,
Nézd, a húnyó nap leszállt,
A harang szól, higyj, imádkozz',
S régi istenünket áldd!

PALOTA.

Terjedelmes díszkert, nagyszabású egyenes csatorna.

(Faust igen magas életkorban, gondolatokba merülve sétál.)

Lynceus, a toronyőr *(szócsövön át).*

A nap leszáll, vigan vonúlnak
Már a hajók a révbe mind.
Amottan egy nagytestű csolnak
Le a csatornán erre ring.
Az árbocok meredten állnak,
Lengetve zászlók sok színét.
Boldog hajósok téged áldnak,
Szerencse telje a tiéd.

(A harangcsengés a fövenydombról idehallik.)

Faust *(felriadva).* Átkos harang! Pirulva hallom:

Sebez, sért álnok fegyverül;
Elöttem tenger birodalmom,
S a bosszuság izgat belül.
Ez az irígy hang zaklatás csak,
Hogy csonka a nagy szerzemény;
A barna bódé, meg a hársak
S a roz'ga templom nem enyém.
Ha ott pihenni volna kedvem,
Borzaszt az árny, mert idegen;
Tövis a talpban és a szemben;
Óh, itt se jó már így nekem!

Toronyőr *(mint fenn).* A tarka csolnak mint halad!

Röpíti esti fuvalat,
Ahogy közelg, mi' gyorsaság,
Tornyozva rajta láda, zsák!

(Pompás csónak, gazdagon és tarkán megrakva idegen világtájak termékeivel.)

Mephistopheles. A három nagyerejű legény.

Kar. Már itt vagyunk,

Ki itt kötünk.
Szerencse fel,
Nagy védnökünk!

(Kiszállnak, a rakományt partra hordják.)

Mephistopheles. Jól dolgozánk s öröm a bér,

Ha gazdánk érte megdicsér.
Csak két hajónk volt elmenet,
Ma révbe minket húsz követ.
Mit s mennyi nagy dolgot merénk,
Mutatja a hajó-terénk.
Szabad vizen a szív szabad,
Kit gátol ott a gondolat!

Ott gyors fogással fogd a jót,
Fogunk halat, fogunk hajót,
Három hajó után pedig
Kampóra jut a negyedik;
Az ötödik hódolni fog,
Mert az erő, az ott a jog.
Csak nézd a *mit, hogyan* ne láss.
Ne tudnám, mi a tengerészet:
Harc, üzlet és kalózkodás,
E háromság ad egy egészet.

Három nagyerejű legény. Se köszönés,

Se hála nincs!
Hozzuk, - s neki
Bűn tán a kincs.
Mérges urunk,
Vág morc pofát,
Nem kedveli
Nagy birtokát.

Mephistopheles. Több fizetést

Ne kérjete!
Már kijutott
A részetek.

A legények. Unalmasan

Beszélsz velünk;
Egyenlő részt
Követelünk.

Mephistopheles. Rendeznetek

Kell még elébb
A termeket;
Van kincs elég.
Megnézni majd
Ha ő betér,
S számon veszi jobban,
Hogy mit ér:
Nem lesz fukar
S bizonynal ad
Nagy tengerész-
Vigalmakat.

Madarainkat holnap várjuk,
Mily tarkaság, lesz gondom rájuk.

(A rakományt elhordják.)

Mephistopheles (*Fausthoz*).

Komor a homlokod, szemed,
Dicső szerencséd így veszed.
Mit a mély bölcsesség akart:
Békében ím, a víz s a part;
A partnak szolgál már a víz,

Hajókat el gyors árja visz.
Itt palotádból kihajolsz
S egész világ, mit átkarolsz.
Itt volt a kezdet, ahol állsz,
Itt állt az első deszkaház;
Első kis árunk volt amott,
Hol evező ver most habot.
Fenkölt eszed buzgó heve
A vízen s földön úr leve.
És itt -

Faust. Hisz épp ez átkos *itt!*

Ez szívet untat, súlyosít.
Vallok neked, te jártas szellem:
Szívembe szúr a fájdalom,
Ezt nem lehet már elviselnem!
Ha szégyen is kivallanom.
Táguljanak már ama vének.
Én lakjam hársaik alatt,
E semmis fák, ha nem enyémelek,
Rontják viláгурalmamat.
Élvezzem ott a messze látványt
Ágak közé építve állványt,
Hogy vizsgálódva tetején
Mind lássam azt: mit tettem én;
Egy pillantásba gyúlne be
Az emberész mestermüve,
Mind, mit az ártól vívtam el,
A föld s az uj néplakta hely.

A szív legélesb kínja ám,
Mit gazdag érez, a hiány.
Harangszó, hársvirág szaga
Nekem a sír, a gyász maga.
Mindenható akaratom
Megtört amott a homokon.
Hogy mentsem ettől kedvem' én meg!
Szól a harang és esz a méreg.

Mephistopheles. Nagy bosszuság! Hiszem neked,

Hogy keseríti életed.
Mind gyötri a nemes fület
Az ilyenféle csendület.
Az átkos bim-bam kongva-bongva,
Az est derűjét ködbe vonja,
Kereszteléstől temetésig
Nincs alkalom, melyről lekésik,
És élted bim és bam között
Csak tűnő álmúl üzöd.

Faust. Ellenkezés, dacos, makacs,
Dicső siker rontója csak,
S jogos igazba már mi magunk,
Ha fáj is, belefáradunk.

Mephistopheles. De mit feszélyez itt ez téged?
Hisz' telepíteni mesterséged?

Faust. Hát menjetek és félre véliük! -
A két öregnek, már tudod,
Hol szántam szép kis birtokot.

Mephistopheles. Elvisszük őket és letesszük,
Ocsúdnak mire észre vesszük;
Erőszakért, ha múlik az,
A szép kis birtok nagy vigasz. (*Éleset füttyent.*)

(*A három fellép.*)

Mephistopheles. Urunk parancsa, jöjjetek!
Majd holnap ad víg ünnepet.

A három. Az öreg úr morc volt velünk,
De ünnepet, azt kedvelünk.

Mephistopheles (*ad spectatores*).
Nos, ebbe' sincs új semmise',
Naboth szőlője agg mese. (*Királyok I. 21.*)

MÉLYSÉGES ÉJ.

Lynceus a toronyőr *(őrhelyén dalolva).*

Látásra születtem,
És néz aki lát,
Tornyomhoz esküdtem,
Itt szép a világ.
Közel van a távol
Szemeimnek, ím:
A hold, csillagtábor,
Az erdő, a gím.
Az örök dísz nézem
Mindannyiban,
És díszesnek érzem
Én is magam.
Te boldog szempárom,
Legyen bármiképp.
Amit egyszer láttál
Az örökre szép!

(Szünet.)

Nemcsak kedvtelésül állok
Én ilyen magas helyet;
Im, az éjbe dőlt világ ott
Mily iszonyal fenyeget!
Szikratűz csap ama hársak
Kettős éjiből elé
S dühödik vad lobogásnak,
Mert heves szél fú belé.
Ah! a kis ház ég lobogva,
Mohos, nyirkos bár tetője;
Gyors segítség merre volna,
Nincs menekvés már belőle.
Ah! pedig a jó öreg pár
Jól ügyelt a tűzre máskor,
És talán prédája lett már!
Mily kegyetlen, mily sivár sors!
A mohos váz feketélve
Vál ki lángos rőt gomolyból;
Csak jutnának még ki élve
Ama jók e vad pokolból!
Kivilágló tüzes nyelvek
Gallyas lomb közt szállnak, kelnek,
Szárak ágak fennen égnek
S hamvba dőlnek hevenyén.
Jó szemek, ezt érjem én meg!
Ezért lássak messze én!
A kis templom is leroppan,
Égő ágak terhe rajt;
Hegyes lángnyelv kígyózik ottan,

S már fel az orromra hajt;
Odvás törzsek tövig égve,
Bíbor tűzhalom a hely.

(Hosszú szünet. Ének.)

Soká láttuk, íme vége,
Százados mult hamvad el.

Faust (az erkélyen, a fővénydomb felé).

Mi síró dal, mely felülről jön?
Késő e hang, döntött szavam.
Fenn jajveszékel toronyöröm,
Szidom a gyors tettért magam'!
De ha elégték is a hársak
S már törzseik csak rút korom,
Hogy végtelenbe onnan lássak
Lesz ott hamar egy fatorony.
Az uj tanyát is látom onnan,
Hová az agg pár tétetett,
Élvezni késő szép napokban,
A nagylelkű kiméletet.

Mephistopheles és a három (lenn).

Jövünk rohanvást. Megbocsáss!
Nem ment simán a megbizás.
Hogy ott vagyunk, bezörgetünk,
De nem nyíl ám ajtó nekünk;
Megrázzuk hát a zárat
S a korhadt ajtó beszakad;
Ordítózánk, káromkodánk,
De senki sem hallgat miránk;
Szokás szerint való eset:
Ki nem akar, az mind siket;
Nem tétozáztunk hát sokat,
Megragadók az aggokat.
Kínjuk rövid: a rémület
Elvette mindjárt lelküket.
Egy idegen volt szállva ott,
Az kardra kelt, de már halott.
Míg folyt a kurta vad vivás,
A szalmát szerteszórt parázs
Kigyujtá. Minden lángba' még
S a máglyán az a három ég.

Faust. S szarvaimra nem ügyeltetek?

Csere, nem rablás kellett.
A tett bolond volt s vad nagyon,
Osztozzatok az átkomon!

Kar. A régi szó, nagy szó marad:

Féld az erőst s add meg magad!
Ha mersz, kockára vetheted
Házad', javad' és - életed'. (El.)

Faust *(az erkélyen).*

Hunyóban már a csillagok,
A pislá tűz alig lobog,
A hűs szél fel-felkölti még
És füstöt, párát hajt idebb.
Gyors tett rohant gyors szó nyomán!
Mi lebben erre mint az árny?

ÉJFÉL.

Négy ős némből lép fel.

Első. Én vagyok a Szükség.

Második. Az Adósság én.

Harmadik. Az én nevem Gond.

Negyedik. Az enyém Nyomor.

Hárman. Az ajtó itt zárva, ez bajos nekünk,
Ez gazdag lakása, be nem mehetünk.

Szükség. Itt árnyékká oszlom.

Adósság. És én semmivé.

Nyomor. Én nem jutok kényesebb szemek elé.

Gond. Testvérek, ez néktek tiltott bemenet,
De a Gond a kulcslyukon is bemehet.

(A Gond eltűnik.)

Szükség. Ti, őszfejú testvérek, el innen, el!

Adósság. Én melletted ballagok, hozzád közel.

Nyomor. A Nyomor nyomodba', te bárhova szállj.

Hárman. Vonúlnak a felhők, a csillagfény veszve!
Nyomukba, nyomukba! ott messze, ott messze,
Ott jó im a bátyánk, ott jó a - - - halál.

Faust (a palotában.)

Jött négy, ment három, láttam én;
Amit beszéltek, azt nem érthetém,
Hallani véltem, hogy - nyomor,
S halál, - a végszó ily komor.
Tompán, kísértetin kongott a hang.
Szabadba még nem küzdtem én magam'.
Csak dobhatnám a mágiát már félre,
Ne is gondolnék már varázsigére,
S Természet! állnék csak mint ember itt,
Ember voltomra adnék valamit.
Az voltam én, míg a homálytól vontan
Magam' s világom' el nem káromoltam.
Most már a lég is mind' varázst lehel,
Már azt se' tudnám, hogy kerüljem el.
Mosolyghat bármi józanúl napom,
Az éj az álmok hálójába fon.
Üde mező ha felvidítna már,
Rám kánya károg; s mit károgna? - Kár.
Babona-nyűgben későn és korán:
Baljós jelül, mint óvás hat reám.

Magában áll az, kinek fél szive.
Nyikorg az ajtó, s nem lép senki be.

(Megrendülve.)

Valaki jött?

Gond. E kérdés felelet?

Faust. S ki vagy?

Gond. Elég hogy itt fogok helyet.

Faust. Eredj ki!

Gond. Jó itt; nem megyek ki még.

Faust *(először felháborodik, aztán lecsillapodva, önmagához).*

Vigyázz, ne mondj ki több varázsigt.

Gond. Ha fül nem is venne észre,
Rám vall a szív duló vésze.
Úzöm más-más arc alatt
Iszonyú hatalmammat.
Földi útra és vizekre
Örök aggást viszek szerte,
S nem keresve rámbotolsz,
Hízelegsz vagy káromolsz. -
Nem volt-e gondod soha még?

Faust. Az élten én átrohanék;
Ami gyönyör volt, üstökön ragadtam,
Ha nem felelt meg, futni hagytam,
Ha tovatünt, mit bántam én.
Én csak kivántam s elértem csupán,
S megujra vágytam; pályám' így futám
Mindig rohamban; nagyszerűn korábban,
De meggondolva, bölcsen mostanában.
Ismert nagyon a földkerekek nekem,
Nem láthatunk mi túl e téreken;
Szemet a túlra csak bolond irányoz,
Hasonlót költve ott fenn önmagához!
Itt állna helytt, itt lássa jól körét,
E föld se' néma, érti a derék.
Mi haszna, ha a végtelenbe felcsap!
Mit ismer, azt foghatja fel csak.
A földi léten így haladjon át,
Mellőzve utján kísérő csodát;
Kint s jót a gyors út adjon csak neki,
S egy pillanat se elégítse ki!

Gond. Kit megszerzek én magamnak,
Egy világ sem jó már annak;
Mindig borús lesz a lelke,
Nincs napjának szállta, kelte;
Bár külsőleg rendbe' lenne,

Sötétségek laknak benne
És akármilyen kincs körözze,
Nincs rá mód, hogy megszerezze.
Üdve, baja mind szeszély lesz,
A bőségben egyre éhez;
Kéj avagy kín érje, azt a
Másik napra elhalasztja,
A jövőnek él egészen,
S így nem is lesz soha készen.

Faust. Ne mondd! nem hatsz meg engem így!
Ne halljak ily bolond beszédet.
A rossz létániád, eridj,
Megárthat bármi bölcs ember eszének.

Gond. Jobb-e jönni, jobb-e menni?
Bizonyosság soha semmi,
Ott a szabad, szilárd pálya
S félve lépve, ingva járja.
Magát egyre lejjebb érzi,
Dolgait mind ferdén nézi,
Maga terhe, terhe másnak,
Lélegzése fuldoklás csak,
Mégse' fúlad, él, de halva,
Se' kétsége, se' bizalma,
Szünet nélkül hányva-vetve
Kín türése, kényszer tette,
Szabad és rab, rossz az álma,
Üdülését nem találja,
Vesztegel csak ott ahol van,
S benn is van már a pokolban.

Faust. Átkos kísértők! így bántok ti rég,
Ezerszer bántok így az emberfajjal,
Közömbös napját is megrontva még
Rút zürzavarral, bonyodalmas bajjal.
Tudom, hogy nyügzött, kit démon ragad
Eltéphetetlen szellem-kötéllel;
De a te álnok nagy hatalmadat,
Óh Gond, sose ismerjem én el!

Gond. Azonnal érezd meg tehát,
Csak búcsu-átkot mondok még én:
Más ember vak az egész éltén át,
Nos Faust, te is légy az, a végén! (*Rálehel. El.*)

Faust (*megvakul*).
Mind mélyebb s mélyebb árnyal száll az éj le,
De ragyogó fény tündököl belül.
Eszmémet én sietve hajtom végre,
Az úr parancsa súlyos egyedül.
Fel, fel, ti mind! Vidd sürgő szolganép
Jó végre, mit merészen gondolék!

Szerszám, kapa, ásó mind előkerüljön!
Amit kitűztünk, mindjárt sikerüljön.
Szigorú rend, friss szorgalom
Hamar jutalmaz s gazdagon;
Ha nagyszerűt kell vinni véghez,
Egy ész elég ezernyi kézhez.

A PALOTA NAGY ELŐ-UDVARA.

Fáklyák.

Mephistopheles (*elől, mint felügyelő*).

Ide Lemurok! Ide csak!
Ti littyedt-lottyadt rémek,
Ti csupa ín- és csont-vacak,
Rozoga félig-lények.

Lemurok (*karban*). Jövünk mi mentül hamarabb

S hallottuk is már félig,
Hogy itt egy jó nagy földdarab
Mienk lesz véges-végig.

Hegyes cölöp s mérésre lánc
Van itt, azt észrevettük;
Hanem, hogy minket mért kívánsz,
Biz' azt már elfeledtük.

Mephistopheles. Mesterművet nem kérek itt;

Tegyetek úgy amint szokástok!
A leghosszabbtok végig fekhettek
S a többi ássa körüle a pástot.
Mint őseinknek, ássatok
Mély, hosszú négyzet alakot!
A palotából a szűk házba fut,
Ily ostobán, utóbb is minden út.

Lemurok (*ingerkedő mozdulatokkal ásva*).

Éltem, szerettem ifjan én,
Ugy rémlik, édes vágyban.
Hol zene szólt s pergett a tánc,
Ott bizony mozgott a lábam.
Most mankójával az a cudar
Öregkor úgy meghajíta,
Hogy átboltam a siron,
Mért volt az éppen nyitva!

Faust (*a palotából kilépve, az ajtófélfát tapogatja*).

Mint cseng az ásó, engem elragad!
Nekem buzog, munkál a nép itt,
A földdel földeket kibékít,
Az árnak szab határokat,
Tengert erős korlátba készit.

Mephistopheles (*félre*). Téged csak érettünk emészt

A gond, ha gátat s bármit építsz;
Mert a víz ördögének készitsz,
Neptunnak immár lakomát.
Akármi mód' el vagy te veszve; -
Az elemek velünk esküdtek össze,
A vég ki van már mondva rád.

Faust. Felügyelő!

Mephistopheles. Itt!

Faust. Sok munkást keríts,
Fogadd, ahogy jön, ezerével,
Buzdíts szigorral s szép szerével,
Csábíts, fizess és kényszeríts!
Arról naponta új meg új hírt várok,
Hogy mint halad a most kitűzött árok.

Mephistopheles (*fél hangon*).

Hanem, úgy hallom én a hírt:
Nem árkot ásnak itt, de sírt.

Faust. A hegy felé nyúlt lópáncél
Új földeinkre kórokat lehel;
Azt is le kell csapolni még,
A legnagyobbat végül érjem el.
Millióknak szerzek nem biztos teret meg,
De kellőt dolgoz, szabad embereknek.
Termékeny zöld mező; a nép s az állat
Legújabb földén jót hamar találhat,
Megszállva mind a halmot egyaránt,
Melyet merészek dolgoz karja hányt.
Belől egy édenkert, kívül pedig
Dühödt ár csapjon a gátperemig;
Betörni készen moshat rajta léket,
Közbuzdulása tömje el a népnek.
Igen! eszem egészen erre tért meg,
Ez a vég-bölcsesség csupán:
Az érdemel csak szabadságot, éltet,
Ki érte küzd nap nap után.
Csupa derék nép vész közt élje itt
Gyermeki, férfi és agg éveit.
Ha látnám, mint nyüzsg szüntelen
Ilyen szabad nép e szabad helyen,
Rá szólanék a pillanatra:
Oly szép vagy, óh, maradj velem!
Az életem nyom nélkül nem maradna,
Nem nyelne el a végtelen. -
E nagy előre-érezés alatt
Most boldogít a legszebb pillanat.

(*Faust hátrahanyatlik, a Lemurok felkarolják és a földre fektetik.*)

Mephistopheles.

Gyönyör s szerencse közt éhen maradt,
A változásban kéjelegni vágyva;
Jön az üres, rossz, végső pillanat,
Szegény, ittfogni azt kívánja.
Erős volt, nem bírtam le én,
De úr a kor, ím, porba dőlt a vén.
Az óra áll -

Kar. Éjféλι csend. Az óra áll!
A mutató lehull.

Mephistopheles. Ez a halál.

Kar. És vége már.

Mephistopheles. A vég! ez balga szó.

Miért a vég?

Nagyon mindegy a vég s a teljes semmiség!

A folyton alkotás mi végre?

Hogy minden alkotás gyors végét érje!

„Volt s vége!” Mit kell ily szóból kivenni?

Ez annyi, mintha nem lett volna semmi,

De körbe forg, hogy mégis lenni tessék.

Jobb nékem ennél az örök üresség.

SIRBATÉTEL.

Lemur (*magánének*). Mért ilyen rossz a házikó
Ha ásó-kapa vájja?

Lemurok (*kar*). Neked, bús, gyolcsruhás lakó,
Még sok is a pompája.

Lemur (*magánének*). Butorzat mért nincs itt elég?
Szék, asztal hol maradt hát?

Lemurok (*kar*). Rövid időre bérelék,
S csak úgy hitelbe adták.

Mephistopheles. Fekszik a test, a lélek készül el,
A vér-írást legitt elébe tárom,
Mert elcsípnék ma lelket mindenáron
Ördögtül is, ha nem ügyel.
A régi mód már megvetett,
Ujat a fajtánk még be nem vesz,
Előbb magamtól telt a tett,
Ma már segítség is kell ehhez.

Rosszúl megy itt minden dolog!
Elismert ős szokás és régi jog
Már egyaránt megbízhatatlan.
A végső szusszal ment ki az előbb,
Mint gyors egérikét én úgy lestem őt,
S hopp! hirtelen jól karmaimban kaptam.
Ma tétovázik, s bár az szörnyü hely,
Az undok hullát el nem hagyja mégse';
Az elemek gyűlölködése
Utóbb is szégyenszemre űzi el.
Míg óraszám és naphoszat vivódom,
Rongy kérdés mindig a *hol? hogy? és mimódon?*
Nincs friss erőben már a vén Halál,
Kétségtelen még a *vajjon?* sem áll.
Merev halottra sóvárul tekintek -
S nem egyszer moccan s mozdul az megint meg.

(*Fantasztikus szellemidéző mozdulatokkal.*)

Csak gyorsan urak! duplákat lépjete;
Legyen meredt a szarvatok vagy kajla,
Rávall az ősi ördögfajra -
S poklotörök is jöjjön véletek.
Bár a pokolnak torka sok! de sok van!
Más érdem és rang más nyelést kíván;
De nem fogják e végső játékokban
Már ezt a szabályt se' követni tán.

(*Az irtózatos poklotörök balról feltáru.*)

Szörny szemfogak; az űr boltozatából
Kizúg a bős tűzlángos ár,

S a gőzgomolynak háttérébe' távol,
Örökké izzón, a lángváros áll.
A fogsorig nyomúl az ár piros dagálya,
Partot remél sok úszó kárhozott,
De visszamarja a szörny hiéna szája
Megujra őket a tűz-árba ott.
Van a zugokban még sok érdekesség,
Hány rettenet, bár a tér oly szűk itt!
A bünhődőket hadd ijeszttegessék,
Ugyis csak álnok álomnak hiszik.

(A kurta egyenes szarvú, kövér ördögökhöz.)

No, hájhasu gaznép, lángpofás szörnyek ti,
Akiket kénen hizlal a pokol,
S bunkós nyakatok mint kurta dúc mered ki!
Itt lenn lapúl s villószik valahol:
Ez a lelkecske, szárnyas Psyche ez itten,
Tépjük ki szárnyát s rút féreg marad;
El véle, bélyegem' ha ráütöttem,
Hol a viharzó tűzörvény ragad!
Ügyeljetek az alsó tájra,
Kötelmetek ez, huncfutok,
Arról, hogy ott-e a tanyája,
Én biztosabbat nem tudok.
A köldök jó buvó neki,
Vigyázzatok, ha tán ott szökne ki.

(A hosszú, görbe szarvú száraz ördögökhöz.)

Ti heprecsórék, sorbeszegő ór'jások,
Kapkodjatok legott a légbe fel!
Kart s karmokat mind felmeredni lássak,
A repeső röpkét csípjétek el.
Bizonnyal rossz a régi ház neki,
S hamar siet fenn a lángelme ki.

(Dicsfény fenn jobbról.)

Mennyei sereg. Üdv követsége,
Menny szövetsége,
Szálljunk alá:
Van bünbocsánat,
A por feltámad;
Minket követvén,
Minden teremtmény
Nyomunkba járhat
S útra talál!

Mephistopheles. Hamis hangzását hallom csúf zenének,
A bántó fénnel felülről ered;
Ez az a fiu-leányos kontár ének,
Mit jámborságos szent izlés szeret.
Tudjátok azt: sötét órákban átkunk

Romlásra szánta az emberek fáját,
S a leggazabb, mit kitaláltunk,
Okot épp áhitatra ad.
Már jönnek az álszent legények!
Igy lopva jutnak sok lélekhez ők;
Ők is, hisz a mi fegyverünkkel élnek,
Csak ördögök, de rejtezők.
Ha itt mi veszünk, mindörökre szégyen,
Idébb a sirhoz s álljatok keményen!

Angyalok kara (*rózsát hintve*). Rózsák, ti fényesek,
Balzsammal édesek!
Röppenők, lebbenők,
Életet lehelők,
Ti szárnyas ágacskák,
Ti feslő bimbócskák
Viruljatok,
Tavaszi zöldjében
Piruljatok!
Intsen az éden
A nyugvónak ott.

Mephistopheles (*a sátánokhoz*).
Mit bujtok, féltek? hát pokoli az?
Hadd hintsenek, legyünk szilárdak.
Helyére csak minden pimasz!
Ők azt hiszik, hópelyhe a virágnak
Az izzó ördög-bőrnek árthat;
Ha fújtok olvad, oszlik az.
Nos szuszra, szusszanók! Elég! Elég!
Sápasztja őket már e gőz, e lég. -
Ne oly erősen! orr és száj pihenhet!
Tulságos immár a lehellet.
Nem mértetek ti jól ki mitse' még!
Ez nemcsak olvad - lobban, pörköl, ég!
A mérges tiszta lángok ránk leszállnak;
Dacoljatok hát, vállhoz vetve vállat!
Erő, bátorság elfogy! A pokol
Idegen égi tüzet szimatol.

Angyalok kara. Az áldott szép virág,
A nyájas égi láng,
Üdvösség, szeretet,
Megihlet szíveket,
Áraszt derűt.
Igaz igékben,
Aetheri légben,
Az örökéletben
Fény mindenütt!

Mephistopheles. Óh átok, szégyen! Bamba cenkek!
Mint hány a sátán mind bukfencet,

Zuhannak az esetlenek
Tótágasan le a pokolba;
Adok majd fürdőt, meleget!
De helyben állok én dacolva. -

(A rálebbenő rózsák felé csapkodva.)

Lidércek el! Te! oly nagyon mit égsz?
Elcsípve undok enyv-kocsonya lész.
S te, mit csapongsz? Eredj pokolba! -
Nyakamba szurkos kén csurog feloldva.

Angyalok. Mit a szív nem akar,
Azt kerüljétek;
Mi keblet megzavar,
Azt ne tűrjétek.
Ha betör, győzd le őt,
Álljon őrt jobb erőd.
Szeretet nem szivel
Csak szeretőt.

Mephistopheles.

A májam ég, a szívem ég s fejem.
Ez ördögöt rontó elem!
Pokol tüzénél sokkal szörnyebb! -
Ez az, mitől jajongva hörgnek
Boldogtalan szerelmesek, akik
Nyakuk' csavarva kedvesük lesik.
Magamnak is! Fejem mi húzza félre?
Hisz én is esküdt harcban állok véle!
Előbb szememben éles bántalom,
Most át meg át a keblemet mi járja?
Kedvtelve nézek ím, e bájos ifjuságra,
Mi gátol úgy, hogy nem káromkodom? -
S ha ma bolonddá tesznek itten,
Bolond utóbb is ki marad?
E ménkü-fickókat gyűlöltem,
De kedvességük immár elragad.
Beszéljétek ti, szép legények:
Nem Lucifer volt szintén ősötök?
Csinos pofátok hadd csókoljam én meg,
Helyes volt épp most jönnötök.
Oly édes meghitt a ti társaságtok,
Mintha ezredszer jönnénk össze épp;
Simuló macskaként sovárgok,
Rátok ha nézek egyre szebb a szép.
Óh jertek, esdek egy tekintetért!

Angyalok.

Mi már jövünk s te visszalépsz, - miért?
Közelgetünk, s ha birsz, maradj te még!

(Az angyalok körülvonulva elfoglalják az egész teret.)

Mephistopheles. Kisértetek, tirátok átok,
Gyötrő a ti boszorkaságtok:
Ti értetek nő s férfi ég. -
Mily átkozott kalandba estem!
Ez volna hát a szerelem?
Tetőtől talpig tűz a testem,
Hogy ég nyakam, már alig érzem. -
Ti csak ling-lengetek, leszállni tessék,
Bájos lesz egy kevés világias ügyesség;
Szép, szép, hogy arcotok komoly,
De illenék rá végre egy mosoly!
Hadd lenne nékem ez örök ígézet.
Úgy gondolom, mint szeretők ha néznek:
A száj körül egy kis vonás csupán.
Te hosszú szép fiu, legjobb szeretlek téged,
De rosszul áll papos nagyképüsed,
Ugyan, tekints rám egy kicsit buján!
De tisztos-meztelen is járhatnátok,
Ily hosszú ing tulsága az erkölcsnek -
Fordulnak ím, - no lám, micsoda háta! -
Nagyon kívánatos gazok e kölykek!

Angyalok kara. Fényetek tiszta
Ti szerető lángok!
Fordítson átkot
Igazság vissza;
Bűnös megtérjen,
Üdvöt elérjen,
Fogadja be a menny
S boldog legyen.

Mephistopheles (*összeszedve magát*).
Hogy állok! - Mint Jób, seb sebet tetézget
A fickón s ez utálja önmagát,
De diadalt is ül, ha jól magába lát,
S becsüli bizva énjét és fáját.
Megmentve a nemesebb ördög-részek,
A szeretet csak bőrt lyukasztat át.
Az átkos lángok végre mind kiégtek,
S én illón leszidom az egész mindenségtek!

Angyalok kara. Szentek e lángok!
Kit körül égnek,
Boldogul élhet
Égi világot.
Dícsénekünk már
Egekbe kél!
Tiszta legünk már,
A lélek él!

(Felkerekednek, magukkal vivén Faust halhatatlan részét.)

Mephistopheles (*körültekintve*).

Hogyan? - Hová is tűnhetének?
Megleptetek ti zsöngé fajzatok.
Most már viszik a prédát fel az égnek;
Azért környezték ezt a sírlakot!
Fenséges kincstől így fosztattam én meg,
Oda a nagy, magát rám írta lélek, -
Hogy e csalárd nép így becsaphatott.

Most én panaszt kinél emeljek?

Ki szerzi meg szerzett jogom’?
Vén napjaidra áldozatja cselnek,
Mégérdemelted, rosszul állsz nagyon.
A balfogás alávaló volt,
A nagy hühónak, szégyen! vége itt,
A céda vágy, abszurd szerelmi hóbort
Agyafurt sátánt félre vitt.
S ha gyermekes-bohó is az eset,
A bölcs-tapasztalt sínli ezt meg,
Mert balgasága nem lesz kevesebb
Azért, hogy végül rajtavesztett.

HEGYZUG.

Erdő, mező, vadon.

Szent anachoréták (*a hegyoldalakon feljebb és feljebb megoszolva, szakadékok közt táborozva*).

Kar és viszhang. Szálerdők ringanak,
Állnak a szirtfalak,
Gyökér a tönk alatt
Megtapad, szétszalad.
Loccsan a habra hab,
Mély barlang nyugtot ad.
Oroszlán itt oson
Csendesen, nyájason.
Óvja a tisztelet
Ez áldott szent helyet.

Páter ecstaticus (*fel- és alálebegve*).

Örökös tűz-gyönyör,
Szeretet-hő gyötör,
A szívem fáj, lobog,
Istenhez szárnyalok.
Nyilak, átfurjatok,
Ládsák, átszurjatok,
Bunkók, letörjetelek,
Villámok, verjetelek!
A semmis hulljon el,
A múltó muljon el,
Míg örök csillagod
A szeretet ragyog.

Páter profundus (*mély régió*).

Mint lábamnál e szirtek öble
Mély sziklabolton alapúl,
Mint ezer csermely tündökölvé
Egyetlen zuhatagba hull,
Mint a fa törzse nő magától
S egyenest ég felé mered:
Mindent, mi van, úgy alkot, ápol
A mindenható szeretet.

Szilaj a zúgás itt köröttem,
A bérc, az erdő reng bele,
S mégis, túláradt szeretetben
Zuhan a víz a mélybe le,
Hogy annak szomját csillapítsa;
S a tüzes menykő átszeli
A levegőt, hogy megjavítsa,
Ha mérges gőzzel van teli.

Ez mind jele a szeretetnek,
Mely mindig alkot és buzog.
Bár gyujtaná a keblemet meg,
Ahol zavart, elkínózott

Lelkem szorong zárt kínbilincsben,
Testbörtönében hidegen,
Óh, nyugtot adj elmémnek, Isten,
Óh, könnyíts vágyó szívemen!

Páter Seraphicus. *(Középső régió.)*

Báránnyelű száll a lenge
Ingó fenyvesekre le.
Sejtem-e, hogy mi él benne?
Ifju lelkek serege.

Üdvözült fiúk kara. Mondd atyánk, mi merre bolygunk,

Mondd te jó meg, kik vagyunk?
Édes, boldog itt a dolgunk,
Jól érezzük mind magunk.

Páter Seraphicus. Fiuk! éjfélkor születtek,

Létre félig kelve még,
Veszteségi a szülőknél,
Angyaloknak nyereség.
Szeretet szól itt felétek,
Érzitek, nos jöjjetek!
Ám, hogy földi rögre léptek,
Boldogok! itt ne féljete.
Lépjete föld- s világ-látott
Szememvilágába ti,
S hasznát venni ha tudjátok,
Nézzete e tájra ki!

(Magába foglalja őket.)

Im, fák, szirtek, vizek sodra,
A folyó lesz zuhatag
S óriásiat ugorva
Rövidíti az utat.

Üdvözült fiúk. Oly hatalmas e tekintet,

Ám komor nagyon e hely,
Az irtózat ráz ki minket,
Jó szent, engedj innen el!

Páter Seraphicus. Hágjatek magasabb körbe,

Észrevétlen nőjjetek,
Örök tisztult erőt nyerve,
Ahol Isten véletek.
Mert a lelket az táplálja,
Áthatván a szabad aethert:
A szeretet örök árja, -
Üdvösségnek az ad életet.

Üdvözült fiúk kara *(a legmagasabb csúcsok körül körözve).*

Fogódzunk láncba
Vidáman össze mi,
Lejtsünk körtáncba,
Szent érzést zöngve mi!

Dicsó tant hallunk,
Higyjük szavát mi,
Akit mi vallunk,
Meg fogjuk látni.

Angyalok *(a magasabb aetherben lebegve, Faust halhatatlan részét vive).*

Megmentve a szellemvilág
Magasravívó tagja:
„Ki éltét buzgva küzdi át
Az Ég azt el nem hagyja.”
S ha felülről jött szeretet
Kegyelme hullt is rája,
Őt fenn az üdvözült sereg
Örömpesve várja.

Az ifjabb angyalok. Ama rózsák, vezeklő nők
Szerető-szent kezéből vettek,
Diadalra azok vittek,
A nagy munkát ím, bevégezők,
Kincsünk lesz e szellem-zsákmány.
Hullt a rózsza, félt a sátán,
Megszaladt mind nyakrafőre,
Inkább a pokol tüzére;
Szeretet-kín nekik szörnyebb,
A vén Főrossz, ő is görnyedt
Gyötrelentől szúrva, marva.
Sikerült ez, fel a dalra!

A tökéletessé lett angyalok. Földi rész súlya már
Itt nekünk fájna,
Mert asbest volna bár,
Van makulája.
Részeket hogyha von
S egészbe foglal
A szellem-hatalom:
Nem küzd meg angyal
Két elemből eredt
Belső egységgel;
Csak örök-szent Szeretet
Bontja azt széjjel.

Az ifjabb angyalok. Köd leng a bérctetőn,
Amott közelben;
A ködben, érzem én,
Szellemhad lebben.
Felhőcskék fénylenek,
Üdvözült fi'-sereg
Im, körbe gyüle,
Már nehéz földiség
Nem teher itt.
Nézik üdülve
Az új tavasz diszét,
A mennyeit.

Legyen kezdetben ő,
Fejlődő felnövő
Társuk nekik!

Az üdvözült fiúk. Gubóban rejtezőt
Szívesen ápolunk,
Mert az, úgy nézzük őt,
Angyali zálogunk.
Hadd váljon bábja szét,
Mely körülvette!
S kiszáll a nagy, a szép
A szent életre.

Doctor Marianus (*a legmagasabb, legtisztább cellában*).

Szemnek itt nincs titok,
Fenkölt a lélek.
Ime, nők lengnek ott
A magas égnek.
Kinek fejdíszre fenn
Csillagból szöve,
Látom Őt, Ő a menny
Fénykirálynője. (*Elragadtatva.*)
Te, világ Urnője! hadd
A tárt égi sátron,
Titokzatos voltodat
Felderítve látnom.
Méltass férfias kebelt,
Mely komoly gyöngéden,
Érted hódolón eped
Szentelt szerelmében.

Győzhetetlen bátor az,
Kit föl te hevítesz;
Mindjár' szelid jámbor az,
Kit megelégtétesz.
Szűz anya, tisztán szülő,
Imádandó jóság,
Választott királyi nő,
Isteni méltóság.

Könnyü felhőcskék
Szállnak elébe,
Bünbánó nőcskék
Törekeny népe.
Szivják az aethert
Térdéhez esve,
Kegyelmet esdve.

Te szeplőtlen legtisztább,
Szabad a kegyelmed:
Akin könnyen győz a csáb,
Mind bízhatik benned.

Gyöngességben elveszők,
Nincs számukra mentség;

Hogy törhetnék össze ők
Vágyaik bilincset?
Síkos úton könnyü láb
Nem csúszhat-e félre?
Ki nem bomlik meg a csáb
Hízalgő lehére?

(Mater Gloriosa lebegve feltűnik.)

Bűnbánó nők kara. Kit az öröklét
Magasa lenget,
Halld a könyörgést
Óh, te legszentebb!
Hintsd a kegyelmet!

Magna peccatrix. *(St. Lucae, VI., 36.)*
Ama szeretetre, melybűl
Istenfiad szent lábára
Balzsamos könny hullott enyhűl,
Farizéus guny dacára;
Az edényre, mely busásan
Önte arra illatcseppet,
És a hajra, mely mint bársony
Szikkasztá az áldott testet -

Mulier Samaritana. *(St. Joh. IV.)*
Ama kűtra, melyhez régen
Ábrahámnak nyáját hajták,
S melynek vödre érinté meg
Hűsen a Megváltó ajkát;
S ama tiszta dűs vizekre,
Melyek onnan áradának
S örök frissen folynak szerte
Mindenségén a világnak -

Maria Aegyptiaca. *(Acta Sanctorum)*
A magas szent épűletre,
Ott, hol az Ur sírja volt,
Melytűl engem, kimeredve
Egy intű kar visszatolt;
Negyven évi vezeklésre
A pusztának fűvenyén
S a boldog bucsű-vevésre,
Mít a porba irtam én -

Mindhárman. Te, kit a nagy bűnűs nűknek
Kűzeledte meg nem sérthet,
S jutalmát a vezeklűknek
A nagy örökléhez mérted,
Ezt is, e jű lelket itten,
Kit nem sejtett bűnbe sodra
Szűve egyszer önfeledten,
Múltasd szent bocsánatodra!

Una Poenitentium. (*Egykor Margit. Odasimulva.*)

Engedd, engedd,
Óh te legszentebb,
Fényes kegyelmed
Reám ragyogni üdvömért!
Kit hön szerettem,
Jobb létre kelten,
Im, visszatért.

Üdvözült fiúk (*körmozgásban közeledve*).

Ő már fölénkbe nőtt,
Hatalmas nagyra;
Hogy őt becézgetők,
Dúsan megadja.
Éltünk hamar lemult
A földi zajban;
De ez sokat tanult,
Tanítson majdan.

A bűnbánó nők egyike. (*Egykor Margit.*)

A nemes szellemnép körében
Uj éltét alig érti meg,
Alig van ő még félig ébren -
S szent máris, mint az égiek.
Nézd! régi burkából kikelten,
Mindent, mi földi elhagyott
S lebegve aetheri lepelben
Ifjult erőben itt ragyog!
Engedd, hogy én őt taníthassam,
Neki ez új fény még titok.

Mater gloriosa. Jer! Szállj magasbra a magasban!

Megérez ő, s követni fog.

Doctor Marianus (*arcra borulva, imádattal*).

Nézz fel megtért gyöngé nép,
A megmentő szemre,
Hál'adón fejlődve még
Az üdv kegyelemre.
Légy minden szív nem szünő
Buzgalmában áldott
Szűz, Anya, Királyi nő,
Isteni bocsánat!

Chorus mysticus. Ami nem végtelen,

Mind pusztá képzet,
Ami elégtelen,
Itt lesz bevégezett,
A le nem írható
Itt megvagyon,
Az örök női Jó
Magasba von.